

ఆదివాసులు

చట్టాలు / అభివృద్ధి

క.బాలగోపాల్

ఆదివానులు
చట్టాలు-అభివృద్ధి

కె. బాలగోపాల్

ప ర స్ట్రేటజీ వ్హె

“ సమస్యలను వెలికి తీరుడం కోసమే కాక
 వాటి పరిష్కారం కోసం కూడా పని
 చేసేవారికి కొంతకాలానికి విపరీతమైన
 విసుగు వస్తుంది. ఏ ప్రయత్నమూ
 ముందుకు నడవదు, ఏ పరిష్కారమూ
 సాఫీగా సాగదు. కాగితం మీద
 చదువుకున్నప్పుడు సృష్టింగా కనిపించే
 చట్టాలు అమలు దాకా వచ్చేసరికి
 అయ్యామయంగా, అన్నప్పంగా
 కనిపిస్తాయి. చూస్తుండగానే వాటిలో కొన్ని
 వాక్యాలు అర్థాన్ని మార్చేసుకుంటాయి.
 లేని పదాలు వచ్చి కూర్చుంటాయి.
 ఉన్నవి మాయమవుతాయి. చట్టాలు
 చేసే వారి లక్ష్యమేమిటో గానీ వాటి
 నుండి హక్కులు పొందాలని చూసేవారికి
 అవి ఒక రకంగా కనిపిస్తాయి, వాటిని
 అమలు చేయవలనిన ప్రభుత్వ
 అధికారులకు అవి ఇంకొక రకంగా
 కనిపిస్తాయి. పైకోర్పు, సుపీంకోర్పు
 న్యాయమూర్చుల విహంగవీక్షణానికి
 అంబానీ సోదరుల ఆస్తి తగాదా,
 మారేడుమిల్లిలో గిరిజన-గిరిజనేతరుల
 ఆస్తి తగాదా రెండూ ఒకే తీరుగా
 కనిపిస్తాయి. రెంటికీ వారు వర్తింపజేసే
 సూత్రం ఒకచే. ”

- కె. బాలగోపాల్

బాలగోపాల్ జననం-బళ్ళారి (కర్ణాటక)లో. తండ్రి కందాళ పార్వత్యానాథశర్మ తల్లి నాగమణి. జర్జలిష్ట్ వేమన వనంతలక్ష్మీ జీవిత సహచరి. చదివింది గణితంలో ఎమ్.ఎస్.సి, పి.పోచ్చడి. (ఆర్.ఇ.సి.-వరంగల్), తర్వాత ఎల్.ఎల్.బి (బెంగుళూరు యూనివర్సిటీ). కాకతీయ యూనివర్సిటీలో గణితశాస్త్ర అధ్యాపకుడు (1981-1985). ఆంధ్రప్రదేశ్ పౌరహక్కుల సంఘంలోనూ (1981-1998), ఆ తర్వాత చివరివరకూ మానవహక్కుల వేదికలోనూ పని చేశారు. లాయర్సగా ప్రాఫ్టీన్ చేశారు. చాలాకాలం విరసం సభ్యుడు. ప్రజాబంధు అనే ముసుగు సంస్థ 1989లో కింగ్స్‌ప్రైస్ చేసింది. అనేక స్వతంత్ర రచనలతో పాటు, చిన్న పత్రికలలో కూడా కాలమ్చు రాశారు. ఇంగ్లీషులో ఇ.పి.డబ్ల్యూ, ఇంకా ఇతర మాగజైన్లలోనూ, అనేక తెలుగు పత్రికల్లోనూ వ్యాసాలు రాశారు. బాలగోపాల్ ప ర్ స్పెక్ట్ వ్హీ వ్యవస్థాపక సభ్యుడు.

జననం : 10.06.1952 మరణం : 08.10.2009

బాలగోపాల్ రచనల కోసం : www.balagopal.org

ఆదివానులు

చట్టాలు-అభివృద్ధి

కె. బాలగోపాల్

ప రీ సెప్టెంబర్

సామాజిక శాస్త్రం / సాహిత్యం

ప్రైదరాబాద్

2016

for E book : www.kinige.com

ISBN-978-93-81172-10-0

■ ప్రమరణ సంఖ్య : 53

■ ఆదివాసులు

చట్టాలు-ఆభివృద్ధి

[The Impact of Laws & Development Policies on Adivasis by K. Balagopal]

■ ప్రథమ ముద్రణ : అక్షోబర్ 2016

■ రచన : క. బాలగోపాల్

■ సౌర్ డిస్ట్రిబ్యూటర్స్ :

నవోదయ బుక్ హాస్
ఆర్యసమాజ ఎదురు వీధి
కాచిగూడ చోరాస్త,
హైదరాబాద్-500 027
ఫోన్ నెం. 040-24652387

■ పల్లిషర్స్ :

ప్రెస్ సెక్షన్ వ్స
సామాజిక శాప్రం / సాహిత్యం
ప్లాట్ నెం 305
జ.నెం. 2-2-647/182/ఎ3
హిమశివ అప్పుమెంట్స్
బాగ్ అంబర్సేట్
హైదరాబాద్-500 013
సెల్ : 8332934548

వెల : ₹130/-

■ బ్రింట్ సప్ట్ర్ :

వేమన వసంతలక్ష్మి
మన్మం బ్రహ్మాయ్

■ కవర్ డిజైన్ :

రమణజీవి
హైదరాబాద్
9951618021

■ లేఅవుట్ & కంపోజింగ్ :

ఆర్. భాగ్యలక్ష్మి
హైదరాబాద్
9542247373

■ ముద్రణ :

చరిత ఇంప్రెషన్స్
అజామాబాద్,
హైదరాబాద్-500 020
ఫోన్ : 040-27678411

మా మాట

ఆదివాసుల గురించి బాలగోపాల్ రాసిన వ్యాసాలు ఇప్పటికే రెండు సంపుటాలుగా వచ్చాయి. ఒకటి ‘ఆదివాసులు: వైద్యం సంస్కృతి అణచివేత’ కాగా రెండోది ‘ఆదివాసులు: ఛత్రీనగధ్, కంధమాల్షై వ్యాసాలు, నివేదికలు. మొదటిది పర్సైస్టిక్స్ ప్రచురణగా, రెండోది మానవ హక్కుల వేదిక ప్రచురణగా గత ఏడాది (2015) వచ్చాయి. ఆదివాసుల సిరీసీలో ఇది మూడవది, చివరిదీ. ఇందులో ప్రధానంగా ఆదివాసీ చట్టాల అమలుకు ఎదురవుతున్న ఆటంకాలను, ‘అభివృద్ధి’ పేరు మీద వారికి జరుగుతున్న అన్యాయాలను చర్చకు పెట్టారు బాలగోపాల్.

ఆదివాసుల భూమి హక్కులను పరిరక్షించే చట్టాలలో ‘1 ఆఫ్ 70’ చాలా ముఖ్యమైనది. అయినా దాని అమలుకు జరిగిన కృషి కంటే ఉల్లంఘించడానికి జరిగిన ప్రయత్నాలే ఎక్కువ. అలాగే ఏజెస్సీలో ఆదివాసీయేతరులెవరూ మైనింగ్ వంటి కార్బకలాపాలు చేపట్టడానికి వీల్సెడని సుట్రింకోర్చు సమతా కేసులో ఇచ్చిన తీర్పు కూడా ఆదివాసుల జీవన భద్రతకు సంబంధించి చాలా కీలకమైన తీర్పు. అయినా వివిధ ప్రభుత్వాలు వివిధ రూపాలలో ఈ తీర్పును ఉల్లంఘించడానికి ప్రయత్నిస్తానే వచ్చాయి. ఈ అతిక్రమణలకు వ్యతిరేకంగా ప్రజాభిప్రాయాన్ని కూడగట్టడానికి బాలగోపాల్ విస్తృతంగా - కరపత్రాలు, వ్యాసాలు, రిపోర్టుల రూపంలో - రాశారు. ఎన్నిసార్లు

రాసినా సందర్భాలు వేరు అవడం వలన ప్రతిసారీ కొత్త అంశాలు చర్చకు వచ్చాయి.
అందుకే - కొంత పునరుత్కి ఉన్నప్పటికీ - వాటిని యథాతథంగా ఉంచేశాం.

ఇవి ఇరవై ఏళ్ల కాలంలో రాసిన వ్యాసాలు. ‘హక్కులు అమలు చేయించు
కోవడానికి చట్టాల్సూక్కటే సరిపోవు. ప్రజల వైపు నుండి రాజకీయ ఒత్తిడి కూడా
అవసరం’ అని చివరి వ్యాసాలలో ఆయన గట్టిగానే పోచ్చరించారు. ఆ దిశగా
కృషి చేసే ప్రజాతంత్ర శక్తులకు ఈ పుస్తకంలోని వ్యాసాలు చాలా ఉపయోగపడ
గలవు.

సెప్టెంబర్ 2016

- ప ర్ సెంక్రెట్ వీ

ముందుమాట

అదివాసులకు బాలగోపాల్ ఒక పెద్ద దిక్కుగా ఉండేవారు. క్షేత్రస్థాయిలో పోలీసుల లేదా భూస్వాముల వేధింపులకు గురయ్య ఆదివానే హక్కుల కార్యకర్తలకు ఆయన ఉనికే ఒక భరోసాగా ఉండేది. కోర్టుల ద్వారా పరిష్కారం కాగల పీడిత ప్రజల సమస్యల కోసం మాత్రమే ఆయన న్యాయవాద వృత్తి చేపట్టారు. హక్కుల పునరుద్ధరణకు, అమలుకు ఎటువంటి పాత్ర కీలకమో గుర్తించి పనిచేసిన కృషీవలుడు. మాట, ఆచరణ అనే రెండు పదాలను విధివిడిగా చూడని జీవితం ఆయనది. ఆయన పుస్తకానికి ముందుమాట రాయటం అంటే ఆదివాసుల కోసం ఆయన చేసిన కృషిని మరోసారి మననం చేసుకోవడమే.

వారి సమస్యల్లో సామాజిక కోణాన్ని లీగల్ చటుంలోకి తీసుకు వచ్చి రాష్ట్ర పైకోర్టు ముందు ఎన్నో కేసులు వాదించి ఆదివాసులకు కొన్ని వేల ఎకరాల భూమి దక్కేందుకు కారణమయ్యాడు. ముఖ్యంగా తూర్పు, పశ్చిమ గోదావరి జిల్లాల ఏజన్సీలో ఆదివాసుల సాగు భూములకు చట్టబద్ధత తీసుకురావడానికి ఆయన ప్రమేయంతో వచ్చిన పైకోర్టు తీర్పులు ఆదివానే భూమి ఉద్యమానికి ఎంతగానో ఉపకరించాయి. లాయర్లు వాడే పరిభాషకు భిన్నంగా తాను చెప్పుదలుచుకున్న విషయాలను పిటిపస్తలో ఎంతో సరళంగా రాశే వారు. బాలగోపాల్ ఆదివాసులకు చేసిన న్యాయసేవలు ఎన్నో ఉన్నప్పటికీ కొన్ని తీర్పులను పరిశీలిస్తే ఆయన కృషి విష్టుతి అర్థం అవుతుంది.

తూర్పు గోదావరి జిల్లా దేవీపట్టం మండలంలోని నేలకోటు గ్రామ ఆదివాసులు భూమి హక్కుల కోసం ఉద్యమిస్తున్న రోజులవి. సుమారు 130 ఎకరాల ఆదివాసీలు, ఆదివాసీయేతర భూమి వివాదం అది. అక్కడి ఆదివాసుల భూములపై గతంలో ఆదివాసీయేతరులు అక్రమంగా సెటిల్చైట్ పట్టాలు సంపాదించారు. ఒక దశలో ఆదివాసులు ఉద్యమించి తాము పోగొట్టుకున్న భూములను తిరిగి స్వాధీనం చేసుకున్నారు. అయితే ఆదివాసీయేతరులు తమ పట్టాల ఆధారంగా ఆదివాసులను తొలగించాలని చూశారు. అందులో భాగంగా అవాస్తవాలతో రాష్ట్ర ప్రైకోర్పులో రిట్ పిటిషన్ దాఖలు చేసి తమకు అనుకూలంగా ఉత్తర్వులు కూడా పొందారు. వెంటనే ఆదివాసులను భూముల నుంచి తొలగించడానికి అధికార యంత్రాంగం సమాయత్తమైంది. అప్పుడు ఆదివాసుల హక్కులను పరిరక్షించాలంటూ రాష్ట్ర ప్రైకోర్పులో రిట్ పిటిషన్ దాఖలు చేసి వారికి అనుకూలంగా ఉత్తర్వులు పొందడంలో సఫలీకృతుడయ్యారు బాలగోపాల్. ఆదివాసుల కోసం ఆయన వాదించిన తొలి కేసుల్లో ఇది ఒకబి.

పలు కేసులలో భాలగోపాల్ చేసిన వాదనలు ఆదివాసులకు అనుకూలమైన న్యాయసూత్రికరణలకు ఉపకరించాయి. పశ్చిమ గోదావరి జిల్లా ఏజెన్సీలో అన్యాక్రాంతమైన తమ భూములను తిరిగి స్వాధీనం చేసుకునేందుకు ఒక దశలో ఆదివాసులు పెద్దెత్తున ఉద్యమించారు. అయితే భూమి పట్టాలు తమ పేరు మీదే ఉన్నా ఆదివాసులు దోర్శన్యంగా తమ భూములను సాగు చేసుకుంటున్నారని ఆదివాసీయేతరులు రెవిన్యూ యంత్రాంగాన్ని ఆశ్రయించారు. రెవిన్యూ అధికారులు ఏకపక్షంగా వారికి అనుకూలంగా ఉత్తర్వులు జారీ చేశారు. ఆ ఉత్తర్వుల ఆధారంగా ఆదివాసులను భూముల నుంచి తొలగించేందుకు పోలీసులు తప్పుడు కేసులు బనాయించారు. పోలవరం మండలం ఇటుకలకోటు ఆదివాసీ భూమి వివాదంలో రెవిన్యూ వాళ్ళు ఇచ్చిన అటువంటి ఒక ఉత్తర్వును ప్రశ్నిష్టూ బాలగోపాల్ ప్రైకోర్పులో కేసు వేశారు. రెవిన్యూ యంత్రాంగానికి అటువంటి ఉత్తర్వులు ఇచ్చే అధికారం లేదని వాదించడంతో ఏ చట్టం కింద ఆ ఆదేశాలిచ్చారో చెప్పుమని ప్రైకోర్పు ప్రభుత్వం కోర్టుకి సమాధానం ఇవ్వలేకపోయింది. చివరికి ఏజెన్సీ భూమి తగాదాలలో అటువంటి ఉత్తర్వులు ఇచ్చే అధికారం రెవెన్యూ అధికారులకు లేదని ప్రైకోర్పు తీర్పు చెప్పింది. ఆదివాసులు తమ సాగులో ఉన్న కొన్ని వేల ఎకరాల భూములను కాపాడుకోవడానికి ఈ తీర్పు ఉపకరించింది.

గతంలో ఎటువంటి తీర్పులు లేదా మార్గదర్శకాలు లేనటువంటి అనేక చట్టపర అంశాలను కోర్పులో లేవనెత్తి ఆదివాసులకు అనుకూలంగా తీర్పులు వచ్చేలా బాలగోపాల్ చేసిన కృషి మరువలేనిది. ఇక్కడ మరో ఉదాహరణ ఇస్తున్నాను. ఆదివాసుల మేలు కోసం చేసిన రెగ్యులేషన్ 1/70 అమలుకై ప్రభుత్వం తపాసీల్లార్నము నియమించింది. అయితే కింది కోర్పులు ఆదివాసీయేతరులకు అనుకూలంగా తీర్పులు ఇచ్చినప్పటికీ తపాసీల్లారులు ఎటువంటి ఆప్టీఫ్లూ దాఖలు చేయకపోవడంతో ఆదివాసులు ఎంతో సష్టుపోవలసి వచ్చింది. ఈ నేపథ్యంలో ఆదివాసీయేతరులకు అనుకూలంగా ఇచ్చిన కోర్పు తీర్పులను సవాలు చేస్తూ పశ్చిమ గోదావరి జిల్లా కలెక్టరు కోర్పులో ఆదివాసులు 18 కేసులు దాఖలు చేశారు. అయితే కలెక్టరు ఆ కేసులను విచారణకు స్వీకరించడానికి నిరాకరించారు. కింది కోర్పులలో డిప్యూటీ తపాసీల్లారుకు, ఆదివాసీయేతరులకు మధ్య మాత్రమే కేసు నడిచినందున మూడవ వ్యక్తి ఆప్టీలు దాఖలు చేయడానికి వీలుండడని కలెక్టరు తన ఉత్తర్వులలో పేర్కొన్నారు. ఆ ఉత్తర్వును సవాలు చేస్తూ బాలగోపాల్ ప్రైకోర్పులో రిట్ పిటిషన్ దాఖలు చేశారు. ప్రభుత్వ అధికారులు మరియు ఆదివాసీయేతరులు ఆదివాసుల భూమి హక్కులు హరిస్తుంటే నష్టపోయిన ఆదివాసులు ఆ వ్యతిరేక ఉత్తర్వులను కోర్పులో సవాలు చేయడానికి ఎందుకు వీలుండడని వాదించారు. బాలగోపాల్ వాదనను అంగీకరిస్తూ మూడవ వ్యక్తి (థర్ట్ పార్టీ) కూడా 1/70 నిబంధనల అమలు కోసం కోర్పులో పిటిషన్ దాఖలు చేయవచ్చని తీర్పు (2004) ఇవ్వడంతో అది ఒక న్యాయ సూత్రంగా నిలిచిపోయింది. దాంతో భూములు పోగొట్టుకున్న ఆదివాసులే కాదు, వారి హక్కుల అమలు కోరే ఏ వ్యక్తి అయినా 1/70 నిబంధనల కింద ఏజెన్సీ ప్రాంతాలలో ఆదివాసీయేతరుల అక్రమ సాగుని ప్రశ్నించే అవకాశం కలిగింది.

మరొక ఉదాహరణ ఇక్కడ ఇస్తున్నాను. ఆదివాసీ-ఆదివాసీయేతర భూ వివాదాలలో ఆదివాసులు గతంలో సరైన ఆధారాలు చూపని కారణంగా అనేక కేసులలో ఆదివాసీయేతరులకు అనుకూలంగా ఉత్తర్వులు ఇవ్వబడ్డాయి. ఆ తర్వాత కొత్త సాక్ష్యాలతో లేదా అదే కుటుంబానికి చెందిన మరొక వ్యక్తి ఆ ఉత్తర్వులను సవాలు చేయడం ప్రారంభించారు. కానీ కోర్పులు వాటిని తప్పుపట్టడంతో ఆదివాసుల భూమి కేసులు వీగిపోయేవి. ఈ నేపథ్యంలో ఆదివాసులకు న్యాయం దక్కే పరిస్థితి లేదని భావించిన బాలగోపాల్ 2003లో ప్రైకోర్పులో రెస్ జ్యూడికాటా' సూత్రం (బకసారి విచారణ పూర్తయి తీర్పు ఇవ్వబడిన

కేసులలో మరోసారి విచారణను కోర్టులు చేపట్టవు) ఆదివాసీ భూమి కేసులకు వర్తింపజేయడానికి వీలులేదని వాదించారు. దానితో ఏకీభవిస్తూ హైకోర్టు తీర్పు ఇచ్చింది. ఆదివాసీ భూమి హక్కుల్ని నిలబెట్టడానికి ఈ తీర్పు ఎంతగానో దోహదపడింది. ఈ తీర్పును ఉటంకిస్తూ ఆ తర్వాత అనేక కేసులలో హైకోర్టు తీర్పులు ఇచ్చింది.

ఏజన్సీ ప్రాంతాలలో సివిల్ తగాదాలు ఏజన్సీ కోర్టులే పరిష్కరించవలని ఉంటుంది. అలా కాకుండా జిల్లా న్యాయస్థానాలు ఆ కేసుల విచారణ చేపట్టడాన్ని హైకోర్టులో బాలగోపాల్ సహాలు చేశారు. హైకోర్టు ఆయన వాదనతో ఏకీభవించి ఆ తర్వాత పలు కేసులలో అదే సూత్రాన్ని వర్తింపజేసింది. కొన్ని హైనాన్వీ సంఘలు సుప్రీంకోర్టులో ఈ తీర్పును సహాలు చేసినప్పుడు సుప్రీంకోర్టు హైకోర్టు తీర్పునే సమర్థించింది. దాంతో ఆదివాసులకు అందుబాటులో ఉండే ఏజన్సీ కోర్టులే తెలంగాణ మరియు ఆంధ్ర ప్రాంతాలలో ఇప్పటికీ కొనసాగుతున్నాయి.

ఐష్వర్యాల్ట్ ప్రాంతాలలో ఉపాధ్యాయ పోస్టులను స్థానిక ఆదివాసులతో భర్తి చేయాలని చెపుతూ ప్రభుత్వం జీవో 3ను జారీ చేస్తే దాని రాజ్యాంగబద్ధతను ప్రశ్నిస్తూ కొందరు హైకోర్టులో పిటిషన్ దాఖలు చేశారు. ఆ కేసులో బాలగోపాల్ ఆదివాసుల తరఫున వాదించి వారికి అనుకూలంగా తీర్పు రావడానికి కారకులయ్యారు.

వైద్య సహాయం అందక మృత్యువాత పదుతున్న ఆదివాసీ గ్రామాలలో విస్తుతంగా పర్యటించి ప్రభుత్వ అలస్త్వం, నిర్లక్ష్య వైఖరిపై ప్రజాప్రయోజనాల వ్యాజ్యం వేశారు బాలగోపాల్. ప్రభుత్వ లోప భూయిష్ట విధానాలను రాష్ట్ర హైకోర్టు దృష్టికి తీసుకువచ్చి ఆదివాసులకు ప్రభుత్వ వైద్య సదుపాయం అందేటట్టుగా ఆయన తీసుకున్న న్యాయచర్యలు నేటికీ మార్గదర్శకంగా ఉన్నాయి. ‘రోగి దగ్గరకు వైద్యం’ అనే సూత్రాన్ని ఆదివాసీ ప్రాంతాలలో ప్రభుత్వం అమలు చేయాలని ఆయన గట్టిగా ప్రచారం చేశారు. ఇలాంటివెన్నో.

బాలగోపాల్ వంటి లాయరు లేని లోటును ఇప్పటికీ ఎవరూ పూరించ లేకపోతున్నారు. పీడిత ప్రజల హక్కుల కోసం న్యాయవాద మృత్యుని ప్రవృత్తిగా మార్పుకున్న వ్యక్తి హైకోర్టులో మరొకరు లేకపోవడం గమనించాలి. బాలగోపాల్ వంటి ఇంకో వ్యక్తిని ఈ సమాజం తయారు చేసుకోలేకపోవడం లేదా ఏ వ్యక్తి తమ స్నేయ సామాజిక బాధ్యతతో తయారు కాలేకపోవడం ఎంతో దురదృష్టకరం. కోర్టులో కేసులు వేయడమే కాదు, ఆదివాసీ సమస్యలను క్రైతస్థాయిలో అధ్యయనం

చేసి పలు పత్రికలకు, జర్నల్సుకు వ్యాసాలు రాశేవారు. విధానకర్తలకు, ప్రజల శ్రేయస్సును కాంక్షించే రాజకీయ పార్టీలకు, ఉద్యమ సంఘలకు, హక్కుల కార్యకర్తలకు ఆయన రచనలే ఎజెండాగా ఉండేవి. పరిశోధకులకు అవే పెద్ద ముడిసరుకు.

అటువంటి కొన్ని వ్యాసాలను ఒక నంకలనంగా ‘ఆదివాసులు: చట్టాలు-అభివృద్ధి’ పేరుతో తీసుకురావడం ముదావహం. ఆదివాసుల భూమి పరాయాకరణ సమస్యలోగల అనేక సామాజిక, రాజకీయ, లీగల్ కోణాలను విశేషించటంతో పాటు, ప్రభుత్వ వైపులాగ్యలను ఎండగట్టడం, సమస్య పరిష్కారానికి పలు సూచనలు ఇవ్వడం బాలగోపాల్ వ్యాసాలలో మనకు కనపడుతుంది.

వందలాది ఆదివాసీ గ్రామాలను ముంచే పోలవరం ప్రాజెక్టు నిర్మాణాన్ని వ్యతిరేకిస్తూ బాలగోపాల్ కోర్పు లోపలా బయటా కూడా అనేక ప్రయత్నాలు చేసారు. మండల ప్రజాపరిషత్, గ్రామసభల అనుమతి లేకుండానే జరుగుతున్న పోలవరం ప్రాజెక్టు భూసేకరణ, పునరావాస పథకాలను నిలుపుదల చేసేందుకు కోర్పులలో కేసులు వేసి, కొన్ని చోట్ల నిలుపుదల చేయించి ఆదివాసీ గొంతుకు దైర్యం కలిగించాడు. భద్రాచలంలో ఆదివాసీ సంఘ ప్రతినిధులతో సమావేశం ఏర్పాటు చేసి ఉమ్మిడి పోరాట ఆవశ్యకతను వివరించాడు. ఆదివాసులకు హక్కుల భాష నేర్చందుకు నిరంతరం కృషి చేశాడు.

ఉమ్మిడి రాష్ట్రంలో సుమారు 830 ఆదివాసీ గ్రామాలు షెడ్యూల్ ప్రాంతాల బయట ఉన్నాయి. వాటిని షెడ్యూల్ ప్రాంతాలలో కలపాలనే ఆదివాసుల డిమాండ్కు మద్దతు తెలుపుతూ ప్రత్యక్ష కార్బోచరణలో పాల్గొన్నాడు. ఆదివాసులు నిర్వహించిన అనేక ర్యాలీలలో పాల్గొని మద్దతు తెలిపాడు.

తెలంగాణ ప్రాంతంలో పాల్వంచ, భద్రాచలం డివిజన్లలో గొత్తుకోయల ఆవాసాలను తగలబెట్టి వారిని అటవీ భూముల నుంచి బయటకు పంపేందుకు అటవీ అధికారులు అనేక చట్ట వ్యతిరేక చర్యలు చేపట్టినపుడు. నిరాశ్రయులైన అటువంటి వందలాది గొత్తుకోయలకు అండగా నిలిచి కోర్పులో కేసులు దాఖలు చేసి వారిని తొలగించకుండా ఉత్తర్వులు తీసుకున్నాడు. వాస్తవానికి 2006కు ముందు అటవీ హక్కుల గుర్తింపు చట్టం లేదు. అయినప్పటికీ అటవీ భూముల క్రమబద్ధీకరణకు ఉఛ్ఛేశించిన అప్పటి ప్రభుత్వ ఉత్తర్వులను ఆసరా చేసుకొని జీవించే హక్కు ఆధారంగా ప్రైకోర్పులో కేసులు వాదించాడు. లోతట్టు అటవీ ప్రాంతాలలో నిజనిర్ధారణ చేసి చట్టవ్యతిరేక చర్యలకు పాల్వాడిన అధికారులపై

చర్యలు తీసుకోవాలని డిమాండ్ చేస్తూ ఉన్నతాధికారులకు లేఖలు రాశాడు. మీడియా ద్వారా సమస్య తీవ్రతను ప్రభుత్వ ఉన్నతాధికారుల దృష్టికి తీసుకువచ్చే ప్రయత్నం చేశాడు.

షెడ్యూల్ ప్రాంత పంచాయత్ విస్తరణ కేంద్ర చట్టం 1996లో, రాష్ట్ర చట్టం 1998లో వచ్చినప్పటికీ నియమాలు మాత్రం రూపొందించబడలేదు. నియమాలు లేని కారణం చూపుతూ చట్టం అమలు చేయకుండా ప్రభుత్వం తాత్పరం చేస్తుండే నియమాల రూపకల్పనకు బాలగోపాల్ ప్రభుత్వంపై ఒత్తిడి తీసుకువచ్చాడు. అయిన జీవించి ఉండగా రాకపోయినా 2011లో ప్రభుత్వం తీసుకువచ్చిన నియమాల వెనుక బాలగోపాల్ కృషి కూడా ఉంది. పెసా చట్ట నియమాలకు భిన్నంగా ఖమ్మం జిల్లాలో లిక్కర్ పొపులు నిర్వహించేందుకు ప్రభుత్వం తీసుకున్న నిర్దయాన్ని ప్రాకోర్పులో సవాలు చేసి వేలాన్ని నిలుపుదల చేయించాడు. పెసా చట్టం కింద లిక్కర్ షాప్ నిర్వహణపై గ్రామసభకే అధికారం ఉంది. ఇటువంటి విషయాలలో బాలగోపాల్ చేసిన కృషి ఆదివాసుల స్వీయ అధికారాలకు బాసటగా నిలిచింది.

ఆదివాసుల ప్రస్తుత పరిస్థితి

తెలంగాణ ప్రభుత్వం తలపెట్టిన నూతన జిల్లాల ఏర్పాటు, మండలాల పునరేకీకరణ షెడ్యూల్ ప్రాంతాలను చిన్నాభిన్నం చేస్తూ ఆదివాసుల స్వయం పాలనా హక్కును కాలరాసే విధంగా ఉంది. అంధ్రప్రదేశ్ జిల్లాల ఏర్పాటు చట్టం 1976 కింద జరుగుతున్న ఈ కసరత్తు భారత రాజ్యాంగం ఐదవ షెడ్యూల్ కింద ఆదివాసీ ప్రాంత పరిపాలన కోసం పొందుపర్చిన నిబంధనలను ఉల్లంఘించేదిగా ఉంది. అంధ్రప్రదేశ్ జిల్లాల ఏర్పాటు చట్టం మౌలిక లక్ష్యం పాలనా కేంద్రాలను ప్రజలకు అందుబాటులో ఉంచడమైతే ఇప్పుడు జరుగుతున్నది పూర్తి భిన్నంగా ఉంది. తెలంగాణ రాష్ట్రంలోని ఖమ్మం, వరంగల్, ఆదిలాబాద్, మహబూబ్ నగర్ జిల్లాలలో మొత్తం 1165 షెడ్యూల్ గ్రామాలు ఉన్నాయి. తెలంగాణ రాష్ట్ర ఆవ్యాహారికి ముందే షెడ్యూల్ ప్రాంతాలలో ఆదివాసులు అధికంగా ఉన్న సుమారు 247 గ్రామాలను గుర్తించి, వాటిని షెడ్యూల్ గ్రామాలుగా ప్రకటించమని అంధ్రప్రదేశ్ ప్రభుత్వం కేంద్రానికి ప్రతిపాదనలను పంపించింది. తెలంగాణ రాష్ట్రం ఏర్పడిన తరువాత ఆ జాబితాను మరొకసారి నిర్దేశిత రూపంలో పంపించమని కేంద్ర ప్రభుత్వానికి మరోసారి పంపించింది కూడా. అవి ఇంకా కేంద్ర ప్రభుత్వ

పరిశీలనలో ఉండగానే (ఫైల్ నం. 18014/1/2014) రాజ్యంగ స్వార్థ, నియమాలకు భిన్నంగా షెడ్యూల్ మండలాలు, గిరిజన ఉపప్రణాళిక మండలాలను మైదాన ప్రాంత మండలాలతో కలిపి నూతన జిల్లాల ఏర్పాటుకు తెలంగాణ ప్రభుత్వం పూనకోవడం రాజ్యంగ విరుద్ధం. అది ఆదివాసుల స్వయం పాలనా హక్కును శాశ్వతంగా సమాధి చేయడమే అవుతుంది. భూరియా కమిటీ సిఫార్సుల అనంతరం షెడ్యూల్ ప్రాంతాలలో స్థానిక పాలన కోసమే కేంద్ర ప్రభుత్వం పంచాయితీ విస్తరణ చట్టం 1996ను (పెసా చట్టం) తీసుకువచ్చింది. రాజ్యంగం ఐదవ షెడ్యూల్ లో పేర్కొన్న విధంగా ఆదివాసుల స్వయం పాలనకు దోహదపడే రీతిలో జిల్లా మరియు గ్రామ కాన్సిల్లను ఏర్పాటు చేయాలని పెసా చట్టం షెడ్యూల్ ప్రాంతాలు గల అన్ని రాష్ట్రాలనూ ఆదేశించింది. అందువల్ల నూతన జిల్లాల ఏర్పాటులో షెడ్యూల్ ప్రాంత రాజ్యంగ నియమాలను ఉల్లంఘించడానికి వీలేదు. అయినా ఉల్లంఘిస్తున్నారు.

మావోయిస్టుల అజెండాలో ఒకబైన 1/70 రెగ్యులేషన్ అమలు అంశం గతంలో వారికి ప్రభుత్వానికి మధ్య జరిగిన చర్చల్లో ప్రముఖంగా ప్రస్తావనకు వచ్చింది. వారి డిమాండ్ కు తల్గొన ప్రభుత్వం భూసంస్కరణల కోసం కోనేరు రంగారావు కమిటీని నియమించింది. ఆదివాసీ భూ హక్కుల పరిరక్షణ కోసం, దానితో పాటు అన్యాక్రాంతమైన భూమి ఆదివాసులకు తిరిగి దక్కేందుకు ఈ కమిటీ అనేక సిఫార్సులు చేసింది. వాటి అమలు కోసం 2008లో ప్రభుత్వం ఉత్తర్వులు కూడా జారీ చేసింది. అందులో ఒకటి ‘సాదాబైనామాల’పై జరిగిన భూమి బదలాయింపు విషయంలో షెడ్యూల్ ప్రాంతాల ఆదివాసుల భూమి హక్కును కాపాడటం.

సాదాబైనామాలకు సంబంధించి జూన్ 2, 2014ను పూర్వం తెలంగాణలో జరిగిన భూమి అన్యాక్రాంతాలను లేదా భూమి బదలాయింపులను క్రమబద్ధీకరించేందుకు తెలంగాణ ప్రభుత్వం 153 జీవోను జారీ చేసింది. సాదాబైనామాలపై జరిగిన భూ బదలాయింపుకు సంబంధించిన భూమి తెలంగాణలోని ప్రతి జిల్లాలోనూ సుమారు లక్ష ఎకరాలు ఉంటుందని అంచనా. కోనేరు రంగారావు కమిటీ చేసిన సిఫార్సులు ఆదివాసుల భూమి హక్కుల పునరుద్ధరణకు ఉద్దేశించినవి కాగా తెలంగాణ ప్రభుత్వం జారీ చేసిన 153 జీవో 1/70 రెగ్యులేషన్కే తూట్లు పాడిచే విధంగా ఉంది. ఆదివాసీయేతరులు తాము గతంలో చేసిన భూ ఆక్రమణల క్రమబద్ధీకరణ కోసం ఈ జీవోను వినియోగించు కుంటున్నారు. ఆదివాసీ ప్రాంతాలలో సాదాబైనామాలపై జరిగిన భూమి

బదలాయింపులు హక్కుల నిర్ధారణలో చెల్లనేరవనీ, వాటి ఆధారంగా తీర్చులు ఇవ్వరాదనీ కోనేరు రంగారావు కమిటీ ఉత్తర్వులు సృష్టిం చేస్తున్నాయి. ఇప్పటికే 1/70 రెగ్యులేషన్ అమలును దెబ్బతీసే విధంగా ఆదివాసీయేతరులు సాదాబైనామాలను సృష్టించారని కమిటీ అభిప్రాయపడింది. 1/70 రెగ్యులేషన్ అమలుకు పూర్వమే ఆదివాసీయేతరుల మధ్య భూమి బదలాయింపులు జరిగినట్లుగా సాదాబైనామాలను సృష్టిస్తే వారికి అధికారులు హక్కుపత్రాలు మంజారు చేసే అవకాశం లేకపోలేదు. అందువల్లనే అటువంటి సాదాబైనామాలపై (రిజిస్టర్ కాని) జరిపిన ఆదివాసీయేతరుల భూ లావాదేవీలను ఆదివాసుల భూ హక్కుల విచారణలో పరిగణనలోకి తీసుకోకూడదని ‘వేముల భాస్కరరావు మరియు ఆంధ్రప్రదేశ్ ప్రభుత్వానికి’ మధ్య జరిగిన కేసులో రాష్ట్ర ప్రైంట్ ర్యాండ్ అభిప్రాయపడింది. అయినా రక్షణ శాఖ భూములకు, నగర ప్రాంత భూములకు (ప్రాదరాబాద్, వరంగల్) సాదాబైనామాల ఆధారంగా జరిగే రిజిస్ట్రేషన్లకు మినహాయింపు ఇచ్చినట్లుగా పెదువ్వుల్లో ప్రాంతాల భూములకు 153 జీవోలో మినహాయింపులు ఇవ్వకపోవడం వారికి చాలా నష్టం కలుగజేస్తుంది. బంగారు తెలంగాణ సంకల్పిస్తున్న టి.ఆర్.ఎస్. ప్రభుత్వం ఆదివాసుల హక్కులను ఈ విధంగా కాలరాయడానికి పూనకోవడం గర్వానీయం. వారి ఇతర చర్యలు కూడా ఆదివాసీ వ్యతిరేకంగానే ఉంటున్నాయి. పెదువ్వుల్లో ప్రాంతాలకు ఎటువంటి మినహాయింపు ఇవ్వకుండా రాష్ట్రంలోని ఆన్ని నియోజక వర్గాల పరిధిలో రెండు పడక గదుల ఇట్లు నిర్మాణానికి ఆదేశాలిచ్చారు. 1/70 రెగ్యులేషన్ అమలులో ఉండే చోట ప్రభుత్వం ఆదివాసుల భూమిని ఇతరుల అవసరాల కోసం ఎలా వాడుకుంటుంది?

అలాగే ‘హరితహారం’ పేరుతో ఆదివాసుల పోడు హక్కును అటవీ అధికారులు కాలరాస్తున్నారు. పోడు సాగు నుంచి ఆదివాసులను తొలగించవడ్ని ప్రైండ్ ఉత్తర్వులు ఉన్నప్పటికీ ఖమ్మం జిల్లాలోని ఏన్నార్, జూలూరుపాడు, దుమ్మగుడం మండలాల్లో 1200 ఎకరాల అటవీ భూమి నుంచి ఆదివాసులను తొలగించాలని ప్రభుత్వం విఫలయత్తుం చేసింది. ఆదివాసులు అడవులలో పశువుల్ని మేపుకోనివ్వకుండా, కలపేతర అటవీ ఘలసాయాన్ని సేకరించనివ్వకుండా పెద్ద గోతులు తప్పి పెట్టారు. ఇటువంటి చర్యలు అటవీ హక్కుల గుర్తింపు చట్టునికి విరుద్ధం.

ఇక్కడ ఒక ఉదాహరణ. 456 అటవీ హక్కుల దరఖాస్తులపై అటవీ హక్కుల గుర్తింపు చట్టం కింద విచారణ జరిపి ఖమ్మం జిల్లా కల్కెరు అధ్యక్షతన

గల కమిటీ హక్కు పత్రాల మంజూరుకు నిర్దయం తీసుకుంది. అయితే 191 దరఖాస్తులపై సంతకం చేయడానికి పాల్వంచ డివిజన్ అటవీ శాఖాధికారులు నిరాకరిస్తే ఆ విషయం గిరిజన సంక్షేమ కమిషనరుకు తెలుపుకోవాల్సిన దుష్టితి భద్రాచలం ఐ.టి.డి.వి. ప్రాజెక్టు అధికారికి ఏర్పడింది. అటవీ హక్కుల చట్టం కింద కొత్తగా దరఖాస్తులు తీసుకోవడానికి వీలులేదని ఉన్నత అటవీ శాఖ అధికారుల నుంచి తమకు ఉత్తర్వులు (ఫైల్ నం. 27554/టిజి/అక్షోబర్ 2015) ఉన్నాయని డివిజన్ అటవీ శాఖాధికారులు సప్పణగా చెప్పడాన్ని బట్టి అటవీ హక్కుల గుర్తింపు చట్టం 2006 తెలంగాణలో ఏ మేరకు అమలవుతుందో అర్థం చేసుకోవచ్చు.

ఇక ఆదివాసుల స్వయంపాలనకు ఉద్దేశించిన ఐడ్యోల్డ్ ప్రాంత వంచాయంతే విస్తరణ చట్టం (పేసా) 1996ను తెలంగాణ ప్రభుత్వం ఉద్దేశించిన ప్రాంతం అమలు చేయడం లేదు. అటవీ హక్కుల చట్టం కింద గ్రామసభలకు లభించిన అధికారాలను అమలు కాకుండా ప్రభుత్వం మోకాలడ్డుతున్నది. ఆంధ్ర పెట్టబడుదారులపై పోరాడి హక్కులను, స్వియ పాలనాధికారాన్ని, సాంస్కృతిక హక్కులను సాధించుకున్న తెలంగాణ రాష్ట్రం రాజ్యంగం గుర్తించిన ఆదివాసుల స్వయం పాలనాధికారాన్నే కాక వారి ఉనికిని సైతం దెబ్బ తీయడానికి ప్రయత్నించడం చాలా అన్యాయం. ప్రమత్త విధానం ఆదివాసుల జీవనాన్ని చిద్రం చేస్తున్నది. ఇవ్వాళ 153 జీవో, రేపు మరొక ఉత్తర్వు... ఆదివాసీ వ్యతిరేక విధానాలను ప్రతిఫలించకపోతే తెలంగాణలో ఆదివాసులు తమ హక్కుల్నే కాదు, సాంస్కృతిక ఉనికిని సైతం కోల్పోయే ప్రమాదం ఉంది.

ఇక ఆంధ్రప్రదేశ్ సంగతికి వస్తే - బడ్జెట్ లేదు అనే సాకుతో ఆదివాసులకు ప్రయోజనం కలిగించే చట్టలు ఏవీ అక్కడ అమలు కావడం లేదు. చట్టలు అమలు చేయాల్సిన అధికారులకు ఇతర శాఖల బాధ్యతలు అప్పగించి కాలయాపన చేస్తున్నారు. గత ప్రభుత్వ హాయాంలో విశాఖ ఏజెన్సీలో బాట్టెట్ తప్పకాలకు వ్యతిరేకంగా గిరిజన సలహా మండలి తీర్మానించిన విషయం ఇక్కడ పేర్కొనాలి. అయినా బాట్టెట్ తప్పకాలకు సంబంధించిన జీవో 97ను జారీ చేసి ఆదివాసులకు కంటిమీద కునుకులేకుండా చేస్తున్నది తెలుగుదేశం ప్రభుత్వం. ఆదివాసుల పట్ల ప్రస్తుతం ఇరు ప్రభుత్వాల తీరు ఆశాజనకంగా లేదు. ఈ విధానాలకు వ్యతిరేకంగా ఆదివాసులు ఒక్కంగా ఉధ్యమించాల్సిన అవసరం ఎంతైనా ఉంది.

1/70 రెగ్యులేపన్, అటవీ హక్కుల గుర్తింపు చట్టం, షైఫ్యూల్ట్ ప్రాంత పంచాయతీ విస్తరణ చట్టం (పెసా) మొదలైన ఎన్ని చట్టాలున్న రాజకీయ ఒత్తిడి లేని కారణంగా అచి అమలుకు నోచుకోవడం లేదన్న బాలగోపాల్ అభిప్రాయం, ఆవేదన ఈ రచనలలో విస్పష్టంగా కనిపిస్తాయి. ఆయన రచనలు ఆదివాసులకు, హక్కుల కార్యకర్తలకు అనేక అంశాలపై అవగాహన కలిగించడమే కాక కార్యాచరణ రూపకల్పనకు మార్గనిర్దేశకంగా ఉన్నాయి. ఆయన మనము వదిలివెళ్లిన ఈ 7 సంవత్సరాలలో గణాంకాలలో మార్పులు ఉండవచ్చునేమో గానీ ఆదివాసుల సమస్యల మౌలిక స్వభావంలో మార్పు ఏమీ లేదు. ఆవే సమస్యలతో ఆదివాసుల జీవనం చిద్రమవుతున్నది. ఆదివాసుల హక్కుల కోసం ఉద్యమించాలని తన రచనల ద్వారా బాలగోపాల్ ఇచ్చిన పిలుపు ఆదివాసుల హక్కుల అమలును ఆకాంక్షించే వారందరూ స్వీకరిస్తారని, ఆచరిస్తారని ఆశిస్తున్నాను.

పల్లా త్రినాథరావు

10 జూన్ 2016

మా మాట	... పర్సెప్షన్స్	9
ముందుమాట	... త్రినాథరావు	11
1. '1 ఆఫ్ 70' రద్దు: గిరిజనుల సమస్యలు		23
2. ప్రాజెక్టు టైగర్: ప్రజల నుండి పులుల సంరక్షణ		34
3. పశ్చిమ గోదావరి జిల్లాలో '1 ఆఫ్ 70' సమస్య: గిరిజన-గిరిజనేతర ఘర్షణలు		42
4. ఉత్తరాంధ్ర జిల్లాల్ రంగురాళ్ వేట - క్వారీ ప్రమాదాలు		58
5. '1 ఆఫ్ 70'కి మరో గండం		71
6. 'తుమ్మలు' పార్యులా ఆదివాసులను సంతృప్తి పరచేనా?		86
7. చంద్రబాబు 'విజన్'లో ఆదివాసులు		90
8. రంగురాళ్ తవ్వకం: హంగుదార్ల ఆటకట్టినట్టేనా?		94
9. ఏజెస్టీలో ప్రైవేట్ మైనింగ్: రాజ్యాంగం ఏమంటోది?		99
10. ఆదివాసులకు ఏ మాత్రం మేలు చేయని గనుల లీజను వ్యతిరేకిద్దాం	104	
11. అయిదవ షైధ్యాలునూ, ఆదివాసుల జీవితాల్ని రక్షించుకుండాం రండి	111	
12. న్యాయానికివి రోజులు కావు		115

13.	ఆలుపెరుగని చోరబాటు	119
14.	రాజ్యంగ సూత్రాల కన్న కాంప్రాక్షర ప్రయోజనాలు మిన్న!	123
15.	అటవీవాసులకు పెద్దముప్పు	126
16.	పోలవరం ప్రాజెక్టు: ఇంతకంటే ఫోరం ఇంకోటి ఊండదు	130
17.	జలయజ్ఞానికి ఆదివాసీ సమిధలు	142
18.	అభివృద్ధి-త్యాగం	145
19.	బరిస్ని అష్టంలో మన ముఖం చూసుకుందామా?	149
20.	చట్టాలే ఆదివాసులను మోసం చేసాయా?	154
21.	ఒక హక్కు-వంద ఆంక్లలు	158
22.	ఉదారవాద విధానాలు: ఆదివాసుల హక్కులు	163
23.	హక్కులున్న అమలు సున్న	167

‘1 ఆఫ్ 70’ రద్దు: గిరిజనుల సమస్యలు

నీ జమయిన సమస్యలు తరచుగా అబద్ధపు కారణాల వల్ల వెలుగు చూస్తుంటాయి. సామాజిక చైతన్యం తలకిందులుగా ఉన్నంత కాలం ఇది తప్పదేహా. చైతన్యం పదార్థానికి ప్రతిఫలనమే కానీ ఆ ప్రతిఫలనం యాంత్రికంగా జరగదు. సామాజికంగా జరుగుతుంది. అధికార భావజాలం దానిని జల్లెడ పడుతుంది. ఆ భావజాలం ఎంత బలంగా ఉంటే చైతన్యం అంత తలకిందులుగా ఉంటుంది. ఒక సమస్య మన కళ్ళ ముందే ఉన్నా మనం దానిని గుర్తించము. అది గుర్తింపు పాందాలంబే ముందు ఆ గుర్తింపు సాధికారతను (legitimacy) సాధించుకోవాలి. దాని గురించి సుప్రీంకోర్ట్, హిందూ దినపత్రిక మాట్లాడాలి. అప్పుడు మనం కూడ మాట్లాడతాం. మన దేశంలోని పౌరహక్కుల సంఘాలు ఎంతో శ్రమించి సేకరించిన నివేదికలను మర్యాదస్తులు పట్టించుకోరు. కానీ ఆవే నివేదికలను తప్పాపుల పట్టిక సహాతం లేకుండా ట్రైపు చేసి ఆమ్ముష్టీ ఇంటర్వెషనల్సు పంపితే, వారు దానిని తమ నైసర్గిక, సాంస్కృతిక అజ్ఞానంతో అస్తవ్యస్తంగా సంక్లిష్టం చేసి లండన్ నుండి విడుదల చేస్తే, ‘ఆమ్ముష్టీ రిపోర్టు ఎంత వివరంగా ఉందీ’ అని మెచ్చుకుంటూ చదువుతారు.

ఆదివాసుల భూమి సమస్య మన దేశంలో కుల సమస్య అంత ప్రాచీనమైన సమస్య. అయితే ఈ మధ్యనే అది అకస్మాత్తుగా గుర్తింపు పాందింది. రాష్ట్ర ప్రభుత్వం రెగ్యులేషన్ 1 ఆఫ్ 1970ని

(క్షుప్తంగా ‘1 ఆఫ్ 70’) రద్దు చేయాలని నిర్ణయించుకోవడంతో అది చర్చకు వచ్చింది. ఆ పైన-ఆకస్మాత్తగా చైతన్యవంతులయిన విద్యావంతులు కొందరు ‘గిరిజనులలో కదలిక లేదండీ’ అని పెదవి విరుస్తున్నారు కూడ. ‘1 ఆఫ్ 70’ రద్దు గురించి ‘గిరిజనులు ఏమనుకుంటున్నారో’ తెలుసుకుండా’మని బస్సెక్కి ఉట్టురుకూ, వెంకటాపురానికి పోయిన పత్రికా విలేకరులు చాలా నిరాశతో తిరిగివచ్చారు.

కానీ నిజానికి గిరిజనులలో తమ భూమి సమస్య గురించి చాలా కదలిక ఉంది-ఇవ్వాళే కాదు, ఎస్సుడూ ఉంది. దానికి సాక్ష్యం సిపిఐ (ఎం-ఎల్) గ్రూపుల మద్దతుతో రాష్ట్రంలోని గిరిజనులు 1 లక్ష ఎకరాలకు పైగా అడవి భూమిని నరికి సాగుచేసుకుంటున్నారని ప్రభుత్వమే అనడం. మరి ఈ రద్దును గురించి వాళ్లలో పెద్ద అలజడి లేదంటే దానికి అసలు కారణం ఆ రెగ్యులేషన్సు ప్రభుత్వం ఎన్నడూ సమర్థవంతంగా అమలు చేయకపోవడమే. దానివల్ల ఎన్నడయినా ప్రయోజనం పాంది ఉంటే ఇవ్వాళ అది పోతోందని బాధపడేవారు. కాగితంమీద చూస్తే అందులో కనబడే పటిష్టమయిన నియమాలు అమలులో ఎన్నడూ దర్శనం ఈయలేదు కాబట్టే తాము ఏదో పోగొట్టుకుంటున్నామని సామాన్య గిరిజనులకు ‘తెలియదు’. చదువుకున్నవాళ్లకు ఉండే పరాయాకృత చైతన్యంలో ఒక అంశం ఏమిటంటే వాళ్ దృష్టిలో భాషకూ మాటలకూ చట్టాలకూ కోర్టు తీర్పులకూ ఒక స్వయం అస్తిత్వం ఉంటుంది. ఒక అభిప్రాయాన్ని ఉచ్చరించగానే ఏదో ఉనికిలోకి వచ్చేసిందని భయపడి సిగపట్లకు దిగినట్టే ఒక చట్టం (లేక జీవో అయినా సరే) జారీ కాగానే ఏదో ఉనికిలోకి వచ్చేసిందని భయపడడం / ఆశపడడం జరుగుతూ ఉంటుంది (పత్రికలు మొదటిదానితోనూ, వ్యక్తి సంఘాలు రెండవదానితోనూ కాలక్షేపం చేస్తుంటాయి). జనం మట్టుకు దేనికయినా సామాజిక రూపం వచ్చినప్పుడే అస్తిత్వం ఉన్నట్టు గుర్తిస్తారు. అందుకే మనం ఆవేశపడమన్నప్పుడల్లా ఆవేశపడరు. ఇందులో రెండువైపులా లోపం లేకపోలేదు గానీ మనం మాత్రం మన అహంభావంతో జనంలోనే లోపం ఉందనుకుంటాము.

అబద్ధపు కారణాల వల్ల వాస్తవాలను గుర్తించడంలో ఉండే సమస్య ఏమిటంటే మనం ఆ వాస్తవాలను అస్తిత్వప్తంగా గుర్తిస్తాం. ఒక విషయం నిజమయినంత మాత్రాన గుర్తించం. అది సాధికారమయిన వ్యక్తికరణ పాందినప్పుడు మాత్రమే గుర్తిస్తాం. అంటే మన దేశ గుర్తింపు పాందేది అసలు విషయంకాక అది వ్యక్తికరణ పాందిన రూపం మాత్రమే అవుతుంది. ప్రస్తుత ఉదాహరణ గురించి చెప్పాలంటే, గిరిజనుల సమస్యల గురించి మాటల్లాడేటప్పుడు

మైదాన ప్రాంతాల వారి దోషించి దురాక్తమణలనూ, ప్రభుత్వం ‘రిజర్వ్’ ఫారెస్ట్ పేరు మీద ఆడవులను తన ఆస్తిగా ప్రకటించుకొనడాన్ని విడదీసి చూడడం కష్టం. అయితే ‘1 ఆఫ్ 70’ రద్దు గురించి దినపత్రికలలో వచ్చిన వ్యాసాలలోనూ, రిపోర్టులలోనూ ఈ రెండవ అంశం ప్రస్తావనే లేదు. అసలు అది ఒక సమస్య అన్న గుర్తించే లేదు. ఆంగ్ల నుడికారంలో చెప్పాలంటే రిజర్వ్ ఫారెస్ట్ అనేది ఒక holy cow. దానివల్ల గిరిజనులకు నష్టం జరిగినా మనం దానిని ఒక చర్చనీయంశంగానే గుర్తించం. రిజర్వ్ ఫారెస్టుల వల్ల పరిసరాల సమతుల్యానికో, వాతావరణ పరిశుల్బతకో నష్టం అని ఎవరయినా ‘అంతర్జాతీయ నిపుణులు’ అంటే బహుళ అప్పుడు దాని గురించి మాటల్లాడతామేమో.

నాగరిక సమాజం మొదలయినపుటి నుండి-అంటే మనుషులు వ్యవసాయం చేయడం నేర్చుకొన్నపుటి నుండి-ఆదివాసుల భూములను నాగరికులు కాజేయడం జరుగుతానే ఉంది. ఆదివాసులు ఈ దాడిని ప్రతిఫలించారు, లౌంగిపోయారు, ప్రతిఫలించలేక పారిపోయారు. వీటన్నిటి దాఖలాలూ మన చరిత్రలోనూ, పురాణాలలోనూ కావలసినన్ని దొరుకుతాయి. భూమిని ఆక్రమించుకోవడంలోనూ, కాపాడుకోవడంలోనూ రాజ్యాధికారం తప్పనిసరి అవసరం కాబట్టి, రాజులు చేసిన యుద్ధాలే చరిత్ర అనిపించుకుంది కాబట్టి, మన చరిత్రను మనం పురాణాలలో దాచుకున్నాం కాబట్టి ఇవి ఇటు దేవుళ్ళూ, అటు రాక్షసులూ నిషాదులూ యక్కులూ మొదలయిన వారి మధ్య జరిగిన యుద్ధాల రూపంలో మనకు కనబడతాయి.

రాజ్యాలు బలంగానూ, కేంద్రీకృతంగానూ ఉన్నప్పుడు భూముల ఆక్రమణే కాక అడవి సంపద మీద ఆదివాసుల నుండి శిస్తు వసూలు చేసే అధికారమూ, వెట్టిచుక్కిరి వెట్టిముడుపులూ స్వీకరించే పెత్తనమూ కూడ నాగరికులు కోరుకున్నారు. దానికోసం ఆదివాసుల మీద జమీందారులను నియమించడంతో బాటు, ఆదివాసులలోనే శిస్తు వసూలు చేసిపెట్టే దళారులను తయారుచేయడం జరిగింది (గోదావరి ఏజన్సీలో వీరిని మురాదార్సు అనేవారు). దీనిని కూడ గిరిజనులు కొంత ప్రతిఫలించడం, ఆ పైన లౌంగిపోవడం లేక పారిపోవడం జరిగింది. బెంగాల్ ప్రైసిడెన్సీలో బ్రిటిష్ వాళ్ళు వ్యవస్థకరించిన జమీందారీ వ్యవస్థ అడవుల మీద కూడ తన పెత్తనాన్ని ప్రకటించుకోవడం సంఘాల్ పోరాటానికి కారణం కాగా, గోదావరి ఏజన్సీలో ఒక శతాబ్దిం పైగా ఎడతెరిపి లేకుండ సాగిన అలజడికి గల కారణాలలో మురాదారీ వ్యవస్థ ఒకటి.

16వ శతాబ్దం మధ్యభాగంలోనే-ఆంటే దేశంలో బ్రిటిష్ ఆధిపత్యం నెలకొనకముందే-రంపచోడవరం ప్రాంతపు గిరిజనులు ఏలూరు వట్టణం మీద దాడిచేసి ఆ వట్టణవాసులను భయబ్రాంతుల్ని చేశారని వెన్నెలకంటి రాఘవయ్య అంటారు. అంతకంబే పూర్వం కాకతీయుల ఆధిపత్యానికి వ్యతిరేకంగా వరంగల్ జిల్లా అడవిప్రాంతపు కొయలు చేసిన ప్రతిఫుటన పురాణం రూపంలో చరిత్రక్రింది. ఆ పోరాటంలో చనిపోయిన సమ్మక్క సారలక్కలు గిరిజన దేవతలయి-ఆ తరువాత అక్కడకు పోయి స్థిరపడిన మైదాన ప్రాంతాల వారికి కూడ దేవతలయి-ఇప్పటికీ మేడారం జాతరలో పెద్దయెత్తున పూజలు అందుకుంటున్నారు. అంతకంబే ఇంకా పూర్వం హౌర్య చక్రవర్తులు కూడ ఆదివాసుల నుండి ప్రతిఫుటన ఎదుర్కొన్నారని చరిత్ర చెబుతుంది.

భూమి దురాక్రమణ, శిస్తు వసూలు, నిర్వంధపు ముడుపులు, వెట్టి చాకిరీ, వీటన్నిటితోబాటు అడవులలోకి ప్రవేశించిన నాగరిక పాలనా యంత్రాంగం, దానికి స్వాభావికమయిన అవిసీతి, అణిచివేత-జీవీ మధ్యయుగాలలో గిరిజనులు నాగరికుల నుండి ఎదుర్కొన్న సమస్యలు. అయితే ప్రపంచంలోకి ‘పెట్టుబడి’ అనేది ప్రవేశించడంతో వాళ్ళ సమస్యలు పెరిగాయి. అడవులలో దొరికే కలప, ఖనిజాలు పెట్టుబడికి చాలా అవసరం. వాటికోసం పెట్టుబడి అడవులను పెద్ద యెత్తున నాశనం చేస్తుంది. యూరప్లో సామాజిక ఆధిపత్యం సాధించిన పెట్టుబడి మనబోటి దేశాలను వలసలుగా లొంగదీసుకుంది. ఇక్కడి సకల సంపదలతోబాటు అటవీ సంపదను కూడ తన గుప్పిట్లోకి తీసుకుంది. ధ్వంసం చేసింది. మన దేశంలో బ్రిటిష్ వాళ్ళు తమ రవాణా అవసరాల కోసం రైలు మార్గాలు వేయడంతో రైల్వే స్లీపర్డకు కావలసిన కలపకోసం హిమాలయ పర్వతాల దేవదారు అడవులు విస్తారంగా ధ్వంసం అయినాయి. ఆధునిక కాలంలో అడవుల విధ్వంసం ఆ రకంగా మొదలయింది. ఆ తరువాత బీహార్, బెంగాల్, ఒరిస్సా రాష్ట్రాలు కలిసే చోటునున్న ఖనిజ సంపద (ప్రధానంగా ఇనుము, బొగ్గు, సున్నపూరాయి) కోసం అడవులలోకి పెట్టుబడి, దానివెంట ప్రభుత్వమూ ప్రవేశించాయి. పోనుపోను పెరిగిన నాగరిక అవసరాల కోసం-జంటి దూలాలకు కలప, తలుపులకు కిటికీలకు కలప, ఫర్మిచర్కు కలప, ఓడల నిర్మాణానికి కలప, కాగితపు గుజ్జుకోసం కలప-జిల్లా అడవుల మీద పెట్టుబడి దాడి పెరుగుతూ వచ్చింది. ఈ కలప కోసమే ఆ తర్వాత ప్రభుత్వం అడవులను ‘సంరక్షించడం’ మొదలుపెట్టింది. అప్పటి నుంచి రక్కిత అడవులలో ప్రభుత్వానికి, దాని కాంట్రాక్టర్లకూ తప్ప వేరే ఎవ్వరికీ కట్టె కొట్టుకునే హక్కు లేదు. అడవులలో వ్యవసాయం చేసుకునే హక్కు అసలే లేదు.

ప్రాచీన కాలం నుండి జరుగుతున్న మైదాన ప్రాంతాలవారి దుర్కమణతో బాటు, పెట్టుబడి రంగప్రవేశంతో చాలా పెరిగిపోయిన ఈ నిర్వంధం కూడ ఆదివాసుల భూమి సమస్యకు కీలకమయిన విషయమే. రక్షిత వనాలలో వ్యవసాయం చేసుకోలేకపోవడమేగాక, ఇల్లు కట్టుకోవడానికి కట్టే కావాలన్నా, పశువులను అడవులలో మేఘకోవాలన్నా అటవీశాఖ ఉద్యోగులకు కానుకలూ లంచాలూ ఇయ్యాల్సి వచ్చింది. ఈ రెండింటి ఫలితంగా గిరిజనుల పరిస్థితి అడకత్తెరలో పోకడెక్కులాగా తయారైంది.

మైదాన ప్రాంతాల వాళ్ళు గిరిజనులు సాగు చేసుకుంటున్న భూముల్ని రకరకాల పద్ధతులలో ఆక్రమించుకున్నారు. రాజుల నుండి, నవాబుల నుండి ఆ భూములను ‘జీనాము’లుగా పొంది ఆక్రమించుకున్నవారు కంద్రైతే, వ్యవసాయాన్ని అభివృద్ధి చేసి తమ భూమిశిస్తును పెంచుకునే ఉద్దేశంతో రాజులు గిరిజనులు సాగుచేస్తున్న భూములను మైదాన ప్రాంతం వారికి అమ్మగా కొనుక్కున్నవారు మరికొందరు (పాలనా యంత్రాంగం తన రవెన్నా పెంచుకోవడానికి ఇదోక అనువయిన మార్గం అని కొటిల్చుడు తన అర్థశాస్త్రంలో సూచించాడు. మౌర్యుల నుండి ప్రైదరూబాద్ నవాబుల దాకా ఈ దేశాన్ని ఏలిన రాజులంతా ఈ సూక్తిని అనుసరించారు). ఇంకొందరు రకరకాల చిల్లర వ్యాపారాలతో గిరిజన ప్రాంతాలలోకి ప్రవేశించి వాళ్ళకు మిల్లుబట్టలూ, పొగాకూ అమ్మ అందుకు ప్రతిఫలంగా అడవి సంపదను కారుచవగ్గా వాళ్ళనుండి దోచుకొని లాభాలు సంపాదించి ఆ లాభాలతో మళ్ళీ గిరిజనుల భూములను కొన్నారు. ఇంకొందరు గిరిజనులకు విపరీతమయిన వట్టికి అప్పులిచ్చి బాకీ లెక్కలు ఒకటికి రెండు చెప్పి వాళ్ళ భూములు కాజేశారు. కొందరు ఈ బాధలేమీ లేకుండా వట్టి కండబలంతో గిరిజనుల భూములను ఆక్రమించుకున్నారు. ఇంకా కొందరు జమీందార్లకూ, రెవెన్నా అధికార్లకూ, పట్టారీలకూ లంచాలు ఇచ్చి గిరిజనుల భూములను తమ పేరిట రాయించు కున్నారు. వీళ్ళందరూ పెద్ద భూస్వాములు కారు గానీ పీరిలో ‘వ్యాయంగా’ భూములు సంపాదించిన వారు ఒహుకొండి మంది మాత్రమే.

ఈ విధంగా మైదాన ప్రాంతాలవారు ఒక వరదగా గిరిజన ప్రాంతాల్లోకి ప్రవేశించారు. ఇవ్వాళ రాస్త్రంలోని షైఫ్యూల్డు ప్రాంతాల జనాభాలో 48 శాతం దాకా గిరిజనేతరులు ఉన్నారు. షైఫ్యూల్డు ప్రాంతాలలోని పట్టా భూముల్లో 56 శాతం ఈ గిరిజనేతరుల పేరుమీదే ఉంది (పట్టా గిరిజనుల పేరు మీద ఉండి గిరిజనేతరులు రకరకాల నెపాలతో అనుభవిస్తోన్న భూములను కూడా లెక్కగడితే ఇది

ఎంతలేదన్న 70 శాతానికి పెరుగుతుంది). పెడ్యాల్స్ ప్రాంతాలలో గిరిజనేతరుల బలం ఇంతగా ఉండగా, ఇటు గిరిజనుల పరిస్థితి ఏమిటంటే వారి జనాభాలో 60 శాతం పైగా పెడ్యాల్స్ ప్రాంతాల వెలుపల నివసిస్తున్నారు. ఎక్కువగా మైదాన ప్రాంతాలలో నివసించే లంబాడాలను ఒక దశాబ్దం క్రితం అకస్మాత్తుగా పెడ్యాల్స్ తెగగా గుర్తించడం ఈ విచిత్ర పరిస్థితికి కొంతవరకు కారణం కాగా, మన రాష్ట్రంలో కోయ, గోండు తెగలతోబాటు ప్రధాన గిరిజన తెగలయిన ఎరుకల, యానాది తెగలు నివసించే ప్రాంతాలలో భూమి దురాక్రమణ నూచికి నూరు శాతం జరిగిపోయి అదంతా కూడ ఇప్పటికే మైదాన ప్రాంతం ‘అయిపోయి ఉండడం’ దీనికి ప్రధాన కారణం. వాళ్ళ భూమి సమస్యను చరిత్ర ఇప్పటికే ఈ రకంగా ‘పరిష్కరించేసింది’. ఇంక మిగిలింది గోండు, కోయ, ఇతర చిన్న తెగల ప్రజలు మాత్రమే. వారి సమస్యను కూడ ఎరుకల, యానాదుల సమస్యలాగా పరిష్కరించేస్తే ఇక రాష్ట్రంలో పెడ్యాల్స్ ప్రాంతాలనేవే ఉండనక్కర్దేదు. హాయిగా ఎవరయినా ఎక్కుడయినా భూములు కొనుక్కొనీ, అమ్ముకొనీ సుఖంగా బ్రతకొచ్చు-స్తోమత ఉంటే.

ఈ రకంగా గిరిజనేతరుల దురాక్రమణ జరిగినప్పుడల్లా గిరిజనులు అడవిలో మరింత లోపలికి పోయి, చెట్లను నరుకొని ఇంకొంచెం భూమి సాగులోకి తెచ్చుకుంటారు. నిజానికి ఈ అవకాశం ఉన్నంత కాలం వాళ్ళు మైదానప్రాంతాల వారి దాడిని పెద్దగా ప్రతిఘటించకపోవచ్చును కూడ. అయితే ప్రభుత్వం రక్కిత వనాల పేరిట ఈ అవకాశం కూడ లేకుండ చేయడం వల్ల గిరిజనులు ప్రభుత్వానికి వ్యతిరేకంగా తిరగబడక తప్పలేదు. ఆధునిక కాలంలో (అంటే బ్రిటిష్ వారి ఆగమనం తరువాత) జరిగిన గిరిజన పోరాటాలను మూడు కోవలుగా విభజించవచ్చును. ఒకటి-మైదాన ప్రాంతాల వడ్డి వ్యాపారస్తులకూ, భూమి దురాక్రమణదారులకూ వ్యతిరేకంగా జరిగినవి. రెండు-గిరిజనుల నుండి శిస్తు సేకరించే ఉడ్డేశంతో నెలకొల్పిన రెవెన్యూ యంత్రాంగం అనుసరించే దోషించి పద్ధతులకు వ్యతిరేకంగా జరిగినవి. మూడు-అడవుల మీద గుత్తాధివ్యాప్తి ప్రకటించుకొని గిరిజనులకు అవి అందుబాట్లో లేకుండ చేసి, లంచాలతోనూ, కోర్చు కేసులతోనూ పీడించే ప్రభుత్వానికి వ్యతిరేకంగా జరిగినవి. భూమి శిస్తు ప్రాధాన్యత తగ్గొద్ది రెండవ కోవకు చెందిన సంఘర్షణలు తగ్గినా, పరిపాలనా యంత్రాంగం (రెవెన్యూ, అటవీ శాఖలు) చేసే దోషించి ఇప్పటికీ గిరిజన పోరాటాలకు ఒక ప్రేరకంగానే ఉంది. బూర్జువా స్వరూపంగల ఈ యంత్రాంగం పూర్వడల్ దోషించి రూపాలన్నింటినీ వాడుకోవడంలో దిట్ట అని దేశంలోని గిరిజనులకే కాదు, జనం అందరికీ తెలుసును.

తూర్పు గోదావరి ఏజెన్సీ ప్రాంతపు గిరిజనులు పై మూడు కారణాలవల్ల 19వ శతాబ్దం మొదటిభాగం నుండి అలజడి చేస్తూనే ఉన్నారు. ఒక్కొక్కసారి బహిరంగ పోరాటం రూపంలోనూ, ఒక్కొక్కసారి ప్రభుత్వ యంత్రాంగాన్ని చికాకుపెట్టే అకస్మాత్తు దాడుల రూపంలోనూ చేశారు. 1915-16 సంవత్సరాలలో ఈ రెండవ కోవకు చెందిన అలజడి విష్ణుతంగా జరిగింది. దానిని బలప్రయోగంతో అణచివేసే క్రమంలో బ్రిటిష్ ప్రభుత్వానికి కొంచెం జ్ఞానోదయం అయింది. గిరిజనేతరుల నుండి గిరిజనులను కాపాడడనికి కనీసమయిన చర్యలయినా చేపట్టకపోతే శాంతిభద్రతలు శాశ్వతంగా కరువవుతాయని గ్రహించింది. దాని ఘలితంగానే 1917లో మొట్టమొదటి గిరిజన సంక్షేమ చట్టం వచ్చింది. దాని పేరు ఏజెన్సీ ప్రాంతాల వడ్డి మరియు భూమి బదలాయింపు చట్టం (1917). గిరిజనుల నుండి పావుకార్లు వసూలు చేసే వడ్డి 12 శాతానికి మించకూడదనీ, గిరిజనేతరులు జిల్లా అధికారుల అనుమతి లేకుండా గిరిజనుల భూములను కొనుగోలు చేయకూడదనీ ఈ చట్టం చెప్పుతుంది. గమనించాల్సిన విషయం ఏమిటంటే గిరిజనుల సమస్యలకు గిరిజనేతరుల బాధ్యత ఎంత ఉందో, రాజ్యాంగ యంత్రం బాధ్యత కూడా అంతే ఉన్నా, చట్టం మొదటి దానిని మాత్రమే గుర్తించి నియంత్రించే ప్రయత్నం చేసింది (ఈనాటికీ అంతే-చట్టలంటూ చేయడం జరిగితే అది గిరిజనేతరుల వ్యవహారాలను నియంత్రించడానికి తప్ప రాజ్యాంగ యంత్రం అధికారాలను నియంత్రించడానికి కాదు. రాజ్యాంగ యంత్రం అనేది వర్గాలకు అతీతంగా ప్రజల ‘సంక్షేమాన్ని’ చూసుకుంటుంది అనే భ్రమను మన దేశంలో ఎంతగా పోషించారంటే ఈ వాస్తవాన్ని గుర్తించడానికి కూడ కొంత సమయం పడుతుంది. అడవుల సంరక్షణ అంటే దేశంలోని ధనికవర్గాల అవసరాలు తీర్చడం కోసం అడవులను గిరిజనుల నుండి కాపాడడం అని అర్థం చేసుకోకపోతే ఈ భ్రమలో పడిపోయే ప్రమాదం చాలా ఉంటుంది).

ఈ చట్టాన్ని జారీ చేసిన అయిదేళ్లలోనే అధికార యంత్రాంగం దోషించి స్వభావానికి వ్యతిరేకంగా అల్లారి సీతారామరాజు నాయకత్వాన ‘భద్రాచలం నుండి శ్రీకాకుళం దాకా విష్టరించిన’ గిరిజన పోరాటం మొదలయింది. నర్సీపట్నం-చింతపల్లి రహదారి వేయించడానికి తూర్పు గోదావరి ప్రాంతపు గిరిజనుల చేత స్థానిక అధికారులు వెట్టిచాకిరీ చేయించడం ఈ తిరుగుబాటుకు సమీప కారణం. సృష్టంగా సామ్రాజ్యవాద వ్యతిరేక స్వభావాన్ని కలిగి ఉన్న ఈ పోరాటాన్ని అణచడానికి బ్రిటిష్ వారికి రెండు సంవత్సరాలు పట్టింది.

సామ్రాజ్యవాద పులిని చూసి నైజాం నక్క కూడ వాత పెట్టుకుంది. అదిలాబాద్ జిల్లాలో అధిక సంఖ్యలో నివసించే గోండు, కొలాం, నాయకపోట్లు తెగలు సాగులోకి తెచ్చిన లక్షల ఎకరాల భూమిని గిరిజనేతరులకు వేలం వేసింది. ఇదికాక, చాలామంది గిరిజనేతరులు ఆదిలాబాద్కు వలసపోయి స్థానిక రెవెన్యూ అధికారుల సాయంతో భూముల్ని పట్టా చేయించుకున్నారు. ఇక వర్తకదోషిడీ, వణ్ణీ వ్యాపారస్తుల దోషిడీ సరేసరి. అదే సమయంలో కలప కోసం అడవులను ‘సంరక్షించడం’, బొగ్గు, సున్నపురాయి విస్తారంగా లభించే ఆదిలాబాద్, కరీంనగర్, వరంగల్ (ఇప్పటి భమ్మం) అడవులను ఆ భనిజాల కోసం ధ్వంసం చేయడం ప్రారంభం అయింది. అంటే మళ్ళీ రెండు వైపుల నుండి గిరిజనుల మీద ఒత్తిడి మొదలయింది. దీనిపట్ల నిరసన తెలుపుతూ ఆదిలాబాద్ గిరిజనులు చేసిన ప్రముఖ పోరాటం కొమురం భీము నాయకత్వంలో నడచిన జోడేఫూట్ పోరాటం. ఈ పోరాటాన్ని అణచివేసిన అనంతరం ఏదో ఒక సంస్కరణను ప్రవేశపెట్టాల్సిన అవసరం నిజాం ప్రభుత్వానికి సహాతం తోచింది. దాని ఘలితంగా 1946లో గిరిజన ప్రాంతాల నియమావళి (Tribal Areas Regulations, Fasli 1356) తయారయింది. ఈ నియమావళిలో ఉన్న చెప్పుకోదగ్గ విషయం ఏమిటంటే భూమి బదలాయింపుల నిర్ధారణలో గిరిజన గ్రామ పంచాయితీలకు ప్రముఖ స్థానం ఇవ్వడం. దీనివలన గిరిజనులకు కొంత మేలు జరిగిందనీ, అనేక వేల పట్టలు కొద్దికాలంలోనే గిరిజనులకు ఇవ్వడం జరిగిందనీ అంటారు. అయితే ఇదీ ఎక్కువ కాలం నిలవలేదు.

ఈ చట్టాలే ఇప్పటికీ (కొన్ని మార్పులతో) ఉన్నాయి. ఆంధ్రప్రదేశ్ రాష్ట్రం ఏర్పడిన తరువాత 1959లో షెడూల్యుల్లు ప్రాంతాల భూమి బదలాయింపు నియంత్రణ చట్టాన్ని జారీచేసి 1963 నుండి తెలంగాణకు కూడ దాన్ని వర్తింపజేశారు. అయితే పోరాటాల ఫలితంగా తెచ్చిన చట్టలను ఆ పోరాటాల వెనుకనున్న ఉద్యిగ్నుతను చల్లార్థడానికి ఎంత కావాలో అంతమట్టుకే అమలు చేసి ఆసైన విస్కరించడం ప్రభుత్వ యంత్రాంగం నైజం. 1959లో రూపొందించిన చట్టాన్ని అమలుపరచవలసిన అవసరమేదీ ఆనాడు ప్రభుత్వానికి కనిపించలేదు. 10 సంవత్సరాల దాకా ఆ చట్టానికి అవసరమయిన నియమావళిని సహాతం రూపొందించలేదు. 1968 తరువాత ఒక ఉప్పేనగా వచ్చిన శ్రీకాకుళ పోరాటం మళ్ళీ ప్రభుత్వాన్ని కుదిపింది. ఆ పోరాటాన్ని ఒకవైపు ‘ఎన్కాంటర్లు’ రక్తపుట్టుల్లో ముంచుతూ, మరొకవైపు సంస్కరణల గురించి పునరాలోచన చేసింది ప్రభుత్వం.

తత్పరితంగా మూడు చర్యలు చేపట్టింది. రెగ్యులేషన్ 1 ఆఫ్ 1970 పేరిట 1959 చట్టానికి ఒక రూపం ఇచ్చి పటిష్టం చేసింది. ముఖ్యాదారీ వ్యవస్థను రద్దు చేసింది. ప్రైవేట్ వ్యక్తుల దోషించిన అరికట్టడానికని చెప్పి గిరిజన సహకార సంఘాలను నెలకొల్పింది.

ఏ పాలకవర్గమూ సంస్కరణలను ఉద్యమాలకు సమాధానంగా చేపట్టాడు. ఉద్యమాలకు సమాధానం నిర్ణయించుటమే. సంస్కరణలు దాని పైన నిర్మించే పాలరాతి సమాధి కట్టడాలు. ముఖ్యాదారీ వ్యవస్థను 1970లో అధికారికంగా రద్దుచేశారు గానీ భూమిశిస్తు ప్రభుత్వ ఆదాయంలో తన ప్రాధాన్యతను కోల్పోయిననాడే ఈ వ్యవస్థకు కూడ కాలం చెల్లింది. ఆపైన అదొక చారిత్రక అవశేషంగా నిలిచిపోయింది (గ్రామాలలో పచేల్-పట్ట్యారీ లేక మునసబు-కరణం వ్యవస్థలలాగా). కొద్దిమంది గిరిజన ప్రముఖుల చేతిలో తమ సాటి గిరిజనులను పీడించే సాధనంగా మాత్రమే ఉండింది. దానిని రద్దు చేయడం నామమాత్రము చర్య.

ఇక గిరిజన సహకార సంఘాల మాటకొస్తే, వాటిని గురించి గిరిజనుల నోట ఒక్క మంచి మాటయినా వినడం కష్టం. బయటి ఉత్పత్తులను గిరిజనులకు క్రమంద్రంగా సరఫరా చేయడంలో విఫలం కావడం అటుంచి, గిరిజనులు అడవి నుండి సేకరించే చిన్నతరహా అటవీ ఉత్పత్తులకు (minor forest produce) అవి ప్రైవేట్ వ్యాపారస్తుల కంటే ఎక్కువ ధర ఇస్తాయన్న ఆశ వట్టి భ్రమగానే ఉండిపోయింది. మన రాష్ట్రంలో ప్రధానమైన చిన్నతరహా అటవీ ఉత్పత్తులు బంక, అడ్డాకు మొదలయినవి. పీటికి గిరిజన సహకార సంఘాలు ప్రైవేట్ వర్తకుల కంటే తక్కువ ధర ఇస్తాయనీ, ఆ కారణంగానే తాము దొంగచాటుగా ప్రైవేట్ వర్తకులకే అమ్ముకోవలసి వస్తోందనీ, ప్రభుత్వం దానిని దొంగతనం కింద జమకట్టి కేసులు పెడుతోందనీ గిరిజనులు ఎప్పుడూ ఫిర్యాదు చేస్తుంటారు. వర్తకులెప్పుడూ అటవీ సంపదను గిరిజనుల నుండి చవగ్గ కొనాలని చూస్తారు. ప్రభుత్వమైతే అటవీ సంపదను తన ఆస్తిగా భావిస్తుంది. అందువల్ల దానిని ఒకరి నుండి కొనే ప్రస్త్కే లేదు. దానిని సేకరించి తెచ్చినందుకు గిరిజనులకు కూలిమట్టుకే ఇస్తుంది. ఆ కూలి సరుకు ధర కంటే చాలా తక్కువ ఉంటుంది. వర్తకులు ఇచ్చే చవక ధర కంటే కూడ తక్కువ ఉంటుంది.

ఇకపోతే మిగిలింది రెగ్యులేషన్ 1 ఆఫ్ 1970. ఔధ్యాల్చై ప్రాంతాలలో గిరిజనుల భూములే కాదు, గిరిజనేతరుల భూములు కూడ కొనకూడదని, అమ్మకూడదని ఈ నియమావళి అంటుంది. గిరిజనుల నుండి తాము

ఆక్రమించుకున్న భూములను గిరిజనేతరులు వేరే వ్యక్తులకు అమ్ముకొని వెళ్ళిపోయే అవకాశం ఉంటే అసలు మొదట్లో ఆ భూమిని ఎట్లా ఆక్రమించుకున్నదీ తెలుసుకునే అవకాశం ఉండదని భావించి ఈ నియమం పెట్టారు. ఒకవేళ గిరిజనేతరులెవరైనా అత్యవసరంగా భూమి అమ్ముకోవలసివేస్తే ప్రభుత్వమే దానిని కొనుక్కొని భూమిలేని గిరిజనులకు ఇవ్వాలి. చివరిగా, షైఫ్ర్యాల్స్ ప్రాంతాలలో భూమి కలిగిన గిరిజనేతరులు తాము ఆ భూమిని స్కరమంగా సంపాదించు కున్నామని తామే రుజువు చేసుకోవాలి.

1971లోనే దీనిని పందిరి రామిరెడ్డి అనే గిరిజనేతరుడు కోర్టులో ఛాలెంజ్ చేశాడు. అది 17 సంవత్సరాలు ప్రైకోర్టులోనూ, సుప్రీంకోర్టులోనూ గడిపి క్రిందటి సంవత్సరమే విజయవంతంగా తిరిగి వచ్చింది. ఈ సంవత్సరం రాష్ట్ర ప్రభుత్వం దానిని రద్దు చేయాలని నిర్దయించింది. ఈ నిర్దయాన్ని సమర్థించడానికి ప్రభుత్వమూ, దానితో చేతులు కలిపిన ప్రతిపక్షాలూ చేస్తున్న వాదనలోని రెండు నాల్గుల వైఖరిని (hypocrisy) అర్థం చేసుకోవడం అవసరం. 1917లో బ్రిటిష్వాఖ్య ఈ చట్టం తయారుచేసి ఇప్పటికి 70 సంవత్సరాలు గడిచాయి. అయినా షైఫ్ర్యాల్స్ ప్రాంతాలలో 56 శాతం భూభాగం గిరిజనేతరుల పేరు మీద ఉందని చూశాం. దీని వీస్తోర్సం 8.7 లక్షల ఎకరాలు. కాగా, ఈ 70 సంవత్సరాల చట్టాల అమలులో గిరిజనులకు తిరిగి ఇప్పించిన భూమి 80 వేల ఎకరాలు మాత్రమే-అంటే అందులో 9 శాతం మాత్రమే. చట్టాల అమలు అంత చక్కగా ఉంది. ఈ చట్టాల వలన గిరిజనేతరులలోని సామాన్యరైతులకు ఇబ్బంది కలుగుతోందని ఇవ్వాళ అందరూ వాదిస్తున్నారు. అది నిజమయితే దానికి బాధ్యతెవరు? గిరిజనులా, ప్రభుత్వ యుంతొంగమా? షైఫ్ర్యాల్స్ ప్రాంతాలలో జరుగుతున్న దేమిటంటే ఈ చట్టాల వలన గిరిజనులకేమీ ప్రయోజనం లేకపోగా, ప్రభుత్వ అధికారులూ, వివిధ రాజకీయ పార్టీలకు చెందిన దళారులూ బాగుపడుతున్నారు. కేసులు పెడతామన్న బెదిరింపుతో గిరిజనేతరుల నుండి, భూములు ఇప్పిస్తామన్న ఆశ చూపించి గిరిజనుల నుండి డబ్బులు లాగుతున్నారు. వాస్తవం ఇలా ఉండగా, ఇప్పుడు గిరిజనేతరులలోని మామాలురైతులకు ఈ చట్టాల వలన ఇబ్బంది కలుగుతోందని చెప్పి ‘1 ఆఫ్ 70’ని రద్దు చేస్తామనడం సీతిమాలినతనం. నిజానికి చిత్తపుద్ధే ఉంటే, అన్ని గ్రామాలలోనూ గిరిజనుల నందరిని కూర్చోవెట్టి ఏ కమతం ఎవరి చేతిలోకి ఎట్లా వచ్చిందో పంచాయితీ నిర్వహిస్తే చాలావరకు నిజం బయటపడుతుంది. గట్టిగా ఒకటి రెండేళ్ళు శ్రమిస్తే బదలాయింపు అయిన భూమి మొత్తం

గుర్తించవచ్చును. అప్పుడు కావాలంటే పేద రైతులకు మినహాయింపు ఇమ్మని గిరిజనులను అడగడమో లేక ప్రభుత్వం పూర్తి నష్టపరిహారం ఇవ్వాలని డిమాండు చేయడమో సాధ్యం అవుతుంది. నిజానికి ఇవాళ షైడ్యూల్స్ ప్రాంతాలలో చాలా విషయాల మీద గిరిజనులూ, గిరిజనేతర పేదలూ కలిసే పోరాటాలు చేస్తున్నారు. అటవీశాఖలోని ఆవినీతి, అణచివేత స్వభావం, ఫారెస్ట్ డిపోలలో కలప కొట్టడానికి ఇచ్చే కూలిరేట్లు, తునికాకు, వెదురు (బొంగు) కూలిరేట్లు, రిజర్వ్ ఫారెస్ట్లో పట్టాలు మొదలయిన అనేక విషయాల మీద ఐక్యపోరాటాలు చేస్తున్నారు. గిరిజనులకు అన్యాయం చేసే చట్టాలను సమర్థించి ఐక్యతను సాధించనక్కరలేదు. ఒకరి పేరు చెప్పి ఇంకొకరి కడుపుకొట్టే పాలకవర్గ విధానాలను సమర్థించనక్కరలేదు.

ఆరణయార మాసపత్రిక
ఎప్రిల్-మే 1989

ప్రాజెక్టు టైగర్:

ప్రజల నుండి పులుల సంరక్షణ

నల్లమల అడవి మన రాష్ట్రంలోని దట్టమైన అడవులలో ఒకటి. ఇది కర్నూలు, మహబూబ్ నగర్, ప్రకాశం, గుంటూరు, నల్గొండ జిల్లాలలో దాదాపు 17,000 చ.కి.మీ.ల పర్యాంతం విస్తరించి ఉంది. ఈ అడవికి నడిబొడ్డున శ్రీశైలం ఉంది. అడవి మధ్యగా కృష్ణానది ప్రవహిస్తున్నది. చెంచులు ఈ అడవిలో నివసించే ప్రధానమైన గిరిజన తెగ. వీళ్ళలో ఎక్కువ శాతం ఈనాటికి వ్యవసాయదారులు కారు. అడవి సంపదము [కట్టపుల్లలు, గోందు (బంక), కుంకుడుకాయలు, విషపువ్వు, తునికాకు, గడ్డలు, కానుగాకు, పండ్ల, సారపప్పు మొదలగునవి] సేకరించి తిన గలిగినవి తిని మిగిలినవి అమ్మకొని బ్రతుకుతారు. చదువుకున్న వాళ్ళు తక్కువ. ఉద్దోగస్తులు ఇంకా తక్కువ. ఐటిడివి ఆధ్వర్యంలో మన్మహార్థులో ప్రధానంగా చెంచులనుదైశించి కట్టిన ఐటిపలోని 100 చిల్లర విద్యార్థులలో చెంచులు ఒక్కరూ లేరు-అంతా ఎరుకలూ, లంబాడీలే!

చెంచుల తరువాత ప్రధాన తెగ లంబాడీలు, ఆ తర్వాత ఎరుకలు. వీరు కాక ఈ అడవి ప్రాంతంలో ఆనేక గిరిజనేతర కులాలవాళ్ళు నివసిస్తున్నారు. అడవి సంపన్మైనది కావడం వల్ల, నేల సారపంతమైనది కావడం వల్ల జనాభా బాగానే ఉంది. ఒక్క మహబూబ్ నగర్ జిల్లాలోనే నల్లమల అడవి ప్రాంతంలో నాలుగు మండలాలకు చెందిన 23 గ్రామాలున్నాయి. వాటి మొత్తం జనాభా దాదాపు 48,000.

ఈ అడవి భారతదేశంలో పులులున్న కొన్ని అడవులలో ఒకటి కావడం ఈ జనం చేసుకున్న ‘కర్కు’. పులులతో ప్రజలు ప్రకృతిలో సహజివనం చేస్తున్నంత కాలం పెద్దగా సమయ రాలేదు. పులుల జనాభా అదుపులో ఉండేది. అవి దట్టమైన అడవులలో ఇతర వన్యప్రాణులను భుజిస్తూ బుత్తికేవి. ఎప్పుడుయినా అడవులలో మేతకుపోయిన పశువుల మీద దాడి చేసి తినేవి. అయితే జనం కూడా రకరకాల యుక్కలతో వాటిని చంపేవారు. ఊదాహారణకు ఒక మేకకో గౌరైకో విషం పెట్టి పులులు సంచరించే చేట వదిలేవారు. పులులు వాటిని తిని చ్చేయి. ఈ విధంగా పులులకూ, ప్రజలకూ మధ్య ఒక రకమైన సహజ సమతుల్యం ఉండేది.

ఈ సమతుల్యాన్ని చెగొట్టింది ప్రభుత్వమే. దేశంలో పులుల జనాభా క్రమంగా క్రీటించిపోతూ ఉండనీ, వాటిని పెంపాందించడం అవసరమనీ ప్రభుత్వం నిర్ణయించుకుంది. దేశంలో పులులుండే అడవులలో ‘ప్రాజెక్టు టైగర్’ పేరిట పులుల సంవర్ధక కార్బ్యూక్మాన్ని చేపట్టింది. ఇప్పటికి 18 ప్రాజెక్టు టైగర్లు వెలిశాయి. నాగార్జునసాగర్-శ్రీచిలం ప్రాజెక్టు టైగర్ పేరిట మన రాష్ట్రంలో నల్లమల అడవులలో ఒకటి 1983లో వెలిసింది. ఈ ప్రాజెక్టు కింద నల్లమల అడవులలో 3568 చ.కి.మీ.ల అటవీ భూభాగం ఉంది. విశాలమైన ఈ అటవీ భూభాగం పులులకు అభయారణ్యం. దీనిని రెండుగా విభజించారు. మధ్యలోనున్న 1200 చ.కి.మీ.ల దట్టమైన అడవిని కేంద్ర ప్రాంతం (core area) అంటారు. ఇది పులుల నివాసం. అవి దాహం తీర్చుకునేందుకని ప్రభుత్వం ఇక్కడ చెరువులు తవ్వించింది. వాటికి సహజంగా దొరికే ఆహారంలో లవణం తక్కువగా ఉండని ఆ చెరువుల దగ్గర అవి నాకిపోవడానికి ఉప్పగడ్డలు పెట్టింది. అవి తినడం కోసం జింకలను పెంచుతుంది. జింకలు బాగా అభివృద్ధి కావడం కోసం వచ్చిక బయటను ప్రభుత్వం తయారుచేసింది. ఈ కేంద్ర ప్రాంతంలో ఎవ్వరూ పశువులను మేపడానికి వీలులేదు. పారపాటున ఎవరి పశువులయినా ఈ కేంద్ర ప్రాంతంలోనికి ప్రవేశించి వాటిని పులులు తినేస్తే, వాటికి నష్టపరహం ఇవ్వరు. ఆ పశువుల యజమానులు పోయి అటవీ శాఖ అధికార్తను అడిగితే ‘మా రాజు ఇంటికి నీ ఆవు ఎందుకు పోయింది?’ అనో, ‘మా దొర జోలికి ఎవరు పొమ్మున్నాడు?’ అనో ఎదురు జవాబు చెప్పారు. ఈ కేంద్ర ప్రాంతంలో ఎప్పటి నుండో ఉంటున్న 24 చెంచు గూడెంలు (ఇక్కడ వీటిని ‘పెంటలు’ అంటారు) తప్ప వేరే జనావాసాలుగానీ, జనసంచారంగానీ ఉండడానికి వీలులేదు. కర్కులు జిల్లాకు చెందిన కొన్ని ‘పెంటలను’ కేంద్ర ప్రాంతం నుండి తరలించి ఆ చెంచులకు నివాసయోగ్యం కాని మరొక ప్రదేశంలో పునరావాసం

కల్పించారు. ప్రస్తుతం కేంద్ర ప్రాంతంలో మహాబూబ్‌నగర్ జిల్లాకు చెందిన 14 పెంటలు, ప్రకాశం జిల్లాకు చెందిన 8 పెంటలు, గుంటూరు జిల్లాకు చెందిన 2 పెంటలు ఉన్నాయి. ఇవన్నీ కూడ బాగా చిన్న ఆవాసాలు. 100కు పైగా కుటుంబాలున్నది ఒక్కటే-ప్రకాశం జిల్లాకు చెందిన పాలుట్ల (128 కుటుంబాలు). అన్నిటికంటే చిన్నవి మహాబూబ్‌నగర్ జిల్లాకు చెందిన లింగచేరిపెంట (1 కుటుంబం మాత్రమే), ఆరిమానుచెలక (2 కుటుంబాలు), పుల్లాయిపల్లి పెంట (3 కుటుంబాలు). మొత్తం ఈ 24 పెంటల జనాభా కలిపితే 1725 మంది, అంటే సగటున ఒక్కిక్క పెంటలో 72 మంది. వీళ్ళ పశుసంపద 1429 జీవాలు. మేకలూ, గొరెలూ కూడ కలిపితే 1928 జీవాలు. వీళ్ళ వ్యవసాయం 1451 ఎకరాలు. ఈపాటి వ్యవసాయం వాళ్ళకు ఉండడానికి గల కారణం ఏమిటంటే మహాబూబ్‌నగర్ జిల్లాలోని పెంటలు కేవలం చెంచుపెంటలు కాగా, ప్రకాశం, గుంటూరు జిల్లాలలోని పెంటలలో లంబాడీలు కూడ ఉన్నారు.

ఈ గణాంకాలు ఇవ్వడంలో ఒక ఉద్దేశం ఉంది. ఈ 24 పెంటల జనం ఎప్పటి నుండో పులుల మధ్య జీవిస్తున్నారు. వాళ్ళ ఆవసరాలకూ పులుల అవసరాలకూ మధ్య ఒక సమతుల్యం క్రమంగా ఏర్పడింది. ఆ సమతుల్యాన్ని అక్కడి ప్రజల కోసం ప్రభుత్వం భగ్గుం చేస్తే పోనీలే అనుకోవచ్చును. ఆ ప్రజలంతా పెద్దుయిల్లు తెగలవారు కాబట్టి వారి బాగుకోసం ప్రభుత్వం అడవులను కొంత నాశనం చేసినా, వన్యప్రాణాలను ఇరకాటంలో పెట్టినా ఎవ్వరూ పెద్దగా అభ్యంతరం పెట్టేవారు కారు. కానీ ప్రభుత్వం ఆ ప్రయత్నం ఏ రోజూ చేయకపోగా ఇప్పుడు పులుల బాగుకోసం వాళ్ళ నివసించే అడవిని అభయారణ్యంగా ప్రకటించింది. ఈ ఏదు సంవత్సరాలలో ఆ అడవిలో పులుల జనాభా 40 నుండి 80కి పెరిగింది-అంటే రెండు రెట్లయింది. దీనితో పులుల ఆహార ఆవసరం సహజంగా వేరుగుతుంది. ప్రజలకూ, వాళ్ళ పశువులకూ ఇది ప్రాణసంకటంగా తయారయింది.

ఈ కేంద్ర ప్రాంతం (Core area) కంటే దాని చుట్టూ ఉన్న 2368 చ.కీ.మీ.ల మధ్యప్రాంతం' (Buffer zone) పరిస్థితి ఒక రకంగా మరీ దయనీయమయినది. ఇక్కడ జనాభా ఎక్కువ. పశుసంపద ఎక్కువ. ఇక్కడి జనం జీవనాధారం వన్యసంపద సేకరణ కాదు, అభివృద్ధి చెందిన వ్యవసాయం. పైన చెప్పినట్టు ఒక్క మహాబూబ్‌నగర్ జిల్లాలోనే ఈ 'మధ్యప్రాంతం'లో 23 గ్రామాలున్నాయి. వాటి జనాభా దాదాపు 48,000. వ్యవసాయ భూమి, పశుసంపద అందుకు తగ్గట్టుగా ఉన్నాయి. ఇక్కడి జనాభాలో గిరిజనులే కాక గిరిజనేతర రైతులూ ఉన్నారు.

ఒకరిద్దరు పెద్ద భూస్వాములూ ఉన్నారు. ఈ ‘మధ్యప్రాంతం’లో వ్యవసాయం, పశుపాపణ నిపిద్ధం కాదు. ఇక్కడి జనాన్ని వేరేచోటికి తరలించే ఉద్దేశమూ ప్రభుత్వానికి లేదు. అయితే ఇది కూడ పులుల అభయారణ్యంలో భాగమే. తేడా ఏమిటంటే కేంద్ర ప్రాంతంలాగ ఇక్కడ జననంచారాన్ని నిషేధించలేదు. పశునంచారాన్ని నిషేధించలేదు. అటవీ సంపద సేకరణను నిషేధించలేదు. ఇక్కడ సంచరించే పశువులను పులులు తినేస్తే వాటి మార్కెట్ విలువలో 10వ వంతు ప్రభుత్వం కట్టిస్తుంది. అదే మనుషులను చంపితే 5,000 రూపాయల దాకా ఎక్కుగేపియా ఇస్తుంది. కానీ పులుల భయానికి అటవీ సంపదను సేకరించడానికి పశుపాపణకూ అడవులలోకి పోలేక ఆదాయం కోల్పోతే దానినొక నష్టంగా ప్రభుత్వం గుర్తించదు. నష్టపరిహారం ఇవ్వదు.

అభయారణ్యం ఏర్పడ్డాక పులుల సంరక్షణ పెరిగి, జనాభా పెరిగి, అవి కేంద్ర ప్రాంతంలోనే కాక ‘మధ్యప్రాంతం’లోనూ విచ్చులవిషిగ్గా సంచరించడం ప్రారంభించాయి. పశువులను చంపడం, తినడం ఎక్కువ చేశాయి. పశువుల మీద దాడులు పెరుగుతున్నాయనడానికి ప్రభుత్వ గణాంకాలే నిదర్శనం. గత మూడేళ్ళగా పులుల వాత పడ్డ పశువుల సంఖ్య ఈ విధంగా ఉంది :

1987-271

1988-342

1989-408

క్రమంగా పశువుల నష్టం పెరుగుతూ ఉందని సూచించడం కోసమే ఈ గణాంకాలు ఇస్తున్నాం. నిజానికి అటవీశాఖ దృష్టికి రాని కేసులు ఎన్నో ఉంచాయి. పశువు పులివాతపడి చనిపోయిన 72 గంచలలోపల అటవీశాఖకు తెలిస్తేనే వాళ్ళు లెక్కలోకి తీసుకుంటారు. పైగా రైతు ఇచ్చిన వర్తమానం అందుకొని పశువును చూడడానికి పోయిన అటవీ సిబ్బంది, దానిని చంపింది పులేనని ధృవీకరించాలి. ఈ సిబ్బంది రైతు ఇచ్చిన వర్తమానానికి నిజాయితీతో స్పృందించరు. 50 రూపాయలు లంచం ఇస్తే తప్ప కడలరు. ఆలస్యం అయిపోతుందన్న ఆత్మతతో రైతు లంచం ఇచ్చుకున్నా, ప్రభుత్వం చివరికి ఇచ్చే నష్టపరిహారం రెండు లేక మూడు వేలు ఖరీదు చేసే పశువుకు రెండు లేక మూడు వందలే కాబట్టి ఎందుకొచ్చిన క్రమలే అని చాలామంది రైతులు ఊరుకుంటారు. ఒక్కొక్క సంవత్సరం ఒక్కొక్క గ్రామంలోనే 100 దాకా పశువులను పులులు చంపుతున్నాయని జనం అంచనా.

ఈ పులులు నరమాంసభక్కులు (man eaters) కావనీ, కాబట్టి మనుషులకు వీటివల్ల ప్రమాదం లేదనీ అటవీశాఖ ప్రచారం చేస్తూ ఉంటుంది.

ఈ పులులు నరమాంస భక్తకులు కాని మాట వాస్తవమే. అయితే అవి పశువుల మందల మీద దాడి చేసినప్పుడు ఆ పశువులకు కాపరిగా ఉన్న వ్యక్తిని ముందు చంపుతాయి. ఆ వ్యక్తి తమ ఆహారానికి అడ్డం రాగలడన్న తెలివి, అనుభవం వాటికి ఉంది. ఈ కారణంగా ఆభయారణ్యంలో పులుల సంఖ్య పెరిగే కొద్ది తిండి కోసం పోటీ పెరిగి పశువుల మీద పులుల దాడీ, దానితో బాటు పశువుల కాపరిగా మీద పులుల దాడీ పెరుగుతున్నాయి.

సంవత్సరాల వారీగా పులుల వాత పడిన మనుషుల సంఖ్య ఈ కింది పట్టికలో ఇస్తున్నాం. పైన ఇచ్చిన పశువుల గణాంకాల లాగా ఇది కూడ ఒక్క రేంజికి (మనుసూర్ రేంజ) సంబంధించినదే. మొత్తం ఈ ప్రాజెక్టు టైగర్లో మూడు రేంజిలు ఉన్నాయి. రెండింటి కేంద్రం మనుసూర్లోనూ, ఒకదాని కేంద్రం నాగార్జున సాగర్లోనూ ఉన్నాయి. మనుసూరు కేంద్రంగా గల ఒక రేంజ కేంద్రప్రాంత (core area) రేంజ. మిగిలిన రెండు రేంజిలు మనుషులు ఎక్కువగా నివసించే ‘మధ్యప్రాంత’ రేంజిలు. ఆ రెండింటిలో ఒకటయిన మనుసూరు రేంజిలో పులుల దాడులకు గురయిన వారి సంఖ్య ఈ కింది పట్టికలో ఇస్తున్నాం.

సంవత్సరం	పులుల దాడిలో గాయపడినవారు	పులుల దాడిలో చనిపోయినవారు
1980-81	1	-
81-82	-	-
82-83	2	-
83-84	5	2
84-85	5	1
85-86	7	-
86-87	4	1
87-88	6	1
88-89	10	4
89-90	తెలియదు	3

ఇవి ప్రభుత్వ గణాంకాలేనని మరొక్కసారి నొక్కి చెప్పాలి. పులుల సంరక్షణ ప్రజలకు క్రమంగా ఒక సమస్యగా ఎట్లా మారుతూ ఉందో ఈ గణాంకాలు స్ఫురింగా చూపుతాయి.

పౌరహక్కుల సంఘం మహబూబ్ నగర్ జిల్లా శాఖ రెండు రోజుల కార్యక్రమం వేసుకొని మన్సునూర్ రేంజలోని ఆప్సాయపల్లి, చెన్సంపల్లి, మన్సునూరు, మన్సునూర్ తాండ, వెంకటేశ్వర్పల్ బావి, మాచారం, మొల్గుమామిడి, అమ్రాబాద్, తిరుమలాపురం, వటవర్లపల్లి గ్రామాల్లో పర్యాటించి జనంతోనూ, అధికార్లతోనూ మాటల్లాడినప్పుడు ఈ కింది వాస్తవాలు స్పష్టంగా కనిపించాయి. ఒకప్పుడు తమకూ, పులులకూ మధ్య ఉండిన సమతుల్యం దెబ్బతినడాన్ని ప్రజలు విచిత్రంగా అర్థం చేసుకుంటున్నారు. ‘మా పులులు మమ్మల్ని ఏమీ అనేవి కావు. ప్రభుత్వం ప్రాజెక్చు టైగర్ పేరిట కొత్తగా పులులను తెచ్చి మా అడవిలో వదిలింది. అవే మా మీద దాడి చేసున్నాయి’ అంటున్నారు. ప్రభుత్వం పులులను తీసుకొచ్చిన లారీని స్వయంగా చూశామన్నవారు, లారీ త్రైవర్తతో మాటల్లాడామన్నవారు అన్ని గ్రామాలలోనూ కనిపించారు. సంరక్షణ వల్ల పులుల జనాభా పెరిగిందనీ, దాని ఫలితంగా ఆహారానికి కొరత ఏర్పడి పులులు జనం మీదా, జనావాసాల మీదా దాడి చేయక తప్పని పరిస్థితి ఏర్పడిందనీ అర్థం చేసుకోలేకపోవడం వల్ల ఈ రకమయిన కథలు వ్యాపిస్తున్నాయి.

ఇది మినహా మిగిలిన విషయాలలో మట్టుకు ప్రజలకుండే ఆవగాహన చాలా వాస్తవికమయినదే. జనం ఇవ్వాళ భయభ్రాంతులలు బ్రతుకుతున్నారు. అటవీ ఉత్సత్తుల సేకరణకు అడవిలోకి పోవడానికి కూడ భయపడుతున్నారు. పూర్తిగా వెల్లురున్న సమయంలో మట్టుకే పోతున్నారు. దానివల్ల ఎంత ఆదాయం కోల్పుతున్నదీ లెక్కగట్టేవార్వయరు?

పశువులనయితే పులులకు సైవేద్యం పెట్టినట్టు సమర్పించుకుంటున్నారు. కొన్ని గ్రామాలలో సంవత్సరానికి 100 దాకా పశువులు పోతున్నాయి. మేకలు, గొర్రెలు 200 దాకా పులుల వాత పడుతున్నాయి. మేకలకూ, గొర్రెలకూ సష్టపరిహారం ఇవ్వరు కాబట్టి లెక్క పెట్టేవాట్టు లేరు. ఆపులకూ, ఎడ్డకూ, గేదెలకూ మాత్రమే 10 శాతం ఎక్కుగ్రేషియా (రెండు వేలు ఖరీదు చేసే పశువుకు రూ. 200/-) ఇస్తారు. అందులో 50 రూపాయలు మొదచే ఇన్సెప్ట్ చేయడానికి లంచం ఇవ్వాలి. ఆపైన ఎక్కుగ్రేషియా చేతికి అందడానికి ‘బాగా పైరపీ చేస్తే’ 3 నెలలూ, పైరపీ చేయకపైతే 9 నెలలూ పడుతుంది. పైరపీ చేయాలంటే ప్రాజెక్చు టైగర్కు కేంద్రం అయిన సున్నిపెంట గ్రామానికి పోయి రావాలి. వచ్చే ఎక్కుగ్రేషియా లంచాలు పొను చార్జీలకే సరిపోతుంది. అందుకే ఇప్పుడు రైతులు చాలామంది ఫిర్యాదు చేయడమే మానుకున్నారు.

అయితే ఈ మధ్యకాలంలో పులులు చాలా చోట్లు గ్రామాలలోకి వచ్చేస్తున్నాయి. మాచారం గ్రామానికి చెందిన శంకరయ్య అనే వ్యక్తి ఇంటి పెరట్లోకి దూకి మూడు పశువులను చంపింది ఒక పులి. చీకటి పడగానే పులులు అడవి అంచన పచార్లు చేయడం మొదలు పెడతాయని అడవికి సమీపంలోని గ్రామాల జనం భయపడుతూ ఉంటారు. మన్సునూరు మాదిగపాడకు చెందిన ఈశ్వరయ్య ఒక రోజు ఊరి పక్కన ఉన్న చెరువు దగ్గర బట్టెలను కడుగుతూ ఉంటే పులి అతని మీద దాడి చేసింది. గొంతు మీద, ఘాతీ మీద గాయం చేసింది. (అతనికి కోలుకోవడానికి రెండు నెలలు పట్టింది.) పట్టుపగలే ఈ ఫోరం జరిగేసరికి జనానికి బాగా కోపం వచ్చి గుమిగూడారు. పులి భయపడి చెరువు తూములో దాక్కుంది. ఒకప్పుడయితే జనం దానిని చంపేవారు. కాని ఇప్పటి పరిస్థితి వేరు. అభయారణ్యంలో పులిని చంపడం నేరం. ఆ నేరానికి 6 నెలల నుండి 6 ఏళ్ళ దాకా జైలుశిక్ష, 500 నుండి 2000 రూపాయల దాకా జార్యానా విధిస్తారు. అయినా జనం కోపంతో పులి మీదికి రాట్లు వేయడంతో అటవీశాఖ అధికారులూ, పోలీసులూ వచ్చారు. పోలీసులు అప్పటికప్పుడు నిపేధాజ్ఞలు ప్రకటించి లారీచార్జి చేశారు. అయినా జనం కడలలేదు. పులిని తమకు అప్పగించి చంపడానికి అనుమతి ఇవ్వాలి, లేదా అటవీశాఖవాళ్ళు పట్టుకుపోయి జూలో పెట్టాలి అనేది జనం డిమాండు. అయితే ఈ అడవిలో పులుల జనాభా పెరగడమే ప్రాజెక్టు టైగర్ లక్ష్యం కాబట్టి ఆ పులికి ఎటువంటి హాని జరగుండ అడవిలోకి తోలుతామని అటవీశాఖ సిబ్బంది పట్టుబట్టారు. చాలాసేపు గొడవ జరిగింది. చివరికి జనం మొండితనానికి తట్టుకోలేక అటవీశాఖవారు పులికి మత్తుమందు తూటా కొట్టి తీసుకుపోయారు.

ప్రభుత్వ అధికార్లకు ప్రజల మీద కంటే పులుల మీద ఇంత ప్రేమ ఉండడం జనానికి చాలా ఆగ్రహం కలిగించే విషయం. ప్రజలను బూతులతో తప్ప మర్యాదగా ఎన్నడూ సంబోధించని అటవీశాఖ అధికారులు పులులను మట్టుకు ‘అయ్యగారు’, ‘దౌర’, ‘రాజు’ అని పిలవడం జనానికి బాధాకరంగా అనిపిస్తుంది. పులుల దాడిలో ప్రజలకు గాయం అయినా, పశువులు దెబ్బతిన్నా పిర్యాదు ఇష్వదానికి పోతే ‘మీరే ఏదో చేసి ఉంటారు’ అన్నట్టు మాట్లాడతారు అధికారులు. ‘మా దౌర జోలికి మీరెందుకు పోయారు?’ అనీ, ‘మా రాజును మీరెందుకు రెచ్చగొట్టారు?’ అనీ అడుగుతారు. పులుల సంరక్షణ కోసం సంవత్సరానికి 30 లక్షల బడ్జెట్ పెట్టుకున్న ప్రాజెక్టు టైగర్ అందులో 1 లక్ష రూపాయలను మట్టుకే పులుల వల్ల గాయపడిన

లేక మరణించిన మనుషులకూ, పశువులకూ నష్టపరిహారంగా కేటాయిస్తుంది. మనుషులు చనిపోతే కేవలం 5000 రూపాయలు ఇస్తారు. గాయపడితే ఆస్పుత్రిలో ఉన్నంత కాలం బయటి నుండి కొనుక్కువచ్చే మందుల ఖర్చు మట్టుకు ప్రభుత్వం ఇస్తుంది. ఆస్పుత్రి నుండి డిశ్చార్జ్ అయిన తరువాత అయ్యే ఖర్చుకు గానీ, కోల్పోయిన సంపాదనావకాశాలకు గానీ నష్టపరిహారం ఏమీ ఉండదు. వన్య ప్రాణులను గురించి ప్రభుత్వానికి షట్టింపు ఉన్నందుకు ఎవరూ ఆక్షేపించరు. కానీ ప్రజల జీవనాన్ని ప్రాణాల్ని అందుకు పణం పెట్టడం సహించరాని విషయం.

స్వచ్ఛ మాసపత్రిక
మే-జూన్ 1990

పశ్చిమ గోదావరి జిల్లాలో ‘1 ఆఫ్ 70’ సమస్య : గిరిజన-గిరిజనేతర ఘర్షణలు

మన రాష్ట్రంలో ఈ రోజు వేడిగా చర్చ జరుగుతున్న విషయాలలో ‘1 ఆఫ్ 70’ ఒకటి. అడవులు, ఆదివాసులు లేని జిల్లాలలో దీని గురించి తెలియకపోవచ్చుగానీ ఏజెస్పీ లేక షెప్యూల్స్ ప్రాంతం ఉన్న జిల్లాలలో ఈ సమస్య గురించి ఒక అభిప్రాయం లేని వాళ్లవరూ ఉండరు. ‘1 ఆఫ్ 70’ పేరిట గిరిజనేతరులలోని పేదవాళ్లను కూడా తరిమేయడం అన్యాయం అనేది మైదాన ప్రాంతాలలో సర్వొత్తా వినపడే ఆవేశ పూర్వకమైన అభిప్రాయం. ఆదివాసులు మాత్రం గిరిజనేతర పేదలకు అనుకూలంగా గానీ వ్యతిరేకంగా గానీ ఆవేశపడరు. తమ సమస్య గురించి మాత్రమే వాళ్ల మాట్లాడతారు. ‘1 ఆఫ్ 70’ వల్ల తమకు జరిగింది కొంచెమే అయినా అది కూడా నీరుగారిపోతే తమకు దిక్కుండడని ఆవేదన చెందుతారు. మండల్ కమిషన్ గురించి చర్చ వచ్చినప్పుడు ‘అగ్ర కులాలలోని పేదవాళ్ల సంగతేమిటి?’ అని చాలా మంది ఆవేశపడ్డారు. ‘1 ఆఫ్ 70’ గురించి మాట్లాడితే ‘గిరిజనేతరులలోని పేద రైతుల మాచేమిటి?’ అంటారు. అగ్రకులాలలోని పేదల నిరుద్యోగ సమస్య పట్ల, గిరిజనేతర పేద రైతుల జీవన సమస్య పట్ల ప్రజాతంత్ర వాదులందరికి సానుభూతి ఉంటుంది. కానీ సమస్య పైన చర్చ మొదలుపెట్టవలసింది అక్కడ కాదు. రిజర్వేషన్ సమస్యపైన చర్చ మొదలుపెట్టవలసింది పీడిత కులాల హక్కుల దగ్గరయితే, ‘1 ఆఫ్ 70’ గురించి చర్చ మొదలుపెట్టవలసింది ఆదివాసుల భూమి

సమస్య దగ్గర. మొత్తం సమస్యను చర్చించిన తరువాత దానికి అనుబంధంగా అగ్రమలాల పేదల నిరుద్యోగం సమస్య, గిరిజనేతర పేద రైతుల జీవనం సమస్య చర్చకు వస్తాయి. అంతే తప్ప చర్చ మొదలు పెట్టివలసింది వాళ్ల దగ్గర కాదు.

గడిచిన కొన్ని నెలలుగా పశ్చిమ గోదావరి జిల్లా ఏజెన్సీ ప్రాంతంలో గిరిజనులకూ గిరిజనేతరులకూ ఘర్షణలు జరుగుతున్నాయి. చాలామంది గిరిజనులు క్రిమినల్ కేసులలో అరెప్పయ్యారు. ఒక ఊరిలో గిరిజనేతరులు కూడా అరెప్పయ్యారు. రెండు ఎం.ఆర.వే. అఫీసులు గిరిజనేతరుల ఆగ్రహానికి బుగ్గి అయ్యాయి. గిరిజనేతరుల ధర్మాలు, ఉద్యమ పోచ్చరికలు వార్తలక్కుయి.

ఈ గొడవల వివరాలనూ, నేపథ్యాన్ని పరిశీలిస్తే '1 ఆఫ్ 70' గురించి కొంచెం అర్థం అవుతుంది. '1 ఆఫ్ 70'గా ప్రచారమయినది ఒక శాసనం. ఇంకా సరిగ్గా చెప్పాలంటే అది ఒక శాసన సవరణ. దాని పూర్తి పేరు 'రెగ్యులేషన్ 1 ఆఫ్ 1970'. ఈ చట్టం 1970లో జార్ అయింది. ఇది ఆంధ్రప్రదేశ్ షెడ్యూల్ ల్యూ ప్రాంతాల భూమి బదలాయింపు నియంత్రణ చట్టాన్ని సవరించే రెగ్యులేషన్. 'షెడ్యూల్ ల్యూ ప్రాంతాలు' అంటే అడవి ప్రాంతాలలో గిరిజనుల సంక్లేశమం కోసం వర్గికరించబడిన ప్రాంతాలు. వీటినే బ్రిటిష్ హాయాలో 'ఏజెన్సీ ప్రాంతాలు' అనే వాళ్లు. ఇప్పటికే వ్యవహారంలో 'ఏజెన్సీ' అనే అంటుంటారు. 1917లో బ్రిటిష్ వాళ్లు అప్పటి మద్రాసు రాష్ట్రంలోని ప్రస్తుత ఉత్తర కోస్తాంధ్ర జిల్లాల ఏజెన్సీ ప్రాంతంలో భూమి బదలాయింపును, వష్టి వ్యాపారాన్ని నియంత్రించేందుకు ఈ చట్టం చేసారు. ఏజెన్సీ ప్రాంతాలలో కలెక్టర్ ('ఏజెంట్') అనుమతి లేకుండ గిరిజనుల నుండి గిరిజనేతరులకు భూమి బదలాయింపు జరగడానికి వీలులేదనేది ఈ చట్టం సారాంశం. ఒకనాడు మైదాన ప్రాంతాల వాళ్లు అడవులలోకి పోయి ఒక శేరు ఉప్పు, లేకపోతే ఒక కట్ట పాగాకు ఇచ్చి ఎకరాలకు ఎకరాలు గిరిజనుల భూమిని స్వాధీనం చేసుకొనేవారు లేదా దౌర్జన్యంగా ఆక్రమించుకునేవారు. కొలుకని చెప్పి తీసుకొని స్వంతం చేసుకునేవారు. ఈ దురాక్రమణను ఆపడం కోసమని చెప్పి కలెక్టర్ అనుమతి లేకుండా గిరిజనుల భూమి గిరిజనేతరులకు బదలాయింపు కావడానికి వీలు లేదని చట్టం చేసింది ప్రభుత్వం.

దీనివల్ల ఏ మేరకు బదలాయింపు ఆగిందో చెప్పడం కష్టం. ఎందుకందే కరణాలను పట్టుకొని లేని రికార్డు స్పెషియలిషిటీ భూమిని స్వంతం చేసుకోవడం పెద్ద కష్టం కాదు. గిరిజనులు సాగు చేసుకుంటున్న భూమిని పోరంబోకు భూమిగా రాయించి తాము పట్టా చేసుకోవచ్చును లేదా ఎప్పటి నుండో అది గిరిజనేతరుల

భూమేనని రాయించుకోవచ్చును. కలెక్టర్ అనుమతిని కూడా ‘మేనేజ్’ చేసుకొన వచ్చును.

ఏమయితేనేం, ఆంధ్ర ప్రాంతపు ఆదివాసులకు ఒక సంరక్షణ చట్టం వచ్చింది. ఆంధ్రప్రదేశ్ రాష్ట్రం 1956లో ఏర్పడిన తరువాత దానిని కొంచెం సవరించి 1959లో ఆంధ్రప్రదేశ్ పైడూయాల్డ్ ప్రాంతాల భూమి బదలాయింపు నియంత్రణ చట్టాన్ని (ఎ.పి.ఎస్.ఎ.ల్.టి.ఆర్. చట్టం) తయారు చేసారు. దీని కింద పైడూయాల్డ్ ప్రాంతాలలో గిరిజనుల నుండి గిరిజనేతరులకు ఎట్టి పరిస్థితిలోనూ భూమి బదలాయింపు జరగడానికి మీలులేదు. ఇందులో కలెక్టరు అనుమతి ప్రస్తుతి లేదు. 1963 నుండి ఈ చట్టాన్ని తెలంగాణ జిల్లాలలోని పైడూయాల్డ్ ప్రాంతాలకు కూడా వర్తింపజేసారు కాని ఈ చట్టం వల్ల ఆ తరువాతైనా భూమి బదలాయింపు ఏ మేరకు ఆగిందని అడిగిన వాట్లు లేరు. నిజానికి శ్రీకాకుళ గిరిజన తిరుగుబాటు దాకా రాష్ట్రంలో గిరిజనుల యోగ్యేమాలు కనుక్కున్న వాట్లు లేరు. ఆ తరువాత మాత్రం ఆదివాసుల మంచిచెడుల గురించి చర్చ, కొత్త చట్టాలు, కొత్త సంస్థలు వచ్చాయి. వాటిలో ఒకటి రెగ్యులేషన్ 1 ఆఫ్ 1970, లేక '1 ఆఫ్ 70'. ఇది 1959 నాటి చట్టాన్ని సవరించి రెండు మార్పులను ప్రవేశపెట్టింది. ఒకటి, ఇక మీదట పైడూయాల్డ్ ప్రాంతాలలో గిరిజనుల నుండి గిరిజనేతరులకు జరిగే బదలాయింపులే కాదు, గిరిజనేతరుల నుండి గిరిజనేతరులకు జరిగే బదలాయింపులు కూడ చెల్లవు. రెండు, పైడూయాల్డ్ ప్రాంతాలలో భూమి కలిగి ఉన్న గిరిజనేతరులు ఆ భూమిని తాము అక్రమంగా సంపాదించుకోలేదని తామే రుజువు చేసుకోవాలి. అంతవరకు అది గిరిజనుల భూమిగా భావించబడుతుంది. అంటే ‘రుజువు చేసుకునే బాధ్యత’ (బద్దైన ఆఫ్ ప్రాఫ్) గిరిజనేతరుల మీదనే ఉంటుంది.

ఇది నిజానికి గట్టి సవరణే. దీని ఫలితంగా, గిరిజనుల నుండి ఫిర్యాదు లేకుండానే సంబంధిత ప్రభుత్వ అధికారి పైడూయాల్డ్ ప్రాంతాలలో భూమి ఉన్న గిరిజనేతరులందరికి నోటిన్ జారీ చేయవచ్చును. ‘నీ భూమి అక్రమంగా సంపాదించుకున్నది కాదని రుజువు చేసుకొమ్మనీ’ అడగవచ్చును. సమాధానం సంతృప్తికరంగా లేకపోతే ఆ భూమిని స్వాధీనం చేసుకొని భూమి లేని గిరిజనులకు ఇయ్యవచ్చును.

ఇంత అధికారం ప్రభుత్వం డేతిలో పెట్టినా గిరిజనులకు జరిగిన న్యాయం స్వల్పమే. ప్రభుత్వ లెక్కల ప్రకారం రాష్ట్రం మొత్తం మీద ‘ప్రాధమికంగా అనుమానా స్పష్టంగా’ ఉన్న ఏజెన్సీ భూములలో దాదాపు 85 శాతం భూములకు సంబంధించి

ఇప్పటికే వాటి యజమానులయిన గిరిజనేతరులకు నోటీసులు ఇవ్వడం, విచారించడం జరిగిపోయింది. పీటి మొత్తం విస్తరణ 2,17,574 ఎకరాలు. అందులో 99,087 ఎకరాలు (అంటే 46 శాతం) ఆక్రమంగా గిరిజనేతరుల ఆక్రమణలో ఉన్నాయని నిర్ధారించి ప్రభుత్వం స్వాధీనం చేసుకోవడం జరిగింది. మిగిలిన 1,18,486 ఎకరాలు (అంటే 54 శాతం) సక్రమంగానే గిరిజనేతరుల స్వాధీనంలో ఉన్నాయని భావించి వాళ్ళకే పట్టాలు ఇవ్వడం జరిగింది. మరో రకంగా చెప్పాలంచే 'ప్రాథమికంగా అనుమానస్వదు' అనిపించిన దానిలో ఎక్కువ భాగం సక్రమంగానే గిరిజనేతరుల ఆధినంలో ఉండని ప్రభుత్వం నిర్ణయించింది. ఇంక విచారించడానికి మిగిలింది 15 శాతం కేసులు మాత్రమే. వాటిలో ఇమిడి ఉన్న భూమి 7653 ఎకరాలు మాత్రమే. పీటి విచారణ కూడ ముగించేస్తే న్యాయం జరిగిపోయినట్టే.

ఇంక సమస్య ఏం మిగిలింది? న్యాయం జరిగిపోయిందని ఆదివాసులు కూడ ఒప్పుకుంచే ఇంక సమస్య ఏమీ లేనట్టే. కానీ ఆదివాసులు ఒప్పుకోవడం లేదు. వాళ్ళు ఇప్పుడిప్పుడే మేల్కొంటున్నారు. తమ హక్కులు తెలుసుకుంటున్నారు. కొన్ని చోట్ల సిపిఐ (ఎం.ఎల్) పార్టీల రైతు కూలీ సంఘాలు, కొన్ని చోట్ల స్వచ్ఛంద సంస్థలు, కొన్ని చోట్ల చదువుకొని తిరిగిచ్చిన గిరిజన యువకులు ఈ మేల్కొంటుపుకు కారణం అయ్యారు. విచారణ జరిగిపోయిందని, సక్రమంగానే గిరిజనేతరుల ఆక్రమణలో ఉండనీ ప్రభుత్వం ప్రకటించిన భూముల గురించి కూడ వాళ్ళ వివాదం లేవనెత్తుతున్నారు. ఇంక విచారణ జరగవలసి ఉన్నది రాష్ట్రం మొత్తం మీద 7 వేల చిల్లర ఎకరాల ఏజెస్సీ భూముల గురించేనని ప్రభుత్వం అంటుంటే, గిరిజనులు ఒక్కొక్క ఏజెస్సీ మండలంలోనూ 7 వేల ఎకరాల భూమి గురించి వివాదం లేవదీస్తున్నారు. ప్రభుత్వ విచారణ అధికార్లు ఏజెస్సీ భూములపైన విచారణ జరిపే పద్ధతులను ప్రశ్నస్తున్నారు. విచారణ అధికార్లు ఆమోద ముద్ర వేసిన డాక్యుమెంట్ల విశ్వసనీయతను ప్రశ్నస్తున్నారు. కరణాలు, మునసబులు, తాసీల్హర్రులు గిరిజనేతరుల ఆక్రమణను చట్టబద్ధం చేయడానికి పాల్గొందిన ఆక్రమాలను ప్రశ్నస్తున్నారు. దీనితో '1 ఆఫ్ 70' సమస్య రచ్చకెక్కింది.

ఈ నేపథ్యాన్ని దృష్టిలో ఉంచుకొని పశ్చిమ గోదావరి జిల్లాలో ఈ మధ్య తలెత్తిన వివాదాలను పరిశీలిద్దాం. పశ్చిమ గోదావరి జిల్లా ఏజెస్సీకి కొన్ని లక్షణాలున్నాయి. తూర్పు గోదావరి నుండి శ్రీకాకుళం దాకా ఉన్న ఏజెస్సీ ప్రాంతం ఎక్కువగా కొండలతో నిండిన ప్రదేశంలో ఉంది. మైదాన ప్రాంతాల వాళ్ళ చొరచాటుకు అంతగా అవకాశం ఇవ్వని భూభాగం ఆ జిల్లాల ఏజెస్సీలో చాలా

ఉంది. ఇది గిరిజనేతరుల ఆక్రమణను కొంతమేరకు పరిమితం చేసింది. పశ్చిమ గోదావరి జిల్లా ఏజెస్‌స్టీ పూర్తిగా మైదాన ప్రాంతాలకు అందుబాట్లో ఉంది. అది కొండ ప్రాంతం కాదు, దట్టమైన ఆడవి కాదు. అందువల్ల గిరిజనేతరులు నులభంగా చొరబడి భూములు ఆక్రమించుకోగలిగారు.

పశ్చిమ గోదావరి జిల్లా ఏజెస్‌స్టీ ప్రాంతంలో మూడు మండలాలున్నాయి. జీలుగుమిల్లి, బుట్టాయగూడెం, పోలవరం. ఈ మూడు మండలాలూ ఒకదానినోకటి అనుకొని ఉన్నాయి. ఈ సంవత్సరం మే నెల నుండి ఈ మూడు మండలాలూ గిరిజన-గిరిజనేతర ఘర్షణలతో అట్టుచెంచి పోతున్నాయి. ఈ ఘర్షణల కథలు క్లప్పంగా చెప్పుకుంటే గిరిజనులు లేవెనెత్తుతున్న భూమి సమస్య అర్థం అవుతుంది. అప్పుడు '1 ఆఫ్ 70'ని రద్దు చేయడం, లేక సవరించడం కాదు సరికదా, దాని కంటే బలమైన చట్టాలు రూపాందిస్తే తప్ప ఆదివాసుల భూమి సమస్య పరిష్కారం కాదని మనకు అర్థం అవుతుంది. ఈ మూడు మండలాలలోని ఏజెస్‌స్టీ భూములలో అధికారిక లెక్కల ప్రకారమే సగం కంటే ఎక్కువ గిరిజనేతరుల చేతిలో ఉంది. చినామీ ఆక్రమణలను, తప్పుడు లెక్కలను పరిగణనలోకి తీసుకుంటే 70 శాతం పైగా భూమి గిరిజనేతరుల ఆధీనంలో ఉంటుంది. అందులో కొంత మంది చాలా పెద్ద భూస్వాములున్నారు. చాలామంది మధ్యతరగతి, చిన్న రైతులున్నారు. పెద్దవారైనా చిన్నవారైనా గిరిజనేతరులకు ఏజెస్‌స్టీ బయట జీవనధారం దొరుకుతుంది. గిరిజనులకు ఆ ఆవకాశం లేదు కాబట్టి ఏజెస్‌స్టీ భూములు ఇంత పెద్ద మొత్తంలో మైదాన ప్రాంతాల వారి ఆధీనంలో ఉంటే ఆడవి తప్ప వేరే దిక్కు లేని ఆదివాసుల మనుగడే సమస్య అవుతుంది.

జీలుగుమిల్లి మండలంలోని దర్శగూడెం ఒక గిరిజనేతర గ్రామం. రాజమండ్రి-ఖమ్మం రహదారి మీద ఉంది. ఈ గ్రామం శివారులోని గిరిజన గూడాలలో కోయడొరల గూడెమయిన పండువారిగూడెం ఒకటి. 30 ఇళ్లన్న ఈ గూడంలో 'పండు' అన్న ఇంటి పేరున్న వారికి తప్ప వేరే ఎవ్వరికీ ఎక్కువ భూమి లేదు. చాలాకాలం తమ హక్కుల గురించి కొట్టాడాలన్న స్థుహ కూడ లేని ఈ కోయలు ఈ మధ్యకాలంలో 'శక్తి' అనే స్వచ్ఛంద సంస్థ ప్రోత్సాహంతో దర్శగూడంకు చెందిన కోమటి, రెడ్డి, తదితర అగ్రకులాల గిరిజనేతరుల ఆక్రమణలో ఉన్న భూముల పూర్వాపరాల గురించి ఆరా తీయడం, అందోళన చేయడం మొదలు పెట్టారు. ఈ గిరిజనేతరులలో పెద్ద కామందులు కొనకళ్ల నాగయ్య అనే కోమటాయన సంతతి. ఈ నాగయ్యకు ఒకప్పుడు 1200 ఎకరాలు ఉండేవట.

పంపకాలు, అమ్మకాలు పోను ఇప్పుడు ఆ కుటుంబానికి 141 ఎకరాలున్నాయి. ఏజెస్‌సీ వర్తించే సీలింగ్ పరిమితి 40 ఎకరాలు కాబట్టి కుటుంబంలో ఏ ఒక్కరి పేరు మీదా 40 కంటే ఎక్కువ చూపించకుండ జాగ్రత్త పడ్డారు. ఈ ఒక్క ఊరిలోనే కాదు, ఏజెస్‌సీ గ్రామాలలోని సంపన్మూలైన గిరిజనేతరులను మీకెంత భూమి ఉంది అని అడిగితే ఎక్కువ మంది ‘40 ఎకరాలు’ అనే సమాధానం చెప్పారు. ఇందులో ఉన్న బినామీ వ్యవహరాన్ని పక్కను పెట్టి పశ్చిమ గోదావరి ఏజెస్‌సీలోని భూమి అత్యంత సారవంతమైనదని గమనిస్తే ఈ 40 ఎకరాల సీలింగ్ చాలా ఎక్కువ అని గుర్తించగలం. ‘అది లెక్కకు మెట్టభూమి కిందికి రావడం వల్ల సీలింగ్ అంత ఎక్కువ ఉందిగానీ భూసారాన్ని బట్టి, ఫలాన్ని బట్టి చూస్తే సీలింగ్‌ను అందులో సగానికి తగ్గించవచ్చు’నని ఒక సీనియర్ రెవెన్యూ అధికారి స్వయంగా పౌరువక్కుల సంఘంతో ఆన్నారు. ఆదివాసులకు మరింత భూమి దక్కడానికి ఇదొక మంచి సూచన కావచ్చు.

అదట్లా ఉంచి, దర్శగూడెంలోని ‘1 ఆఫ్ 70’ సమస్యకు తిరిగి వద్దాం. పండువారి గూడెం కోయలు ఈ మధ్య దర్శగూడెం గిరిజనేతరులు సాగు చేస్తున్న భూమిలో 495 ఎకరాల గురించి వివాదం లేవదీసారు. 1917 చట్టం వచ్చిన తరువాత జరిగిన మొదటి సర్వే అండ్ సెటిల్మెంట్ (ఆర్.ఎన్.ఆర్) 1933 నాటిది. కాబట్టి 1933 ఆర్.ఎన్.ఆర్లో భూమి ఎవరి పేరు మీద ఉందనేది ఈనాటి ‘1 ఆఫ్ 70’ విచారణలో ఒక ముఖ్య సాక్షాధారం అయింది. అందులో గిరిజనేతరుల పేరు మీద ఉన్నట్టయితే, ఇప్పటి వాళ్ల యాజమాన్యం సక్రమమయినదిగా రుజవయినట్టేనని రెవెన్యూ అధికారులు భావిస్తున్నారు. 1933 సెటిల్మెంట్‌లోనే ఏవయినా ఆక్రమాలు జరిగి ఉండవచ్చునేమో అన్న చర్చలోకి వాళ్ల పోవడం లేదు. దర్శగూడెం గిరిజనేతరుల ఆక్రమణలో ఉన్న భూములన్నీ 1933 ఆర్.ఎన్.ఆర్లో వారి పేరు మీదనే ఉన్నాయి కాబట్టి ‘1 ఆఫ్ 70’ పరిధిలో వారి యాజమాన్యం సక్రమమయినదనని అధికారులు (స్పెషల్ డిప్యూటీ కలెక్టర్) తీర్పు ఇచ్చారు. కానీ గిరిజనులు 1903 నాటి సెటిల్మెంట్ రికార్డు బయటకు తీసారు. దాని ప్రకారం ఈ భూమిలో 495 ఎకరాలు గిరిజనుల పట్టాభూమి అని వాదించారు. 495 కాదుగానీ, 302 ఎకరాలు (32 సర్వే నెంబర్లోవి) 1903 లో గిరిజనుల పేరు మీద ఉండి, 1933 నాటికి ఇద్దరే ఇద్దరు గిరిజనేతరుల పేరు మీద (కొనకళ నాగయ్య, చేపాక గురవయ్య) ఆర్.ఎన్.ఆర్లోకి ఎక్కాయని గ్రామ వి.ఎ.వో కూడ ఒప్పుకుంటున్నారు. ఈ బదలాయింపు ఎప్పుడు జరిగింది? 1917కు ముందా? ఆ తరువాతనా? ఆ తరువాతయితే కలెక్టర్ అనుమతితో జరిగిందా? ఎప్పుడు జరిగిందన్న

ప్రశ్న కాక ఏ విధంగా జరిగిందన్న ప్రశ్న కూడ చేసుకోవాలి. తగిన ధర ఇచ్చి కొన్నారా? కొంచెం ఉప్పు, కారం, చింతపండు ఇచ్చి స్వాధినం చేసుకొన్నారా? అసలు ఏమీ ఇవ్వకుండా దొర్చన్యంగా స్వాధినం చేసుకొన్నారా? ఈ ప్రశ్నలకు ఏ విధంగా జవాబు వెతకాలి? 70 ఎళ్ల వెనక చరిత్రను ఎవరు తప్పి బయటకు తీయాలి? 1903 నాటి సెటీల్మెంట్ రికార్డును గిరిజన సంఘాల కార్యకర్తలు తప్పి బయటికి తీసారు కాబట్టి ఈ వివాదమైనా వెలుగు చూసింది. గిరిజనులు ఎప్పటిలాగే అజ్ఞానంలోనే ఉండిపోతే 1933 ఆర్.ఎస్.ఆర్లో ఏముంటే అదే తుది సత్యం అని భావించి నిర్ధారణ చేస్తున్న రెవెన్యూ అధికారుల తీర్పులే నిలిచిపోయేవి కదా?

1 ఆఫ్ 70 ప్రకారం ‘బర్డ్ ఆఫ్ ప్రూఫ్’ గిరిజనేతరులపైన ఉంటుంది. కాబట్టి ఏజెన్సీ అధికారులు ఒక్కొక్క గిరిజనేతరుడికి నోటీసు ఇచ్చి విచారణలు జరుపుతున్నారు, బాగానే ఉంది. కానీ అదే గ్రామంలో నివసించే గిరిజనులకు కూడ నోటీసు ఇచ్చి వారిని కూడా విచారణలో భాగం చేయరు (గిరిజనుల ఫీర్యాదు మీద చేపట్టిన కేసయితే తప్ప). అంటే వ్యాజ్యం మొత్తం ప్రభుత్వానికి గిరిజనేతరులకూ మధ్య నడుస్తుంది. గిరిజనేతరులు చూపించే కాగితాల వెనకున్న వాస్తవాలేమిటో చెప్పగలిగింది స్థానిక గిరిజనులే. అయినా వారికి విచారణలో చోటు లేదు. ఒక వేళ చోటు కలిగించినా, వారి మౌఖిక సాక్ష్యానికి అస్పష్టమైన జ్ఞాపకాలకూ ఏజెన్సీ కోర్టుల దృష్టిలో విలువ లేదు. గిరిజనేతరులు ముందు పెట్టే కాగితపు సాక్ష్యాలకు జవాబుగా వాళ్లు కాగితపు ఆధారాలనే చూపించాలి. కానీ గిరిజనులకు అని అందుబాట్లో ఉండవు. ఈ తరం వాళ్లు మేల్కొని పాత కాగితాలు వెతుకుతున్నారు కానీ 1933 కంటే వెనక్కి పోయి రికార్డులు తీసుకురావాలంటే ఎవరి తరం? మొత్తంగా 1 ఆఫ్ 70 వ్యాజ్యాల విచారణ పద్ధతులనే మార్చి గిరిజనుల నిరక్కరాస్యతను లెక్కలోకి తీసుకునే కొత్త పద్ధతులు రూపొందించకపోతే ‘1 ఆఫ్ 70’ విచారణలు గిరిజనేతరులకే అనుకూలంగా ముగిసే అవకాశం ఎక్కువగా ఉంటుంది. ‘చట్టం అందరికి సమాన రక్షణ కల్పించాలి’ అని చెప్పే రాజ్యంగ ప్రాధమిక హక్కులున ఆర్టికల్ 14 నిజంగా అమలు కావాలంటే ‘1 ఆఫ్ 70’ విచారణ పద్ధతులను సాధారణ సివిల్ సూట్లు కంటే భిన్నంగా రూపొందించాలి.

జదేదీ జరగకపోగా 1903 సెటీల్మెంట్ రికార్డు ఆధారంగా పండువారిగూడం గిరిజనులు 495 ఎకరాలలో సాగు ఆపిసందుకూ, అందులోని జీడి చెట్ల ఫలాన్ని పాడు చేసినందుకూ 80 మంది మీద క్రిమినల్ కేసు మాత్రం పెట్టారు.

ఆదే సమయంలో పండువారి గూడెంకు దగ్గరలో ఉన్న బరెంకలపాడు గిరిజనులు ఇంకొక భూమి వివాదం లేవదీసారు. తమ పెద్దల కాలంలో తాము సాగు చేసుకుంటున్న 500 ఎకరాల భూమిని గడ్డ మడుగుల సోమరాజు అనే రాజుల కులస్తుడు దోర్షన్యంగా ఆక్రమించుకున్నాడని వాళ్ల ఆరోపణ. అతను ఆ 500 ఎకరాలలో 200 ఎకరాలు ఇందిరా కాలనీకి చెందిన గిరిజనులకే పంచి పెట్టి, మిగిలినది కొంత గిరిజనేతరులకు అమ్మి కొంత తన స్వాధీనంలో ఉంచుకొని అనుభవిస్తున్నాడని అంటున్నారు. ఆ భూమిలో ఈ సంవత్సరం పంట వేయకుండా, తోటలలో కాసిన జిడి పిక్కలు కోయకుండా నాలుగు గూడాలకు చెందిన గిరిజనులు (బరెంకలపాడు కాలనీ, వంకవారిగూడెం, కొండువారిగూడెం, దాట్లవారిగూడెం) అడ్డం పోయారని 57 మందిపైన క్రమినల్ కేసు నమోదయింది. పైగా, వాళ్లను అరెస్టు చేయడానికి జీలుగుమిల్లి పోలీసులు చాలనట్టు దూరప్రాంతాలయిన భీమవరం, తఱుకు, తాడేపల్లిగూడెం ఎన్సిలు, సిబ్బంది బయలుదేరి వచ్చారు. పోలీస్ అధికార్లంతా ఒక రాత్రి గిరిజన గూడాలపైన దాడి చేసి ముద్దాలులను చీకట్లో అరెస్టు చేసి కొప్పురుకు తీసుకుపోయి పొద్దున్న ఆర్.డి.వో ఎదుట హజరు పరిచారు. అయితే కాయకష్టం చేసుకొని బ్రెతీకే గిరిజనులను బంధిపోట్లయినట్లు అర్థరాత్రి అరెస్టు చేసి తీసుకురావలసిన అవసరం ఏముండిందని ఆర్.డి.వో వాళ్లను తిట్టింది.

గిరిజనుల భూమి ఆరాటం చూసిన రెవెన్యూ అధికారులు వాళ్లను శాంతింప చేయడానికి ఒక ఆలోచన చేసారు. గిరిజనేతరుల పట్టా భూములపైన '1 ఆఫ్ 70' విచారణ జరిపి వాటిని స్వాధీనం చేసుకొని గిరిజనులకు ఇప్పించడం సులభంగా అయ్యే పని కాదు కాబట్టి, ఆడవిలోని పోరంబోకు భూముల చిట్టప బయటకు తీసి, వాటిని గిరిజనేతరులు ఆక్రమించుకొని ఉంటే వారిని తొలగించి ఆ భూమిని గిరిజనులకు ఇవ్వాలనేది ఆ ఆలోచన. ఒక్కొక్క గ్రామంలోనూ ఎం.ఆర్.వో, ఆర్.డి.వోలు బహారంగ సమావేశాలు నిర్యహించి పోరంబోకుల వివరాలు చెప్పి వాటిని గిరిజనులకిస్తామని హామీ ఇవ్వసాగారు. ఈ ఆలోచన కొంతకాలానికి గిరిజనేతర రైతు నాయకుల ఆమోదం కూడా పాందింది. 'మీరు పట్టా భూముల జోలికి రావద్దు. 1 ఆఫ్ 70 అంటూ గొడవ చేయవద్దు. పోరంబోకులు మాత్రం అందరమూ కలిసి వెలికి తీద్దాం. అవి మీరే తీసుకుందురుగాని' అని గిరిజనేతర రైతు నాయకులు విషిగా కూడ గిరిజనులతో అనసాగారు. పెద్ద రైతుల ఆక్రమణలో పోరంబోకులు లేవని కాదు. అయితే అవి పోయినా వాళ్లకు పెద్దగా నష్టం లేదు. దాని వల్ల పట్టా భూములను కాపాడుకోగలిగితే అదొక లెక్క కాదు.

కానీ పోరంబోకుల ఆక్రమణ మీదనే బ్రతుకుతున్న చిన్న రైతులు చాలామంది ఉన్నారు. వాళ్లను పోరంబోకుల నుండి తోలగించి ఆ భూములను గిరిజనులకు అప్పగిస్తే వాళ్ల తమ జీవనాధారాన్ని కోల్పోతారు. గిరిజనేతర పేదలకూ గిరిజనులకూ మధ్య వైపుమాయిలు చెలరేగే ప్రమాదం ఉంటుంది. ప్రభుత్వ అధికారుల ఉద్దేశం ఇది కాకపోవచ్చు. ఎట్లాగో ఒకలాగ గిరిజనులకు కొంత భూమి మాపించి వాళ్లను శాంతింప చేయడమే వారి ఉద్దేశం కావచ్చు. అయితే జిరిగింది మాత్రం ఇది. ఈ వైపుమాయాన్ని చక్కగా వాడుకుంటున్నది ఏజెస్టీలో పుష్టిలంగా భూమి ఉన్న గిరిజనేతర భూస్వాములు. వాళ్ల గిరిజనేతర చిన్న రైతుల్ని తమ పంచన చేర్చుకొని, బాగా రెచ్చగొట్టి, ‘పాపం, చిన్న రైతులను కూడ బ్రతకనివ్వరా? గిరిజనేతరుడు కావడమే పాపమా?’ అంటూ ఆవేశంతో ఊగిపోతున్నారు. ఈ ఆవేశమే ఏజెస్టీకి దూరంగా ఉన్న మైదాన ప్రాంతాలలో కూడ వినిపిస్తున్నది.

పండువారి గూడెం, బరెంకలపాడు గిరిజన ఆందోళనల ఫలితంగా రెవెన్యూ అధికారులు ఇతర చోట్ల కూడ పోరంబోకుల అన్వేషణ మొదలుపెట్టారు. దర్ఘగూడెం దగ్గర ఉన్న లక్ష్మీపురం అనే గ్రామంలోని 25 ఎకరాల పోరంబోకు భూమి వారి కళ్లపడింది. పండువారి గూడెం, బరెంకలపాడులలో గిరిజనులు వివాదం లేవదీసింది మొత్తం 995 ఎకరాల గురించి. దానిని చల్లార్థడానికి ప్రభుత్వానికి దౌరికింది 25 ఎకరాల పోరంబోకు భూమి! అది కూడ 20 మంది దళితుల ఆక్రమణాలో ఉన్న భూమి. పోనీ వాళ్లకు వేరే భూమి ఏమయినా ఉండా అంటే లేదు. ఈ భూమిని వాళ్ల దౌర్ఘన్యంగా, దొంగతనంగా ఆక్రమించుకున్నారా అంటే అది కూడ కాదు. ఏజెస్టీలో గిరిజనేతరుల మధ్య సహితం భూమి అమ్మకం చెల్లదని తెలియక డబ్బు పెట్టి కొనుక్కున్నారు. వాళ్లకు అమ్మిన దొంగలు ముగ్గురు కాపులు, ఒక కోమటి. అమ్ముడమే కాదు, దర్జాగా రిజిస్ట్రర్ కూడ చేసారు! ‘1 ఆఫ్ 70’ అమలులోకి వచ్చిన తరువాత ఏజెస్టీలో ఎటువంటి భూమి బదలాయింపునూ రిజిస్ట్రర్ చేయడానికి వీలులేదని చట్టం (సెక్షన్ 3-బి) అంటుంది. అయినా రిజిస్ట్రేషన్ జరిగిపోయింది. చేసిన వాళ్ల, చేయించిన వాళ్ల బాగానే ఉన్నారు గానీ ఎరుగక కొనుక్కున్న దళితులు ఇప్పుడు ఆ భూమిని కోల్పోయారు. పండువారి గూడెం, బరెంకలపాడులతో సహా మొత్తం 12 గూడాల గిరిజనులు ఆ 25 ఎకరాలను ఇప్పుడు దున్ని సాగు చేసుకుంటున్నారు. అదృష్టవశాత్తు ఇది దళితులకు, గిరిజనులకు మధ్య ద్వేషాన్ని కలిగించలేదు. దళితులు తమకు జరిగిన అన్యాయానికి నిరసనగా జీలుగుమిల్లి ఎం.ఆర్.వో ఆఫీసు ఎదుట తెంటు వేసారు

గానీ గిరిజనులను నిందించడం లేదు. ఇరువర్గాలూ ఒకరి సమస్యనోకరు సానుభూతిగా ఆధ్యం చేసుకుంటున్నారు.

నిజానికి లక్ష్మీపురం దళితుల సమస్యకు సులభమైన పరిష్కారమే ఉంది. దీనిని శౌరహక్కుల సంఘం జిల్లా కలెక్టర్కు సూచించింది కూడా. లక్ష్మీపురం ఏజెన్సీ చివరన ఉన్న గ్రామం. పైగా ఈ 25 ఎకరాలు ఏజెన్సీ అంచున ఉన్నాయి. ఒక 100 గజాలు పొతె ఏజెన్సీయేతర గ్రామమైన ఎ.పోలవరం అనే ఊరు వస్తుంది. ఆ ఊరిలో పోరంబోకు భూమి ఉంది. అది ఈ 25 ఎకరాలను అనుకునే ఉంది. అందులో 25 ఎకరాలను ప్రభుత్వం లక్ష్మీపురం దళితులకు ఇచ్చి వారికి జరిగిన అన్యాయాన్ని సపరించవచ్చును.

జీలుగుమిల్లి నుండి బుట్టాయగూడెం మండలానికి పోదాం. బుట్టాయ గూడెం మండల కేంద్రానికి సమీపంలో ఉన్న బూసరాజుపల్లి ఈ మధ్య వార్డలకెక్కింది. గిరిజనేతరులపైన దాడి చేసిన నేరానికి ఈ ఊరికి చెందిన 115 మంది గిరిజన స్త్రీ పురుషులు అరెస్ట్యూరు. అందులో 43 మంది చాలాకాలం నుంచి జైలులో ఉన్నారు. ఈ ఊరికి, బుట్టాయగూడెంకూ చెందిన గిరిజనేతర పెద్ద, చిన్న రైతులు చాలామందికి ఈ ఊరిలో భూములున్నాయి. ఏరి నాయకుడు బుట్టాయగూడెంలో నివసించే కాపుకులస్తుడయిన కరాటం రాంబాబు అనే భూస్వామి. అతని తండ్రి ఒకప్పుడు బుట్టాయగూడెం మునసబు. ప్రస్తుతం తమ అయిదుగురు అన్నదమ్ములకూ 40 ఎకరాల (సరిగ్గా సీలింగ్ పరిమితి) చొప్పున మొత్తం 200 ఎకరాల భూమి ఉందని అతనే అంటాడు.

బూసరాజుపల్లిలో గిరిజనేతరులు సాగు చేసుకుంటున్న భూమిలో ఏది 1 ఆఫ్ 70 ప్రకారం చెల్లుతుందో ఏది చెల్లదో తేల్చాలనీ, అది తేలేంత వరకు బూసరాజు పల్లిలో గిరిజనేతరుల వ్యవసాయం (మొత్తం 200 ఎకరాలు) ఆపాలనీ ఈ సంపత్తిరం గిరిజనులు (కోయలు) అడ్డం పడ్డారు. రెవెన్యూ అధికారులు వచ్చి బూసరాజు పల్లిలోని సాగుభూమిలో దేనిపైన ఎవరికి హక్కుందో రికార్డు చదివి ప్రకటించారు. అందులో దళితులు సాగు చేసుకుంటున్న 30 లేక 35 ఎకరాలు వారిది కాదనీ, 1933 ఆర్.ఎన్.ఆర్లో అదంతా గిరిజనుల పేరు మీద ఉంది కాబట్టి ఆ తరువాత వేరే ఎవరు దానిని స్వీధించి చేసుకున్న అది చెల్లదనీ రెవెన్యూ అధికారులు అన్నారు. గిరిజనుల జ్ఞాపకాల ప్రకారం ఆ భూమి వారి స్వీధించాలినో ఉండేది. అయితే 1967లో కరణం, మునసబులు పోలీసులతో వచ్చి గిరిజనులను వెళ్లిపామ్మని చెప్పి బుట్టాయగూడెంకు చెందిన దళితులకు దానిని అప్పగించారు.

వారిలో 20 మందికి డిఫారం పట్టాలు సహితం కరణం ఇచ్చాడు. ఇవేపీ చెల్లవని ఈ వేసవిలో రెవెన్యూ అధికారులు ప్రకటించాడ, బూసరాజుపల్లిలోని గిరిజనులు గిరిజనేతరుల సాగు మొత్తం బంద్ పెట్టించి, దళితులు ఖాళీ చేసిన ఈ 30 లేక 35 ఎకరాలను మాత్రం తామే దున్నుకొని నాట్లు వేసారు. ఆగ్రహించిన దళితులు అందోళన చేపట్టారు. '1 ఆఫ్ 70'లో దళితులకు మినహాయింపు ఇవ్వాలని ఒక డిమాండు, ఏజెస్టీలో ఉన్న దళితులను కొండమాలలు, కొండ మాదిగలుగా, అంటే గిరిజనులుగా గుర్తించాలని మరో డిమాండు ముందుకొచ్చాయి. గిరిజనేతర రైతు నాయకులకు ఇది మంచి అదనుగా కనిపించింది. గిరిజనులు దున్నుకున్న దళితుల భూమిలో సాగును బలప్రయోగంతో ఆపితే, అదే ఊపులో గిరిజనులు మొత్తంగా అటకాయించిన గిరిజనేతరుల సాగును పునరుద్ధరించవచ్చునని ఆశించారు. లేదా కనీసం గిరిజనులకు 'బుద్ధి చెప్పవచ్చునని' ఆశించారు.

దళితుల భూమిలో గిరిజనులు వేసిన వరినాట్లు పీకేయడానికి ఆగస్ట్ 5వ తేదీ పాధ్యాన్న గిరిజనేతరులు బుట్టాయగూడెం నుండి స్కూటర్లలో, మోటార్ సైకిల్లలో, ట్రాక్టర్లలో బూసరాజుపల్లికి బయలుదేరారు. ఈ గుంపులో దళితుల కంటే దళితేతరులే ఎక్కువ మంచి ఉన్నారు. దీనికి నాయకత్వం వహించిన వాడు కరాటం రాంబాబు. జంగారెడ్డి గూడెంలో ఉన్న అతని సినిమా టాకీస్ వర్గర్లను కూడ తీసుకొచ్చాడు. బుట్టాయగూడెం మండలం నుండే కాక జీలుగుమిల్లి మండలం నుండి కూడ ఈ దాడిలో పాల్గొనడానికి గిరిజనేతరులు బయలుదేరి వచ్చారు. ఒక గ్రామాన్ని ఎంచుకొని పెద్దవెత్తున దాడి చేస్తే మూడు మండలాలలోనూ గిరిజనులు నోరెత్తకుండ ఉంటారని ఆశించినట్టున్నారు. ఈ సంవత్సరం పళ్ళిము గోదావరి ఏజెస్టీలో గిరిజనుల ఆందోళన మొదలుయినపుటి నుండి, మూడు ఏజెస్టీ మండలాల గిరిజనేతరులూ ఏజెస్టీకి దగ్గరలో ఉన్న పెద్ద ఊరయిన జంగారెడ్డి గూడెంలో కలుసుకొని మంతనాలాడుకుంటూనే ఉన్నారు. బూసరాజుపల్లి ఘటనకు పథకం ఆ మంతనాలలో రూపొందించుకొని ఉన్న ఆశ్చర్యపోనపసరం లేదు.

నాట్లు పీకడానికి బయలుదేరిన గిరిజనేతరులు దాదాపు 300 మంది ఉన్నారు. గిరిజనులను భయపెట్టడానికి బెట్లు పేల్చుకుంటూ బూసరాజుపల్లి వైపు పోయారు. నాట్లు వేసిన భూమిని పాడు చేయడమే కాక, పక్కన ఉన్న గిరిజనుల భూములలోని కూరగాయ పాదులు సైతం ధ్వంసం చేసారు. నాలుగు అరటి చెట్లు, ఒక మామిడి చెట్లు విరిచేసారు. అయితే గిరిజనేతరులు చేస్తున్న సన్నాహాల గురించి తెలిసిన వివిధ గూడాల గిరిజనులు కూడ దాదాపు 150 మంది

ఆ రోజు పాద్మన్మ బూసరాజుపల్లి చేరుకున్నారు. వాళ్ళ దగ్గర వాళ్ళ సంప్రదాయ ఆయుధాలయిన విల్లంబులుండడం చూసి గిరిజనేతరులు కొంచెం వెనక్కి తగ్గారు. దాంతో గిరిజనులు ప్రత్యర్థి నాయకుడయిన కరాటం రాంబాబును పట్టుకొని తమ మధ్య కూర్చోబెట్టుకున్నారు. వాళ్ల బందీగా రాంబాబు భూమి సమస్య గురించి వాళ్లతో చర్చ మొదలుపెట్టాడు. మధ్యప్పుం 12 గంటలకు పాలీసులు కూడ వచ్చారు. అప్పటికప్పుడు కొవ్వారు ఆర్.డి.వోను పిలిపించి ఎవరి హక్కులేమిటో తెల్చుకుందామని ఇరుప్పక్కాలూ అనుకున్నారు. అయితే ఆర్.డి.వోకు ఫోన్ చేయగా ఆ ఘర్షణ వాతావరణంలో రావడం ఇష్టం లేక ఆమె మరుసటి రోజు ఇద్దరినీ ఎం.ఆర్.వో కార్యాలయానికి రమ్మనింది.

ఈ విధంగా సాయంత్రం అయింది. ఇంక ఇరు పక్కాలూ ఆ రోజుకు వెళ్లిపోయి మరుసటి రోజు ఆర్.డి.వో దగ్గర హజరు కావాలని నిర్ణయించుకున్నారు. గిరిజనులు తమకు సహజమైన నమ్మకంతో ముందు వెనక్కి తిరిగి వెళ్లిపోయారు. గిరిజనేతరులు ఆ తరువాత లేచి వెళ్లిపోతూ ఆకతాయిగా తొడలు చరిచి ఈలలు వేసారు. దానితో గిరిజనులు రెచ్చిపోయారో లేక దాడి జరగబోతుందని భయపడ్డారో తెలీదుగానీ, పోతున్నపక్కాల్లు వెనక్కి తిరిగి బాణాలు వేసి గిరిజనేతరులను తరిమారు. కర్రలతో కొట్టారు. ఈ దాడి కొద్ది నిమిషాల సేపు మాత్రమే జరిగింది. ఆక్కడే ఉన్న పాలీసులు పరిష్కారించి అదుపులోకి తెచ్చారు.

మామూలుగా ఇటువంటి సంఘటన జరిగితే పాలీసులు ఇరుప్పక్కాల మీదా దొమ్మీకేసు పెడతారు. కానీ బూసరాజుపల్లి ఘుటనలో 115 మంది గిరిజనులపైన మాత్రమే కేసు పెట్టారు తప్ప గిరిజనేతరులపైన కేసు పెట్టలేదు. అందులోనూ గిరిజనులపైన హత్యాప్రయత్నం (సెక్షన్ 307) కేసు పెట్టారు. వారిలో 43 మంది ఒక నెలపైగా బెయిలు రాకుండా రాజమండ్రి సెంటర్ల జైలులో ఉండిపోయారు.

ఇంక పోలవరం మండలానికి పోదాం. పోలవరం మండలంలోని దొండపూడి అనే గిరిజనేతర గ్రామానికి సమీపంలో మనుగోపాల, కుంకాల, పేడ్రాల అనే గిరిజన గ్రామాలు ఉన్నాయి. ఈ గ్రామాలన్నీ ఒకప్పటి పితాపురం జమిందారు ఎప్పేటలోనివి. ఒకప్పటి వీటి యజమాని హోత శివరామ శాస్త్రి అనే బ్రాహ్మణుడు. ఎప్పేటలు రద్దుయి కౌలుదార్లకు సెటిల్మెంట్ ద్వారా పట్టాలు వచ్చాయి గానీ ఈ సెటిల్మెంట్ పట్టాలు పొందిన రైతులలో ఎక్కువ భాగం శివరామశాస్త్రి బినామీ లేనని గిరిజనుల అభిప్రాయం. అతనని ఇప్పటికీ ‘హుకుంపేట జమిందారు’ అనే అంటారు. కుంకాలలో 149 ఎకరాలు నేరుగా అతని పేరు మీదనే ఉన్నాయనీ,

పాత జమిందారీ ఎస్టేట్లో మొత్తం 3000 ఎకరాలు బినామీగా అతని ఆధీనంలోనే ఉన్నాయనీ గిరిజనులు అంటారు. ఇని కాక పై మూడు గిరిజన గూడాలలోనూ, రెడ్డినాగంపాలెం అనే మరొక గిరిజన గూడెంలోనూ 1925-30 దాకా గిరిజనుల సాగులో ఉన్న భూములను 1933 సెటిల్మెంట్లో సాగుభూమిగా కాక రెవెన్యూ పోరంబోకు (అసెస్స్ వేష్ ప్రై) భూమిగా రాయించి గిరిజనేతరులకు పట్టా చేయించారని కూడ గిరిజనుల ఆరోపణ. దీని పైన గిరిజనులు ప్రస్తుతం హైకోర్టులో కేసు వేసి ఉన్నారు. ఈ వివాదంలో భాగంగా గిరిజనులు ఈ సంవత్సరం మనుగోపాల, కుంకాల, పేద్రాల, రెడ్డినాగంపాలెంలలో మొత్తం 700 ఎకరాలలో గిరిజనేతరుల సాగును అటకాయించారు. వివాదం తేలేంత వరకు సాగు చేయుద్దన్నారు. గిరిజనేతరులు దొండపూడిని కేంద్రం చేసుకొని దాడికి సిద్ధం అయ్యారు. మార్చి 20 నాడు ట్రాక్టర్లు, జీపులలో కుంకాలపైన దాడి చేసి బాంబులతో బెదిరించారు. కొండరు స్ట్రీలను కొట్టారు. తరువాత కర్లు చేతబట్టుకొని పేద్రాలలో ‘ఫ్లోగ్ మార్క్’ చేసారు. మరుసటి రోజు మనుగోపాల పైన దాడి చేసి ఇళ్లలో కుండలు పగలగొట్టారు. తలుపులు విరగొట్టారు. ధాన్యం, కుంకుడు కాయల బస్త్రాలు దొచుకున్నారు. మొత్తం అయిదళ్లపైన దాడి చేసారు. కారం పెంటమ్మ అనే స్త్రీ చేయి విరగొట్టారు. కట్టం రాజమ్మను కొట్టి ఆమె ఇంట్లో అన్నంలో ఇసుక కలిపి తొక్కారు. సున్నం పెంకటలక్కీ ఇంట్లో కొంత బంగారం, 4000 రూపాయల నగదు తీసుకుపోయారు. పాద్మన్ 11 నుండి ఒంటిగంట దాకా ఈ పైర విహం సాగింది.

మనుగోపాలలో ‘శక్తి’ అనే స్వచ్ఛంద సంస్థలో పని చేసే కారం వెంకటేశ్వర రావు అనే గిరిజనుడు ఉంటాడు. ఆ సమయంలో అతను కుంకాలలో ఉన్నాడు. దాడి జరుగుతుండగా అతను వెనక్కి వచ్చాడు. గిరిజనేతరులు అతను రావడం గమనించి రాళ్లతో కర్లలతో ఎదురుపోయి, అతను పారిపోతుంచే వెంటబడి తరిమి పట్టుకున్నారు. అతని బావమరిది మిడియం కోశిరావును కూడ పట్టుకొని ఇద్దరినీ విపరీతంగా కొట్టి, బ్లైడ్సతో కత్తులతో కోసి, రాడ్డతో పాడిచి, ఒక ట్రాక్టర్లో వేసి సవాళ్లు విసురుతూ ఊరంతా తీపిప్పారు. బాంబులు వేసారు. ఆ తరువాత వాళ్లను దొండపూడికి తీసుకుపోయి కొంత సేపు ఒక రైతు ఇంట్లోనూ, కొంత సేపు ఒక మామిడి తోటలోనూ ఉంచి మరుసటి రోజు వాళ్లచేత ఒక తెల్ల కాగితం మీద సంతకం చేయించుకోవడానికి విఫల యత్తుం చేసి చివరికి విడిచిపెట్టారు. బూసరాజుపల్లిలో గిరిజనులు చేసిన దాడి ఒక పెద్ద సంఖుటనగా ప్రచారం అయింది

గానీ మనుగోపాలలో గిరిజనేతరులు అంతకంటే చాలా కూరంగా చేసిన ఈ దాడి గురించి ప్రచారమే జరుగలేదు.

ఈ నాలుగు ఊర్లలో మొత్తం 700 ఎకరాలలో గిరిజనేతరుల వ్యవసాయాన్ని అటకాయించినందుకు 38 మంది గిరిజనులపైన క్రమినల్ కేసులు నమోదుయ్యాయి. వాళ్లందరూ ఆరష్టయ్యారు. అందులో రెడ్డినాగంపాలెంలో ఉన్న భూమిని మాత్రం గిరిజనులు ఆక్రమించుకొని సాగు చేసుకుంటున్నారు. ఈ ఊరిలో ప్రస్తుతం కొండరెడ్డ సాగులో ఉన్న భూమిని 1933 సెటీల్మెంట్లో రెవెన్యూ పోరంబోకుగా రాయించి గిరిజనేతరులు స్వంతం చేసుకున్నారని గిరిజనుల ఆరోపణ. దానిపైన వాళ్లు పైకోర్చులో వేసిన కేసు విచారణలో ఉంది.

ముగింపు :

ఇదీ, క్లాప్టంగా పశ్చిమ గోదావరి జిల్లాలో గిరిజన గిరిజనేతర రైతుల ఘర్షణల కథ.

గిరిజనేతరులలో చిన్న రైతులు లేరా, వాళ్ల సంగతేమిటి అని ఆవేశపడే ముందు గిరిజనుల సమస్యలను స్పష్టంగా అర్థం చేసుకోవడం అవసరం. అడవిలో బ్రతికే గిరిజనులకు అడవి తప్ప వేరే ఆధారం లేదు. అడవి భూములు, అటవీ సంపద వారి జీవనాధారం. అడవుల వ్యాపారీకరణ ఫలితంగా అటవీ సంపద మీద గిరిజనులు తమ హక్కును క్రమంగా కోల్పోతున్నారు. అటవీ సంపదలో కొంత భాగం గిరిజనులకు పూర్తిగా నిషిధ్ధం అయింది. ఇంకొంత భాగం ఫారెస్ట్ డిపార్ట్మెంట్ ఆస్తి, లేకపోతే గిరిజన కార్బోరేషన్ ఆస్తి అయింది. ఆదివాసులు ఆ ప్రభుత్వ శాఖల లేక సంస్థల కూలీలయ్యారు. అంతకంటే ముందునుండి అడవి భూమి పరాయికృతం అవుతున్నది. 1917లోనే పరాయాకరణను నియంత్రించడానికి బ్రిటిష్ వాళ్లు చట్టం చేసినా 70 సంవత్సరాల తరువాత పరాయాకరణ పెరిగిందే కాని తగ్గలేదు. ప్రభుత్వ లెక్కల ప్రకారమే ఎజెస్‌లో సగం కంటే ఎక్కువ భూమి గిరిజనేతరుల చేతిలో ఉంది. బుట్టాయగూడెం మండలాన్ని ఒక ఉదాహరణగా తీసుకుంటే ఆ మండలంలోని భూమి యాజమాన్యం లెక్కలు ఈ విధంగా ఉన్నాయి.

ఎకరాలు	
మొత్తం సాగు భూమి	52,700
గిరిజనులది	22,400
గిరిజనేతరులది	22,000
కోర్పు కేసుల్లో ఇరుక్కున్నది	*2,300
పొరంబోకులు (ఆసెస్ట్ వేస్ట్)	6,000
(*కోర్పు కేసుల్లో ఉన్నదంతా గిరిజనేతరుల ఆధినంలో ఉన్న భూమే)	

‘1 ఆఫ్ 70’ బలమైన చట్టమేగానీ దాని కింద జరిగే విచారణలు దస్తావేజులను ప్రధాన ప్రమాణంగా తీసుకోవడం వల్ల అది గిరిజనులకు ఎక్కువ మేలు చేయలేకపోయింది. ‘1 ఆఫ్ 70’ కేసుల ద్వారా యాజమాన్య నిర్ధారణ జరిగిన సాగు భూమిలో 54 శాతం గిరిజనేతరులకే దక్కిందనీ, 46 శాతం మాత్రమే గిరిజనులకు దక్కిందనీ పైన చూసాము. గిరిజనులే ఫిర్యాదు చేసి కేసు నమోదు చేసి ఉంటే తప్ప ‘1 ఆఫ్ 70’ విచారణలలో గిరిజనులను పార్టీ చేయడం లేదనీ, ఆ విచారణలు ప్రభుత్వానికి గిరిజనేతర రైతుకూ మధ్య వ్యాజ్యంగా సాగుతున్నాయనీ చెప్పాము. గిరిజనేతర రైతు విచారణాధికారిని సంతృప్తి పరచే దస్తావేజులు చూపిస్తే చాలు. ఒకవేళ అందుకు భిన్నమైన సమాచారం అదే గ్రామానికి చెందిన గిరిజనుల దగ్గర ఉన్న అది విచారణాధికారి పరిశీలనలోకి రాదు. ఒకవేళ వచ్చినా దానికి అధారంగా కాగితాలేపీ చూపించలేకపోతే వారి లెక్కలోకి రాదు. బూసరాజుపల్లి గురించే గిరిజనులూక కథ చెప్పారు. ఆ ఊరికి మైదాన ప్రాంతాల నుండి కమ్ము, కాపు రైతులు రావడం మొదలుపెట్టిన దశలోనే పెద చిన్నమ్మ అనే కోయ స్త్రీ వారిని గట్టిగా ఎదుర్కొనిందంట. ఆమె తన వాళ్లనే జీతగాళ్లగా పెట్టుకొని పెద్ద మొత్తంలో వ్యవసాయం చేసేదంట. అయితే ఆమెను కుటుంబ కలహాలలో భాగంగా ఆమె అల్లుడే పాడిచి చంపాడట. ఆ తరువాతే మైదాన ప్రాంతాల వాళ్ల వేగంగా ఆ ఊరి భూమిని అక్రమించుకున్నారంట. ఇది ఎప్పుడు జరిగిందంటే వాళ్ల చెప్పలేరు. బ్రిటిష్ కాలంలోనా తరువాతనా అంటే కూడా చెప్పలేరు. ఈ కథను ఏజనీసీ సైపార్ల డిప్యూటీ కలెక్టర్ కోర్పులో రుజువు చేయడానికి కావలసిన డాక్యుమెంట్లు గిరిజనుల దగ్గర లేవు. అని ఒక వేళ ఉనికిలో ఉన్న ఆ సంగతి గిరిజనులకు తెలీదు. తెలిసినా ఆ కాగితాలను సంపాదించడం వాళ్లకు సులభం కాదు. ఉదాహరణకు రెడ్డినాగంపాలెంకు చెందిన గిరిజనులు తమ కేసుకు

ఆవసరమైన డాక్యుమెంట్లు ఇమ్ముని సబ్ రిజిస్ట్రేర్ ఆఫీసులో అడిగితే వాళ్లు 10 వేల రూపాయల లంచం అడిగారంట. గిరిజనులు కష్టపడి లంచం సేకరించి ఇచ్చినా కాగితాలు సకాలంలో ముట్టలేదంట.

భూములకు సంబంధించి కరణాలు, మునసబులు ఏది తలచుకుండే అది రికార్డుకెక్కింది. అదే సత్యం అయింది. వాళ్లు గిరిజనులు సాగు చేస్తున్న దానిని గిరిజనేతరుల పేరిట రాసారో, పొరంబోకులన్నారో తెలీదు. దురాక్రమణము అమ్మకంగా గుర్తించారేమో తెలీదు. ఇప్పుడు ఆ రికార్డులలో తమ హక్కులు వెతుక్కోమనడం గిరిజనులకు శాపమే.

కాబట్టి ఏజెస్చీ భూమి వివాదాలను విచారించే పద్ధతుల గురించి పునరాలోచించవలసిన ఆవసరం ఉంది. గ్రామాలలోనే లోక్ అదాలత్లల పద్ధతిలో విచారణలు నిర్వహించి, మౌలిక సాక్షాత్కారికి కూడా చోటు కల్పించి ఒక్కొక్క గ్రామంలోనూ భూమి బదలాయింపు జరిగిన వైనం వెలికి తీయాలి. అప్పుడు తప్ప '1 ఆఫ్ 70' విచారణలలో పూర్తి న్యాయం జరగదు.

రెండవది, ఏజెస్చీలో సీలింగ్ పరిమితి ఎంత ఊండాలనే సమయం. ప్రస్తుతం ఉన్న 40 ఎకరాలు మరీ ఎక్కువ. అది సాగునీటి సరఫరా లేని భూమే కావచ్చును గానీ చాలా సారవంతమైన భూమి, చాలా విలువయిన భూమి కాబట్టి సీలింగును 15 ఎకరాలకు తగ్గించి తద్వారా లభించే మిగులు భూమిని ప్రభుత్వం స్వీధించి చేసుకోవచ్చు. ఈ రెండు పనులూ చేస్తే పెద్ద మొత్తంలో భూమి ప్రభుత్వం చేతిలోకి వస్తుంది. అందులో ఆదివాసుల జీవన ఆవసరాలకు పోను మిగిలిన భూమిని గిరిజనేతర పేద రెతులకు (దళితులతో మొదలుపెట్టి) పట్టా చేయవచ్చును. అంతే తప్ప గిరిజనేతర పేదల సమయాలను ప్రధానం చేసి '1 ఆఫ్ 70'కి లొసుగులు పెట్టడం సరయిన ప్రతిపాదన కాదు. ఎంత పేదవారయినా గిరిజనేతరులకు ఏజెస్చీ బయట బ్రాంచుకు తెరువు దొరికే అవకాశం ఉంది. ఆదివాసులకది లేదు.

స్వేచ్ఛ మాసపత్రిక
జూలై-ఆగస్టు 1996

ఉత్తరాంధ్ర జిల్లాల్ రంగురాళ్ల వేట-క్వారీ ప్రమాదాలు

విశాఖపట్నం జిల్లాలోని తూర్పు కనుమలలో ఉన్న జి.మాడుగుల మండలం కొరపాడు దగ్గర 1997 నవంబర్ 25న ‘రంగురాళ్ల క్వారీ’ పైకప్పుకూలి నలుగురు గిరిజన బాలురు దుర్యరణం పాలు కావడంతే 1993 నుండి విశాఖ, తూర్పు గోదావరి, విజయనగరం ఏజన్సీలలో నడుస్తున్న రంగురాళ్ల తప్పకం ప్రహసనం మరొకసారి చర్చకు వచ్చింది. ఒరిస్సా, రాజస్తాన్లల నుండి వచ్చిన వ్యాపారస్తులకు కోట్ల రూపాయల ఆదాయం, స్థానిక బ్రోకర్లకూ రాజకీయ నాయకులకూ లక్షల రూపాయల ఆదాయం, పోలీసు అటవీ శాఖల సిబ్బందికి వేలల్లో మామూళ్లు సంపాదించిపెట్టిన ఈ విలువైన రంగురాళ్ల వేట ఇప్పటికి మొత్తం 24 ప్రాణాలు తీసింది. మొదట ఒక వ్యాపారస్తుడే అరకు పోలీసుల లారీ దెబ్బలకు ప్రాణం వదిలాడు (1993 సెప్టెంబర్ 25). ఆ తరువాత మూడు క్వారీ ప్రమాదాలలో 23 మంది చనిపోయారు. విశాఖపట్నం జిల్లా గోలుగొండ మండలం పప్పుశెట్టిపాలెంలో జిరిగిన క్వారీ ప్రమాదంలో 15 మంది గిరిజనేతర పేదలు (1994 సెప్టెంబర్ 4), తూర్పు గోదావరి జిల్లా అడ్డతీగల మండలం తపసికొండ దగ్గరున్న దుప్పులపాలెం శివారులో జిరిగిన క్వారీ ప్రమాదంలో ఇద్దరు గిరిజన స్త్రీలు, ఇద్దరు గిరిజన పురుషులు (1995 మార్చి 9), విశాఖపట్నం జిల్లా జి.మాడుగుల మండలం వంజర గ్రామ పంచాయితీలోని కొరపాడు సమీపంలో జిరిగిన క్వారీ ప్రమాదంలో నలుగురు గిరిజన బాలురు (1997 నవంబర్ 25) మొత్తం 23 మంది చనిపోయారు.

ఈ రంగురాళ్ల వజ్రాలంత విలువైనవి కావు గానీ వెల కలిగినవే. మన దేశంలో మధ్యపదేశ్లోని పన్నులోనూ, మన రాష్ట్రంలోని (అనంతపురం జిల్లా) వజ్రకరూర్లోనూ వజ్రాల గనులున్నాయి. ఇతర రకాల రంగురాళ్ల మాత్రం అనేక ప్రాంతాలలో దొరుకుతాయి. వాటిలో తూర్పు కనుమలు ఒకటి. తూర్పు కనుమలలోని ఒరిస్సు ప్రాంతంలోనూ, మన రాష్ట్రంలోని విశాఖపట్టం, విజయనగరం, తూర్పు గోదావరి జిల్లాలలోనూ వెల గల రంగురాళ్ల నిక్షేపాలు విస్తారంగా ఉన్నాయి. వీటిని తవ్వితీయడం, సానపెట్టడం, అమృడం ఒక పద్ధతి ప్రకారం జరిగినట్టయితే తూర్పు కనుమల అడవులలో బతికే ఆదివాసులకూ ఇతర పేదలకూ పని దొరికేది, ఆదాయం దొరికేది, ప్రభుత్వానికి రాయట్లీ రూపంలో డబ్బు చెప్పుకోదగ్గ మొత్తంలో ముప్పోది. ఆ డబ్బులో కొంత భాగమైనా అటవీ ప్రాంతాల అభివృద్ధికీ ఆదివాసుల అభివృద్ధికీ ఖర్చు పెట్టినట్టయితే అడవివాసుల జీవితాలు మరింత మెరుగయ్యేవి.

ఒరిస్సు రాష్ట్ర ప్రభుత్వం ఆ రాష్ట్రంలోని కలహండి, కోరాపుట, సంబలపూర్, మయూర్భంజ్ జిల్లాలలో దొరికే రంగురాళ్ల విషయంలో కొంత బాధ్యతగానే వ్యవహారించింది. వాటి తవ్వకానికి ప్రభుత్వమే లైసెన్సు ఇస్తుంది. ప్రభుత్వ పర్యవేక్షణలోనే తవ్వకం జరుగుతుంది. తవ్విన రాళ్లను సానపెట్టే లఘు పరిశ్రమ మొత్తం ఆదివాసులకే అప్పగించబడింది. దాదాపు 12 వేల ఆదివాసుల కుటుంబాలు దీనిపైన ఆధారపడి మెరుగయిన జీవనాన్ని పొందుతున్నాయి. రాష్ట్ర ప్రభుత్వానికి కూడా తగు మాత్రం రాయట్లీ వస్తుంది.

మన రాష్ట్ర ప్రభుత్వం మాత్రం ఉత్తర కోస్తా జిల్లాల తూర్పు కనుమల అడవులలోని రంగురాళ్ల తవ్వకాన్ని, అమృకాన్ని ఎటువంటి అజమాయిషీ లేని ప్రైవేట్ వ్యాపారమైన లాభాల వేటకు విడిచి పెట్టింది. 1993లో మొట్టమొదటిసారి విశాఖపట్టం జిల్లా అరకు ప్రాంతంలో రంగురాళ్లన్నాయన్న విషయం బయటపడినప్పటి నుండి-ఒరిస్సు నుండి రాజస్తాన్ నుండి రంగురాళ్ల వర్కులు రాబందుల లాగ ఏజెస్టీ మీద వాలి, గిరిజనులు (గిరిజనేతర పేదలు కూడ) తవ్వి తీసిన రంగురాళ్లను స్థానిక బ్రోకర్ల సహాయంతో చవగ్గ కొనేసి తీసుకుపోతున్నారు. రాళ్లను సానపెట్టే పరిశ్రమ ఇక్కడ అభివృద్ధి చెందలేదు. ప్రభుత్వానికి ఆదాయమూ రావడం లేదు. గిరిజనులకు రాళ్ల తవ్వకం వల్ల వచ్చే ఆదాయం మామాలు కూలివల్ల వచ్చే ఆదాయం కంటే బాగా ఎక్కువేగానీ దానికి భరోసా లేదు. రోజంతా కష్టపడినా ఒక్క రంగురాయా దొరక్కపోతే శ్రమంతా వృధాయేకాక ఆదాయం శున్నం. రాయి

దొరికితేనే ఆదాయం. అంతేకాక అవ్యవస్థితంగా జరిగే ఈ తవ్వకంలో భద్రతా నియమాలేవీ పాటించు కాబట్టి ప్రమాదాలు జరగడం, కాళ్ల చేతులు విరగిట్టుకోవడం మామూలయిపోయింది. ఈ క్రమంలోనే 23 ప్రాణాలు పోయాయి.

ఈ లోపాలన్నిటినీ ప్రభుత్వానికి ఎవరూ ఎత్తి చూపకపోలేదు. దినపత్రికలు రాస్తూనే ఉన్నాయి. అంధ విశ్వవిద్యాలయం జియాలజీ శాఫ్టుకు చెందిన పరిశోధకులు పదేపదే ప్రభుత్వానికి సూచనలు పంపించారు. అయినా ప్రభుత్వానికి పెద్దగా పట్టలేదు.

ఉత్తరాంధ్రలోని 13 మండలాలలోని 26 గ్రామాల పరిధిలో రంగురాళ్ల నిక్షేపాలున్నాయని ఆంధ్ర విశ్వవిద్యాలయం నిపుణుల అంచనా. ఆ మండలాలు : గోలుగొండ, పాదేరు, అరకు, చోడవరం, వి. మాడుగుల, జి. మాడుగుల, జి.కె. వీధి, చింతపల్లి, సబ్బవరం, అనకాపల్లి (విశాఖపట్టం జిల్లా), సాలూరు (విజయనగరం జిల్లా), అడ్డటీగల, రంపచోడవరం (తూర్పు గోదావరి జిల్లా). ఈ 13 మండలాలలోని 26 గ్రామాలలో దాదాపు 5000 కోట్ల రూపాయల విలువ చేసే రంగురాళ్ల నిక్షేపాలున్నాయని వారు అంచనా వేశారు. అందులో కొన్ని వందల కోట్ల విలువ చేసే రాళ్ల (పై పారలలో దొరికేవి) ఈ నాలుగున్నర సంపత్తురాలలో ప్రైవేట్ వర్తకుల చేతిలోకి వెళ్లిపోయాయి.

ఒరిస్సాలో ఎప్పటి నుండి దొరుకుతున్న విలువైన రంగురాళ్ల విశాఖపట్టం కొండలలోనూ ఉన్నాయన్న సంగతి మొట్టమొదటిసారిగా 1993 జూలై నెలలో తెలిసింది. అరకు మండలంలోని తురాయిగుడలో ఒక గిరిజనుడికి కాకతాళీయంగా దొరికిన రంగురాయిని అతను ఒరిస్సాకు చెందిన ఒక వ్యక్తికి చూపించగా అతను దాని విలువను గ్రహించాడనీ, ఆ విధంగా అరకు లోయలో విలువైన రంగురాళ్ల ఉన్నాయన్న విషయం బయటికొచ్చిందనీ అంటారు. ఆనాటి నుండి తురాయిగుడ స్వరూపమే మారిపోయింది. ఒరిస్సా నుండి వర్తకులు వచ్చారు. గిరిజనులు తవ్వి తీసిన ఒక్కొక్క రాయినీ వందలూ వేలూ ఇచ్చి కొనుకొని పోసాగారు. బయట మార్కెట్లో దానికుండే విలువలో ఇది ఒక్క శాతమే కావచ్చ. కానీ ఆదివాసులు దానిని పోల్చుకునేది తమకు సంప్రదాయకంగా వచ్చే దినసరి వేతనంతో. వ్యవసాయ పనులకు కూలికి పోయినా, సాగునీరు లేని అడవి చేలలో నడుములిరిగేలా పని చేసినా, అడవిలో బంక, కుంకుడుకాయలు వగైరాలు ఏరుకొచ్చి గిరిజన సహకార కార్పొరేషన్కు అమ్మునా రోజుకు సంపాదించే దానికన్న ఈ రంగురాళ్ల సేద్యం-రాయ దొరకాలే గానీ-చాలా రెట్లు ఎక్కువ ఘలాన్ని ఇస్తుంది. కాబట్టి త్వరలోనే అరకు ప్రాంతంలోని ఆదివాసులు, ఇతర జనం, మిగిలిన అన్ని పనులూ మానేసి సద్ధులు కట్టుకొని పలుగూపారా చేత పట్టుకుని సూర్యోదయం నుండి ఆస్తమయం దాకా

(లాంతరు పెట్టుకొని ఆ తరువాత కూడ) రంగురాళ్ల వేటలో పడ్డారు. అయితే వేటకు పోయేవాళ్ల ఎక్కువయ్యే కొద్ది రాళ్ల దొరికేవారి సంఖ్య తక్కువయింది. సరయిన సర్వే జరిపి, రాళ్ల ఎక్కడ ఉండగలవో గుర్తించి, సాంకేతికంగా నిర్ద్ధష్టమైన పద్ధతిలో తవ్వకం జరిపితే శ్రమకు తగ్గ ఫలితం దక్కేది. భద్రతా ఉండేది. కానీ ‘వజ్రాల వర్తకులు’ ఆ పనేం చేయలేదు. దానికి కావాల్సిన పెట్టుబడి పెట్టే ఉద్దేశం, అవసరం వాళ్లకు లేవు. వాళ్ల విశాఖపట్టంలోని షైవప్పార్ హోటల్లలోనూ, పాడేరు వంటి ఏజెన్సీ తాలూకా కేంద్రాలలోని అడ్డ ఇళ్లలోనూ బస చేసి బోకర్ల ద్వారా గిరిజనులు ఏరి తెచ్చిన రాళ్ల కొనుక్కునేవారు. వాటిని తీసుకుపోయి రాష్ట్రం బయట ఎక్కడో అమ్మి లక్షలు సంపాదించేవారు. రంగురాళ్ల విషయం బయటపడిన తర్వాత ఒక్క మూడు నెలల కాలంలోనే 100 కోట్ల రూపాయల విలువ చేసే రంగురాయి విశాఖ ఏజెన్సీ నుండి బయటకు వెళ్లిపోయిందని అంచనా. ఈ 100 కోట్ల పైన ప్రభుత్వం 5 శాతం రాయల్లీ సేకరించినా దానికి 5 కోట్ల ఆదాయం వచ్చి ఉండేది. ఆ 5 కోట్ల పాడేరు ఐ.టి.ఐ.ఎ. ద్వారా గిరిజనుల బాగు కోసం ఖర్చుపెట్టి ఉంచే ఎంతో మేలు జరిగి ఉండేది. కానీ ప్రభుత్వ అధికార్లకు-కనీసం అరకు ఎం.అర్.వోకూ ఎస్.ఐ.ఎస్.లోలినాటి నుండి ఈ సంగితి తెలిసినా వారు ప్రభుత్వానికి తెలియజేసి ఈ ‘వజ్రాల వేట’ను క్రమబద్ధం చేసే ప్రయత్నం చేయలేదు. తమ జేబులు మాత్రం నింపుకొని సంతృప్తి చెందారు.

కానీ కేవలం స్థానిక ప్రభుత్వ అధికార్లను తప్పుపట్టి ఊరుకోలేము. 1993 లోనయితే రాష్ట్ర ప్రభుత్వ అధికార్లకు తెలియదనుకోవచ్చు. ఆ తరువాత అందరికి తెలిసింది. తెలిసే వారు చేసింది శాస్యం.

వెముదటి మూడు నెలలలో 100 కోట్ల రంగురాళ్ల బయటికి పోయాయన్నాము. మూడు నెలల తర్వాత ఒక దుర్భటన కారణంగా ఈ వ్యవహారానికి తాత్కాలికంగా బ్రేక్ పడింది. అంత పెద్దెత్తున, అనియతంగా జరిగిన ఈ వ్యవహారం చాలా ఆరాచకంగా జరిగిందని వేరే చెప్పునవసరం లేదు. పలుగూపార పట్టుకొని రంగురాళ్ల వేటలో గుట్టలూ పుట్టలూ తవ్వే జనం, వాళ్ల వెంటపోయి ఎక్కడ మంచిరాయి దొరికినా పొరుగువాడికి తెలియకుండా కొనేయాలని ఆరాటపడే బోకర్ల, వర్తకులు, వీరి వ్యవహారాన్ని ఒక కంట కనిపెడుతూ అవకాశం దొరికినప్పుడు వాళ్ల సంపాదనలో వాటా కొణ్ణోయాలని కాచుకున్న పోలీసులు, రెవెన్యూ సిబ్బంది, అటవీశాఖ సిబ్బంది-ఆ దృశ్యం కోలాహలంగానే ఉండి ఉండాలి. దొమ్ములు, గలాటాలు జరిగాయి. అటువంటి ఒక సందర్భంలో తురాయిగుడలో

సెప్టెంబర్ 25 1993 నాడు అరకు ఎన్.ఐ, ఎం.ఆర్.వో.లిద్దరి సమక్షంలో జరిగిన లారీచ్యాస్టలో బిజయ్ కుమార్ జై అనే ఒరిస్సా (కలహండి జిల్లా)కు చెందిన వర్తకుడు తలపగిలి చనిపోయాడు. నిజానికి ఎన్.ఐ అతనిని పట్టుకొని కొట్టి మరీ చంపాడని ప్రత్యక్ష సాక్షుల కథనం.

అప్పుడు చాలా గౌడవయింది. ‘వజ్రాల వేట’గా పేరు పొందిన రంగురాళ్ళ వేటలో ఏమేం జరుగుతున్నది పత్రికలు వివరంగా రాశాయి. ప్రభుత్వం జోక్యం చేసుకొని ఈ వ్యవహారాన్ని క్రమబద్ధం చేస్తే రాళ్ళేరే గిరిజనులతో సహా అందరికి మంచిదని పెద్దలందరూ (ఆంధ్ర విశ్వవిద్యాలయం జియాలజీ శాఖ పరిశోధకులతో సహా) సలహా ఇచ్చారు. కానీ ప్రభుత్వం రంగురాళ్ళ తవ్వకాన్ని ఇక జరగనీయం అని ప్రకటించి ఊరుకొంది. కొన్నాళ్ల తరువాత వ్యాపారం మళ్ళీ పుంజుకుంది. మరొక ఫోరమైన ప్రమాదం జరిగేదాకా అందరూ దాన్ని మరిచిపోయారు.

ఈ ప్రమాదం ఏజెస్టీలో జరగలేదు. ఏజెస్టీకి వెలుపల (అయితే ఏజెస్టీని అనుకొని) ఉన్న గోలుగొండ మండలంలో జరిగింది. అరకులో మొదలైన తవ్వకాలు త్వరలోనే పాడేరుకూ గోలుగొండకూ ఇతర ప్రాంతాలకూ పాకాయి. గోలుగొండ మండలంలోని పప్పుశెట్టిపాలెంలో పెద్దవత్తున రంగురాళ్లన్నాయని తెలిసింది. తవ్వకాలు జోరుగా జరిగాయి. వివిధ కులాలకు చెందిన గిరిజనేతర పేదలు ప్రతిరోజు ఉత్సాహంగా తవ్వుకుంటూ పోయారు. వాళ్లకు దొరికిన రంగురాళ్లను అక్కడే కాపుకాసిన వర్తకులూ, వర్తకుల బ్రోకర్లూ కొన్ని వందలో మహా అయితే వేలో ఇచ్చి కొనుక్కుని పోయేవారు. బయట మార్కెట్లో వారు ఆ రాయిని ఎన్ని లక్షలకు అమ్ముకున్నా ఈ మాత్రం ఆదాయం దొరకడమే మహాభాగ్యమని భావించిన పప్పుశెట్టిపాలెం ప్రజలు రాళ్ళు తవ్వి తీస్తూనే ఉన్నారు.

అయితే తవ్వకం ప్రమాదభరితమైన పని. నేలలో తవ్వుతూ పోతుంటే సారంగం లాగ ఏర్పడుతుంది. అది పై నేలకు సమాంతరంగా నేల లోపల సాగుతుంది. ఎప్పటికప్పుడు తవ్విన మేరకు ఆ సారంగం పై కప్పును నిలబెట్టడానికి ఏర్పాట్లు చేసుకుంటూ ముందుకు పోవాలి. లేకపోతే ఏదో ఒక రోజు కప్పు కూలిపోయి సారంగంలోని కూలివాళ్లు సజీవంగా సమాధి అయ్యే ప్రమాదం ఉంటుంది. 1994 సెప్టెంబర్ 4న గోలుగొండ మండలం పప్పుశెట్టిపాలెంలో అదే జరిగింది.

నేలలో తవ్వి వస్తువులను (ఘన పదార్థమైనా ప్రవమైనా) వెలికితీసే ఉత్సత్తి వ్యవస్థను చట్టం ‘గని’ (mine) అంటుంది. మామూలు పరిభాషలో క్వారీ అని పిలిచేదీ, సూనెబాపి (oil well) అని పిలిచేదీ, సహజ వాయువును నేల నుండి

వెలికి తీసే రిగ్డు అని పిలిచేదీ-అన్నీ చట్టం దృష్టిలో గని (mine) కిందికి వస్తాయి. పీటి నిర్వహణకు సంబంధించి వివరమైన నియమాలున్నాయి. పీటిలో పనిచేసే కార్బికుల భద్రతకు సంబంధించి వివరమైన చట్టాలున్నాయి. రంగురాళ్ల క్వారీలకు వర్తించే భద్రతా నియమాలు మొటలీఫెర్రన్ మైన్ రెగ్యులేషన్, 1961లో ఉన్నాయి. ఈ నియమాలు అమలయ్యేటట్టు చూసే బాధ్యతగల అధికారులు కేంద్ర స్థాయిలోనూ రాష్ట్రస్థాయిలోనూ ఉన్నారు. గనుల చట్టం, 1952 పీరి అధికారాల గురించి చెప్పుతుంది. ఈ అధికారులు ఎప్పుడయినా ఏ గనిషైనా ఇస్ట్రిప్ట్ చేయవచ్చు. గని నిర్వహణకు సంబంధించి దాని యాజమాన్యానికి తగు ఆదేశాలు జారీ చేయవచ్చు. భద్రతా నియమాలను అతిక్రమించిన వారి పైన కేసు వేసి ప్రాసిక్కుయ్యట్ చేయవచ్చు. గని యాజమాన్యానికి గనులను భద్రంగా నిర్వహించే బాధ్యత ఉండడమే కాక, గనిలో జరిగే ప్రతి ప్రమాదాన్ని పైన పేర్కొన్న అధికార్లకు తెలియజేయవలసిన బాధ్యత కూడా ఉంది.

కానీ ఉత్తరాంధ్ర జిల్లాలలో రంగురాళ్ల తవ్వకం జరుగుతున్న క్వారీలకు యాజమానులెవరూ లేదు. వాటికి ఒక ‘గని’ స్వరూపమే (చట్టం కళలో) లేదు. రంగురాళ్ల కొనుకొనిపోయే వర్తకులు ఆ క్వారీల యాజమానులు కారు. వాటిలో తవ్వకాలు జరిపే కూలివాట్లు ఎట్లాగూ కారు. ప్రభుత్వం ఆ వర్తకులకే ఆ క్వారీలను లీజుకు ఇచ్చి ఉన్న లేక తానే రాష్ట్ర మినరల్ డెవలప్మెంట్ కార్పొరేషన్ ద్వారా వాటిని నడిపి ఉన్న వాటికి చట్టం కళలో ‘గని’ స్వరూపం వచ్చి ఉండేది. భద్రతా చట్టాల పరిధిలోకి ఆ క్వారీలు వచ్చి ఉండేవి. అంతమాత్రం చేత ప్రమాదేవి జరగవని కాదు. ప్రభుత్వ నిర్వహణలో ఉన్న సింగరేణి బొగ్గు గనులలో సాలీనా 30 నుండి 40 మంది కార్బికులు గని ప్రమాదాలలో చనిపోతున్నారు. అయితే అది ఒక లక్ష మందికి పైగా పనిచేసే కంపెనీ. అది గనిగా కాకుండ ఎవరుపడితే వాట్లు తట్టాపారా పట్టుకొని బొగ్గు తవ్వి లారీలలో పోసే పద్ధతిలో నడిచి ఉంటే ఇంకెన్ని ప్రమాదాలు జరిగి ఉండేవో!

కానీ 1993 నుండి 1996 దాకా ప్రభుత్వం విశాఖ, విజయనగరం, తూర్పు గోదావరి జిల్లాలలోని రంగురాళ్ల క్వారీలను అట్లగే నడవనిచ్చింది. ఆ క్వారీలను చట్టం పరిధిలోకి తీసుకొచ్చి వాటిని ట్రైవేట్ వ్యక్తులకైనా గిరిజన సహకార సంఘాలకైనా ప్రభుత్వ సంస్థలకైనా లీజుకు ఇచ్చి ఉండే వాటిలో రంగురాళ్ల ఏరే జనం క్వారీ కార్బికులయి ఉండేవారు. భద్రతా నియమాలే కాక, ప్రమాదం జరిగినప్పుడు నష్టపరిహారం కల్పించే చట్టాలు కూడ వారికి వర్తించేవి. చనిపోయిన

23 మంది కుటుంబాలకు ఆర్థిక రూపేణా కొంత ఊరట అయినా డక్టీది. ప్రభుత్వం ఇదేది లేకుండ చేసింది. లీజుకిచ్చే అధికారాన్ని నిర్వచించడానికి దాని నియమాలను నిర్దేశించడానికి ఒక కేంద్ర చట్టం (Mines and Minerals (development and regulation) Act, 1957), ఒక రాష్ట్ర చట్టం (A.P. Minor Mineral Concession Rules, 1966) ఉన్నాయి. ఈ చట్టాలున్నాయంటేనే ఆర్థం, ఎక్కడయినా ఒక పద్ధతి ప్రకారం తవ్వకాలు జరుగుతుంచే దానిని గనుల చట్టం కిందికి తీసుకొచ్చి, లీజుకి ఇచ్చి ఆ తవ్వకాలను క్రమబద్ధంగా చేసే బాధ్యత ప్రభుత్వం మీద ఉండని. అప్పుడు కార్బికులలకు కొంత రక్కణ ఉంటుంది, తవ్వకం క్రమబద్ధంగా జరుగుతుంది, పర్యావరణ విధ్యంసాన్ని నిలువరించే అవకాశం ఉంటుంది, పైగా ప్రభుత్వానికి ఆదాయం కూడ వస్తుంది. ఈ బాధ్యతను రాష్ట్ర ప్రభుత్వం విస్మరించడమంచే తన పరిపాలనా బాధ్యతను విస్మరించడమే.

దీని ఫలితం పప్పుశెట్టిపాలెంలో బయటపడింది. ఒక పద్ధతి లేకుండ, ఏ జాగ్రత్తలు లేకుండ క్వారీని జనం తవ్వకుంటూ పోయారు. వాళ్లు వెలికి తీసిన విలువైన రంగురాళ్లను కొనుక్కుపోయే వర్తకులకు ఆ క్వారీతో చట్టరీత్యా ఏ సంబంధం లేనట్టే, ఏ బాధ్యతా లేనట్టే. ప్రభుత్వం తన విధసరాహిత్యంతో వారికి బాధ్యత లేకుండ లాభాలు పొందే అవకాశాన్ని కల్పించింది.

చివరికి 1994 సెప్టెంబర్ 4న అస్తవ్యస్తంగా ఎవరికి తోచినట్టు వారు పట్టాపటీగా తవ్వుకుంటూ పోయిన పప్పుశెట్టిపాలెం క్వారీ కుప్పకూలింది. ఆ సమయంలో లోపల ఎంత మంది ఉన్నారో కూడ ఎవరికి తెలీదు. 100 మంది ఇరుక్కున్నారనీ 70 మంది ఇరుక్కున్నారనీ వదంతులు వ్యాపించాయి. చివరికి శవాలను బయటికి తీయగా 15 మంది చనిపోయినట్టు తేలింది.

మళ్ళీ ప్రభుత్వ బాధ్యతారాహిత్యం గురించి కొంచెం గొడవ జరిగింది. కానీ అప్పటికీ ప్రభుత్వం పూర్తిగా కళ్లు తెరవలేదు. రంగురాళ్ల తవ్వాన్ని క్రమబద్ధం చేయలేదు. పోనీ పూర్తిగా నిషేధించిందా అంటే అదీ లేదు. ఏం చేసిందంటే, బలహీనమైన చట్టాలను ప్రయోగించి అటకాయించే ప్రయత్నం చేసింది. నేలలో దొరికిన నిధి ఏదయినా ప్రభుత్వానికి చెందుతుందన్న చట్టం కింద వర్తకులను అరెస్టు చేయడం, కేసులు పెట్టడం చేసింది. రిజర్వ్ ఫారెస్ట్లోకి చౌరబడటం చట్టవిరుద్ధమన్న శాసనం కింద కూడ కేసులు పెట్టారు. ఇవి రెండూ బెయిలముల్ల నేరాలే. శిక్క తక్కువే. అంతేకాక, ప్రభుత్వం అనుమతి లేకుండ తవ్వకాలు జరిపేవారి పనిముట్లను స్వాధీనం చేసుకోవచ్చునని చేపే చట్టం ప్రయోగించి రంగురాళ్ల

తప్పుతున్న గిరిజనుల తట్టాబుట్టా స్వాధీనం చేసుకోసాగారు. దీనివల్ల రంగురాళ్ల వేట తాత్కాలికంగా మాత్రమే ఆగింది. నిజానికి ఈ చర్యలు పోలీసు, రెవెన్యూ, అటవీశాఖల సిబ్బందికి లంచాలు మరింతగా తీసుకోవడానికి పనికొచ్చినంతగా అనియతంగా సాగుతున్న తప్పకాలను ఆపడానికి పనికి రాలేదు.

పప్పుశెట్టిపాలెం మృతులు

పేరు (వయస్సు)	ఓఱు	కులం
పులిగ నూకరాజు (18)	గోలుగొండ	బి.సి (తెలకల)
పుల్లెటీకుర్రి అప్పులరాజు (28)	గోలుగొండ	బి.సి (మంగలి)
వార నాగరాజు (55)	గోలుగొండ	ఎన్.సి
సారమండ నూకరాజు (30)	గోలుగొండ	ఎన్.సి
పండ ఆర్జునరావు (30)	గోలుగొండ	ఆగ్రకులం (తెలగ)
కొత్త సత్యనారాయణ (20)	జోగుంపేట	ఆగ్రకులం (తెలగ)
పండ బాబురావు (28)	గోలుగొండ	ఆగ్రకులం (తెలగ)
అనపర్రి గోవిందు (26)	గోలుగొండ	బి.సి (తెలకల)
నిర్జగి రామకృష్ణ (18)	గోలుగొండ	బి.సి (కొప్పుల వెలము)
సారమండ నూకరాజు (35)	గోలుగొండ	ఎన్.సి
అంకంరెడ్డి నారాయణమూర్తి(45)	నర్సింగపల్లి	బి.సి (కొప్పుల వెలము)
పప్పుల రామకృష్ణ (25)	నర్సింగపల్లి	బి.సి (కొప్పుల వెలము)
జక్కా చిన్నబాబులు (20)	జోగుంపేట	బి.సి (కొప్పుల వెలము)
మాకిరెడ్డి రమణ (26)	జోగుంపేట	బి.సి (కొప్పుల వెలము)
కుంచ నూకరాజు (22)	జోగుంపేట	ఎన్.సి

ఈ లోపల కొత్త ప్రదేశాలలో రంగురాళ్ల వేట మొదలైంది. విశాఖపట్టం నుండి తూర్పు గోదావరికి పాకింది. అడ్డతీగల, రంపచోడవరం మండలాలలో ‘వజ్ఞాల’ క్వారీయింగ్ 1995 నుండి ప్రారంభమయింది. రెండవ పెద్ద ప్రమాదం అక్కడే జరిగింది. 1995 మార్చి 9వ తేదీన అడ్డతీగల నుండి వై.రామవరం పోయే రోడ్డుపక్కన తపసికొండ అంచున ఉన్న దుప్పులపాలెం శివారులో రంగురాళ్ల క్వారీ అకస్మాత్తుగా కూలి నలుగురు సజీవసమాధి అయ్యారు. వారిలో ఇద్దరు స్త్రీలు, ఇద్దరు పురుషులు. నలుగురూ గిరిజనులే. వారు చేస్తున్న తప్పకాన్ని ప్రభుత్వం చట్టం పరిధిలోకి తీసుకురాకపోవడం వల్ల వారికి భద్రత కల్పించే ఏప్పాట్లేపీ క్వారీలో

లేకుండ పోయాయి. చనిపోయిన తరువాత వర్గమెన్నీ కాంపెన్సేషన్ చట్టం కింద రావాల్సిన నష్టపురిహరమూ దక్కులేదు. వారు తప్పి తీసిన రంగురాళ్లను కొనుక్కుపోయిన వర్తకులకు ఏ బాధ్యతా అంటలేదు. వారి చాపుకు వారి ‘కక్కుర్రె’ కారణం అయింది. వారు అప్పటిదాకా తప్పి తీసిన రంగురాళ్ల కొనుక్కొని లక్షలార్థించిన వర్తకులూ, వేలాదిగా వారి దగ్గర, వర్తకుల దగ్గర కమిషన్ల మేసిన ప్రభుత్వ సిబ్బంది కక్కుర్రి మనుషులు కాకుండా పోయారు. అందరి కక్కుర్రికి గిరిజనులు మాత్రమే బలయ్యారు.

ధుప్పులపాలెం మృతులు

పేరు (వయస్సు)	ఊరు	కులం
వలారి ఆదిరాజు (35)	తుంగమడుగుల	ఎన్.టి (కొండరెడ్డి)
మిరియాల పాపాయమ్మ (35)	ఆనుకులపాలెం	ఎన్.టి (కోయి)
బాకూరి ఈశ్వరమ్మ (45-50)	పి. ఎరగొండ	ఎన్.టి (కొండరెడ్డి)
*ఒక పేరు తెలియని పురుషుడు		

* (తపసికొండ దగ్గర రంగురాళ్ల తప్పుతున్న వారంతా అడ్డతీగల, వై. రామవరం మండలాలకు చెందిన ఆదివాసులే కాబట్టి ఇతను కూడా ఆదివాసీయే అయివుండాలి).

మళ్లీ కొంచెం గొడవయింది. మళ్లీ తెలుగు దినపత్రికలు, థిల్లీలోనూ బొంబాయిలోనూ ప్రచురితమయ్యే ఆంగ్ల వారపత్రికలు వ్యాసాలు రాశాయి. ఆంధ్ర విశ్వవిద్యాలయం జయాలజీ శాఖ అధ్యాపకులు ప్రభుత్వానికి హితోపదేశం చేస్తూ మళ్లీ ఉత్తరాలు రాశారు. రంగురాళ్ల తప్పుకాన్ని ప్రభుత్వం క్రమబద్ధం చేస్తే ప్రభుత్వానికి ప్రజలకూ ఎన్ని రకాలుగా ప్రయోజనకరమో వివరించారు. ఒరిస్సా ప్రభుత్వం నెలకొల్పిన రంగురాళ్ల తప్పుకం, పాలిపింగ్, అమృకం వ్యవస్థను, గిరిజనులకు దానివల్ల జరిగిన మేలునూ ఉదహరించారు. అయినా మన రాష్ట్ర ప్రభుత్వం వెంటనే స్పందించలేదు. రంగురాళ్ల తప్పుకానికి అమృకానికి మరికొన్ని ఆటంకాలు కల్పించింది, క్వారీల దగ్గర నిపేధాజ్లలు ప్రకటించింది, మరికొన్ని కేసులు పెట్టి మరికొంత మందిని అరెస్టు చేసింది. అయినా జరిగేది జరుగుతూనే ఉంది, అధికార్ల జేబులు నిండుతూనే ఉన్నాయి.

నిజానికి ఈ అరకొర నిపేధం వల్ల జరిగిందే మీటంటే రంగురాళ్ల తప్పుకంలో పాల్గొంటున్న గిరిజనులు తమని తాము నేరస్తులుగా భావించి ఏదో తప్పు చేస్తున్న వారి లాగా ప్రవర్తించడం, ప్రమాదాలు జరిగినప్పుడు ఎవరికి తెలియకుండ దాచిపెట్టడం, క్వారీలో దెబ్బ తగిలిన విషయం బయటపడుతుందేమోనని భయపడి

వైద్యం చేయించుకోకుండ ఉండడం, చనిపోయినప్పుడు కూడ అధికార్లకు తెలియకుండ ఉంచాలని తాపత్రయపడడం. దుష్పులపాలెం ఘటనలో నాల్గవ వ్యక్తి 'గుర్తు తెలియకుండ' ఉండిపోవడానికి ఈ భయమే కారణం కావచ్చు.

చివరికి 1996లో మొట్టమొదటిసారిగా రాష్ట్ర ప్రభుత్వం కదిలింది. విశాఖపట్టం జిల్లాలోని ఏజెస్‌సీయేతర ప్రాంతం మేరకు రంగురాళ్ల తవ్వకాన్ని లీజు ద్వారా క్రమబద్ధికరించింది. రాష్ట్ర మినరల్ డెవలమెంట్ కార్బోరేషన్ ఆధ్యర్యంలో ఏడు గ్రామాలలో క్వారీయింగ్ లీజుల వేలంపాట 1996 నవంబర్ ను తేదీన జరిగింది. అందులో చింతపాక, పప్పుశెట్టిపాలెంలలో లీజు పాడుకున్నవారు మంచి లాభాలు సంపాదించుకున్నారు. అధికార్లతు లంచాలు మేపి, అమ్మిన్ ధర కంచే తక్కువ చూపించి చాలా మిగుల్చుకున్నారు. అయినప్పటికీ ఈ లీజు ద్వారా క్వారీయింగ్ క్రమబద్ధం అయింది. రాళ్ల తవ్వే ప్రజలకూ లీజు తీసుకున్న వ్యక్తికి మధ్య ఒక కార్బోక్-యాజమాన్య సంబంధాన్ని ఏర్పరచింది. తద్వారా కొంత భద్రత కలిగింది.

అయితే ఇది ఈ ఏడు గ్రామాల లీజులకు మాత్రమే వర్తిస్తుంది. లీజులేని చోట క్వారీయింగ్‌ను నిషేధించే గట్టి చర్యలేవీ ప్రభుత్వం తీసుకోలేదు. అక్కడ రంగురాళ్ల తవ్వకం సాగుతూనే ఉంది. అక్కడ వర్తకులది బాధ్యత లేని లాభాల వేట. కూలివాళ్లది భద్రతలేని ప్రయాస. లీజుకు ప్రభుత్వం ఏజెస్‌సీయేతర ప్రాంతాన్ని ఎంచుకోవడానికి కారణం ఏమిటంటే ఏజెస్‌సీలోని క్వారీలన్నీ రిజర్వ్ ఫారెస్టలో ఉన్నాయి. అక్కడ కేంద్ర ప్రభుత్వం అనుమతి లేకుండ లీజులివ్వడానికి వీలులేదు. అంతేకాక, అక్కడ గిరిజనేతరులకు లీజు ఇవ్వడానికి '1 ఆఫ్ 70 చట్టం' (అంటే ఆం.ప్ర.పెట్యూల్స్ ప్రాంతాల భూమి బదలాయింపు నియంత్రణ చట్టం - A.P.S.A.L.T.R. Act) అడ్డం వస్తుంది. నిజానికి, కేంద్ర ప్రభుత్వం అనుమతి పొంది గిరిజన సహకార సంఘాలకే లీజుకిచ్చి, వారికి మైనింగ్‌లో శిక్షణ ఇచ్చి, పాలిపింగ్ నేర్చించి, పాలిపింగ్ యూనిట్లు నెలకొల్పి ఉంటే ఆదివాసులకు ఎంతో మేలు జరిగి ఉండేది. మన పాలకులు అదేమీ చేయకపోగా రంగురాళ్ల వేటను గట్టిగా ఆరికట్టే ప్రయత్నాలు సహాతం చేయలేదు. దాంతో ఏజెస్‌సీ ప్రాంతాలలో బాధ్యత లేని, భద్రతా లేని వేట కొనసాగింది.

దాని ఫలితంగా 1997 నవంబర్ 25 రాత్రి విశాఖపట్టం ఏజెస్‌సీలోని జి. మాడుగుల మండలంలోని వంజర గ్రామ పంచాయితీకి చెందిన కొరపాడు దగ్గరున్న క్వారీ కుప్పకూలి నలుగురు గిరిజన బాలురు చనిపోయారు. వారిలో ముగ్గురు అదే ఊరికి చెందిన కోందు గిరిజనులు. వారి పేర్లు గమ్మెల రుపు, గమ్మెల ముండు, సీదర సూరి. ముగ్గురి వయస్సు 12 సంవత్సరాలే. నాలుగవ

వ్యక్తి హలకుంపేట మండలం తీగలవలనకు చెందిన గురివింతల ప్రభాకరరావు అనే వార్యీకి గిరిజనుడు. అతని వయసూ దాడపు అంతే. అంత చిన్న వయస్సున్న పిల్లలను తప్పకానికి పెద్దలు పోనీయరు కాబట్టి ఈ నలుగురూ మరో ఇద్దరూ సాయంత్రం చీకటిపడిన తర్వాత ఎవరికీ చెప్పుకుండ హరికేన్ లాంతరు తీసుకొని పగలు పెద్దలు తప్పిన క్వారీలోనే ఏమైనా దౌరుకుతుందేమో ఏరుకుందామని పోయారు. అప్పటికి పది రోజులుగా తప్పుతున్న ఆ క్వారీ పై కస్టూకు ఎటువంటి ఆధారం లేకపోవడం వల్ల రాత్రి 10 గంటల సమయంలో కుశ్చకూలింది. ఈ నలుగురూ చనిపోగా మిగిలిన ఇద్దరూ తప్పించుకొని బయటపడ్డారు.

‘వజ్రాల’ వేటలో పిడకలవేట

ఉత్తరాంధ్రలో ‘కలర్పుల్’ రాజకీయ నాయకులుంటారు. వారిలో ఒకరు విశాఖపట్టం జిల్లా చోడవరం ఎం.ఎల్.ఎ ఎర్రునాయిడు. ఇతనిని మిలిట్రీ నాయిడు అనీ, క్లష్టంగా మిలిట్రీ అనీ పిలుస్తారు. తూర్పు కనుమలలో 5000 కోట్ల రూపాయల విలువ చేసే రంగురాళ్ల నిక్షేపాలున్నాయని మిలిట్రీ నాయుడికి తెలియగానే ఆ రాళ్లనన్నటినీ తానే వెలికి తీసి తెలుగు జాతికి కానుక ఇవ్వాలని వారికి కోరిక కలిగింది. ఆ సంపదతో ఆప్పటి ముఖ్యమంత్రి ఎన్.టి రామారావు తన రెండు రూపాయల కిలో పథకాన్ని నిరాటంకంగా కొనసాగించగలుగుతాడని వారు భావించారు. ఆ మాటే ‘అన్నగారి’తో అన్నాడు. ఆ అన్నగారూ తగినవాడే. తాను తెలుగు ప్రజలకు రాజుననీ తన వాక్య చట్టమనీ ఆయన పదవిలో ఉన్నన్నాభ్యాసం భావించాడు. ఎవరయినా సకాలంలో జ్ఞాపకం చేస్తే తప్ప రాచరికాలకు కాలం చెల్లిందనీ ఇప్పుడు పరిపాలన చట్టాల ప్రకారం, రాజ్యంగ నియమాల ప్రకారం జరగాలనీ ఎస్టీఆర్కు తోచేది కాదు. కాబట్టి వారు సహాతం మిలిట్రీనాయిడు సూచనకు స్ఫురించి ఒక ఉన్నతాధికారుల సమావేశం నిర్వహించి మిలిట్రీనాయుడి సత్యంకల్పానికి అధికారులందరూ సహకరించాలని ఆదేశించారు. దీని భావమేమిటో ఆయనకు వివరించి చెప్పి అది కుదరదని వారించే అధికారులు లేకుండా పోయారు. పైగా గనులతో ఏమీ సంబంధం లేని రాష్ట్ర అటవీ శాఖ ప్రిన్సిపల్ చీఫ్ కన్సర్వేటర్ సి.ఎన్.రాఘవగారు (అనేక అవసీతి కేసులలో ఇరుక్కొని ఉన్న మహాసుభావుడు) వెనువెంటనే తన కింది అధికార్లందరికి ఒక సర్క్యూలర్ జారీ చేసాడు (1995 ఏప్రిల్ 19న). దానిలో ఏం చెప్పాడంటే శ్రీకాకుళం నుండి ఖమ్మం దాకా తూర్పు కనుమలలో ఉన్న

ರಂಗುರಾಳ್ 'ಸರ್ಕೆ' ಚೇನೇ ಅಧಿಕಾರಂ ಚೋಡವರಂ ಎಂ.ಎಲ್.ಪ್ರೀತಿ ಇವ್ಯಬಹಿಂದನೀ ಅತನಿಕೆ ಅತನಿ ಮನುಮುಲಕು ಅಧಿಕಾರುಲಂದರೂ ಸಹಕರಿಂಚಾಲನೀ ರಾಸಾಡು. ಈ ಸರ್ಕೃಗಳ್ ಚೂಸಿ ರಾಷ್ಟ್ರಂಲೋಕಿ ಕೊತ್ತಗಾ ಜಾಗಿರ್ದಾರೀ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಎಪ್ಪುಡು ಚೌರಬಹಿಂದಾ ಅನಿ ವಿಸ್ತೃಯಂ ಚೆಂದಿನ ಅಧಿಕಾರ್ತ್ತು ತಪ್ಪಿನಿಸರಯಿ ದಾನಿನಿ ಪಾಟಿಂಚಾರು. ಮಿಲಿಟ್ರೀನಾಯುಡು ಉರಫ್ ಎತ್ತರುನಾಯುಡುಗಾರಿ ಸರ್ಕೆ 1995 ಏಪ್ರಿಲ್ ನೆಲಲೋ ಚಾಲಾ ಉತ್ಸಾಹಭರಿತಂಗಾ ಪ್ರಾರಂಭಂ ಅಯಿಂದಿ. 10 ರೋಜುಲ ಪಾಟು ನಿರಾಫೂಟಂಗಾ ಸಾಗಿಂದಿ. ಮಿಲಿಟ್ರೀನಾಯುಡಿ ಮನುಮುಲು ರಿಜರ್ವ್ ಫಾರೆಸ್ಟ್‌ಲೋ ಇಷ್ಟಂ ವಚ್ಚಿನಟ್ಟು ತಪ್ಪಣಾಗಾರು. ಗನುಲಶಾಖೆ ಅಧಿಕಾರುಲು, ಅಟವೀಶಾಖೆ ಅಧಿಕಾರುಲು ಪಕ್ಕನ ನಿಲಬಹಿ ಈ ತವ್ಯಕಾನಿಕಿ ಅಧಿಕಾರ ಮುದ್ರಾವೇಯಗಾ ಪೋಲೀಸು, ರೆವೆನ್ಯೂ ಸಿಬ್ಬಂದಿ ಭಡತ್ತಾ ಏರ್ಯಾಟ್ಲು ಚೇಸಾರು. ಹೈದರಾಬಾದ್ ಸುಂಡಿ ಪರ್ಯಾವೇಕ್ಷಣ ಪೇರಿಟ ಕೊಂತಮಂದಿ ಅಧಿಕಾರ್ತ್ತು ವಚ್ಚು ಪಕ್ಕನ ನಿಲಬಡ್ಡಾರು. ಹೀರಿ ಟಿ.ಎ, ಡಿ.ಎ ಲಕು ರೆಂಡು ಲಕ್ಷಲು ಖರ್ಚುಯಿಂದಿ. 10 ರೋಜುಲ ತಪ್ಪುಕಂಲೋ ಕೋಟ್ಟು ರೂಪಾಯಲ ವಿಲುವ ಗಲ ರಾಳ್ಲು ದೊರಿಕಾಯನಿ ಮೊದಟ್ಲೋ ಅಧಿಕಾರುಲು ಪ್ರಕಟಿಂಚಾರು. ವಾಟಿನಿ ಸೀಲ್ಯು ಕವರುಲೋ ಜಿಲ್ಲಾ ಕಲೆಕ್ಟರ್‌ಕು ಅಪ್ಪಿಗಿಂಚಾರು. ಕಾನೀ ವಾಟಿನಿ ನಿಪುಣುಲು ಪರಿಶೀಲಿಂಚಿನ ತರುವಾತ ವಾಟಿ ವೆಲ 27 ವೆಲ ರೂಪಾಯಲೆನನಿ ನಿರ್ಧಾರಿಂಚಾರು! ಅಂತೇ ಟಿ.ಎ, ಡಿ.ಎ ಖರ್ಚುಲೋ ಪದವವಂತು ದಕ್ಕಿಂದನ್ನುಮಾಟ. ಕಾನೀ ಕವರ್ ಸುಂಡಿ ಕೊನ್ನಿಬಿ ರಾಳ್ಲು ಮಾಯಮಯ್ಯಾಯನಿ ವದಂತುಲು ವ್ಯಾಪಿಂಚಾಯಿ. ಅದೆಂತ ನಿಜಮೊ ಇಪ್ಪಟಿಕ್ಕೆ ತೆಲೀದು. ಇದಂತಾ ಪೆಡ್ಡ ಗೊಡವಕು ದಾರಿ ತೀಸಿಂದಿ. ತೆಲುಗು ದೇಶಂ ಎಂ.ಎಲ್.ಪ್ರೀತಿ ಖನಿಜ ಸಂಪದನು ಧಾರಾದತ್ತಂ ಚೇಯಡಮೇಮಿಟನಿ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ವಾಳ್ಲು ಗೊಡವ ಚೇಸಾರು. ಮಿಲಿಟ್ರೀನಾಯುಡು ಎಸ್ಟೀಆರ್‌ಕು ವಜ್ಜಾಲ ಕಿರೀಟಂ ಪೆಡತ್ತಾನನಿ ಹೊಮೀ ಇಚ್ಛಾಡನಿ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ಅನುಕೂಲ ಪತ್ರಿಕಲು ರಾಸಾಯಿ. ಎಸ್ಟೀಆರ್ ಗಾಭರಪಡಿ ತಾನು ಚೆಪ್ಪಿಂದೊಕತ್ತೆ ಅಟವೀಶಾಖೆ ಪ್ರೀನ್ವಿಪಲ್ ಚಿಫ್ ಕನ್ಸರ್ವೇಟರ್ ಚೆನಿಂದೊಕಟನಿ ಚೆಪ್ಪಿ ಆ ಅಧಿಕಾರಿನಿ ಬದಿಲೀ ಚೇಸಿ ಮಿಲಿಟ್ರೀನಾಯುಡಿ ಉದಂತಾನಿಕಿ ಸಮಾಪ್ತಿ ಪಲಿಕಾಡು.

ಪರಿಸ್ಥಿತಿ ಇಕ್ಕೆವನ್ನು ಬಾಗಪುತ್ತಂದನ್ನು ನಮ್ಮುಕಂ ತೆದು. ಪ್ರಭುತ್ವಂ ರಂಗುರಾಳ್ ತಪ್ಪುಕಾನ್ನಿ ಪೂರ್ತಿಗಾ ನಿಷೇಧಿಂಚದು, ದಾನಿ ಜೋಲಿಕಿ ಪೋದ್ದನಿ ಗಿರಿಜನುಲಕು ನಚ್ಚಿಷ್ಟುಪ್ಪುದು. ಪ್ರಮಾದಕರಮೈನ ತಪ್ಪುಕವು ಪಧ್ದತುಲ ದ್ವಾರಾ ಪೇದ ಪ್ರಜಲು ವೆಲಿಕಿತ್ತಿನೇ ರಂಗುರಾಳ್ ಕೊನುಕ್ಕುಪೋಯೆ ವರ್ತಕುಲ ವ್ಯಾಪಾರಾನ್ನಿ ನಿಷೇಧಿಂಚೆ ಚಟ್ಟಮೂ ಚೇಯದು. ಆ ವ್ಯಾಪಾರಾನ್ನಿ ಅಡ್ಡಕೋರದಾನಿಕಿ ಗಟ್ಟಿ ಚರ್ಯಲೇವಿ ತೀನುಕೋದು. ಅಪ್ಪಡಪ್ಪುಡು ನಿಷೇಧಾಜ್ಞಾಲು ಪೆಟ್ಟಿ ಅರೆಸ್ಟುಲು ಚೇಸಿ ಬೆಯುಲಬುಲ್ ಕೇಸುಲು ಪೆಟ್ಟಿ ವಿಡಿಚಿಪೆಟ್ಟೆ ಪ್ರಸ್ತುತ ವಿಧಾನಂ ವಲ್ಲ ಜರಿಗೆದೆಮಿಟಂಟೇ ರಂಗುರಾಳ್ ತಪ್ಪುಕಂ, ಕೊನುಗೋಲು ಸಾಗುತ್ತಾನೇ ಉಂಟಾಯಿ ಕಾನೀ ಈ ವ್ಯವಪೋರಂ ಚಟ್ಟಂ ಪರಿಧಿಲೋಕಿ ರಾದು ಕಾಬಟ್ಟಿ ಅಂದುಲೋ ಪಾಲ್ಗೊನೆ ಅದಿವಾಸೀ ತದಿತರ ಪೇದ ಜನಾನಿಕಿ ಭರತ

ఏ కోశానా ఉండదు. వారికి ప్రమాదం జరిగినా చెప్పుకోరు-చెప్పుకుంటే ముందు తమ మీదే ఏదో ఒక కేసు (రిజర్వ్ పారెస్పులోకి చొరబడ్డారనో, ఖనిజ సంపదము ప్రభుత్వానికి అప్పగించకుండ పైవేట్‌గా అముగ్కున్నారనో) పెడతారని భయం. ప్రమాదంలో చనిపోతే గుట్టుచెప్పుడు కాకుండా దాచిపెట్టాలని చూస్తారే తప్ప మామూలుగా పిడుగుపాటుకు చనిపోతే ప్రభుత్వం నుండి కోరుకునే పాటి ఎక్కుగేరిషయా సహాతం అడగరు, పొందరు. పప్పుచెట్టిపాలెంలో, దుప్పులపాలెంలో, కొరపాడులో చనిపోయిన 23 మందిలో ఏ ఒక్కరికి (ఆదివాసులతో సహా) ఒక్క పైసా కూడ నష్టపరిషోరం దక్కలేదు.

రంగురాళ్ల హోనికరమైన వన్నువయినట్టయితే లేక దాని తవ్వకం పర్యావరణాన్ని ధ్వంసం చేసే క్రియ అయినట్టయితే దానిని పూర్తిగా నిషేధించి దాని జోలికి పోవద్దని గిరిజనులకూ ఇతర పేద ప్రజలకూ నచ్చజెప్పడం హౌతుబ్దమైన విధానం అయి ఉండేది. అప్పటికే తవ్వకానికి పోయిన వాళ్లపైన కేసులు పెట్టి అరెస్టు చేయడం తప్పనిసరి కావచ్చును గానీ ప్రథానంగా వారికి నచ్చజెప్పే మార్గాన్నే ప్రభుత్వం ఎంచుకోవలసి ఉంటుంది.

కానీ నిజానికి రంగురాళ్ల తవ్వకం వల్ల అడవికి గానీ అడవి జనానికి గానీ నష్టమేమీ ఉండదు. అవి అడవిని నాశనం చేసేంతటి సాంద్రతరమైన నిక్షేపాలేమీ కావు. పైగా వాటికి మార్కెట్‌లో మంచి ధర ఉంది. ఆదివాసులలో కొంతమందికైనా వాటి వల్ల మెరుగయిన జీవనం పొందే అవకాశం ఉంటుంది. ప్రభుత్వం చేయవలసింది రంగురాళ్ల క్వారీలను క్రమబద్ధం చేసి గనుల చట్టాల పరిధిలోకి తీసుకులావడం. ఏజెస్చీలో ఉన్న క్వారీల లీజును గిరిజన సహకార సంఘాలకు ఇవ్వడం (బయట మామూలుగా వేలంపాట పెట్టుకోవచ్చు). అలాగే తవ్వి తీసిన రంగురాళ్లను సానవెట్టే పాలిషింగ్ యూనిట్లు అక్కడే నెలకొల్పి అవే సహకార సంఘాలకైనా లేక నిరుద్యోగ గిరిజన యువకులకైనా ఇచ్చి వారికి పాలిషింగ్‌లో తర్వాత ఇచ్చి సానబెట్టిన రంగురాళ్లను తగు ధరకు రాష్ట్ర మినరల్ డెవలప్‌మెంట్ కార్బోరేషన్ (APMDC) కొనుగోలు చేసే ఏర్పాటు చేయవలసిన అవసరం ఉంది. ఇది ఇప్పటికే చాలా మంది సూచించిందే. కానీ మన రాష్ట్ర పాలకుల చెవికి ఎక్కడం లేదు. ఇప్పటికైనా ఈ నిర్ణయం తీసుకొని అమలు చేయకపోతే మళ్లీ క్వారీ ప్రమాదాలు జరగడం, అమాయక గిరిజనులు ప్రాణాలు కోల్పోవడం తప్పదేహో.

స్వేచ్ఛ మాసపత్రిక
జనవరి-ఫిబ్రవరి 1998

‘1 అఫ్ 70’కి మరో గండం

పుశ్చిమ గోదావరి జిల్లాలోని మూడు ఏజన్సీ మండలాలలోనూ వాటిని ఆనుకొని ఉన్న ఖమ్మం జిల్లా దమ్మిపేట, అశ్వరావుపేట మండలాల లోనూ ‘తీవ్రరూపం తీసుకుంది’ అని అందరూ ఒప్పుకుంటున్న గిరిజన-గిరిజనేతర భూమి సంబంధమైన ఘర్షణల నేపథ్యంలో మన రాష్ట్ర అసెంబ్లీ ఒక సభా సంఘాన్ని నియమించింది. 304 నియమం కింద పువ్వాడ నాగేశ్వరరావు తదితరులు ఇచ్చిన నోటీసుననుసరించి 1998 జూలై 24న సభలో జరిగిన చర్చలో భాగంగా అన్ని పార్టీలకు చెందిన శాసనసభ్యులూ ఒక సభా కమిటీని వేసి విషయాన్ని లోతుగా పరిశీలించాలని కోరిన మీదట 21 మంది సభ్యులతో కూడిన ఈ సభా సంఘాన్ని నియమించడం జరిగిందంట.

- (1) రెగ్యులేపన్ 1/70 నీరేశించిన నియమాల నేపథ్యంలో భూమి బదలాయింపుకు నంబంధించి ఉత్పన్నం అయిన గిరిజన-గిరిజనేతర సమస్యల తాలూకు అన్ని కోణాలనూ పరిశీలించి ఆ రెగ్యులేపన్లోని లోటుపాట్లను పూరించడం; (ఈ డోంక తిరుగుడు భాష రాష్ట్ర అసెంబ్లీ సెక్రెటేరియట్ పండితులది. దానికి దయచేసి మమ్మల్ని నిందించవద్దు. అయితే ఇది భాషాపరమైన లోపం కాకపోవచ్చు. దురుద్దేశాన్ని దాచి పెట్టుకోవడానికి ఇటువంటి భాష తప్పనిసరి అయిందేమో).
- (2) గిరిజనేతరుల ప్రయోజనాలకు ఎటువంటి ఆటంకం కలిగించకుండా గిరిజనుల హక్కులను కాపాడడానికి ఏ

- చర్యలు తీసుకోవాలో సూచించడం; (ఆర్థమయింది కదా? మరయితే వారి ప్రయోజనాలకు ఎంతో కొంత ఆటంకం కలిగించకుండా ఏరి హక్కులను కాపాడలేకపోయినట్టయితే ఏం చేయాలి అన్న సందేహం మీకు రావచ్చు. తొందర పడవద్దు. జవాబు దిగువన లభిస్తుంది).
- (3) ఇతర రాష్ట్రాల ఏజెన్సీ ప్రాంతాలలో అమలులో ఉన్న చట్టాలను మన రాష్ట్రంలో అనుసరించడం సాధ్యమేమో పరిశీలించడం; (దీని లక్ష్యం ఇతర రాష్ట్రాలలో ఆదివాసులకేమైనా ఎక్కువ హక్కులు దక్కుతుంచే వాటిని మన రాష్ట్రంలోని ఆదివాసులకు కూడా ఇవ్వాలని కాదు. రెగ్యూలేషన్ 1/70లోని కొన్ని కరినమైన నియమాలు వేరే ఏ రాష్ట్రంలోనూ లేవని చూపించి వాటిని తొలగించాలని సూచించడం. ఈ సంగతి కూడా దిగువన స్వప్తమవుతుంది).

సభా సంఘం పరిశీలన ఏ కోణం నుండి జరగాలో పరిశీలనాంశాల రూపకల్పనలోనే వెల్లడి చేసుకొని బయలుదేరిన సభాసంఘం దానికి తగిన రిపోర్టునే శాసనసభకు 1999 జూలై 21న సమర్పించింది. ఆ తరువాత సభ రద్దుయి ఎన్నికలు జరిగాయి. ఈ రిపోర్టు త్వరలోనే కొత్త శాసనసభలో చర్చకు రావచ్చు.

ఈ రిపోర్టు వల్ల వెంటనే ఏదైనా మార్పు వచ్చేస్తుందని భయపడువలసిన పని లేదు. సమాజంలో ఎవరికైనా ఉన్నట్టే శాసనసభ్యులకు కూడా వివిధ సామాజిక అంశాలమైన కమిటీలు నియమించి, విషయాన్ని పరిశీలించి, నివేదికలు తయారు చేసే హక్కు ఉంది. అంతకు మించి చట్టంలో ఈ నివేదికకు వేరే ప్రాముఖ్యమేమీ లేదు. అయితే ఈ నివేదిక తయారు చేసినవారు భిన్న రాజకీయ పార్టీలకు చెందిన శాసనసభ్యులు కాబట్టి, శాసనసభ్యులకు ఇవాళా రేపూ పార్టీ అభిప్రాయాలే తప్ప సాంత అభిప్రాయాలు ఉండటం లేదు కాబట్టి, మన భాగ్య విధాతల భవిష్యత్త అజెండాను సూచించే పత్రంగా దీనికి రాజకీయ ప్రాముఖ్యం ఉంది. అయినప్పటికే ఈ నివేదికలోని సూచనలు చట్టరూపం పొందాలంచే ప్రెబల్ అడ్వైజరీ కొన్సీల్సు సంప్రదించాలి, జాతీయ ఎన్సి, ఎన్.ఎస్.టి కమిషన్సును సంప్రదించాలి, ఆ మైనర్ రాష్ట్రపతి ఆమోదం పొందాలి. కాబట్టి ఇప్పుడిప్పుడే ఏదో జరిగిపోతుందని భయపడిపోవలసిన అవసరం లేదని గుర్తిస్తూ కూడా ఈ నివేదికలోని దురుద్దేశాన్ని పాక్షిక వైభాగికీ ఎండగట్టడం అవసరం, చర్చించడం అవసరం. ఈ సభా సంఘంలోని 21 మంది సభ్యులలో సిపిఐ(ఎ), కాంగ్రెస్(ఫ) లకు చెందినవారు మాత్రం నివేదికతో విభేదించారు. కానీ ప్రస్తుతం రాష్ట్రాన్ని దేశాన్ని ఏలుతున్న తెలుగుదేశం, బిజెపి సభ్యులు సమర్థించారు కాబట్టి వారి అసమృతి వల్ల దీనిని చర్చించే అవసరం తగ్గలేదు.

మన రాష్ట్రంలో ఏజెన్సీ ప్రాంతం తెలంగాణ, ఆంధ్ర ప్రాంతాలలో ఉంది. అంటే శ్రీకాకుళం, విజయవాడ, విశాఖపట్టణం, తూర్పు గోదావరి, పశ్చిమ గోదావరి, ఖమ్మం, వరంగల్, ఆదిలాబాద్, మహబూబ్ నగర్ జిల్లాలలో ఉంది. ‘1/70’ చట్టం అని పిలవబడే ఆంధ్ర. షైల్యాల్మై ప్రాంతాల భూమి బదలాయింపు నియంత్రణ చట్టం ఈ ఏజెన్సీ ప్రాంతానికి మాత్రమే వర్తిస్తుంది. కొన్ని ఇతర రాష్ట్రాలలోని (బంగారు, కేరళ, మహారాష్ట్ర) భూమి బదలాయింపు చట్టాలు రాష్ట్రమంతటికి వర్తిస్తాయి. (ఈ విషయంలో మాత్రం ఇతర రాష్ట్రాలను అనుసరించాలని మన శాసనసభ్యులు అనుకోలేదని దిగువన చూద్దాం).

ఈ చట్టానికి మూలం 1917లో అప్పటి బ్రిటిష్ పాలకులు ఆంధ్ర ప్రాంత ఏజెన్సీకి వర్తింపజేసిన శాసనంలో ఉంది. 1959లో దానిని ఆంధ్రప్రదేశ్ లోని ఏజెన్సీ ప్రాంతాలన్నిటికి వర్తింపజేస్తూ మన పాలకులు చట్టం చేశారు. దానిని 1970లో రెగ్యులేపన్ 1/70 ద్వారా సవరించి మరింత పటిష్టం చేశారు. ఆ చట్టం ద్వారా ఆదివాసులకు మేలంటూ జరిగితే అది ‘1/70’ తరువాతే జరిగిందనేది మొట్టమొదట గుర్తించాలి.

చరిత్రలోకి పోకుండా, ప్రస్తుతమున్న రూపంలో ఈ చట్టం ఏం చెప్పండంటే, ఏజెన్సీ ప్రాంతాలలో భూమి బదలాయింపు (ఏ రూపంలోనైనా సరే, ఎవరు చేసినా సరే) ఆదివాసుల చేతిలోకి జరగాలి తప్ప ఇతరుల చేతిలోకి జరగడానికి వీలులేదని. రెండు, ఏజెన్సీలో భూమి కలిగి ఉన్న ఆదివాసేతరులు దానిని ఆదివాసుల నుండి పాండలేదని తామే రుజువు చేసుకోవాలి.

ముఖ్యమైన రెండిట్టీ మార్పాలట

ఈ రెండు అంశాలనూ సభాసంఘం నివేదిక విమర్శించింది. రెండిట్టీనీ సవరించాలని కోరింది. ఆదివాసుల భూమి ఆదివాసేతరుల చేతిలోకి పోకూడదండే బాగానే ఉందిగానీ, ఆదివాసేతరులు తమలో తాము కూడా భూమి బదలాయింపు చేసుకోకూడదనడంలో అర్థమేముంది? ఒక రెడ్డి తన భూమిని మరొక చౌదరికి అమ్ముకుంటే కోయలకూ కొండదొరలకూ జరిగే నష్టమేమిటి? వీళ్ళకే అమ్ములని నియమం పెట్టడం ద్వారా, కొనగల స్థాపన గల ఆదివాసులు లేనిచోట అత్యవసరమైన ఖర్చుల కోసం కూడా (బిడ్డ పెళ్లి, కొడుకు చదువు, వైద్యం ఖర్చు అనే మూడు తరచుగా ప్రస్తుతించబడే అత్యవసరమైన ఖర్చులు) ఆదివాసేతరులు భూములు అమ్ముకోలేకపోవడం అన్నాయం కాదా?

ಇದಿ ವಿನಗಾನೆ ಎವ್ಯರಿಕೈನಾ ಅನ್ಯಾಯಮನಿ ತೋಸ್ತುಂದಿ. ಏಜನ್ಸೀಲೋನಿ ಗಿರಿಜನೆತರುಲು ಅಂದರೂ ಪೆಡ್ಡ ಸಂಪನ್ಮೂಲು ಕಾರು. ಸಾಧಾರಣ ರೈತರು, ಎನ್.ಸಿ, ಬಿ.ಸಿ ಕುಲಾಲ ವಾರು ಚಾಲಾಮಂದಿ ಉನ್ನಾರು. ವಾಶ್ಲ್‌ಕು ಅತ್ಯವಸರಮೈನ ಭರ್ಪುಲು ಉನ್ನಪ್ಪುಡು ಕೊಂತ ಭೂಮಿ ಅಮೃತ್‌ಕೋಕ ತಪ್ಪನಿ ಪರಿಸ್ಥಿತಿ ಉಂಟುಂದಿ. ಅದಿವಾಸುಲಕು, ಲೇಕ ಅದಿವಾಸುಲು ಸಭ್ಯಲುಗಾ ಉನ್ನ ಸೌತೈಟೀಕಿ ಮಾತ್ರಮೇ ಅಮೃತನ್ನ ನಿಯಮಂ ಪೆಡಿತೆ ವಾಶ್ಲ್‌ಕು ಇಬ್ಬಂದೆ. ಕೊನುಕ್ಕೊಗಲ ಸ್ಥಾಮತ ಉನ್ನ ಅದಿವಾಸುಲು ಸಾಧಾರಣಂಗಾ ಉಂಡರು.

ಮರಿ ದೀನಿಕಿ ವಿರುಗುಡೆಮೀ ಲೇದಾ? ರೆಗ್ಯೂಲೇಷನ್ 1/70 ಒಕ ವಿರುಗುಡುನು ಚೂಪಿಂಬಿದ್ದಿ. ಅದಿವಾಸೆತರುಲೆವ್ವೈನಾ ಭೂಮಿ ಅಮೃತ್‌ಕೋದಲಚುಕುಂಟೆ ಪ್ರಭುತ್ವಂ ವಾರಿ ದ್ವಾರ ಕಂಸುಕ್ಕೊನಿ ಅದಿವಾಸುಲಕು ಇವ್ವಾಲನಿ ಆ ರೆಗ್ಯೂಲೇಷನ್ ಅಂಟುಂದಿ. ಆಲನ್ಯಂ ಚೆಯಕುಂಡಾ ಕೊನುಗೋಲು ಚೆಯಡಾನಿಕಿ ಅವಸರಮೈನ ನಿಧುಲ ಕೇಟಾಯಿಂವು ಪ್ರಭುತ್ವಂ ಚೆಸಿನಟ್ಟಿಯತೆ ಈ ಸಮಸ್ಯೆ ತೀರುತ್ತಂದನೀ, ದಾನಿಕಿ '1/70'ನಿ ಸವರಿಂಚಾಲಿನ ಅವಸರಂ ಲೇದನಿ ಈ ನಿವೇದಿಕತ್ತೆ ವಿಭೇದಿಂಚಿ ಅಸಮೃತಿ ತೆಲುಪುತ್ತಾ ಲೇಖಲು ರಾಸಿನ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್(ಇ), ಸಿಪಿಇ(ಎಂ) ಸಭ್ಯರುನ್ನಾರು. ಸಭಾ ಸಂಘಾನಿಕಿ ಈ ಪರಿಪೂರಂ ಎಂದುಕು ನಷ್ಟಲೇದು? ಪ್ರಭುತ್ವಂ ಕೊನುಗೋಲು ಚೆಸ್ತೇ ಸರಯಿನ ಧರ ರಾದನುಕುಂಟೆ ಆ ಮೇರಕು ಮಾತ್ರಮೇ ಸವರಿಂಬಿ ಪ್ರಭುತ್ವಂ ಮಾರ್ಗೈಟ್ ಧರ ಚೆಲ್ಲಿಂದಾಲನಿ ಲೇದಾ, ಈ ಕೊನುಗೋಲುನು ಭೂಮಿ ಸೇಕರಣತೋ ಸಮಾನಂಗಾ ಚೂಡಾಲನಿ ಗಾನೀ ಅಂಬೆ ಸಮಸ್ಯೆ ತೀರದಾ?

ಅನಲು ಈ ನಿಯಮಮೇ ಅಕ್ಕರಲೇದನೀ, ದಾನಿವಲ್ಲ ಅದಿವಾಸುಲಕೊಚ್ಚಿನ ಪ್ರಯೋಜನವೇಮೀ ಲೇದನೀ ಸಭಾನಂಫಂಂ ನಿವೇದಿಕ ಅಂಟುಂದಿ. ಪೈಕಿ ಅದೇ ನಿಜಮನಿಪಿಂಚವಚ್ಚು. ಗಿರಿಜನೆತರುಲು ಒಕರಿ ಆಸ್ತಿ ಒಕರು ಕೊನುಕ್ಕುಂಟೆ ಅಮೃತ್‌ಕುಂಟೆ ಗಿರಿಜನುಲಕೊಚ್ಚಿನ ಸಷ್ಟಮೇಮುಂದಿ? ಪ್ರಭುತ್ವಾನಿಕೆ ಎಂದುಕು ಅಮೃತಿ?

ಪೈಕಿ ಅನವಸರಮೈನದಿಗಾ ಕನಿಪಿಂಚೆ ಈ ನಿಯಮಾನಿಕಿ ಕೊನ್ನಿ ಕಾರಣಾಲುನ್ನಾಯಿ. ಅನ್ನಪುಟೆಕಟೆ ಮುಖ್ಯಮೈನದೆಮಿಟುಂಟೆ, ಇಪ್ಪಟಿಕೆ ಏಜನ್ಸೀಲೋನಿ ಸಾಗುಭೂಮಿಲೋ ದಾದಾಪು ಸಗಂ ಗಿರಿಜನೆತರುಲ ಚೆತಿಲೋ ಉಂದಿ. ರಾಬ್‌ಯೇ ರೋಜುಲಲೋ ಅದಿವಾಸುಲ ಜನಾಭಾ ಪೆರಿಗಿತೆ ಕೊತ್ತ ತರಾನಿಕಿ ಉಪಾಧಿ ಕಲ್ಪಿಂಚಡಾನಿಕಿ ಇಪ್ಪುಡು ಅದಿವಾಸುಲ ಚೆತಿಲೋ ಉನ್ನ ಭೂಮಿ ಸರಿಪೋದು. ಗಿರಿಜನೆತರುಲ ಜನಾಭಾ ಮಾತ್ರಂ ಪೆರಗದಾ, ವಾಶ್ಲ್‌ಕು ಮಾತ್ರಂ ಉಪಾಧಿ ಅಕ್ಕರಲೇದಾ ಅಂಬೆ ರೆಂಡು ಪ್ರಶ್ನಲಕೂ ಅವುನನೇ ಅನಾಲಿ ಗಾನೀ, ಏಜನ್ಸೀಲೋ ಬತುಕುತುನ್ನ ಗಿರಿಜನೆತರುಲು ಏಜನ್ಸೀ ಬಯಟ ಉಪಾಧಿ ವೆತುಕ್ಕೊಗಲರು. ಆಸ್ತುಲುನ್ನವಾರು ವ್ಯಾಪಾರಾಲೂ ಉದ್ದೇಶಗಾಲೂ ವೆತುಕ್ಕೊಗಲರು, ಏದೀ ಲೇನಿ ವಾರು ಸಹಿತಂ ಎಕ್ಕುಡೋ ಒಕ ಚೋಟ ರಿಕ್ಷಾತೊಕ್ಕೊ ಬತ್ತಕಗಲರು. ಕಾನೀ ಅದಿವಾಸುಲಕು ಆ ಅವಕಾಶಂ ಚಾಲಾ ತಕ್ಕುವ.

వారు ఉపాధి అవకాశాలు ఏజెస్‌ఎస్‌లోనే వెతుక్కొవలసి ఉంటుంది. అంటే కాలక్రమంలో గిరిజనేతరులు భూమి కొంతయినా ఆదివాసుల చేతిలోకి పోవలసి ఉంటుంది. దీనికి ఒక మార్గం-గిరిజనేతరులు భూమిని అమ్ముకోదలచుకున్నప్పుడు ఆదివాసులకే అమ్మాలని లేదా ప్రభుత్వమే దానిని కొనుక్కొని ఆదివాసులకు పంచాలని నియమం పెట్టడం. గిరిజనేతరుల చేతిలోకి వెళ్లిపోయిన భూమిని (ఆది '1/70'కి విరుద్ధంగా చేతులు మారి ఉంటే తప్ప) ప్రభుత్వం తీసేసుకుని ఆదివాసులకు ఇవ్వలేదు గానీ వారు దానిని అమ్ముకోదలచుకున్నప్పుడు మళ్ళీ మరొక గిరిజనేతరుని చేతిలోకి పోకుండా ఆదివాసుల చేతిలోకి పోయేటట్టు చూడడం ఆదివాసుల భూమి సమస్యను పరిష్కరించడానికి మార్గం కాగలదు.

ఏజెస్‌ఎస్‌లో భూములున్న గిరిజనేతరులు ఆ భూమిని గిరిజనుల నుండి కొనుక్కొలేదని తామే రుజువు చేసుకోవాలన్న నియమాన్ని కూడా సభా సంఘం నివేదిక వ్యతిరేకించిందని చూశాం. ఈ నియమానికి వాళ్లిచ్చిన వ్యాఖ్యాన మేమిటంటే, అడవి భూమి అంతా ఆదివాసులదే కాబట్టి ఆది ఇతరుల చేతిలో ఉందంటే వారు దానిని ఆదివాసుల నుండే పొంది ఉంటారని చట్టం భావిస్తుందని.

గ్లాన్స్‌ఫర్ట్ కథాకమామిము

ఆ నియమాన్ని ఈ విధంగా వ్యాఖ్యానించిన సభాసంఘం దానికి జవాబుగా, ఏజెస్‌ఎస్‌లో ఈ రోజే కాదు ఎప్పటి నుండో గిరిజనేతరులు ఉన్నారని రుజువు చేయడానికి పూనుకుంది. దీనికి కెప్పెన్ గ్లాన్స్‌ఫర్ట్ ఆనే ఆంగ్లేయుడు 1862లో బ్రిటిష్ ప్రభుత్వానికి సమర్పించిన ఒక నివేదిక పనికొచ్చింది. ఆప్పటికి ఏజెస్‌ఎస్ ఆనే చట్టపరమైన భావన లేదు, ఏజెస్‌ఎస్ చట్టాలు లేవు. కెప్పెన్ గ్లాన్స్‌ఫర్ట్ గిరిజన-గిరిజనేతర సంబంధాల గురించి ఆ నివేదిక రాయలేదు. ఆయన భద్రాచలం నుండి సిరోంచ దాకా గోదావరి నదికి రెండు వైపులా ఉన్న అటవీ ప్రాంతంలోని సామూజిక వర్గాల గురించి పరిశిలనాత్మకమైన నివేదిక తయారు చేసినట్టున్నాడు. అందులో, అన్ని కులాలు / తెగల కంటే కోయ, గౌత్రికోయలు జనాభాలో ఎక్కువ శాతం ఉన్నారని చెప్పు, అదే సమయంలో వివిధ పైప్పందవ కులాలూ దళితులూ కూడా చెప్పకోదగ్గ సంఖ్యలోనే ఉన్నారన్నాడు.

సిపిఐ(ఎం) శాసనసభ్యులు తమ అసమ్మతి లేఖలో చెప్పినట్టు-కెప్పెన్ గ్లాన్స్‌ఫర్ట్ తన నివేదికలో భూమి యాజమాన్యం గురించి ఎక్కుడా మాట్లాడలేదు. వివిధ గిరిజనేతర కులాలున్నాయని అన్నాడే గానీ వారి చేతిలో భూమి ఉందని అనలేదు.

పైగా ఆయన ఎగువ గోదావరి ప్రాంతం గురించి రాసింది శ్రీకాకుళం నుండి ఆదిలాబాద్ దాకా సకల ఏజెస్‌ఐ ప్రాంతాలకు వర్తిస్తుందా?

అదట్లాగుంచి, ఆదివాసీ ప్రాంతాలలో ఆదివాసేతరులు ఎప్పటి నుండో ఉన్నారని వాదించడానికి ఏదో సందర్భంలో ఏదో ఒక ప్రాంతం గురించి ఎందుకోసమో ఒక ఆంగ్లేయుడు రాసిన నివేదిక చదవలా? మన దేశ చరిత్రలో ఆద్యంతం దాని దాఖలాలు లేవా? ‘అటవిక తెగలు’ నివసించే అటవీ ప్రాంతాలలోకి రైతులను పంచించి గ్రామాలు నెలకొల్పారని మౌర్యుల గురించి చదువుకోలేదా? కొటిల్యాడు అర్థశాస్త్రంలో చెప్పిలేదా? ఇంకా వెనక్కిపోతే రామాయణంలో ఉన్నది ఆ సంగతే కదా? ‘అటవిక తెగలు’ లేకపోతే ‘రాక్షసులు’ నివసించే ప్రాంతాలలోకి ఆర్య నాగరికులు పోవడం, అక్కడ తమ దేవుళ్లకు పూజలూ ప్రార్థనలూ చేపట్టడం, అక్కడి మూలవాసులు వారిపైన దాడులు చేస్తే ఆర్య రాజులూ రాజకుమారులూ పోయి యుద్ధం చేయడం, వాళ్ల ఆర్య ప్రీతిలను అపహరించడం, దాని పైన మళ్లీ యుద్ధం జరగడం-చినుప్పటి నుండి ఈ కథను ఎన్నోసార్లు విన్న శాసనసభ్యులు ఆదివాసీ ప్రాంతాలలోకి ఆదివాసేతరులు ‘1/70’ వచ్చే దాకా ఎన్నటూ చొరబడలేదని ఎవరో అన్నట్టు, కెప్పేవ్ గ్లాస్సేఫ్రైట్ అనే ఆంగ్లేయుడు ఎందుకోసమో రాసిన నివేదికను ఆశ్రయించడమెందుకు?

అడవంతా ఆదివాసులకే చెందుతుందా అన్న చర్చ ‘1/70’లోని ‘రుజువు చేసుకునే బాధ్యత’ను అర్థం చేసుకోవడానికి అక్కరలేదు. అదోక చట్ట సంబంధమైన సాంకేతిక ప్రయోగం. న్యాయస్థానం ముందుకు ఒక వివాదం వచ్చినప్పుడు అందులో తన మాటే నిజమని రుజువు చేసుకునే బాధ్యతను చట్టం ఇరువుకొలలో ఒకరి పైన పెడుతుంది. రుజువు చేసుకోలేని వారు వ్యాజ్యం ఓడిపోతారు. రెండవ పక్కం హాక్కే గెలుస్తుంది. నేరస్సుతిలో అభియోగం మాపిన ప్రాసిక్కుయాపనే తన అభియోగాన్ని రుజువు చేయాలి. అంతవరకు ముద్దాయిని నిర్దోషిగానే చట్టం భావిస్తుంది. దీని అర్థం ప్రపంచంలో నేరాలేవీ జరగడం లేదని చట్టం భావిస్తుందనీ, ప్రాసిక్కుయాపన్ రుజువు చేసి చూపించిన నేరాలను మాత్రమే నమ్ముతుందనీ కాదు. ఇది వ్యాజ్య విచారణకు సంబంధించిన ఒక సూత్రం. వాస్తవాల గురించి అభిప్రాయం కాదు.

‘1/70’లోని ‘రుజువు చేసుకునే బాధ్యత’ కూడా ఇటువంటిదే. మామూలుగా సివిల్ వ్యాజ్యాలలో ‘ఫలానా హక్కు నాది’ అని గానీ, ‘నా హక్కు అతిక్రమించ బడింది’ అని గానీ కోర్సుకొచ్చిన వారు రుజువు చేసుకోవలసి ఉంటుంది. అంటే ‘రుజువు చేసుకునే బాధ్యత’ వారిపైనే ఉంటుంది. ‘1/70’ దీనికొక మినహాయింపు.

‘అది మా భూమి, మా చేతి నుండి గిరిజనేతరులు దానిని పొందారు’ అని ఆదివాసులు రుజువు చేసుకోనక్కరలేదు. ఆదివాసులు వ్యాజ్యం లేవీయనక్కర లేదు కూడా. తమ దగ్గరున్న భూమి ఆదివాసుల నుండి పొందినది కాదని ‘రుజువు చేసుకునే బాధ్యత’ గిరిజనేతరుల పైనే ఉంటుంది. మామూలుగా ఒక పక్కం పైన ఉండే ‘రుజువు చేసుకునే బాధ్యత’ను కొన్ని ప్రత్యేక సందర్భాలలో అవతలి వైపుకు బదలాయించడం చట్టంలో కొత్త విషయం కాదు. నేరస్ఫూతిలో ‘రుజువు చేసుకునే బాధ్యత’ మామూలుగా ప్రాసిక్యూషన్ పైన ఉంటుంది గానీ రేవ్ నేరంలో కొన్ని సందర్భాలలో కొంత మేరకు ఆ బాధ్యత ముద్దాయి మీదికి పోతుంది. ప్రీల ప్రితిగతులలోని బలహీనత వల్ల చట్టం ఈ పాక్షికమైన మార్పు చేసింది. మగవాళ్లంతా రేపిస్టులే కాబట్టి రేవ్ చేయలేదని వాళ్లే రుజువు చేసుకోవాలని చట్టం అంటుందని దీనిని వ్యాఖ్యానించడం అర్థరహితమైనట్టే, భూమి సంబంధమైన రికార్డులు సంపాదించడం, వాటి మతలబులు అర్థం చేసుకోవడం ఆదివాసులకు అసాధ్యం కాబట్టి ‘1/70’ వివాదాలలో ‘రుజువు చేసుకునే బాధ్యత’ను చట్టం గిరిజనేతరుల పైన పెట్టడాన్ని అడవి భూమంతా ఆదివాసులదేనని చట్టం అంటున్నదని వ్యాఖ్యానించి, అది నిజం కాదని రుజువు చేయడానికి కెప్పేన గ్లాస్స్‌ఫర్ట్స్ మన శాసనసభ్యులు అరువు తెచ్చుకోవడం అంతే అర్థరహితం. మామూలు సివిల్ వ్యాజ్యాలలోలాగ ‘ఈ భూమి మా పూర్వీకులది’ అని కోర్టుకోచ్చే ఆదివాసీయే ఆ విషయాన్ని రుజువు చేసుకోవాలన్న నియమం పెడితే ఏమవుతుందో ఉహించు కోవచ్చు. ఏ ఒక్క వ్యాజ్యంలోనూ ఆదివాసులు గెలవరు. ఇప్పటికే ‘1/70’ కేసులలో దాదాపు సగం గిరిజనేతరులే గెలిచారని మరచిపోరాదు.

సభాసంఘం అభ్యంతరాల పస ఈపాటిది. అయితే పస ఉన్నా లేకున్నా అసెంబ్లీలో తెలుగుదేశం, బిజెపిలకు సంభ్యా బలం ఉంది కాబట్టి ఈ అభ్యంతరాలకు ఇంత వివరంగా జవాబు చెప్పాల్సి వచ్చింది. ఈ నివేదిక పర్యవసానంగా ఎటువంటి సప్టమూ జరగకుండా చూసుకోవడం అవసరం. ‘1/70’లో మార్పు తీసుకురావాలంటే ఈ నివేదిక ప్రతిపాదనలను రాష్ట్ర ఆదివాసీ సలహా మండలి ముందు పెట్టాలి. రాజ్యంగంలోని అయిదవ పెట్టుయిలు ప్రకారం ఆ సలహా మండలిని సంప్రదించకుండా ఏ మార్పు చేయడానికి వీలులేదు. ఆ సలహా మండలిలో $\frac{3}{4}$ వంతు సమ్ములు ఆదివాసులు (ఆదివాసీ శాసనసభ్యులు, వాళ్ల తక్కువయిన చోట ఇతర ఆదివాసులు) ఉంటారు. రాజ్యంగంలోని ఆర్టికల్ 338 ప్రకారం ఈ ప్రతిపాదనలను జాతీయ ఎన్.సి, ఎన్.టి కమిషన్కు కూడా

పంపించవలసి ఉంటుంది. వారి సలహా కూడా తీసుకోవలసి ఉంటుంది. చివరిగా ఏ శాసన సవరణ చేయాలన్నా దానికి రాష్ట్రపతి ఆమోదం కావాలి.

దీని ఆర్థం ఈ సభాసంఘం నివేదిక వల్ల ఏమీ జరగదు లెమ్మని నిర్లక్ష్యంగా ఉండాలని కాదు. ఒత్తిఫి పెట్టడానికి ఒకటికి రెండు అవకాశాలున్నాయని గుర్తించడం మాత్రమే. ఆ ప్రయత్నం మాత్రం త్వరగా చేయాలి. సమర్థంగా చేయాలి.

నిజానికి ఆదివాసుల రక్షణ కోసం చేసిన చట్టాలను మార్చడం సులభం కాదు. కాబట్టే గిరిజనేతరులు ఉన్న చట్టాలు అమలు కాకుండా దొర్ఘన్యంగా అష్టం పడడమే తమ కోరిక తీరే మార్గమని నిర్ణయించుకున్నారు. పోలీస్ అధికారులు, రెవెన్యూ అధికారులు (కొద్ది ప్రశంసనీయమైన మినహాయింపులతో) వాళ్ళతో సహకరిస్తున్నారు.

ఏజన్సీలో ఏం జరుగుతోంది?

పశ్చిమ గోదావరి జిల్లా ఏజన్సీ ప్రాంతంలో కొన్నెల్లగా జరుగుతున్న ఘటనలు దీనికి నిదర్శనం. గిరిజనేతరులు తమ వ్యాహాలను రూపొందించుకోవడానికి నిజానికి పశ్చిమ గోదావరి ఏజన్సీ చాలా అనుకూలమైన ప్రాంతం. ఆ జిల్లాలో ఏజన్సీ కొండ ప్రాంతంలో లేదు. మైదానానికి కొనసాగింపుగా ఉంటుంది. అక్కడ గిరిజనేతరుల చౌరభాటు సులభం. అక్కడ గిరిజనేతరులకు గిరిజనులతో సఖ్యంగా ఉండక తప్పని పరిస్థితి లేదు. వారి మధ్య కూడిక కూడా సులభం. ఏ సాయంత్రమైనా అన్ని గ్రామాల గిరిజనేతర ముఖ్యాలూ జంగారెడ్డి గూడెంలో కలిసి మాట్లాడు కోగలరు. తరచుగా ఆది జరుగుతున్నది కూడా.

పశ్చిమ గోదావరి జిల్లా ఏజన్సీలో పోలవరం, బుట్టాయగూడెం, జీలుగుమిల్లి అనే మూడు మండలాలున్నాయి. 1995 నుండి ఇక్కడ ఘర్షణలు జరుగుతున్నాయి. కొంత భాగం ‘శక్తి’, కొంత సిపిఐ(ఎం), కొంత సిపిఐ(ఎం.ఎల్) (జనశక్తి) ఆదివాసులను సంఘటితం చేస్తున్నప్పటికీ ఆదివాసుల పోరాటాలు ‘శక్తి’ పనిచేస్తున్న ప్రాంతాలలో ఎక్కువ జరిగాయి కాబట్టి ప్రభత్య యంత్రాంగానికి గిరిజనేతరులకూ శక్తి సంస్థ విలన్గా కనిపిస్తుంది.

ఈ ప్రాంతాలలో ఘర్షణ తీవ్రరూపం తీసుకోవడానికి ఆదివాసులు ఎంచుకున్న పోరాట రూపం కూడా కారణం కావచ్చు. గిరిజనేతరుల అనుభవంలో ఉన్న భూమిపైన తము వివాదం లేవదీసిన చోట, ఆ వివాదం సంతృప్తికరంగా పరిష్కారమయ్య వరకు గిరిజనేతరులు అందులో ఘలం తీసుకోవడానికి వీలు

లేదని వారు అడ్డం పడ్డారు. మామిడి, జీడిమామిడి తోటలున్న భూములలో కాయల్ని వారే తీసుకుపోయిన సంఘటనలున్నాయి.

వాళ్లు దొంగతనంగా తీసుకుపోయివ దానికంటే పోలీసులు వారి మీద పెట్టిన కేసులే ఎక్కువ. మామిడి, జీడిమామిడి తోటలు కాపుకొచ్చే సీజన్లో, తాము కోయకుండా ఆద్దకుంటారేమోనని గిరిజనేతరులు ‘ముందు జాగ్రత్త’గా వారిపైన పెద్ద సంఖ్యలో కేసులు పెడుతున్నారు. పోలీసులు ఆదివాసీ గూడెల పైన దాడి చేసి వారిని అరెస్టు చేసి ఒక్కిక్కరిని డజన్ల కేసులలో ముద్దాయిలుగా చూపించి జైలుకు పంపుతున్నారు. బెయిలు ఎంత త్వరగా వచ్చినా అన్ని కేసులలో బెయిలు వచ్చే లోపల ఆదివాసేతరులు పంట మొత్తం కోసుకుపోయి ఆదివాసుల పోరాటాన్ని వమ్ము చేస్తున్నారు.

1997 మార్చి నెలలో జీలుగుమిల్లి మండలంలో జరిగిన దాడులలో పోలీసులు 39 మంది స్త్రీలను అరెస్టు చేశారు. వారిలో కొందరిని చాలా కేసులలో ఇరికించారు. పాతచిమలవారిగూడెంకు చెందిన కృష్ణవేణిపైన 18 కేసులు పెట్టారు. మొత్తం 39 మంది స్త్రీలు 32 రోజులు జైలులో ఉన్నారు. వివాదాస్పదమైన భూములలో పంట దొంగిలించారన్నదే వారిపైన అభియోగం. కోర్టుకు ఆధారం చూపించడానికి పోలీసులు అరెస్టు చేసిన ఆదివాసుల ఇళ్ల నుండి కుంకుడు కాయలు, చింతకాయలు, ధాన్యం ఎత్తుకెళ్లారు.

అదే సంవత్సరం జూన్ 30న పి. రాజవరం గ్రామంలో వివాదగ్రస్తమైన ఒక భూమిలో (ఆది చెరువు పోరంబోకు అనీ, దానిని సింహాద్రి గోపాలరావు అనే రైతు అక్కమంగా అనుభవిసున్నాడనీ ఆదివాసుల అభియోగం) నారుమళ్ల పోయకుండా అపడానికి ఆ ఊరి గిరిజనులేకాక అనేక ఇతర ఊర్లవాళ్లు కూడా పోయారు. అప్పటికే గిరిజనేతరులు కూడా పెద్ద సంఖ్యలో కొడవళ్లు, గొడ్డల్లు పట్టుకొని ఘర్షణకు తయారుగా ఉన్నారు. ఇద్దరి మధ్య జరిగిన దొమ్ములో ఒక గిరిజనేతర రైతు చనిపోయాడు. దొమ్మురెండు వైపులా జిరిగినా పోలీసులు ఆదివాసులను మాత్రమే అరెస్టు చేశారు. గ్రామాలపైన భీకరమైన దాడులు చేసి మొత్తం 44 మందిని అరెస్టు చేశారు. అందులో 18 మంది స్త్రీలు. గిరిజనేతరుల పైన కూడా పేరుకు కేసు నమోదు చేశారుగానీ ఒక్కరినీ అరెస్టు చేయలేదు.

అప్పట్లో జంగారెడ్డిగూడెం డి.ఎస్.పి.గా బ్రహ్మరెడ్డి అనే వ్యక్తి ఉండేవాడు. ఆ సంవత్సరం మార్చి, జూలై నెలలల్లో జీలుగుమిల్లి మండలం గ్రామాలపైన అతను జరిపిన దాడుల కథ చాలా జుగుప్పాకరమైనది. అంతకు ముందు అతను కర్మలు

జిల్లా అత్మకూరు డి.ఎన్.పిగా పని చేశాడు. అక్కడ రైతుకూలీ సంఘానికి చెందిన దళిత స్త్రీలలోనూ, ఇక్కడ ఆదివాసీ స్త్రీలలోనూ అతని ప్రవర్తన ఎంత హాయమైనదంటే అది స్థానిక పెత్తందార్ల ప్రయోజనాలను కాపాడే ప్రయాసలో భాగం కాకపోతే ప్రభుత్వం కూడా సహించేది కాదు.

ఆదివాసీ స్త్రీలను ‘కోయ లంజ’ అని తప్ప అతను సంబోధించడు. మాటిమాటికీ రేవు చేస్తానని బెదిరిస్తాడు. దాదాపు ప్రతి గూడెంలోనూ అతని గురించి ఈ రకమైన ఫిర్యాదే వినపడింది. అయినపుటికీ కొంత కాలం తరువాత బదిలీ చేయడం తప్ప ప్రభుత్వం అతని పైన ఏ చర్య తీసుకోలేదంటే అతను కాపాడుతున్న గిరిజనేతరుల ప్రయోజనాలకున్న రాజకీయ బలం ఎంతటితో అధికమవుతుంది.

పోలీసులే కాదు, రెవెన్యూ వాళ్లు కూడా అంతే. రెవెన్యూ అధికారులు గ్రామాలలో అందరి సమక్కంలో రికార్డులు చదవాలనీ, ఏ భూమి ఏ కోవకు చెందిందో తెలియజెప్పాలనీ ఆదివాసులు మొదటించి డిమాండ్ చేస్తూ వచ్చారు. గిరిజనేతరుల ఆక్రమణలో ఉన్న ప్రభుత్వ భూమిని వెలికి తీయడానికి ఇది సరయిన మార్గం అని వారు భావించారు. కొన్ని చోట్ల రెవెన్యూ అధికారులు ఈ పద్ధతే అవలంబించారు కూడా. కానీ దానిని సాగనివ్వకుండా గిరిజనేతరులు అడ్డం పడ్డారు. ఎం.ఆర్.వోల కార్యాలయాల బయట ధర్మ చేయడం, రాజమండ్రి-హైదరాబాద్ రహదారి పైన సుదీర్ఘమైన రాస్తారోకోలు జరిపి కలెక్టర్, ఆర్.షి.వోలను రప్పించి వాళ్లను చుట్టుముట్టి పైరావ్ చేయడం, గుంపుగా ఎం.ఆర్.వో ఆఫీసులలోకి పోయి వాళ్లను దూషించడం చాలాసార్లు జరిగింది. 1996లో జీలుగుమిల్లి ఎం.ఆర్.వో ఆఫీసును తగలబెట్టారు, జంగారాఢీ గూడెం ఎం.ఆర్.వో ఆఫీసును ధ్వంసం చేశారు. ఈ రకమైన చర్యల ఫలితంగా, చట్టంలో ఆదివాసులకు ఉన్న హక్కులను అమలు చేసే ఉద్దేశం ఉన్న రెవెన్యూ అధికారులు సైతం భయపడే పరిస్థితి ఏర్పడింది. చాలామందికి ఆ ఉద్దేశం సహాతం లేదు.

ప్రతీ గ్రామంలోనూ రెవెన్యూ అధికార్లు ప్రజల సమక్కంలో రెవెన్యూ రికార్డులు చదివి వీలయిన మేరకు భూమి వివాదాలను పరిష్కరించాలని ప్రోకోర్చు 2.1.1998న ఇచ్చిన ఆర్డరు ఒకే ఒక్క గ్రామంలో సగం అమలయి ఆగిపోయింది. భూమి వివాదాలో రెవెన్యూ అధికార్లు జోక్యం చేసుకోకుండా తమకూ పోలీసులకూ వదిలిపెడితే తామే చూసుకుంటామని గిరిజనేతరుల ఒత్తిడి. నాళ్ల సమయంలో, పంటకోతల సమయంలో, మామిడి, జీడిమామిడి తోటలు కోతకొచ్చే సమయంలో ఆదివాసులపైన ఏవో కేసులు పెట్టించి పోలీసుల చేత అరెస్టు చేయించేస్తే వాళ్ల

బెయిలు మీద బయటికొచ్చే లోపల కోతలు ముగించేనుకోవచ్చు. అరెస్టు చేసే క్రమంలో పోలీసులు గ్రామాలపైన బడి దూషించి, తన్ని ఇళ్లలోని సామాన్లు ధ్వనంసం చేసి, డబ్బులెత్తుకుపోయి ఆదివాసులను హింసకు గురి చేస్తే పనిలో పనిగా ఉద్యమ షైర్యం కూడా దెబ్బుతీసినట్టువుతుంది. లేకపోయినా, వివాదగ్రస్తమయిన భూములలో గిరిజనేతరులు పంట వేయకుండా, తీసుకోకుండా అపడం గిరిజనులు అనుసరిస్తున్న ముఖ్యమైన పోరాట రూపం కాబట్టి ‘సరయిన’ సమయంలో వారిని అరెస్టు చేయించడం ఆ పోరాటాన్ని విఫలం చేయడానికి పనికొస్తుంది. ఈ ఎత్తుగడ సజ్ఞావుగా సాగినంత కాలం గిరిజనేతరులకేమీ థోకా లేదు. దీనిని సఫలం చేయడం కోసం పోలీసులు వారితో సంపూర్ణంగా సహకరిస్తుండగా, రెవెన్యూ వాళ్లు భూ వివాదాలను వేరే ఏ రకంగానూ పరిష్కారం చేసే ప్రయత్నం చేయకుండా తమ వంతు సహకారం అందిస్తున్నారు.

ఆదివాసుల హక్కుల పరిరక్షణ కోసం ప్రభుత్వం చేపట్టిన చర్యలు, చట్టాలు ఎన్.సి, బి.సి కులాలకు చెందిన పేద రైతులకు హోని చేస్తున్నాయన్న అభియోగమొకటి ఉంది. ఆ పేరు మీద ‘1/70’ని సవరించాలని వాదించే వాళ్ల ఉన్నారు. కానీ ఇక్కడ మూడు విషయాలు గమనించాలి. ఒకటి, గిరిజనేతరులు ఎంత పేదలైనా, ఎన్.సి, బి.సి కులాలకు చెందిన వారయినా మైదాన ప్రాంతాలలో బతుకుతెరువు ఏదో ఒక మేరకు సంపాదించుకోగలరు. రెండు, గిరిజనేతర పేదల పట్ల తమకేమీ శత్రుత్వం లేదని ఆదివాసులు ఎవరి ప్రేరణ లేకుండా అనేక సార్లు ప్రకటించారు. ఆదివాసుల పట్ల ఏ మాత్రం సానుభూతి లేని సభా సంఘం నివేదిక కూడా ఈ విషయాన్ని గుర్తించింది. ‘ఎన్.సిలకు, ఇతర భూమి లేని పేదలకు చోటు ఇవ్వడానికి గిరిజనులు సిద్ధంగా ఉన్నారు’ అని నివేదిక అనింది. మూడు, ఆదివాసులకూ ఆదివాసేతర పేదలకూ ఘుర్రణ అంటూ జరిగితే అది రెవెన్యూ అధికారుల నిర్వాకం ఫలితమే తప్ప ఆదివాసుల తప్పు కాదు. 1996లో జరిగిన బూసరాజుప్పల్లి, లక్ష్మీపురం ఘుటసలిందుకు నిదర్శనం.

గిరిజనేతరుల పట్టా భూములపైన ‘1/70’ విచారణ జరపడం ఇబ్బందికరం కాబట్టి, ఎజెస్సీలోని ప్రభుత్వ భూములను అనుభవిస్తున్న గిరిజనేతరులను తొలగించి ఆ భూమి ఆదివాసులకు పంచి ఇవ్వడం రాజకీయంగా సులువని రెవెన్యూ అధికారులు భావించి ఆ ప్రయత్నం మొదలుపెట్టారు. గిరిజనేతర పెద్దలకు కూడా అదే నచ్చింది. ఎందుకంటే తమ దగ్గరోక వేళ ప్రభుత్వ భూమి ఉన్నా, దానిని ఇచ్చేసినా ఇంకా పట్టా భూమి ఉంటుంది. దానిని కాపాడుకోవడానికిది పనికొచ్చేటట్టయితే

వారికి అభ్యంతరమేమీ లేదు. కాబట్టి ప్రభుత్వ భూమి మొత్తం గిరిజనులకు అప్పగించడానికి తాము సిద్ధమని గిరిజనేతర నాయకులు తరచుగా ప్రకటిస్తున్నారు. నష్టపోయేది ఎవరంటే కేవలం ప్రభుత్వ భూమి ఉన్న గిరిజనేతర పేదలు. ఇది సహజంగానే ఆదివాసులకూ ఎన్.సి. బి.సిలకూ మధ్య ఘర్జణలకు దారి తీసింది.

బూసరాజుపల్లిలో 1967లో 20 మంది దళితులకు 30 లేక 35 ఎకరాల భూమిలో ఇచ్చిన డిఫారం పట్టాలను 1996లో బుట్టాయగూడెం ఎం.ఆర.వో రద్దు చేసి ఆదివాసులకిచ్చాడు. వాళ్ల నాట్లు వేసుకున్నారు. దళితులు ఆగ్రహించి అందోళన చేశారు. ఏనాడూ దళితులంటే ప్రేమలేని గిరిజనేతర మోతుబరులు రంగంలోకి దిగి 1996 ఆగష్టు 5 పొద్దున్న పెద్ద సంఖ్యలో జనాన్ని పోగు చేసి స్వాటంత్రు, మోటార్ పైకిట్లు, ట్రాక్టర్లలో ఆ నాట్లు పీకడానికి బయలుదేరారు. ఎందుకంటే ఆ ఊరిలో ఈ 30 లేక 35 ఎకరాలే కాక మొత్తం 200 ఎకరాలపైన ఆదివాసులు ‘1/70’ వివాదం లేవదీసి ఉన్నారు. వాళ్ల వస్తున్న సంగతి తెలిసిన ఆదివాసులు కూడా పెద్ద సంఖ్యలోనే విల్లంబులతో గుమిగూడారు. ఇద్దరి మధ్య వాగ్నివాదం జరిగింది. చర్చలు జరిగాయి. పోలీసులోచ్చి కాపలాగా కూర్చున్నారు. కొవ్వురు ఆర.డి.వోను పిలిపించి అక్కడికక్కడ ఆ ఊరి భూమివాదాలు పరిష్కరించు కుందామనుకున్నారు గానీ ఆ అధికారి రావడానికి నిరాకరించారు. చివరికి సాయంత్రం ఇరుపక్కాలూ నిప్పుమిస్తుండగా గిరిజనేతరులలో కొందరు తొడలు కొట్టి ఈలలు వేయగా గిరిజనులు వెనుదిరిగి బాణాలు వేశారు. కర్రలతో కొట్టి గిరిజనేతరులను తరిమారు. అక్కడే ఉన్న పోలీసులు వెంటనే పరిస్థితిని అమపులోకి తెచ్చారు గానీ 115 మంది గిరిజనుల పైన కేసు పెట్టారు. నాట్లు పీకడానికి బయలుదేరి వచ్చిన గిరిజనేతరుల చర్య కూడా చట్టవిరుద్ధమే గానీ వాళ్లపైన పోలీసులు ఏ కేసూ పెట్టలేదు.

జీలుగుమిల్లి మండలం లక్షీపురంలో 20 ఎకరాల ప్రభుత్వ పోరంబోకు భూమిని కొందరు అగ్రకులస్తులు అక్రమంగా అమిత్తే చాలా ఏల్లకింద కొనుక్కున్న 20 దళిత కుటుంబాలను ఎం.ఆర.వో తొలగించి ఆ భూమిని ఆదివాసులకు ఇవ్వడం కూడా ఘర్జణకు దారి తీసింది. అదృష్టవశాత్తు భౌతికదాడులు జరగలేదు గానీ భూమి కోల్పోయిన దళితులు చాలాకాలం ఆందోళన చేశారు. ‘ఎజెసీ చట్టాలు ఎంత అన్యాయమైనవి’ అని ప్రచారం చేయడానికి వారి ఆందోళన పనికొచ్చింది. అదే ప్రాంతంలో బలిసిన గిరిజనేతరురైతుల భూమి దాదాపు 995 ఎకరాల గురించి ఆదివాసులు లేవదీసిన వివాదం మాత్రం పక్కకు పోయింది.

నిజానికి ఇప్పటిదాకా అక్కడక్కడ కొన్ని సమయాలున్నా ఏజెస్‌సీలో ఆదివాసులకూ దళితులకూ మధ్య ఘర్షణ తీవ్రరూపంలో లేదు. దానిని సామాజికంగా పరిష్కరించుకోవడానికి ఆదివాసులు సిద్ధంగా ఉన్నారు. అటువంటప్పుడు ఆ పేరు చెప్పి '1/70'ని సవరించే ప్రయత్నాలు చేయడం పూర్తిగా అనవసరం. సభా సంఘం నివేదిక నుండి సెలవు తీసుకునే ముందు అందులో కొట్టుబోచ్చినట్టు కనిపించే పక్షపాత వైఖరి పట్ల నిరసనే కాక కొంత ఆశ్చర్యం కూడా ప్రకటించ తప్పదు. ప్రజా ప్రతినిధులు అన్వప్పుడు వారు అందరికీ ప్రతినిధులు కాబట్టి మాటవరస్తుకొనా ఆదివాసులకు మేలు చేసే ఒక్క సూచనయినా ఈ నివేదికలో ఉంటుందనుకుంటాం. కానీ ఆపాటి నటన కూడా అక్కరలేదని మన శాసనసభ్యులు అనుకుంటున్నారంటే ఆదివాసుల రాజకీయ బలహీనత ఎంతటిదో అథర్థం అవుతుంది.

ఈ సంవత్సరం పశ్చిమ గోదావరి జిల్లాలోనూ దాని పారుగున ఉన్న ఖమ్మం ఏజెస్‌సీలోనూ జిరిగిన పోలీసు దాడుల రిపోర్టుతో ఈ వ్యాసాన్ని ముగించడం ఉచితంగా ఉంటుంది.

ఒకే వ్యక్తి మీద 23 కేసులు

ఖమ్మం జిల్లా :

దమ్మపేట మండలంలో ఆదివాసులపైన అక్కమ చౌరబాటు, పంట దొంగతనం మొదలయిన అభియోగాలతో మొత్తం 28 కేసులు పెట్టారు. వాటికి సంబంధించి ఈ సంవత్సరం జనవరి 29న కొత్తారు, మారపుగూడిం గ్రామాలలో 30 మంది ఆదివాసులను అరెస్టు చేశారు. ఒక్కొక్కరి పైన అనేక కేసులు పెట్టి నులభంగా బెయిలు దొరకకుండా చేశారు. ఈ 28 కేసులు అనేక గ్రామాలకు సంబంధించినవి కాబట్టి ఏ గూడెంలోనయినా ఎప్పుడయినా అరెస్టులు చేయవచ్చునన్న బెదిరింపు దమ్మపేట ఏజెస్‌సీ పైన ఒక కత్తిలాగా వేళాడుతూ ఉంది.

కొత్తారుకు చెందిన 'శక్తి' కార్యకర్త, ఆదివాసీ యువకుడు అయిన సాయం చంద్రశేఖర గురించి ప్రత్యేకంగా చెప్పాలి. అతనిని 23 కేసులలో ఇరికించి జనవరి నుండి మే దాకా జైలులో ఉంచారు. ఈ లోపల వివాదగ్రస్తమైన భూమిని సాగు చేసుకోవడానికి, పంటలూ కాయలూ కోసుకోవడానికి గిరిజనేతరులకు కావలసిన అవకాశం దొరికింది. ఏ నేరం చేయకుండా 23 కేసులలో ముద్దాయి అయిన ఘనత చంద్రశేఖర్కే దక్కిందేమో.

రాష్ట్ర కేవినెట్ మంత్రి తుమ్మల నాగేశ్వరరావు స్వగ్రామం దమ్మపేట మండలంలోని గండుగులపల్లి. ఆ గ్రామంలో వివాదగ్రస్తమైన భూమిలో పంట కోయవద్దని ఆదివాసులు గిరిజనేతర రైతులను ఆపిన నేపథ్యంలో మే 10వ తేదీన పోలీసుల దాడి జరిగింది. దాదాపు 200 మంది సాయుధ పోలీసులు గండుగులపల్లి ఆదివాసీ కాలనీపైన దాడి చేసి నిర్విచక్కణగా ఆదివాసులను చావబాదారు. చాలామంది ఆనాటి దెబ్బల నుండి ఇప్పటికీ కోలుకోలేదు. మంత్రి తుమ్మల నాగేశ్వరరావు ఈ రోజు దాకా తన స్వగ్రామంలో ఉన్న ఆదివాసీ బాధితులను కనీసం పరామర్శించడానికి వారి కాలనీకి పోలేదు.

పశ్చిమగోదావరి జిల్లా :

జీలుగుమల్లి, బుట్టాయగూడెం మండలాలలో ఆదివాసుల అరెస్టులు ముమ్మరంగా సాగాయి. దర్శగూడెం గ్రామ శివారు గిరిజన గూడాలయిన పండువారి గూడెం, చీమలవారిగూడెం, తబస్సివారి గూడెంలలో గత ఏడాది ఫిర్యాదు ఒకటి బయటికి తీసి పోలీసులు 59 మందిని అరెస్టు చేశారు. బుట్టాయగూడెం మండలంలోని తూర్పు రేగులగుంటలో 16 మందిని, బుచ్చుంపేటలో 22 మందిని అరెస్టు చేశారు. వాళ్ల పైన పంట దొంగతనం, ఆక్రమ చౌరబాటు అభియోగాలే కాక తమకు అడ్డంపోయిన గిరిజనేతర రైతులపైన హత్య ప్రయత్నం చేశారన్న కేసులు కూడా పెట్టారు. అయితే ఈ అరెస్టులకు అసలు కారణమేమిటంటే ఇది మామిడి, జీడిమామిడి తోటలు కోతకొచ్చే కాలం. ఆదివాసీ ఆందోళనకారులను ఏదో ఒక నెపం మీద జైలులో పడేస్తే వివాదగ్రస్తమైన భూములలో గిరిజనేతరులు కాయలు కోసుకొని పోవచ్చు.

ఈ అరెస్టులు చేసే క్రమంలో పోలీసులు గిరిజన గూడాలపై అర్థరాత్రి దాడులు చేసి బండబూతులు తిడుతూ జనాన్ని విపరీతంగా కొట్టారు. దర్శగూడెం పంచాయితీలోని గూడాల పైన దాడి చేసిన పోలీసులతో పాటు పోలీసు యూనిఫారంలో గిరిజనేతర యువకులు కూడా వెళ్లారు. లాకప్పులో కూడా గిరిజనేతరులొచ్చి పోలీసుల ప్రోత్సహంతో గిరిజనులను కొట్టారు.

చీమలవారిగూడెంకు చెందిన ఆదివాసీ యువతి కృష్ణవేటిది చాలా బాధాకరమైన అనుభవం. ఆమెకు ఈ మధ్యనే హిస్టర్క్స్ మీ ఆపరేషన్ అయింది. పోలీసులు ఆమె కోసం పదే పదే గూడం పైన దాడి చేస్తున్నారు. ఆమెను రేవ్ చేస్తానని డి.ఎస్.పి బాహోటంగా బెదిరిస్తున్నాడు. గతంలో కూడా అప్పటి జంగారెడ్డి

గూడెం డి.ఎస్.పి బ్రహ్మరెడ్డి ఆమెను రేవ్ చేస్తానని బెదిరించాడు. ప్రస్తుత అనారోగ్య స్థితిలో పొలీసుల చేతికి చిక్కిత్స ఏమవుతుందోనన్న భయంతో ఆమె పాలాలలో దాక్కుని లేదా ఇంటిలోపలుండి బయట తాళం వేసి బతుకుతూ ఉంది.

గిరిజనులు హింసకు పాల్పడిన ఏకైక సంఘటన ఏజెన్సీకి వెలుపల ఉన్న టి.సర్వాపూర్ మండలంలోని బచ్చులేటిగూడెంలో జరిగిన ఒక గిరిజనేతర రైతు హత్య. ఆ గ్రామంలో 80 ఎకరాల ప్రభుత్వ పోరంబోకు భూమి గిరిజనేతర రైతుల అక్రమణాలో ఉందని, దానిని వెలికి తీసి తమకు పంచాలనీ ఆదివాసులు ఆందోళన లేవదీసారు. అది ప్రభుత్వ భూమి కాబట్టి ఆ గ్రామం ఏజెన్సీలో లేకున్న ఈ డిమాండు న్యాయమైనదే. సర్వే జిరిపించాలని వారు 1998 నవంబర్లో అడిగినప్పుడు టి.సర్వాపూర్ ఎం.ఆర్.వో ఒప్పుకొని ఒకసారి సర్వేకోసం గ్రామానికి వచ్చాడు గానీ తరువాత ఏమీ జరగలేదు. రికార్డులు చూపిస్తానని హామీ ఇచ్చాడు గానీ చూపించకపోగా ఇది ఏజెన్సీ కాదు కాబట్టి మీకు అడిగే హక్కు లేదని ఆ తరువాత అన్నాడు. ఈ నేపథ్యంలో ఈ సంవత్సరం జనవరి 27న ఈ సమస్యను చర్చించడానికి ఆదివాసులు మీటింగ్ పెట్టుకొని మాట్లాడుకుంటుండగా ఒక గిరిజనేతర రైతు అటువైపు వచ్చి వాళ్లను చూసి తీప్పంగా దూషించి వాళ్లు ఏదో కుటు చేస్తున్నారని పొలీసులకు ఫిర్యాదు చేశాడు. పూర్తిగా అక్రమమైన ఈ కేసులో బెయిలు పాందడానికి వారికి రెండు నెలలు పట్టింది.

బయటికొచ్చిన తరువాత వాళ్లు ఏజెన్సీ గిరిజనుల పోరాట రూపాన్ని తమ ఊరిలో కూడా ఆమలు చేయాలని చూశారు. వివాదగ్రస్తమైన భూమిలో వివాదం తీరేంత వరకు ఎవ్వరూ సాగు చేయడానికి ఏలు లేదన్నారు. ఒక గిరిజనేతర రైతు దీనికి విరుద్ధంగా ఏప్రిల్ నెలలో వడ్లు కోసుకొని పోతుంటే గిరిజనులు అడ్డం పోయారు. ఇరువైపులా జనం మోహరించి దొమ్ముకి దిగారు. చాలామంది గిరిజనులకు గాయాలయ్యాయి. దురదృష్టకరమైన ఈ సంఘటనలో పొలీసులు 22 మంది గిరిజనులను అరెస్టు చేశారు. దొమ్ములో ఇరువర్గాలూ పాల్గొన్నప్పటికీ ఒక్క గిరిజనేతరుడిని కూడా ఇప్పటి దాకా అరెస్టు చేయలేదు.

మానవ హక్కుల వేదిక బులెటీన్-1

1999

‘తుమ్ముల’ ఫార్మ్యూలా ఆదివాసులను సంతృప్తి పరచేనా?

ఐశ్వర్మ గోదావరి జిల్లాలో ఆదివాసుల ‘1 ఆఫ్ 70’ పోరాటాన్ని ఏ విధంగా ఎమర్క్స్‌వాలో అర్థం కాక అధికారులు, గిరిజనేతర పెద్దలూ సతమతమవుతుండగా పొరుగున ఉన్న ఖమ్మం జిల్లాలో సత్తుపల్లి ఎం.ఎల్.ఎ తుమ్ముల నాగేశ్వరరావు అక్కడి ఆదివాసుల ఆందోళనకు సమాధానం కనుక్కొని ఉద్దిక్తతలను చల్లార్చాడనీ, అతని ‘ఫార్మ్యూలా’ను పశ్చిమ గోదావరిలోనూ అమలు చేయాలనీ మన ముఖ్యమంత్రి చంద్రబాబు నాయుడు తన సహాయుడికి కొంత కాలం కింద కితాబు ఇచ్చిన సంగతి పత్రికలు ప్రముఖంగా ప్రచురించాయి.

అంత ప్రముఖంగా ప్రచురించని విషయం ఏమిటంటే, తరువాత కొంత కాలానికి తుమ్ములవారి స్వంత ఊరయిన గండుగుల పల్లిలోనే వారి స్వంత భూమిలోనే (లేదా వారు స్వంతమని భావిస్తున్న భూమిలోనే) 26 ఎకరాలలో పరి కుప్పలు కొట్టడానికి వీలులేదని ఆదివాసులు ఆందోళనకు దిగారు. అందులో ప్రభుత్వ భూమి చాలా ఉందనీ, షైడ్యూల్డ్ ప్రాంతంలో ప్రభుత్వ భూమి గిరిజనేతరులకు చెందడానికి వీలు లేదు కాబట్టి దానిని గుర్తించి తుమ్ముల కుటుంబం స్వాధీనం నుండి దానిని తొలగించి ఆదివాసులకు పంచాలనీ డిమాండ్ చేసారు. డిసెంబర్ 3వ వారంలో మొదలయిన ఆందోళన నాకు తెలిసి ఇప్పటికీ ముగియలేదు. పాలంలోని కుప్పలు ఎక్కడున్నవి అక్కడే ఉన్నాయి.

ఆర్థికంగా ఇది ‘తుమ్మల’ కుటుంబానికి పెద్ద దెబ్బేం కాదు. ఇప్పుడంటే వాళ్ల భూములు పంచుకున్నారు గానీ ఒకప్పుడు 500 ఎకరాల భూమి ఉన్న కుటుంబం వారిది. అందులో ఇప్పుడు ఆదివాసులు ఆపిన 26 ఎకరాలు ఒకరిద్దరి వాటాకు వచ్చిన భూమి కావచ్చు. ఆ ఒకరిద్దరిని కష్టకాలంలో మిగిలిన వాళ్ల ఆదుకోగలరు. కానీ వారి ‘ప్రతిష్ట’కూ వారి ముఖ్యమంత్రిగారి ‘ప్రతిష్ట’కూ ఇది దెబ్బే. అయితే ఇంతా చేసి తుమ్మల ఫార్ములా ఏమిటి? పెడ్యూల్స్ ప్రాంతాలలోని తమ భూములను గిరిజనేతరులు అక్రమంగా ఆక్రమించుకున్నారని ఆదివాసులు అందోళన చేస్తున్నారు. దీనిని ఆదివాసులు రెండు స్థాయిలలో అర్ధం చేసుకుంటున్నారు. ఒక అర్ధంలో ‘అక్రమం’ అంటే చట్టవిరుద్ధం అని. 1917లో బ్రిటిష్ పాలకులు ఎస్సెన్సీ ప్రాంతాల భూమి బదలాయింపు నియంత్రణ చట్టం చేసినప్పటి నుండి పెడ్యూల్స్ ప్రాంతాలలో ఆదివాసుల భూములు బయటివారి ఆధినంలోకి యథేచ్చగా పోకుండా నియంత్రించే ఆధికారం ప్రభుత్వానికి ఉంది. 1970లో ఈ చట్టాన్ని సపరించి చాలా బలం చేకుర్చారు. ఆ సపరణనే ‘1 ఆఫ్ 70’ అంటారు. ఒక అర్ధంలో ఆదివాసులు అందోళన చేస్తున్నది ‘1 ఆఫ్ 70’ అమలు గురించి. అయితే ఆదివాసుల పోరాటానికి అంతకంటే లోతైన అర్ధం కూడా ఉంది. అడవి తమది, అడవి భూమి తమది. అడవి భూమి గిరిజనేతరుల చేతిలోకి చట్టవిరుద్ధంగా పోవడమే కాదు, ‘చట్టబద్ధంగా’ పోవడం అనేదాన్ని కూడా ఈ దృష్టిం అమోదించచు. ఆదివాసుల పోరాటంలో ఈ రెండు అర్ధాలు కలగలిసి ఉన్నాయి. ప్రభుత్వ ఆధికారులతోనూ పత్రికలవారితోనూ మాటల్లాడేటప్పుడు చట్టం పరిధిలో మాటల్లాడడం శ్రేయస్కరం కాబట్టి ఆ పరిధిలోనే మాటల్లాడుతారు గానీ ఏ కొంచెం సానుభూతి చూపించినా ‘అడవి మాది, అడవి భూమి మాది’ అన్న ధ్వనితో మాటల్లాడతారు.

తుమ్మల ‘ఫార్ములా’ ఏం చేస్తుందంటే ఈ రెండు అర్ధాలు కాక మూడవ అర్ధానికి ఆదివాసుల ఆరాటాన్ని కుదించాలని చూస్తుంది. పెడ్యూల్స్ ప్రాంతంలోని గిరిజనేతరుల పట్టా భూమిలో ఒక్కొక్క సర్వే నెంబరును తీసుకొని ‘ఇది ఎప్పుడు మీ చేతిలోకి వచ్చింది? ఎవరి చేతి నుండి మీ చేతిలోకి వచ్చింది?’ అని విచారించే పద్ధతిని (‘1 ఆఫ్ 70’ ఇటువంటి విచారణకు అవకాశం కల్పిస్తుంది) మానుకొమ్మని ఆదివాసులకు తుమ్మల నాగేశ్వరరావు హితవు. జరిగిందేదో జరిగిపోయింది. దానినిప్పుడు తవ్వి తీయుద్దంటాడు. అయితే ప్రభుత్వ భూమి పెడ్యూల్స్ ప్రాంతంలో ఎక్కుడయినా ఎంత పెద్ద మొత్తంలోనయినా గిరిజనేతరుల చేతిలో ఉంటే, దానిని

మాత్రం వెలికితీని ప్రభుత్వం ఆదివాసులకే పంచతుండనీ దానితో ఆదివాసులు సంతృప్తి చెందాలనీ అంటారు.

‘పట్టా భూముల గురించి ‘1 ఆఫ్ 70’ వివాదాలు లేవదీయొద్దు. పోరంబోకులు ఎవరి దగ్గరున్నా తీసి మీకిస్టాం’ అన్న జతని పరిష్కారం నిజానికి కొత్తది కాదు. దాదాపు మూడేళ్లగా పొరుగున ఉన్న పశ్చిమ గోదావరి జిల్లా జీలుగుమిల్లి, బుట్టాయగూడెం, పోలవరం ప్రాంతాలలో నడుస్తున్న ఆదివాసుల అందోళనకు జపాబుగా ఆ జిల్లా అధికార యంత్రాంగం సహాతం ఈ పరిష్కారానే సూచించింది. ఎటోచీచీ ఆదివాసులు దానితో సంతృప్తి చెందలేదు. తమ హక్కులు తాము వదులుకోవలసిన అవసరం లేదని భావించారు. మరి ఖమ్మం జిల్లాలోని అశ్వారావుపేట, దమ్మపేట మండలాల ఆదివాసులు ఈ ‘తుమ్ముల ఫార్ములా’ను అమోదించారా అంటే వారిచీ జవాబు ఏమిటంబే, తమ పోరాటం ఇంకా తొలిదశలో ఉంది కాబట్టి ప్రస్తుతానికి ప్రభుత్వ భూములను విముక్తి చేసే కార్యక్రమాలను మాత్రమే పెట్టుకున్నామనీ, పోను పోను జీలుగుమిల్లి ఆదివాసుల లాగ పట్టా భూములపైన కూడ ‘1 ఆఫ్ 70’ పోరాటం చేపడతామనీ అంటారు.

నిజానికి ఏణ్ణో ప్రాంతాలలో గిరిజనేతరుల స్వాధీనంలో ఉన్న ప్రభుత్వ భూమినంతా వెలికి తీసినా అది ఆదివాసుల భూమి దాహోన్ని ఏ మాత్రం తీర్చాడు. దానికి పరిమితమై తమ హక్కులను వదులుకోవలసిన అవసరమూ ఆదివాసులకు లేదు. అంతే కాకుండా ఇక్కడున్న ఇంకోక ప్రభాదం ఏమిటంబే ప్రభుత్వ భూముల స్వాధీనానికి మాత్రమే ఆదివాసులు పరిమితమయినట్టయితే వారి పోరాటం ప్రధానంగా గిరిజనేతర చిన్న రైతులతోనూ ఎన్.సి, బి.సి కులాలతోనూ మాత్రమే జరిగే ప్రభాదం ఉంది. పెద్ద రైతుల కబ్బాలో ప్రభుత్వ భూములు లేవని కాదు. కాని వారి దగ్గర అవే కాక పట్టా భూములూ విస్తారంగా ఉన్నాయి. ప్రభుత్వ భూములను ఆదివాసులకు ఇచ్చేయమంటే వారు ఉదారంగా ఇచ్చేస్తారు కూడా. ప్రభుత్వ భూములు మాత్రమే-లేక అవే ప్రధానంగా-ఉన్నవారు ఎన్.సి, బి.సి కులాలకు చెందిన చిన్న రైతులు. వారికి ఆదివాసులకూ తగాదా పెట్టడం తప్ప ‘తుమ్ముల ఫార్ములా’ సాధించేది పెద్దగా ఏమీ ఉండదు. అతని ఉద్దేశం ఆదే అవునో కాదో అతనే చెప్పుకోవాలి.

అదట్టాగుంచి, నిజంగా ఈ రోజు ఆదివాసులలో మేల్కొన్న ఆకాంక్షలకు జవాబు చెప్పాలంటే ‘1 ఆఫ్ 70’ కూడ సరిపోదు. అంటే చట్టవిరుద్ధంగా గిరిజనేతరులకు పట్టా అయిన భూమినంతా వెలికి తీసి ఆదివాసులకు అప్పగించినా

ఆది ఆదివాసుల భూమి సమస్యను పరిష్కరించడు. ఆదివాసులలో చదువుకున్న కొత్త తరం ముందుకొచ్చి తమ అవసరాల గురించి బలంగా ఆందోశన చేసే కౌద్ది ఈ సమస్య రాబోద్యే రోజులలో తీవ్రరూపం తీసుకోనుంది. ఆదివాసుల భూమి సమస్యను ఎం.ఎల్. పార్టీలు వ్యక్తం చేసినప్పుడు వారి సాయుధ పోరాట వ్యాహస్ని కారణంగా చూపించి ప్రభుత్వం అణచివేత ప్రయోగించింది. ఇప్పుడు ఆదివాసులే కొత్త చైతన్యమూ, సంఘటితమైన పట్టుదలా తప్ప వేరే ఏ ఆయుధమూ లేకుండ ఉద్యమిస్తున్నారు. వారినిప్పుడు అణచివేయడానికి ప్రభుత్వం దగ్గర సాకులూ లేవు. ‘తుమ్మల ఫార్ములా’ వంటి చిట్టాలు చూపించి తాత్కాలికంగా కాలక్షేపం చేసే విజ్ఞతే మన పాలకుల దగ్గరున్నది.

ప్రజాతంత్ర వారపత్రిక

24 జనవరి 1999

చంద్రబాబు 'విజన్'లో ఆదివాసులు

పొరదర్శక పరిపాలన అందించాలన్నది చంద్రబాబునాయుడు రూపొందించిన 'విజన్ 2020'లోని అంశాలలో ఒకటి. ప్రజలకు సమాచార స్వేచ్ఛ కల్పించే చట్టాలు చేస్తానని కూడ హామీ ఇచ్చాడు.

కానీ వేరే సమాచారం సంగతి దేవుడెరుగు, ఈ 'విజన్ 2020' సహితం ప్రజలకు అందుబాట్లో లేదు. నేను ఖరీదు సంగతి మాటల్లాడడం లేదు. ఆ గ్రంథాన్ని విస్తృతంగా అచ్చుచేసి బజార్లో అమ్మినా చాలామంది కొనుక్కేలేరనేది వాస్తవమే. అది అంత 'షోగ్గ' ఉంది. కానీ ప్రభుత్వం దానినసలు మార్కెట్లో పెట్టలేదు. కొద్దిమంది పాత్రికేయులకూ, బ్యారోక్రాట్లకూ మాత్రమే అది అందుబాట్లో ఉంది.

'పొరదర్శకత' ఈ విధంగానే ఉంటుంది కాబోలు.

'విజన్'లో అనేక విషయాలు ఉన్నాయి. అప్పుడెప్పుడో ఏదో స్వర్ణయుగంలో నదులెల్లప్పుడూ ప్రవహించేవనీ, చెట్లప్పుడూ కానేవనీ, పంటలెల్లప్పుడూ పండేవనీ, ప్రజలు ఐశ్వర్యారోగ్య సంపదలతో కళకళలాడేవారనీ చిన్నప్పుడు స్వాలు పుస్తకాలలో చదివాము. ఆ వయసులో కూడా ఆ కథలు నమ్మినట్టు జ్ఞాపకం లేదు.

ఇప్పుడింకొక 20 ఏళ్లకు అంధ్రప్రదేశ్ లో అటువంటి స్వర్ణయుగం రాబోతుందని 'విజన్ 2020' అంటోంది. మన ముఖ్యమంత్రి గానీ, ఈ పత్రం లిఖించడంలో భాగం పంచుకున్న ప.ఎ.ఎస్ అధికార్లు గానీ, ఆప్సేలియా నుండి దీనిని తయారు

చేయడానికి వేంచేసిన మెక్కినీ కంపెనీవారు గానీ కళలో ఆశాజ్యోతులు వెలిగే లోకం తెలియని లేతేత యువకులయి ఉంటే 'ఛ, మరీ ఇంత ఇదిగా మాట్లాడొద్దు' అని మందలించి ఉందుము. కానీ లేతదనాన్ని ఎప్పుడో వదిలేసుకొని కళలో జ్యోతులు ఆర్పేసుకొని ముదిరి మొద్దుబారిన మన ముఖ్యమంత్రి, ఆయన అధికారగణం, ఆప్సైలియా కంపెనీవారు ఇవనీ నమ్ముతున్నారంటే మనం నమ్మలేము.

కాబట్టి వారు హామీ ఇచ్చే స్వర్ణయుగంలోకి కొంచెం జాగ్రత్తగా తొంగి చూడడం అవసరం. చూపే చాలా విషయాలు కనిపిస్తాయి గానీ ఆదివాసులకు సంబంధించిన రెండు ముఖ్య విషయాలను మాత్రం ఇక్కడ ప్రస్తావించదలచు కున్నాను.

ఆదివాసీ ప్రాంతాలలో ఖనిజ పరిశ్రమ నిర్వహించడానికి ప్రైవేట్ కంపెనీలకు హక్కు ఉండేటట్టు చట్టంలో మార్పులు తీసుకురావాలి అనేది ఒక ప్రతిపాదన.

రెండవది ప్రతిపాదన కాదు వివరణ. 'ఏజెన్సీ ప్రాంతం' అంటే ఆదివాసులు 50 శాతం కంటే ఎక్కువ ఉండే ప్రాంతం అని 'విజన్' ఒకచోట వ్యాఖ్యానిస్తుంది.

ఈ వ్యాఖ్యనే ముందు తీసుకుండాం. ఇది భారత రాజ్యంగంలో ఉన్న విషయం కాదు. ఏజెన్సీలో మాటువేసిన గిరిజనేతరులు చాలా కాలంగా పెడుతున్న డిమాండ్ ఇది. గిరిజనుల జనాభా 50 శాతం కంటే కిందికి పడిపోయిన ప్రాంతాలను పెడ్దుయ్యల్లు ప్రాంతాల జాబితా నుండి తొలగించాలని వాట్లు చాలా కాలంగా డిమాండ్ చేస్తున్నారు. ఇప్పటి వరకు రాష్ట్రపతి అంగీకరించలేదు కాబట్టి అది చట్టం కాలేదు. కానీ చంద్రబాబు 'విజన్' అప్పడే ఆ నిర్వచనాన్ని స్వీకరించేసింది. బహుశా 2020 నాటికి గిరిజనేతరుల ఈ ప్రతిపాదన చట్టమవుతుందని చంద్రబాబు అభిమతమేమో!

రాజ్యంగంలోని అయిదవ పెడ్దుయ్యలోని 6వ పేరాలో, రాష్ట్రపతి దేనిని పెడ్దుయ్యల్లు ప్రాంతంగా ప్రకటిస్తారో అదే పెడ్దుయ్యల్లు ప్రాంతం అని రాజ్యంగకర్తలు అన్నారు. పెడ్దుయ్యల్లు ప్రాంతంగా గుర్తించడానికి అక్కడ ఆదివాసులు 50 శాతం ఉండాలని రాజ్యంగం అనలేదు. ఆదివాసుల జనాభా 50 శాతానికి తగ్గితే అది ఏజెన్సీ కాకుండా పోతుందని కూడ రాజ్యంగం అనలేదు. ఏదైనా ఒక ప్రాంతాన్ని పెడ్దుయ్యల్లు ప్రాంతాల జాబితా నుండి రాష్ట్రపతి తొలగిస్తేనే అది తొలగిపోతుందని రాజ్యంగం అనింది.

ఆదివాసీ ప్రాంతాలలోకి బయటి వాట్లు ప్రవేశించి స్థిరపడే కొద్దీ అక్కడ ఆదివాసుల జనాభా శాతం క్రమంగా తగ్గిపోతూ ఉంటుంది (ఆదివాసులు అక్కడ

ఉంటుండగానే, వారి జనాభా ఎప్పటిలాగ పెరుగుతూండగానే). కాబట్టి ఏ వలన నుండయితే ఆదివాసులను కాపాడడానికి ‘షైడ్యూల్స్ ప్రాంతం’ అన్న భావన పుట్టిందో, ఆ వలన వల్లనే షైడ్యూల్స్ ప్రాంతంలో ఆదివాసుల జనాభా నిష్పత్తి పడిపోయి కాలక్రమంలో 50 శాతం కంటే తక్కువ అయిపోవచ్చు. అప్పుడు ఆ ప్రాంతాన్ని షైడ్యూల్స్ ప్రాంతాల జాబితా నుండి తీసేయాలని అనడం వికృతమైన తర్వాతం. గిరిజనేతరుల ఈ కుతర్వాన్ని ‘విజన్ 2020’ షైడ్యూల్స్ ప్రాంతానికి నిర్వచనంగా మార్చేసింది.

ఆదివాసీ ప్రాంతాలలో ప్రైవేట్ రంగంలో ఖనిజ ఉత్పత్తి అనుమతించాలనడం కూడా ఆదివాసులకు చాలా హానికరమైన ప్రతిపాదనే. అది ప్రైవేట్ రంగమైనా ప్రభుత్వ రంగమైనా ఆదివాసీ ప్రాంతంలో గనుల తవ్వకం మొదలుపెడితే ఆదివాసులు జీవనం కోల్పోయే పరిస్థితి ఏర్పడుతుంది. దీనికి ఆదిలాబాద్ జిల్లానే ఉదాహరణగా తీసుకోవచ్చు. ఈ రోజు ఆదిలాబాద్ జిల్లాలో బొగ్గు గనులు మంచిర్యాల సమీపంలో మొదలయి దాదాపు 40 కిలోమీటర్ల పాడవున చాందా రహదారికి రెండు వైపులా విస్తరించి ఉన్నాయి. ఇదంతా ఒకప్పుడు ఆదివాసులు నివసించిన అడవి ప్రాంతమే. ఇప్పుడక్కడ ఆదివాసులు ఒక్కరు కూడ కనిపించరు. బహుళ సింగరేణి గని కార్బికులలోను ఒక్క ఆదివాసీ కూడ లేరనుకుంటాను. ఉన్నా బయటి నుండి వచ్చిన లంబాడీలుంటారు తప్ప గోండులు, కొలాంలు, నాయకపోట్లు ఒక్కరు కూడా ఉండరు. మరి వారంతా ఏమయ్యారంచే ఆ అడవిని సింగరేణి కంపెనీకి వదిలేసి ఇంకా లోపలికి వెళ్లిపోయారు. ఈ బలవంతపు వలన వల్ల వాళ్ల జీవనం ఎంత దెబ్బతినిందో అంచనా వేసిన వారు లేరు.

ప్రభుత్వరంగ గని అయిన సింగరేణి ప్రభావమే ఈ విధంగా ఉంటే, ఇంక చంద్రబాబు ‘విజన్’ ప్రతిపాదిస్తున్న ప్రైవేట్ మైనింగ్ ప్రభావం ఏ విధంగా ఉంటుందో ఊహించడం కష్టం కాదు.

ఇప్పుడున్న ఆంప. షైడ్యూల్స్ ప్రాంతాల భూమి ఒదలాయింపు (నియంత్రణ) చట్టం (క్లప్పంగా 1 ఆఫ్ 70 చట్టం) షైడ్యూల్స్ ప్రాంతాలలో భూమిని ప్రైవేట్ (గిరిజనేతర) వ్యక్తులకు గానీ కంపెనీలకు గానీ లీజుకు ఇవ్వడాన్ని అనుమతించదు. ఆదివాసులే ఒక మైనింగ్ కంపెనీ ఏర్పరచుకొని ఒక సౌసైటీగా దానిని నడిపేటట్టయితే వారికి ఇయ్యవచ్చును. చంద్రబాబుకు, వారి సలహారూలయిన దేశీయ విదేశీయ వ్యాపారవేత్తలకు కావలసింది ఆది కాదు. పెట్టుబడి అడవులలోకి ప్రవహించే స్వీచ్చ. దానికి ‘1 ఆఫ్ 70’ని సవరించవలసి

ఉంటుందని చంద్రబాబుకు తెలుసును. అందుకే విజన్ 2020లో ఈ ప్రతిపాదన. బహుళా 2020 నాటికి ఈ చట్టాన్ని నవరించి రాష్ట్రపతి ఆవోదం పొందదలచుకున్నాడేమో.

కాబట్టి వేరే వాళ్ల సంగతి ఎట్లాగున్నా విజన్ 2020 గురించి ఆదివాసులు అప్రమత్తుంగా ఉండడం అవసరం. వాళ్ల జనభా నిప్పత్తి 50 కంటే తక్కువకు పడిపోయిన ప్రాంతాలను ఏజెన్సీ నుండే తీసేస్తారంట. మిగిలిన ప్రాంతంలో ఖనిజ ఉత్పత్తిని ప్రైవేట్ కంపెనీలకు యథేచ్చగా అనుమతిస్తారట. అడవి ఎక్కుడుండే అక్కడ ఖనిజాలు తప్పనిసరిగా విస్తారంగా ఉంటాయి కాబట్టి ఇది ఏజెన్సీలోకి గిరిజనేతరుల వలసను విపరీతంగా పెంచుతుంది. ఆదివాసుల జీవితాన్ని, జీవనాన్ని నాశనం చేస్తుంది.

ప్రజాతంత్ర వారపత్రిక

7 మార్చి 1999

రంగురాళ్ళ తవ్వకం: హంగుదార్ల ఆటకట్టినట్టేనా?

ఎట్టేలకు ఉత్తరాంధ్ర అడవులలోని రంగురాళ్ళ వేటను రాష్ట్ర ప్రభుత్వం చట్టం పరిధిలోకి తీసుకొచ్చే ప్రయత్నం మొదలుపెట్టింది.

తూర్పు గోదావరి ఏజెస్‌ఎస్ నుండి శ్రీకాకుళం ఏజెస్‌ఎస్ దాకా విష్టరించి ఉన్న అడవులలో సీలమణి, చంద్రకాంతం, వైఘార్యం వంటి విలువయిన రంగురాళ్ల నిక్షేపాలు విస్తరంగా ఉన్నాయి. 5 వేల కోట్ల రూపాయల విలువ గల నిక్షేపాలున్నాయని ఒక అంచనా. ఈ నిక్షేపాలు ఇక్కడితో ఆగిపోలేదు. తూర్పు కనుమల పొడవునా ఒరిస్సాలోనూ ఉన్నాయి.

రంగురాళ్ల నిక్షేపాలున్న ప్రాంతం ఆదివాసులు నివసించే పెట్టుకొన్న ప్రాంతమే కాక రిజర్వ్ ఫారెస్ట్ కూడా. రెండు రకాలుగానూ అక్కడ రంగురాళ్ల తవ్వకానికి మైనింగ్ లైసెన్సులు పొందడం గిరిజనేతర వ్యాపారస్తలకు కష్టసార్యం. కాబట్టి రంగురాళ్ల వ్యాపారంలో చేయి తిరిగిన మార్కెట్లు దీనికికి పద్ధతి కనిపెట్టారు. ఒరిస్సాలో కనిపెట్టిన ఈ పద్ధతిని ఉత్తరాంధ్రలో కూడా ఆరేళ్ళనాడు ప్రవేశపెట్టారు.

ఏజెస్‌ఎస్ కి సమీపంలోని ఒక మండల కేంద్రాన్ని, తాలూకా కేంద్రాన్ని ఎంచుకుని అక్కడ మకాం పెడతారు. తూర్పు గోదావరి జిల్లాలో ఏలేశ్వరం, విశాఖపట్టం జిల్లాలో నర్సీపట్టం దీనికి ఉదాహరణలు. అక్కడ ఒక లూడ్జిలో మకాం పెడతారు. స్థానిక గిరిజనేతర దళారులను ఎంచుకుని ఏజెస్‌ఎస్ కి పంపిస్తారు. వాళ్ళు

నేలకు దగ్గరగా (అంటే మరీ లోతుగా తవ్వాల్సిన అవసరం లేకుండా) రంగురాళ్లు దొరికే స్థలాల గురించి వాకబు చేస్తారు. వాళ్లకు ఆ సమాచారం చేపేద్ద ఆదివాసులే. ఆ తరువాత రాళ్లు తవ్వి అందించేదీ ఆదివాసులే.

రాళ్ల తుకాన్ని బట్టి వారికి ఎంతో కొంత ముట్టజెప్పారు. రోజు కూలీకి అడవి పనిలో దక్కేదానికంటే అది ఎక్కువే కావచ్చు కానీ ఆ రాళ్ల విలువ కంటే చాలా చాలా తక్కువ. ఆ రకంగా విలువైన రంగురాళ్లు చేజిక్కించుకున్న వ్యాపారస్తలు వాటిని ఔపూర్వికో, మరెక్కడికో తీసుకుపోయి సానపెట్టి ఆభరణాల తయారీదార్లకు అమ్ముకుంటారు.

కథ ఇంతే అయితే అందరికీ అంతో ఇంతో లాభమే కదా అనుకోవచ్చు. కానీ రంగురాళ్ల తవ్వకం ఆదివాసులకు ప్రాణాంతకంగా తయారయింది. ఖనిజాల తవ్వకం చాలా నైపుణ్యంతో కూడిన పని. తవ్వినకొద్దీ పైన ఒక ‘కప్పు’ ఏర్పడుతుంది. అది కూలిపోకుండా ‘సపోర్ట్’ పెట్టుకుంటూ పోవడం గనుల తవ్వకంలోని ప్రాధమిక జాగ్రత్త.

దానికి కావలసిన నైపుణ్యం కానీ, అసలు ఆ పాటి అవగాహన కానీ లేని ఆదివాసులు ఏ జాగ్రత్తలూ తీసుకోకుండా తవ్వుకుంటూ పోవడం వల్ల ‘కప్పు’ కూలి ప్రాణాలు పోగొట్టుకోవడం ఈ ఆరేళ్లలో చాలాసార్ల జరిగింది. 1994 నుండి ఇప్పటిదికా 11 ‘గని ప్రమాదాలు’ జరిగి 42 మంది చనిపోయారు. అందులో మొట్టమొదటి ప్రమాదం-అదే అతి పెద్ద ప్రమాదం-ఏజెస్టీకి వెలుపల జరిగింది. విశాఖపట్టం జిల్లాలోని పప్పుశెట్టి పాలెం గ్రామం దగ్గర అప్పట్లో జోరుగా సాగిన ‘రంగురాళ్ల’ తవ్వకంలో ప్రమాదం జరిగి 1994 సెప్టెంబర్ 4న 15 మంది గిరిజనేతరులు చనిపోయారు.

ఆ తరువాత జరిగిన పది ప్రమాదాలు ఏజెస్టీలోనే జరిగాయి. చనిపోయిన వారంతా ఆదివాసులే. తాము చేస్తున్నది ‘నేరం’ అనే భయం ఆదివాసులలో ఉండడం వల్ల ఈ గని ప్రమాదాలు జరిగినప్పుడు గుట్టుచుప్పుడు కాకుండా ఉండిపోయారు తప్ప ఎవరికీ చెప్పలేదు. అందువల్ల వెంటనే స్పందించి సహాయ చర్యలు చేపడితే దక్కగల ప్రాణాలు కూడా దక్కకుండా పోతున్నాయి.

1997 నవంబర్ 25న విశాఖపట్టం ఏజెస్టీలోని కొరపాడులో జరిగిన ఫోరమైన విషాదం దీనికికి దృష్టాంతం. ఆ ఘటనలో చనిపోయినది నలుగురు ఆదివాసులు. నలుగురూ పైన్మార్గాలు విద్యార్థులే. వాళ్లు కొంత కాలంగా తల్లిదండ్రులకు సహాతం తెలియకుండా దొంగతనంగా తమ గ్రామానికి దగ్గరున్న

‘గని’లో రంగురాళ్ళ కోసం తవ్వుతున్నారు. వాళ్ళు వాళ్ళ దృష్టిలోనే రెండు రకాలుగా నేరస్తులు. రంగురాళ్ళ తవ్వే ఆదివాసులందరి లాగా చట్టం కళ్ళలో నేరస్తులు. దానితోపాటు తల్లిదండ్రులను ధిక్కరించి తవ్వడం వల్ల మరొక రకంగానూ నేరస్తులు. అప్పటికే ‘గని ప్రమాదాల’లో కాళ్ళు చేతులు విరగడం, ప్రాణాలు పోవడం చాలాసార్లే జరిగి ఉంది కాబట్టి తల్లిదండ్రులు పిల్లలందరి పైన నిషేధం పెట్టారు.

పిల్లలేం చేశారంటే పెద్దలంతా నిద్రపోయిన తరువాత లాంతరు తీసుకుని పోయి ఆ గుణ్ణి వెలుతురులో తవ్వుతున్నారు. అసలే ప్రమాదభరితమైన ఆ పనిని మరింత ప్రమాదభరితం చేసుకున్నారు. చివరికి ఆ రాత్రి గని కప్పు కూలి నలుగురు చనిపోగా, వారితో ఉన్నవారు విషయం బయటికి పాక్కితే పెద్దలేమంటారోనని ఎవరికి చెప్పుకుండా తమ గ్రామాలకు వెళ్ళిపోయారు. ఆ రాత్రే చెప్పి ఉంచే నలుగురిలో ఒకరిద్దరి ప్రాణాలైనా దక్కేవేమో.

ఆదివాసులలో ఈ విధమైన అనవసరమయిన నేర భావన కల్పించిన ఘనత ప్రభుత్వానిదే. అడవిలో దొరికే ఏ సంపదనయునా తమదిగా భావించి యథేష్టగా అనుభవించడం ఆదివాసీ సంస్కృతి. రంగురాళ్ళను అంతకంటే భిన్నంగా చూడవలసిన ఆవసరం ఆదివాసులకు లేదు. ఎవరో దళారులు బయటి నుంచి వచ్చి రంగురాళ్ళకు రకాన్ని బట్టి వంద గ్రాముల కింత ఇస్తామంటే వాళ్ళు రాళ్ళకోసం తవ్వుతున్నారు. దొరికినవి అమ్ముతున్నారు. పోలీసులూ, అటవీ శాఖ అధికారులూ దాడులు చేసి మామూళ్ళు బలవంతంగా వసూలు చేసినప్పుడూ, తమ పలుగూ పారల్ని జపు చేసుకున్నప్పుడే వారికి తాము చేస్తున్నది ‘నేరం’ అని అర్థమయింది. దానివల్ల జరిగిందేమిటంటే ఆ ‘నేరం’ చేసే క్రమంలో జరిగే ప్రమాదాలను గోప్యంగా ఉంచి వారు మరింత ప్రాణవస్తుం తెచ్చుకుంటున్నారు.

అటువైపు, నేరం చేస్తున్నామని తెలిసే చేస్తున్న వ్యాపారస్తులకు మాత్రం నేర భావనా లేదు, పోలీసుల వేధింపులూ లేవు. పోలీసులకూ, అటవీ శాఖ వారికి కొంత ముట్టజెప్పి హాయిగా లక్షలు సంపాదించుకుంటున్నారు.

ఆదివాసులకు ఆదాయం అందియ్యగల రంగురాళ్ళ తవ్వకాన్ని నేరంగా మార్చి, ఆ నేరానికి మూలమైన గిరిజనేతర వ్యాపారస్తులను అదుపు చేయక ఆదివాసులను వేధించడమే దానికి పరిపూరంగా ఎంచి, తవ్వకాలలో చనిపోయే ఆదివాసుల చావులు వారి స్వయంకృతాపరాధం అని చేతులు దులుపుకునే బదులు ఆ రంగురాళ్ళ గనులను ఆదివాసీ సంఘాలకే లీజుకిచ్చి వారికి గని తవ్వకంలో శిక్షణ ఇస్తే వాళ్ళయినా బాగుపడతారనే సూచన రాకపోలేదు కానీ మన రాష్ట్రం

పాలకులు దానిని పట్టించుకోలేదు. ఒరిస్సా రాష్ట్ర ప్రభుత్వం ఈ ప్రతిపాదనను సీరియస్గా తీసుకుని ఆమలు చేయడం ద్వారా వేలాది ఆదివాసీ కుటుంబాలకు జీవనాధారం లభించిందన్న విషయం ప్రచారమైన తరువాత కూడ మన రాష్ట్ర ప్రభుత్వంలో కదలిక లేదు. కొన్ని నెలలకొకసారి గని ప్రమాదాలు జరుగుతూనే ఉన్నాయి. ఆదివాసులు చనిపోతునే ఉన్నారు.

చివరికి రంపచోడవరం ఐ.టి.డి.వి ప్రాజెక్టు ఆఫీసర్ చౌరవ తీసుకున్నాడు. డివిజన్ స్థాయికి చెందిన అన్ని ప్రభుత్వ శాఖల అధికార్లనూ, ఎజెన్సీ గ్రామాల సర్వంచ్లనూ, వన సంరక్షణ సమితి అధ్యక్షులనూ, ఆదివాసీ శ్రేయోభిలాపులైన వ్యక్తులనూ సమావేశపరిచి ‘రంగురాళ్ళ సమస్య’ పైన ఒక కమిటీ వేసి ఏం చేస్తే బాగుంటుందో సూచనలిమ్మన్నాడు.

ఐ.టి.డి.వి. చౌరవతో ఆదివాసీ యువకుల సహకార సంఘాలు ఏర్పాటు చేసి వారికి రంగురాళ్ళ గనులు లీజాకిచ్చి తప్పకంలో తర్వీదు కూడా ఇస్తే ప్రమాదాలు తగ్గుతాయి, ఆదివాసుల జీవితాలూ బాగుపడతాయి అని వాళ్ళ సూచించారు. ఈ సూచనకు చట్ట రూపం ఇవ్వడానికి కావలసిన అవకాశాలు చట్టంలోనూ, రాజ్యంగంలోనూ ఉన్నాయి. షైడ్యూల్స్ ప్రాంతాలలో ఆదివాసులకు తప్ప వేరే ఎవ్వరికి మైనింగ్ లీజలు ఇవ్వడానికి వీలులేదని గనుల (నిర్వహణ, అభివృద్ధి) చట్టంలోని సెక్షన్ 11 ఎ (ఇది మన రాష్ట్రసికి మాత్రమే వర్తించే సవరణ) అంటుంది. ఆదివాసులకు ఇయ్యవచ్చున్న అర్థం అందులో ఇమిడి ఉంది. ‘1 ఆఫ్ 70’ చట్టం కూడా ఈ మాచే అంటుంది.

ఎజెన్సీలో ఉన్నది రిజర్వ్ ఫారెస్ట్ కాబట్టి కేంద్ర ప్రభుత్వం అనుమతి లేకుండా ఈ పని చేయలేదన్న అభ్యంతరానికి తావు లేదు. ఆదివాసీ ప్రాంతాలకు ఏ చట్టాన్నయినా తనకు ఉచితమని తోచిన మినహాయింపులతో వర్తింపజేసే అధికారాన్ని రాజ్యంగంలోని అయిదవ షైడ్యూలు రాష్ట్ర గవర్నర్కు (అంటే రాష్ట్ర ప్రభుత్వానికి) ఇచ్చింది.

అందువల్ల రంపచోడవరం ప్రాజెక్టు ఆఫీసరు పంపించిన సూచనలను ఆమలు చేయడానికి ప్రభుత్వం ముందు ఏ అవరోధమూ లేదు. అయినా అతను తన ప్రతిపాదన పంపించింది 1999 మార్చి నెలలో కాగా, దాదాపు ఒక సంవత్సర కాలం ప్రభుత్వం దానిని పట్టించుకోలేదు. చివరికి ఇచ్చరు ఆదివాసీ యువకులు పైకోర్పులో రిట్ పిటిషన్ వేసిన తరువాత పైకోర్పుతో చెప్పించుకోవడం

ఎందుకనుకున్నారో ఏమోగానీ రంపచోడవరం ప్రాజెక్టు ఆఫీసర్ సూచనలను ఆమోదిస్తూ జీవో జారీ చేశారు.

ఇంక అది కాగితాల మీదనే ఉండిపోకుండా అమలు చేయించుకోవడానికి అదివాసులు, అదివాసీ సానుభూతిపరులు ఎంత ప్రయాసపడవలసి ఉందో!

అంధ్రప్రభ దినపత్రిక

16 మార్చి 2000

ఎజెన్సీలో ప్రైవేట్ మైనింగ్ : రాజ్యంగం ఎమంటోంది?

నిత్యం గండం ఎదుర్కొనే విషయాలు ఈ ప్రపంచంలో కొన్ని ఉంటాయి. వాటిలో ఒకటి పెద్దాయిల్లు ప్రాంతాలలో ఆదివాసుల భూములు అన్యాక్యాంతం కాకుండా కాపాడే ఉద్దేశంతో ఉనికిలోకి వచ్చిన ఎల్.టి.ఆర్ చట్టం. పెద్దాయిల్లు ప్రాంతాలలో ఎప్పటి నుంచో నివాసముంటున్న గిరిజనేతర చిన్న రైతుల సమస్యల పేరిట ఆ చట్టాన్ని సవరించాలన్న డిమాండ్, సవరించే ప్రయత్నాలు ఒక దశాబ్ద కాలంపైగా జరుగుతున్నవే.

ఇప్పుడు వేరే కోణం నుంచి గండం వచ్చింది. దాని పేరు ‘అభివృద్ధి’. రాష్ట్రంలోని ఉత్తరాంధ్ర జిల్లాలలోని పెద్దాయిల్లు ప్రాంతాలలో అల్యామినియం లోఫోనికి ముడి ఖనిజమైన బాక్సోట్ విస్తారంగా దొరుకుతుందనేది చాలా కాలంగా తెలిసిన విషయమే. దానిని ప్రభుత్వరంగ ఖనిజ ఉత్పత్తి సంస్థలచేత తవ్వి తీయించే ప్రయత్నం చేసి ఉంటే ఎల్.టి.ఆర్ చట్టం అడ్డు వచ్చి ఉండేది కాదు. అయినప్పటికీ ఆదివాసుల బతుకులపైన అది తీవ్ర దుష్పుభావం వేసి ఉండేదనేది వేరే సంగతి.

కారణమేమయితేనేం, ఆ మూడు జిల్లాలలోని తూర్పు కనుమల కొండలలో ఉన్న బాక్సోట్ ఖనిజాన్ని వెలికి తీసే ప్రయత్నం ఎప్పుడూ జరగలేదు. రెండెళ్ళగా మాత్రం చంద్రబాబు ప్రభుత్వం ఆ ఖనిజమంతా వృథాగా ఉండిపోవడం రాష్ట్రానికి, రాష్ట్ర అభివృద్ధికి చాలా నష్టం అని పదే పదే అంటున్నది.

అయితే ఇప్పుడిక ప్రభుత్వ రంగంలో ఏదీ చేపట్టబోవడం లేదు కాబట్టి ఆ ఖనిజాన్ని వెలికి తీసే మైనింగ్ ప్రక్రియనూ, దాని నుండి అల్యామినియం తీసే పరిశ్రమలనూ ప్రైవేట్ పెట్టుబడిదార్లకు అప్పగించే ఆలోచనను రాష్ట్ర ప్రభుత్వం నెమ్ముదిగా ప్రచారంలో పెట్టింది. కేవలం ఆదివాసుల ప్రయోజనాల పేరిట అంత విస్తారంగా లబ్ధమయ్యే ఖనిజాన్ని వాడుకోకుండా ఉండడం తెలివితక్కువతనమనీ, ఆ పని ప్రైవేట్ కంపెనీలకు అప్పగించడానికి చట్టంలో ఉన్న ఆటంకాలను తొలగించాలనీ రెండేరెండు వాక్యాలలో విజన్-2020లో చెప్పబడింది. ఆ ‘స్వర్ణాంధ్ర ప్రదేశ్’ ప్రణాళికలో ఆదివాసుల గురించి ఉన్నది రెండు వాక్యాలే కావడం విశేషం!

ఇప్పుడు ఆ అభిప్రాయానికి రాష్ట్ర ప్రభుత్వం కార్యరూపం ఇవ్వడానికి పూనుకుంది. అంటే ఎజెస్‌ఎస్‌లో ప్రైవేట్ మైనింగ్కు ఆటంకంగా ఉన్న చట్టాలను సపరించడానికి పూనుకుంది. ఎల్.టి.ఆర్ చట్టంలోని సెక్షన్ 3(1) ప్రకారం పెద్దాల్యు ప్రాంతాలలో ఏ వ్యక్తి నుంచి గానీ గిరిజనేతరులకు జరిగే భూమి బదలాయింపు చెల్లదు. ఆ వ్యక్తి ఆదివాసి కాపచ్చ, ఆదివాసీయేతరుడు కాపచ్చ. ఎవరినుంచయినా సరే భూమి బదలాయింపంటూ జరిగితే అది ఒక ఆదివాసికి లేదా ఆదివాసులు మాత్రమే సభ్యులుగా ఉన్న సహకార సంఘానికి మధ్య జరగాలని ఎల్.టి.ఆర్ చట్టం అంటుంది.

అయితే ప్రభుత్వం కూడా ఈ ‘వ్యక్తి’ అనే భావన కిందికి వస్తుందా? అందే ప్రభుత్వం పెద్దాల్యు ప్రాంతంలో తన ఆధినంలో ఉన్న భూమిని గిరిజనేతరులకు బదలాయించవచ్చునా లేక ఆదివాసులు మాత్రమే దానికి అర్పులా? ఈ ప్రశ్న కొన్ని సంవత్సరాల క్రితం కోర్టు ముందుకు వచ్చింది. విశాఖపట్టం ఎజెస్‌ఎస్‌లో బీర్లాలకు చెందిన ఒక కంపెనీకి రాష్ట్ర ప్రభుత్వం కొంత భూమిని గనుల తవ్వకానికి లీజుకిచ్చినప్పుడు, ఆ లీజు చెల్లాడని ‘సమత’ అనే ‘ఎస్టేషన్’ ప్రైకోర్టులో కేసు వేసింది. ఎల్.టి.ఆర్ చట్టంలోని నిషేధంలో ‘వ్యక్తి’ అన్నది కేవలం మనుషులనే కాక ప్రభుత్వాన్ని కూడా సూచిస్తుందని ‘సమత’ వాడించింది. మన ప్రైకోర్టు ఒప్పుకోలేదు కానీ అప్పేల్ను సుఫీంకోర్టు ఒప్పుకుంది. ‘సమత వర్ణన’ స్టేట్ ఆఫ్ అంధ్రప్రదేశ్ కేసులో జప్పిన రామస్వామి ఇచ్చిన తిర్పు ఎల్.టి.ఆర్ చట్టాన్ని వివరంగా వ్యాఖ్యానించింది. ప్రభుత్వం ఎజెస్‌ఎస్‌లో గనుల కోసం కానీ, వేరే దేని కోసం కానీ భూములను గిరిజనేతరులకు బదలాయించడానికి వీలు లేదంది. ఎల్.టి.ఆర్ చట్టంలోనే కాక మైన్స్ అండ్ మినరల్స్ రెగ్యులేషన్ అండ్ డెవలప్మెంట్ (ఎం.ఎం.ఆర్.డి.) చట్టంలో కూడా (మరింత ప్రత్యక్షంగా) సెక్షన్ 11 (5)లో ఈ నిషేధం ఉండని సుఫీంకోర్టు గమనించింది.

జప్పుడు ఈ రెండు చట్టాలనూ సవరించి విశాఖపట్టం ఏజెస్పీలో ప్రైవేట్ కంపెనీలకు మైనింగ్ లీజు ఇవ్వాలని చంద్రబాబు సంకల్పం. ఆదివాసీ సలహా మండలి ముందు ఈ ప్రతిపాదన జప్పటికే పెట్టారు. ఈ పని చేయకూడదని సి.పి.ఐ.(ఎ)కు చెందిన ఎం.ఎల్.ఎ తప్ప వేరే ఎవ్వరూ నిర్ద్యంద్వంగా అనలేదు కానీ ఈ చర్య ఫలితం ఏ విధంగా ఉంటుందో ఇంకొంచెం ఆధ్యయనం చేసి చూడాలనీ, ఇతర రాష్ట్రాలలో ఇటువంటి లీజులిచ్చిన చోట ఏం జరిగిందో చూసి రావాలనీ ఆదివాసీ సలహా మండలి చివరికి తీర్మానించి నిర్ణయాన్ని వాయిదా వేసింది.

రాష్ట్ర అడ్యకేట్ జనరల్ మాత్రం ఆ రెండు చట్టాలనూ ప్రభుత్వం కోరిన పద్ధతిలో సవరించదలచుకుంటే దానికి ఆటంకమేమీ లేదని సలహా ఇచ్చారట. అడ్యకేట్ జనరల్గారు విషయాన్ని ఎంత లోతుగా ఆధ్యయనం చేసి ఈ సలహా ఇచ్చారో తెలీదు కానీ అది నిజం కాదు.

ఎందుకంటే ఏజెస్పీలో ప్రభుత్వం ప్రైవేట్ మైనింగ్ లీజులు ఇవ్వడానికి వీలులేదని జస్టిస్ రామస్వామిగారు ఇచ్చిన తీర్పు కేవలం ఎల్.టి.ఆర్ చట్టాన్ని వ్యాఖ్యానించి ఇచ్చింది కాదు. అదే నిజమయితే ఆ చట్టాన్ని రాష్ట్ర ఆసెంబ్లీ సవరించి వారి తీర్పును వమ్ముచేసి ఉండవచ్చు. కానీ రామస్వామి గారు రాజ్యంగాన్ని వ్యాఖ్యానించి ఈ నిర్దారణకు వచ్చారు. రాజ్యంగంలోని అయిదవ పెద్దుయాలు పేరా 5 (2) (ఎ), (బి)లలోనే ఆ నిషేధం అంతర్లీనంగా ఉందని ఆయన అన్నారు. రాజ్యంగాన్ని వ్యాఖ్యానించి ‘దాని భావం ఫలానా’ అని చెప్పే అధికారం సుప్రీంకోర్టుకు మాత్రమే ఉంది. ఆ వ్యాఖ్యానాన్ని అధిగమించాలంటే రాజ్యంగ సవరణ తప్ప వేరే మార్గం లేదు. ఆ అధికారం రాష్ట్ర ఆసెంబ్లీకి లేదు.

జస్టిస్ రామస్వామి ‘సమత’ కేసులో ఇచ్చిన తీర్పు ఇంకొక ఆటంకాన్ని కూడా చంద్రబాబు ముందు పెట్టింది. రాజ్యంగంలోని అయిదవ పెద్దుయాలు, పెద్దుయాలు ప్రాంతాలలో ‘శాంతి, సత్పురిపాలన’ల కోసం గవర్నర్ చేతిలో విస్తృత అధికారాలు ఉంచింది. పార్లమెంట్, అసెంబ్లీలు చేసిన చట్టాలను పక్కన పెట్టి ప్రత్యేక అదేశాలు జారి చేసే అధికారం సహాతం ఇచ్చింది. ‘శాంతి, సత్పురిపాలన’ అనేవి ఏ దిశగా ఉండాలో రాజ్యంగం స్పష్టంగా చెప్పలేదు కానీ రాజ్యంగంలోని భిన్న విషయాలను సమన్వయపరిచి వ్యాఖ్యానించుకోవాలన్న సాధారణ సూత్రాన్ని ఆధారం చేసుకుని ఆర్థికల్ 15 (4), 46 (1) మొదలయిన అధికరణల వెలుగులో చూసినప్పుడు ‘శాంతి, సత్పురిపాలన’ అనేవి ఆదివాసుల సామాజిక, ఆర్థిక

పురోభివృద్ధిని ప్రాతిపదికగా కలిగి ఉండాలని రాజ్యాంగకర్తల ఉద్దేశం అని జస్పిన్ రామస్వామి వ్యాఖ్యానించారు. కాబట్టి ఆదివాసుల ప్రయోజనాలకు విరుద్ధమైన అంశాలను సత్పరిపాలన పేరిట ఏజెస్పీలో ప్రవేళపెట్టడాన్ని ఈ వ్యాఖ్యానం ప్రకారం రాజ్యాంగం ఒప్పుకోదు. ఈ వ్యాఖ్యానం చంద్రబాహుకు నష్టుకపోవచ్చును గానీ రాజ్యాంగాన్ని వ్యాఖ్యానించి దాని భావం ‘ఇది’ అని ప్రకటించే ఆధికారం సుప్రీం కోర్టుకు మాత్రమే ఉండి కాబట్టి ఆయన చేయగలిగిందేమీ లేదు. మాన్యులు రాష్ట్ర అడ్యూకేట్ జనరల్‌గారు తమ అభిప్రాయాన్ని సపరించుకోవలసి ఉంటుంది.

మరో విపయమేమిటంచే ఏజెస్పీలో ప్రైవేట్ మైనింగ్ లీజులు ఇవ్వడం ఆదివాసుల మంచికోసమేనని రాష్ట్ర ప్రభుత్వం దబాయించ జాస్తున్నది. గనులలోనూ వాటి నుండి తవ్వితీసిన ఖనిజం మీద ఆధారపడ్డ అల్యామినియం ఫ్యాక్టరీలోనూ ఆదివాసీ యువకులకు చాలా ఉద్యోగాలు వస్తాయట. అందువల్ల ఈ ‘అభివృద్ధి’ని కాదనే వారు ఆదివాసులను వెనుకబాటుతనంలో ఉంచేయాలను కునే శత్రువులట. ప్రభుత్వమే కాదు, సి.పి.ఐ నాయకులు పువ్వాడ నాగేశ్వరరావు గారు కూడా ఈ మాటలు అంటున్నారు.

బాక్టోర్స్ గనులనూ, అల్యామినియం ఫ్యాక్టరీనీ ప్రభుత్వం ప్రైవేట్ కంపెనీల ద్వారా సడిపించాలని ప్రతిపాదిస్తున్నది. ప్రైవేట్ రంగంలో ఏ రకమైన రిజర్వేషన్లు మన దేశంలో లేవు. కొత్తగా కల్పించే ఉద్దేశమూ మన పాలకులలో లేదు. రిజర్వేషన్లు లేకుండా ప్రైవేట్ కంపెనీలు తమంతట తాము ఆదివాసులకు ఉద్యోగాలిచ్చే ప్రస్తుతి లేదు.

ప్రైవేట్ గనుల దాకా ఎందుకు, ప్రభుత్వ రంగంలోని సింగేణి బొగ్గు గనులను చూసినా తెలుస్తుంది ఆ విపయం. ఖమ్మంలో, ఆదిలాబాద్లో, ఇప్పుడు కొత్తగా వరంగల్లలో ఉన్న సింగరేణి బొగ్గు గనులన్నీ ఆదివాసీ ప్రాంతంలోనే ఉన్నాయి. కానీ కార్బూకులలో ఆదివాసులెంతమంది ఉన్నారు? గని కార్బూకుల గురించే మాట్లాడుకుండాం. తవ్వి తీసిన బొగ్గును ముడిసరుకుగా వాడుకునే కంపెనీల గురించి అడగడం కూడా వ్యథా. కొత్తగూడెం, రామగుండంలలోని థర్మల్ విద్యుత్ కేంద్రాలలోనూ, రామగుండంలోని కేంద్ర ప్రభుత్వ ఎరువుల కార్బోరేషన్ ఫ్యాక్టరీలోనూ, మంచిర్యాల దగ్గరున్న నస్సుర్లోని కోల్ కెమికల్ కాంప్లెక్స్ లోనూ ఆదివాసులు ఎంతమంది పని చేస్తున్నారని అడిగి ప్రయోజనం లేదు. బొగ్గు గనుల గురించే అడుగుదాం. అక్కడయినా ఎంత మంది ఉన్నారు? కొత్తగూడెం, ఇల్లందు గని కార్బూకులలో ఆదివాసులు ఎంత నిష్పత్తిలో ఉన్నారో, ఆ గనుల వల్ల

తరిగిపోయిన అడవులలో ఒకనాడు నివసించిన ఆదివాసులలో ఎంతమందికి ఆగనులలో పని దౌరికిందో-పువ్వడ నాగేశ్వరరావుగారికి తెలియదనుకోవాలా? ఖమ్మంలో కొండరికైనా దౌరికిందేమోగానీ ఆదిలాబాద్ లోని గని కార్బ్రూకులలో గోండు గిరిజనులకు శూన్యమనే చెప్పుకోవాలి. అటువంటప్పుడు బాక్షైట్ గనుల కథ అంతకంటే భిన్నంగా ఉండబోతుందా?

అంధ్రప్రదేశ్ దినపత్రిక

22 జూన్ 2000

ఆదివాసులకు ఏ మాత్రం మేలు చేయని గనుల లీజును వ్యతిరేకిద్దాం

ఉన్న హక్కులు తీసేస్తామని పదే పదే బెదిరిస్తూ ఉంటే కొత్త హక్కులు అడగుండా ఉంటారనేది పాలనా దక్కత గలవారు బాగా ఎరిగిన సత్యం.

మన ముఖ్యమంత్రి చాలా పాలనాదక్కత గలవారు.

ఆరు నెలలకొకసారి మన రాష్ట్రంలో 1 ఆఫ్ 70 గురించి వాడిగా చర్చ జరుగుతూనే ఉంటుంది. ఈ చర్చ చూసి ఆదివాసులకు ఎంత ఇచ్చేస్తున్నారో అని విషయం తెలియనివాళ్ల అనుకోవాలి. 1 ఆఫ్ 70 కింద ఆదివాసులకు చాలా ఇచ్చేయబట్టే కదా ఇతరులు ఒళ్లు మండే కడుపు మండో ఆరు నెలలకొకసారి గొడవపెట్టి ఆ చట్టాన్ని చర్చకు తెస్తున్నారు అనుకోవాలి. నిజానికి ఆ చట్టాన్ని అమలు చేసింది తక్కువ, దానిని తీసేస్తామనీ సవరించేస్తామనీ బెదిరించింది ఎక్కువ. ఆదివాసులకు జరిగిన అన్యాయాన్ని గురించి ఎన్నడూ మాట్లాడని వాళ్లు ‘ఏద గిరిజనేతరుల మాట ఏమిటి?’ అంటూ ఆరు నెలల కొకసారి చర్చ లేవదీస్తుంటారు.

అది అట్లా ఉండగా ఇప్పుడు ఉత్తరాంధ్ర ఏజెన్సీకి బ్యాక్టెట్ గండముకటి వచ్చి పడింది. నిజానికి ఈ సూచన చంద్రబాబు ఒక ఆప్ట్రోలియా కాంట్రాక్టర్ చేత రాయించిన విజన్ 2020 అనే విధాన పత్రంలోనే ఉంది. 20 ఏళ్లలో రాష్ట్రాన్ని స్వర్ణాంధ్రప్రదేశగా మార్చడం కోసం తయారు చేసిన ఆ విధాన పత్రంలో రాష్ట్ర జనాభాలోని అట్టడుగు 6 శాతమైన ఆదివాసుల గురించి ఒక్క వాక్యం కూడా

లేకపోగా, బాక్టైట్ తవ్వకాన్ని ప్రైవేట్ కంపెనీలకు అప్పగించడానికి ఆటంకంగా ఉన్న చట్టాలను సపరిందాలన్న ఒక్క చల్లటి మాట మాత్రం ఉంది.

ఆ చట్టాలలో ఒకటి ఎల్.టి.ఆర్ చట్టం. దానికి ‘1 ఆఫ్ 70’ చేసిన సవరణ ప్రకారం ఏజెన్సీలో గిరిజనేతరుల చేతిలోకి భూమి బదలాయింపు ఏ రూపంలోనూ జరగడానికి వీలు లేదు. అంటే ఖనిజం తవ్వడానికి గానీ శ్యాక్షరీ నెలకొల్పడానికి గానీ ప్రభుత్వం వారికి భూమిని లీజుకివ్వడానికి వీలు లేదు.

మరొకటి గనులు, ఖనిజాల (నియంత్రణ, అభివృద్ధి) చట్టం (ఎం.ఎం.ఆర్.డి చట్టం). ఈ చట్టంలో మన రాష్ట్రానికి మాత్రమే వర్తించే సవరణ ఒకటి ఉంది. దాని ప్రకారం ఏజెన్సీలో ఆదివాసులకు, లేదా ఆదివాసులు మాత్రమే సభ్యులుగా ఉన్న సహకార సంఘాలకు తప్ప వేరెవ్వరికీ ప్రభుత్వం గనుల్ని లీజుకివ్వడానికి వీలు లేదు.

మూడవది ఆటవీ (సంరక్షణ) చట్టం. దాని ప్రకారం కేంద్ర ప్రభుత్వం అనుమతి లేకుండా రిజర్వ్ ఫారెస్ట్లో రాష్ట్ర ప్రభుత్వం ఎవరికీ ఎటువంటి గనుల లీజులు గానీ శ్యాక్షరీలు నెలకొల్పడానికి అనుమతి గానీ ఇవ్వడానికి వీలు లేదు. ఒకవేళ కేంద్ర ప్రభుత్వం అనుమతి ఇవ్వదలచుకుంటే అనేక విషయాలను లెక్కలోకి తీసుకోవాలి. ఆ అడవి అభయారణ్యమా? అందులో జీవజాతుల నిక్షేపాలేవైనా ఉన్నాయా? ఏదైనా తరిగిపోతున్న జంతుజాతి గానీ వృక్షజాతి గానీ ఉందా? ఆ అడవిని గనులకు అప్పగించేస్తే సమీపంలోని ఏదైనా నదిలోకి నీటి చేరిక తగ్గిపోతుందా? రాష్ట్ర ప్రభుత్వం లీజుకియూలన్న ప్రతిపాదన చేసే ముందు ఇతర ప్రత్యామ్నాయాలన్నీ ఆలోచించిందా? ఆ అడవిని గనుల కోసం ఇచ్చేస్తే, ఆటవీకరణ కోసం మళ్ళీ అంత భూభాగాన్ని వేరే ఎక్కుడయినా రాష్ట్ర ప్రభుత్వం చూపించగలదా?

కేంద్ర ప్రభుత్వం ఇవన్నీ ఆలోచించిగానీ రిజర్వ్ ఫారెస్ట్లో గనుల లీజుకు అనుమతి ఇవ్వుకూడదు.

ఈ మూడు అవరోధాలలో మూడవ దాని గురించి మన ముఖ్యమంత్రి పెద్దగా ఆందోళన చెందుతున్నట్టు లేదు. కేంద్రంలో ఏ కూటమి అధికారంలో ఉన్నా తను ఆ కూటమితోనే ఉంటాడు కాబట్టి కేంద్రం అనుమతి ఏదో ఒకటి చేసి తెచ్చేసుకోవచ్చని అనుకుంటున్నాడు. ‘ప్రాంతిక వాడు మనవాడా కాదా’ అనే విషయం చూసుకుంటే చట్టం సంగతి వాడు చూసుకుంటాడని నమ్మె రాజకీయ సంస్కృతి కదా వారిది.

కానీ మొదటి రెండు అవరోధాలూ ఇట్లూ తొలగిపోవు కాబట్టి ఆ చట్టాలను సపరిస్తానంటున్నాడు. రాష్ట్రంలోని గిరిజన ఎం.ఎల్.ఎలందరూ సభ్యులుగా ఉండే

ఆదివాసీ సలహా మండలి ముందు ఈ ప్రతిపాదన పెట్టాడు. ‘అభివృద్ధికి అడ్డం రావణ్ణ జాగ్రత్త’ అన్న బెదిరింపు బాగానే ప్రయోగించాడు. మే 10న మొదటి దఫా చర్చ జరిగినప్పుడు ‘ఖనిజాల తప్యకం చేపట్టిన ఇతర రాష్ట్రాల ఆదివాసీ ప్రాంతాలలో పరిస్థితి ఏ విధంగా ఉండో చూసిన తరువాత చెప్పాం’ అని సలహా మండలి తీర్మానించింది. అలస్యం ఎందుకని రాష్ట్ర ప్రభుత్వం ఆదే నెల 21-23 తేదీలలో ఒరిస్సాలోని దామన్జోడి గనుల ప్రాంతానికి వారిని తీసుకుపోయింది. తిరిగొచ్చిన వెంటనే 24న మళ్ళీ ఆదివాసీ సలహా మండలి సమావేశం నిర్వహించి ‘ఇప్పుడు చెప్పండి’ అని దబాయించింది.

ఈ తొందర చూస్తేనే ఎవరికయినా అనుమానం రావాలి. రెండు వారాల గడువులో తొలి దఫా చర్చ, అందులో సందేహాలు వ్యక్తం కావడం, ఒరిస్సా పర్యటన, మళ్ళీ రెండవ దఫా సమావేశం, నిర్ణయం అన్నే జరిగిపోయాయంచే తప్పబోయేవి భాక్షిట్ నిక్షేపాలా లేకపోతే ఆలస్యం చేస్తే కుల్లిపోయే ఉమోటాలా? చింతపల్లి ఏజన్సీలో ‘అభివృద్ధి’ కోసం అంతటి ఆగలేని ఆరాటం ఉందా?

24వ తేదీన ఆదివాసీ సలహా మండలిలో జరిగన చర్చ చూస్తే ఒకరిద్దరు మినహాయించి తక్కిన సభ్యులైవరికి తాము చేయబోయే నిర్ణయం పర్యవసానాలు ఏ విధంగా ఉండబోతాయో అర్థం కాలేదని స్పష్టమవుతుంది. అదేదో ఈ ఒక్క అల్యామినియం ఫ్యాక్టరీకి పరిమితమయిన నిర్ణయమయినట్టు వారు మాట్లాడారు. కానీ సలహా మండలి ఆమోదం తెలిపిన చట్ట సవరణల ఫలితం చాలా దూరం పోతుంది. కనీసం 150 సంవత్సరాల నుంచి ఆదివాసులు చేసిన పోరాటాల ఫలితంగా వచ్చిన హక్కులు ఒక్క దెబ్బతో పక్కకు పోతాయి. గిరిజనేతర పైవేట్ వ్యక్తులకూ కంపెనీలకూ పెడ్యూల్స్ ప్రాంతంలో భూములు లీజుకీయవచ్చునని చట్టాన్నే సపరించిన తరువాత అది కేవలం చింతపల్లి అల్యామినియం ఫ్యాక్టరీకి ఎందుకు పరిమితం అవుతుంది?

ఉత్తరాంధ్ర ఏజన్సీ అంతటా భాక్షిట్ నిక్షేపాలున్నాయి. చింతపల్లి దగ్గర మాత్రమే కాదు. భాక్షిట్ ఖనిజమే కాదు, రంగురాళ్ళ నిక్షేపాలూ ఉన్నాయి. ‘1 ఆఫ్ 70’ కారణంగానే ఆ రంగురాళ్ళ తప్యకాన్ని గిరిజనేతర వ్యక్తులకు లీజుకు ఇవ్వకుండా ఆదివాసీ యువకుల సహకార సంఘాలకే ఇవ్వాలని ప్రభుత్వం ఈ మధ్యనే జీవో జారీ చేసింది. చింతపల్లి అల్యామినియం ఫ్యాక్టరీ విషయంలో ఉన్న ఆరాటం ఆ జీవో అమలు విషయంలో లేదు కాబట్టి దాని అమలు ప్రస్తుతం నత్తునడక నడుస్తున్నది. రేపు చట్టసవరణ చేసేస్తే ఆ జీవోను వెనక్కి తీసుకుని రంగురాళ్ళ లీజుకూడా గిరిజనేతరులకు

ఇవ్వరని నమ్మకమేముంది? మేము దానికి ఒప్పుకోము అని ఆదివానీ సలహా మండలి సభ్యులు అంటారేమో. మిమ్మల్ని ఎవరు అడుగుతారు? చట్టసవరణకు మీ ఆమోదం తీసుకుంటారుగానీ ప్రతీ లీజుకూ తీసుకోరు గదా!

కాబట్టి, ఈ ఆమోదం కేవలం చింతపల్లి అల్యామినియం ఫ్యాక్టరీకే పరిమితం కావాలి గానీ ‘ఏజెన్సీలోకి పరిశ్రమల వరద రావడానికి వీలులేదు’ అంటూ ఆదివానీ సలహా మండలి మే 24 నాటి ఆమోదానికి పెట్టిన ‘ఘరతు’ వారికి ఆత్మసంతృప్తి నివ్వడానికి తప్ప ఇంకెందుకూ పనికి రాదు.

నిర్వాసితులయిన ఆదివాసులకు నష్టపరిహారం ఇవ్వాలనీ, ఇళ్ల కట్టియూలనీ, ఫ్యాక్టరీలో ఉద్యోగాలు అత్యధికంగా వారికి ఇవ్వాలనీ, ఫ్యాక్టరీ లాభాలలో కొంత భాగం పరిసర ప్రాంతాల అభివృద్ధి కోసం వెచ్చించాలనీ, కాపీ తోటలు తొలిగించినట్టయితే వాటిలో పని చేస్తున్న వారికి వేరే పనులు కల్పించాలనీ ఇత్యాది ‘ఘరతులు’ కూడా ఆదివానీ సలహా మండలి పెట్టింది.

నష్టపరిహారం ఎవరికిస్తారు? దేనికిస్తారు? గనులు, ఫ్యాక్టరీ నెలకొల్పుబోయే భూమిలో పట్టాపుక్కలేవర్కైనా ఉంటే వారికి ఆ మేరకు ఇస్తారు. దానికి ఆదివానీ సలహా మండలి పరిశు అవసరం లేదు. నూరేళ్లగూ అమలులో ఉన్న భూమి సేకరణ చట్టం ఉండనే ఉంది. కానీ అడవిమైన ఆస్తిపుక్కలేకుండా జీవనాధారం పొందేవారు అనేకులుంటారు. వారికి ఏ రకమైన నష్టపరిహారం ఇస్తారు? చింతపల్లి ఏజెన్సీలోని రిజర్వ్ ఫారెస్ట్లో పట్టా లేకుండా పోడు వ్యవసాయం చేసే కోందు (సామంత) కుటుంబాలు చాలా ఉన్నాయి. ఒకవేళ వాళ్లకు కూడా నష్టపరిహారం ఇవ్వాలని ఆదివానీ సలహా మండలి తీర్మానం చేసినా వాళ్లకిపుడిచ్చేస్తే రేపు రిజర్వ్ ఫారెస్ట్లో చట్టవిరుద్ధంగా వ్యవసాయం చేసే వారందరూ మానుకొమ్మంచే నష్టపరిహారం అడుగుతారు కాబట్టి ఏలు కాదని ప్రభుత్వం అనదా? నిర్వాసితులకు ఇదిస్తామనీ అదిస్తామనీ మొదట్లో ఒప్పందాలు చేసుకొని వారిని తొలగించేసి ఆ తరువాత ఆ ఒప్పందం చెల్లదనీ, చట్టవిరుద్ధమనీ, కోర్టు తీర్పుకు విరుద్ధమనీ లేకపోతే పైనాన్న శాఖ అభ్యంతరం తెలిపిందనీ చెప్పి ఆ పేసిన ఉదంతాలు ఎన్ని లేవు? కొత్తగా ఎం.ఎల్.ఎలయిన ఆదివానీ శాసనసభ్యులకు తెలియకపోవచ్చును గానీ పాతవారికి తెలియదా?

పోడు వ్యవసాయమొక్కటే కాదు. అడవి సంపద సేకరణ ఆదివాసులకు చాలా జీవనాధారం కల్పిస్తుంది. అకులు, కాయలు, పట్లు, కర్ర సేకరించి వారు జీవనం సంపాదించుకుంటారు. దానికి నష్టపరిహారం ఎట్లా ఇస్తారు? ఎవరికని ఇస్తారు? లీజుకిచ్చే భూములలో నివసించేవారే కాక దానికి వెలుపల ఉండేవారు

కూడా అక్కడ జీవనాధారం పొందుతూ ఉంటారు. వారినందరినీ గుర్తించి నష్టపరిహారం ఇవ్వడం జరిగే పనేనా?

ఉద్యోగాలు అత్యధికంగా ఆదివాసులకే ఇవ్వాలని కూడా సలహా మండలి షరతు పెట్టింది. కానీ అక్కడ గనులు లీజుకు ఇవ్వబోయేది ప్రైవేట్ కంపెనీలకు. ఫ్యాక్టరీ కట్టబోయేది ఏదో ఒక ప్రైవేట్ కంపెనీ. ప్రైవేట్ రంగంలో ఇప్పటిదాకా ఏ రకమైనా రిజర్వేషన్లు లేవు. అత్యధిక ఉద్యోగాలు కాదు కదా, ప్రభుత్వ రంగంలో ఉండే 6 శాతం రిజర్వేషన్ కూడా ఆదివాసులకు ప్రైవేట్ రంగంలో ఉండదు.

అటువంటప్పుడు సలహా మండలి షరతు అమలు కావాలంటే లీజులోనే ప్రభుత్వం ఈ నియమాన్ని రాయివలసి ఉంటుంది. అప్పుడు లీజు తీసుకోవడానికి ఏ కంపెనీ ముందుకు రాకపోతే ఏమనుతుంది? బాక్స్‌టోచ్ ఖనిజాన్ని ‘వృథా’ పోనివ్వకూడదన్న ఆరాటం గడా ఈ గొడవకు మూలం. మరి అప్పుడు ప్రభుత్వం ఆ నియమాన్ని వదులుకోదా? వదులుకోకుండా ఆదివాసీ సలహా మండలి అడ్డుపడుతుందా? లేదా లోపాయికారీగా ప్రభుత్వమూ, ఆ కంపెనీ కూడబలుక్కుని ‘అర్ధత గల ఆదివాసులను తీసుకుంటాం’ అని లీజులో రాసుకుంటారు. ఆ తరువాత మీకెవ్వరికి అర్ధత లేదు పొమ్మంటారు. మూటలు మోసే క్యాజీవల్ కార్పూకులుగా మాత్రం పనికొస్తారంటారు. ఇది ఎన్ని చోట్ల జరగలేదు? తాము ఆదివాసులతో మాట్లాడామనీ, వారంతా అల్యామినియం ఫ్యాక్టరీ, గనులు ఎజస్టీలో రావాలని కోరుకుంటున్నారనీ, ఉత్సాహంగా ఎదురు చూస్తున్నారనీ సలహా మండలి సభ్యులు అన్నారు. ఎవరెవరితో మాట్లాడారు, ఎంతమందితో మాట్లాడారు అన్న చర్చలోకి పొకుండా ఈ అభిప్రాయం ఆదివాసులలో ఉండడం సహజమేనని కూడా ఒప్పుకోవచ్చు. విశాఖపట్టం వీధులలో కనిపించే అభివృద్ధి తమకు కూడా కావాలని చింతపల్లి ఆదివాసులు కోరుకోవడంలో ఆశ్చర్యపోవలసిందేమీ లేదు. వారు శాశ్వతంగా పోడు కొట్టుకుంటూ కుంకుడూకాయలు ఏరుకొని జిసినికి అమ్ముకుంటూ బతకాలనే కోరుకుంటారని అనుకోవాల్సిన అవసరం లేదు.

కానీ ఈ అశకూ రెపు జరగబోయే దానికి పోలికేమీ లేదని తెలిసి కూడా అది తెలియని వారి ఆశను అడ్డం పెట్టుకుని నిర్ణయాలు తీసేసుకునే కౌటిల్యాన్ని ఏమనాలి? జార్థండ్ ప్రాంత పారిశ్రామిక నగరాలు-రూర్మేలా నుండి టూటూనగర్ దాకా ఉత్తరాంధ్ర వాసులకు సుపరిచితమే. ఆక్కడ తమ భూములనూ తమ అడవినీ గనుల కోసం ఫ్యాక్టరీల కోసం కోల్పోయిన ఆదివాసులు ఎంత సుందరమైన అభివృద్ధిని పొందారు? అతికొఢ్చి మంది మాత్రమే అభివృద్ధిలో భాగమయ్యారు

గానీ అంతకంటే చాలా ఎక్కువమంది నేర ప్రపంచంలోకి నెట్లుబడ్డారు. కిరాయి హంతులు, వ్యభిచారులు, దొంగలు, మాఫియాల ఆనుయాయులు ఆయ్యారు. మెజారిటీ అర్థ నిరుద్యోగపు ఆభ్యర్తతతో బతుకులు ఈడుస్తున్నారు. ఈ సంగతి తెలియని పెదబయలు వాసులూ, కొయ్యారు వాసులూ గనుల కోసం, ఘోక్కరీ కోసం ఆశగానే ఎదురు చూడవచ్చును గాక. అయితేనేం? వాళ్ల అమాయకత్వాన్ని 'ప్రజల కోరిక'గా భావించి చాలా తీవ్ర పరిణామాలు ఉండగల మార్పులు అహ్వ్యనిద్దామా?

దీని విజ్ఞత సంగతి అటుంచి, ప్రభుత్వం ప్రతిపాదిస్తున్న చట్ట సవరణలు చేపట్టే శాసన సంబంధమైన అధికారం రాష్ట్ర ఆసెంబ్లీకి ఉందా అంటే లేదనే చెప్పాలి. ఎల్.టి.ఆర్ చట్టంలోని సెక్కన్ 3(1) (ఎ)ను సవరించాలనీ, గనులు, ఖనిజాల (నియంత్రణ, అభివృద్ధి) చట్టం (ఎం.ఎం.ఆర్.ఎం.యాక్ట)లోని సెక్కన్ 11 (5) ను తొలగించాలనీ ప్రభుత్వం ప్రతిపాదన. గిరిజనేతర వ్యక్తులు, లేక కంపెనీలకు ఏజెన్సీలో భూములు లీజుకివ్యడానికి ఇవే ఆటంకమనీ, వీటిని రాష్ట్ర ఆసెంబ్లీ సవరించేస్తే సరిపోతుందనీ చంద్రబాబు అనుకుంటున్నాడు.

అది భ్రమ. ఏజెన్సీలో గిరిజనేతరులకు భూములు ప్రభుత్వం ఏ రూపంలోనూ బదలాయించడానికి వీలు లేదన్న నిషేధం రాజ్యాంగంలోనే ఉందని సుప్రీంకోర్టు అభిప్రాయపడింది. రాజ్యాంగంలోని అయిదవ షెడ్యూలు పేరాగ్రాఫ్ 5(2) (ఎ), (బి)లలోనే ఈ నిషేధం ఉందని జస్టిష్ రామస్వామి సమతా వర్షాన్ స్టేట్ కేనులో (1997) అన్నారు. సుప్రీంకోర్టు అభిప్రాయం చంద్రబాబుకు నచ్చకపోవచ్చు. నచ్చాలన్న నియమం ఏమీ లేదు. కానీ రాజ్యాంగానికి తుది వ్యాఖ్యానం ఇచ్చే అధికారం సుప్రీంకోర్టుకు మాత్రమే ఉంది, చంద్రబాబుకు లేదు.

కాబట్టి తన కోరికకు ఆటంకమని మన ముఖ్యమంత్రి భావిస్తున్న చట్టపరమైన నియమాలు తొలగిపోవాలంటే రాజ్యాంగ సవరణ అవసరం. రాష్ట్ర ఆసెంబ్లీలు రాజ్యాంగ సవరణ చేయలేవు. నిజానికి అయిదవ షెడ్యూలు రాజ్యాంగ మౌలిక స్వరూపంలో భాగం కాబట్టి ఈ రాజ్యాంగ సవరణ పార్లమెంట్‌కు కూడా సాధ్యం కాకపోవచ్చు. సారాంశంలో, ప్రస్తుత రాజ్యాంగం ఉన్నంత కాలం ఏజెన్సీలో గిరిజనేతరులకు ప్రభుత్వం భూములను బదలాయించడానికి వీలు లేదు.

అయినా సాంఘికంగా మాస్టే విజ్ఞత లేని పని, చట్టపరంగా మాస్టే అధికారం లేని పనిని చేయడానికి రాష్ట్ర ప్రభుత్వం పూనుకుంది. వద్దంటే, మరి రాష్ట్రంలోని బాక్సెట్ నిక్షేపాలు వృథాగా నేలలో ఉండిపోవలసిందేనా అని ప్రభుత్వం

దబాయిస్తుంది. దేశంలోని అతి పెద్ద భారైట్ నిక్సేపాలు ఉత్తరాంధ్ర ఏజెస్చిలో ఉన్నాయి. అడవిని తవ్వి తీసి పారిత్రామిక ముడిలోహమైన అల్యామినియాన్ని తయారు చేయడం తాను కోరుకునే 10 శాతం అభివృద్ధి రేటుకు సూటిబాటు అని చంద్రబాబు అభిప్రాయం. ఆ అభివృద్ధి ప్రజల కోసమైతే మాత్రం ఉత్తరాంధ్ర ఏజెస్చిలోని ఖనిజాన్ని పూర్తి స్థాయిలో వెలికితీనే ఆలోచనను కట్టిపెట్టవలసిందే. అది అదివాసుల జీవితాన్ని ధ్వంసం చేస్తుంది. పరిమితమైన పరిమాణంలో వెలికి తీయవచ్చు కాని అమైనా అదివాసీ సహకార సంఘాల ద్వారా జరగడమే అదివాసులకూ మంచిది, రాజ్యంగబద్ధమూ అవుతుంది.

అప్పుడు వాళ్ల దగ్గర అంత పెట్టుబడి ఎక్కడిది? అని అడుగుతారు. పెట్టుబడి దారీ కంపెనీలయితే మాత్రం నూరుశాతం పెట్టుబడి తామే పెట్టుకుంటున్నాయా? అయిదు శాతం లేక పది శాతం తాము పెట్టుకొని తక్కినది బ్యాంకుల నుండి లేక ఇతర ద్రవ్య సంస్థల నుండి అప్పు తెచ్చుకుంటున్నాయి. అదివాసీ సహకార సంఘాలకు ఆ అయిదు లేక పది శాతం ప్రభుత్వమే అప్పు పెట్టవచ్చు. తక్కిన పెట్టుబడికి తానే సెక్యూరిటీ ఇచ్చి బ్యాంకుల నుండి ఇప్పించవచ్చు.

ఇందులో ఆసాధ్యమేమీ లేదు, సంకలనముండాలంతే. ఆ సంకలనాన్ని రాజ్యంగం ప్రభుత్వాల ఇష్టాయిష్టాలకు వదిలేయకుండా రాజ్యంగంలోనే రాసి పెట్టింది కూడా. అదివాసుల శ్రేయస్తు కోసం-ఆర్థిక అభివృద్ధి కోసం, విద్యాపరమైన అభివృద్ధి కోసం, ఉద్యోగ అవకాశాల కోసం-ప్రత్యేకంగా దృష్టి పెట్టి కృషి చేయాలని భారత రాజ్యంగం ఆర్థికల్ని 15 (4), 16 (4), 16 (4ఎ), 46, 243-డి, 243-టీ, 244, 335 లలో ఆదేశించింది. అదివాసులకు మేలు చేయడానికి ఏ చట్టపున్నయునా పక్కన పెట్టి ఆదేశాలు జారీ చేయవచ్చునని రాజ్యంగంలోని అయిదవ పెట్టులు అంటుంది.

ప్రభుత్వాలు అధికారంలోకి వచ్చేది రాజ్యంగ ఆదేశాలను అమలు చేయడానికి. వాటిని తప్పించుకునే దొడ్డిదారులు వెతికి అదివాసులను లెక్కచేయిని ‘అభివృద్ధి’ని సాధించడానికి కాదు.

మానవ హక్కుల వేదిక కరపత్రం

18 జూలై 2000

అయిదవ షెడ్యూలునూ, అదివాసుల జీవితాల్ని రక్షించుకుందాం రండి

ప్రజలారా!

రాజ్యాంగంలోని అయిదవ షెడ్యూలును సవరించడానికి
జరుగుతున్న ప్రయత్నాలను ఎదుర్కొవలసిందిగా విజ్ఞప్తి చేస్తున్నాం.

అందులో మొదటిమెట్టుగా, ఆ ప్రయత్నాన్ని అడ్డుకొమ్మని
రాష్ట్రపతికి విజ్ఞప్తి చేసే వినతి పత్రం పైన సంతకం చేయవలసిందిగా
కోరుతున్నాం.

సవరణ ప్రయత్నం మన రాష్ట్ర ముఖ్యమంత్రి ఆధ్వర్యంలోనే
మొదలయింది కాబట్టి దానిని అడ్డుకునే ప్రయత్నం కూడ మనమే
మొదట చేపట్టడం ఉచితంగా ఉంటుంది.

అయిదవ షెడ్యూలులో ఏముంది? దానిని సవరించాలని
చంద్రబాబు వంటివారు ఎందుకు ప్రయత్నిస్తున్నారు? మనమంతా
ఆ ప్రయత్నాన్ని ఎందుకు వ్యతిరేకించాలి?

అయిదవ షెడ్యూలు అదివాసులు మొజారిటీగా ఉండే ఏజెన్సీ
ప్రాంతాలకు వర్తించే విషయం. దేశంలో సాధారణంగా ఉనికిలో ఉన్న
చట్టాలు ఉన్నపున్నట్టుగా ఆదివాసీ ప్రాంతాలకు వర్తింపజేసినట్టయితే
అదివాసులకు నష్టం జరగగలదని మన రాజ్యాంగకర్తలు గుర్తించి
అయిదవ షెడ్యూలును రూపాందించారు.

ఉదాహరణకు దేశంలో ఎవరైనా ఎక్కడైనా (డబ్బులుంటే)
అస్తులు కొనుకోవచ్చు. ఎక్కడయినా వ్యాపారం చేసుకోవచ్చు అనేది
సాధారణ చట్టం. అదోక ప్రాథమిక హక్కు కూడా.

కానీ ఆ హక్కు ఏజెన్సీ ప్రాంతాలలో కూడా యథేచ్చగా కల్పించినట్టయితే గిరిజనేతరులు అక్కడ ఆదివాసులకు మనుగడే లేకుండా చేయగలరు. అందువల్ల ఏజెన్సీలో ఆదివాసుల భూమిని ఇతరులు కొనుక్కేవడానికి వీలు లేదని ఎల్.టి.ఆర్ చట్టం అంటుంది.

ఇటువంటి చట్టాలు ఇతర విషయాలలో కూడా అవసరమవుతాయని రాజ్యాంగకర్తలు గుర్తించారు. ఏ చట్టాన్నయినా ఏ రూపంలో, ఏ మేరకు ఏజెన్సీ ప్రాంతాలకు వర్తింపజేయాలో ఆచితూచి నిర్ణయించి ఆ మేరకు దానిని సవరిస్తూ లేక తిరగరాస్తూ ‘రెగ్యులేషన్’ జారీ చేసే అధికారాన్ని రాజ్యాంగం రాష్ట్ర గవర్నర్ చేతిలో పెట్టింది. అదే అయిదవ షైడ్యూలులోని ప్రధాన అంశం. ఏజెన్సీలో ‘శాంతి, సత్పురిపాలన’ లను దృష్టిలో పెట్టుకొని రాష్ట్ర గవర్నర్ ఈ అధికారాన్ని వినియోగించాలని అయిదవ షైడ్యూలు అంటుంది.

ఇప్పుడు దీనిని ఏ విధంగా సవరించాలని మన పాలకులు ప్రయత్నిస్తున్నారు?

ఇన్నాళ్లూ మనవాళ్లూ ఏమనుకున్నారంటే, ‘శాంతి, సత్పురిపాలన’ ల కోసం గవర్నర్ గిరిజనేతరులకు అనుకూలమైన రెగ్యులేషన్లు కూడా జారీ చేయవచ్చునని. ‘శాంతి’, ‘సత్పురిపాలన’ అనేవి అందరికీ సంబంధించిన విషయాలుగా కనిపిస్తాయి కదా, తటస్థమైన మాటలుగా కనిపిస్తాయి కదా, గిరిజనేతరుల ప్రయోజనాలకు అనుకూలమైన రెగ్యులేషన్లు చేయడానికి అవి ఆటంకమెందుకు కావాలి? అనుకున్నారు.

కానీ 1997లో సుట్రీంకోర్పు ‘సమతా’ కేసులో అయిదవ షైడ్యూలును వ్యాఖ్యానిస్తూ ఏమనిందంటే ‘శాంతి, సత్పురిపాలన’ అనేవి ఆదివాసుల సామాజిక ఆర్థిక ప్రయోజనాలకు సమానార్థకమైన మాటలని. అందువల్ల ఆదివాసుల ప్రయోజనాలకు వ్యతిరేకమైన రెగ్యులేషన్లేపీ గవర్నర్ అయిదవ షైడ్యూలు కింద జారీ చేయడానికి వీలులేదని ఆ తీర్పు రాసిన జస్టిష్ రామస్వామి అన్నారు.

ఇప్పుడు దీనినే సవరించాలని మన పాలకులు ప్రయత్నిస్తున్నారు. ‘అభివృద్ధి’ కోసం ఏజెన్సీలో భూమిని గిరిజనేతరులకు బదలాయించక తప్పదని వారి వాదన.

ఎందుకంట?

ఈ గౌడవంతా మన విశాఖపట్టం జిల్లా చింతపల్లితో మొదలయింది. అక్కడ బాక్టైట్ నిక్షేపాలు విస్తారంగా ఉన్నాయనీ, వాటిని తవ్వి తీసి అల్యామినియం తయారు చేసే లైసెన్స్‌ను ప్రైవేట్ కంపెనీలకు ఇవ్వబోతున్నామని చంద్రబాబు దాదాపు ఒక సంవత్సరం క్రితం ప్రకటించాడు. దానికి తన పార్టీకి చెందిన ఆదివాసీ ఎం.ఎల్.ఎలను దబాయించి బప్పించాడు.

‘1 అఫ్ 70’ అని మామూలుగా పిలవబడే ఎల్.టి.ఆర్ చట్టమొక్కలే దీనికి ఆటంకం అనుకున్నాడు. ఏజెస్‌లో ‘ఎవ్వరూ’ కూడా గిరిజనేతరులకు భూమిని ఏ రూపంలోనూ బదలాయించడానికి వీలులేదని ఆ చట్టం అంటుంది. ‘ఎవ్వరూ’ అనేది మనుషులకే తప్ప ప్రభుత్వానికి వర్తించదని మన ప్రభుత్వం భావించి విశాఖపట్టం ఏజెస్‌లో కొంతకాలం ట్రైతం బిల్లావాళ్లకు గనుల తప్పకం కోసం భూమి లీజుకు ఇవ్వగా, సమత అనే స్వచ్ఛంద సంస్థ కోర్టుకెక్కింది. ‘ఎవ్వరూ’ అంటే ప్రభుత్వం కూడానని వాదించింది. మన ప్రైకోర్టు ఒప్పుకోలేదుగానీ సుఫీంకోర్టు ఒప్పుకునింది. ప్రభుత్వమైనా సరే ఏజెస్‌లో గిరిజనేతరులకు గనులను లీజుకివ్వడానికి వీలు లేదనింది. ఇది ‘సమత’ కేసులో జస్టిస్ రామస్వామి ఇచ్చిన తీర్పులోని ఒక అంశం.

ఆ సంగతి మాత్రం తెలుసుకున్న చంద్రబాబు ఎల్.టి.ఆర్ చట్టాన్ని సపరించి ‘ఎవ్వరూ’ అనేది ప్రభుత్వానికి వర్తించదని మారిస్తే సరిపోతుందనుకున్నాడు. ఆ ప్రతిపాదనకు తన పార్టీ ఎం.ఎల్.ఎలు మెజారిటీగా ఉన్న ఆదివాసీ సలహా మండలి చేత ఒప్పించాడు.

అయితే జిస్టిస్ రామస్వామిగారి తీర్పులో రెండవ అంశం ఉండనీ, అది అయిదవ పైడుయాలుకు ఆయన ఇచ్చిన వ్యాఖ్యానమని మాబోటివాళ్లము గుర్తు చేశాము. ఆ వ్యాఖ్యానం ప్రకారం ప్రభుత్వం గిరిజనేతరులకు ఏజెస్‌లో భూములు లీజుకు ఇవ్వడానికి వీలులేదన్న నిషేధం రాజ్యంగంలోని అయిదవ పైడుయాలులోనే ఉంది.

ఈ సంగతి అర్థమయిన తరువాత చంద్రబాబు ఇప్పుడు అయిదవ పైడుయాలు మీదనే పడ్డాడు. కేంద్ర ప్రభుత్వం దగ్గర తనకున్న పరపతిని వాడుకొని కేంద్రగనుల శాఖ చేత ఈ సపరిష ప్రతిపాదన పెట్టించాడు. ఒక మంచి పని చేయడానికి వెయ్యి అబద్ధలయినా ఆడవచ్చునని పెద్దలు చెప్పారంటారు. ఎవరు చెప్పినా చెప్పుకున్న అబద్ధలు అడడానికి చంద్రబాబుకు అభ్యంతరమెన్నడూ లేదు కాబట్టి ఒక పెద్ద అబద్ధన్ని పునాది చేసుకుని ఈ ప్రయత్నాన్ని సాగిస్తున్నాడు.

దేశంలోని ఏజెస్ ప్రాంతాలలో రకరకాల భానిజాలున్నాయనీ, ‘సమత’ తీర్పు ప్రకారం ఆ భానిజాలన్నీ వృధాగా ఉండిపోవలసి వస్తుందనీ, అప్పుడిక దేశానికి అభివృద్ధి ఉండడనీ అంటున్నాము.

ఇది అబద్ధం. ‘సమత’ తీర్పు ప్రకారమైనా, ఎల్.టి.ఆర్ చట్టం ప్రకారమైనా ఏజెస్‌లో ప్రైవేట్ కంపెనీల ప్రవేశం మాత్రమే నిషిద్ధం. ప్రభుత్వ సంస్థలు, ఆదివాసీ

సహకార సంఘాలు గనుల తవ్వకం చేపట్టవచ్చు. అయితే ఆదివాసుల జీవితానికీ, జీవనానికీ జరగగల హోనిని దృష్టిలో పెట్టుకొని జాగ్రత్తగా, పరిమితంగా మాత్రమే తవ్వకం చేపట్టవచ్చు. అంతమేరకు అది ఆదివాసులకు ఉపాధి లేదా జీవనాధారం కల్పించేటట్టు చూడవచ్చు. ఆచరణయోగ్యమైన ఈ ప్రత్యామ్నాయం అందుబాట్లో ఉండగా ‘ఇంక ఖనిజాలన్నీ వృథాగా నేలలో ఉండిపోవలనిందేనని సుప్రీంకోర్పు అంటున్నది’ అని అబద్ధపు ప్రచారం చేస్తూ ప్రైవేట్ కంపెనీలు లాభాలు పండించుకోవడం కోసం రాజ్యాంగాన్ని సవరించడానికి మన పాలకులు పూనకుంటున్నారు. ఈ లాభాల వేట ఆదివాసుల జీవితాన్ని జీవనాన్ని ధ్వంసం చేయగలదు.

అందుకే దీనిని వ్యతిరేకించమని ప్రజలందరికి విజ్ఞప్తి చేస్తున్నాం.

మానవ హక్కుల వేదిక కరపత్రం

15 ఫిబ్రవరి 2001

న్యాయానికివి రోజులు కావు

ఎశ్వరు గోదావరి జిల్లా ఏజెన్సీ మండలాలలో కొన్నేళ్ళుగా సాగుతున్న అలజడుల చరిత్ర రానే రోజు వచ్చినప్పుడు మన రాష్ట్ర హైకోర్టుకు కొన్ని అక్కింతలు తప్పక పడతాయి.

ఏజెన్సీ ప్రాంతాలకు సంబంధించి మన హైకోర్టు ఇచ్చిన తీర్మానాలన్నీ ఒకే రకంగా లేవు గానీ, మొత్తం మీద అయిదవ ఐదుశాశ్వతాలలోని విస్తృతమైన సంక్లేషమ లక్ష్యాల వెలుగులో కాక సంప్రదాయక అప్పి చట్టాల వెలుగులో ఏజెన్సీనీ, ఏజెన్సీ చట్టాలనూ చూసిన సందర్భాల్లే ఎక్కువ అని చెప్పుకోవచ్చు. అయితే సంప్రదాయక బూర్జువా సివిల్ చట్టాలకు సంబంధించిన న్యాయ సిద్ధాంతాన్ని సహితం తృణికరించి అందులో ఉన్న నియమాల పరిధిలో కూడా ఆమాదనీయం కాని ఆర్థర్లు మన హైకోర్టు జడ్జీలు జారీ చేసిన సందర్భాలున్నాయని గుర్తించినప్పుడు... ఇక్కడున్నది కేవలం న్యాయ సిద్ధాంత సంబంధమైన సంప్రదాయకత కాదనీ, అంతకంటే గర్వాన్నియామైన తక్కణ కారణాలు ఉన్నాయనీ ఆర్థమవుతుంది.

కోర్పులిచ్చే ‘స్టే’ ఆర్థర్ల గురించి అందరికీ అంతో ఇంతో తెలుసును. కేసులో తుది నిర్ణయం ఇచ్చే లోపల తక్కణ నష్టం జరగకుండా ఉండేందుకు కోర్పులు ‘స్టే’ ఆర్థర్లు ఇస్తుంటాయి. ‘ఇప్పటి దాకా ఉన్న పరిస్థితిని మార్చవద్దు’ అనేది స్టే ఆర్థర్లలో ఎక్కువ భాగం దర్శనమిచ్చే తాఖీదు. ఒక్కొక్కసారి కొద్దికాలం క్రితం అమలులోకి

వచ్చిన మార్పును పక్కకు తొలగించి దానికి ముందు ఉన్న పరిస్థితిని ‘స్టేషన్’ ద్వారా పునరుద్ధరించడం జరుగుతుంది. కానీ చాలా కాలంగా ఉనికిలో ఉన్న విషయాలను ‘స్టేషన్’ ద్వారా పక్కన పెట్టుకూడదనేది సంప్రదాయక సిద్ధాంతంలోని నియమాలలో ఒకటి. తుది నిర్ణయం చేసేటప్పుడు ఎంత పాత వాడుకయినా, ఆచారమయినా చెల్లదని తేలితే దానిని కొట్టేయవచ్చు. కానీ మధ్యంతర ఆర్డర్లలో అప్పటికి పిఫరపడి ఉన్న విషయాలను ‘స్టేషన్’ చేయకూడదని సంప్రదాయక న్యాయ సిద్ధాంతం చెప్పంది.

అయితే మన హైకోర్టు ఏం చేసిందో చూడండి. ఏజెన్సీ గ్రామాల జాబితా అనాడే నిర్ణయం ఏనాడో బ్రిటిష్ హాయాంలోనే జరిగింది. ఏజెన్సీ గ్రామాల జాబితా అనాడే నిర్ణయం అయింది. 1950లో స్వతంత్ర భారత రాజ్యంగం ఉనికిలోకి వచ్చిన తరువాత దాదాపు అదే జాబితాను రాష్ట్రపతి ఏజెన్సీ గ్రామాల జాబితాగా జారీ చేశారు. ఆ గ్రామాలలో ఏజెన్సీ చట్టాలు ఆనాటి నుండి అమలవుతూనే ఉన్నాయి.

అటువంటిది, 1980ల చివరి సంవత్సరాలలో పళ్ళిమ గోదావరి జిల్లాలోని కొన్ని ఏజెన్సీ గ్రామాల రైతులు ‘మా గ్రామాన్ని ఏజెన్సీలో చేర్చడమే తప్ప’ అంటూ హైకోర్టులో రిట్ పిటిషన్లు నేయగా హైకోర్టు వాటిని అడ్జ్యూట్ చేసుకోవడమే కాక దశాబ్దాలుగా అన్ని ఏజెన్సీ చట్టాలూ అమలయిన ఆ గ్రామాలకు ఎల.టి.ఆర్ చట్టం నుండి ‘విముక్తి’ కలిగించే స్టేషన్ ఇచ్చింది. జీలుగుమిల్లి ఏజెన్సీలో గిరిజన-గిరిజనేతర ఘర్షణలు మొదలయిన తరువాత ఈ ఘర్షణకు మూలమేమిటని వెతికితే హైకోర్టు ఇచ్చిన స్టేషన్ ఆర్డర్లని తేలింది. అయితే అక్రమమైన ఆ ‘స్టేషన్’ ఆర్డర్లను ఎట్లా ఇచ్చామన్న ప్రశ్న వేసుకున్న పాపానికి హైకోర్టు పోలేదు కాని, అప్పటికి స్టేషన్ ఆర్డర్లను మాత్రం తొలగించింది.

దానితో ఆ గ్రామాలలో ఎల.టి.ఆర్ చట్టాన్ని అమలు చేసి ఆదివాసులకు భూమి ఇప్పించే అవకాశం ప్రభుత్వానికి కలిగింది. అయితే ఎప్పటి లాగా ఈ పని సెపర్ల డిప్యూటీ కలెక్టర్ తన కార్యాలయంలో కూర్చోని ఏవరి కాయితాలు వాళ్లు తీసుకొచ్చి వాదించుకోండి’ అనే పథ్థతిలో చేస్తే ఆదివాసులకు న్యాయం జరగదని ఆదివాసీ ఉద్యమ సంస్థలూ హక్కుల సంఘాలూ అభ్యంతరం తెలిపేసరికి ప్రభుత్వ సోపర్ వెల్ఫేర్ శాఖ ఎల.టి.ఆర్ చట్టం అమలు గురించి వివరమైన నియమావళి ఒకటి జారీ చేసింది. రెవెన్యూ అధికారులు గ్రామాలలో కూర్చోని భూమి సంబంధమైన రికార్డు ప్రజల సమక్షంలో బిగ్గరగా చదివి దానిని పరిశీలించే అవకాశం ఇరు పక్కాలకూ ఇవ్వాలని ఆ నియమావళి అంటుంది. ఒక కేసు విచారణ సందర్భంగా, రాష్ట్ర ప్రభుత్వం ఈ నియమావళి జారీ చేసిన విషయం హైకోర్టు

దృష్టికి తేగా, జస్పిన్ బి.ఎన్.ఎ.స్వామి ఆ నియమావళి అమలును తన తీర్పులో భాగం చేశారు. బుట్టాయగుడంచెం మండలంలోనే ఒకే ఒక్క గ్రామంలో అది ఒక మోస్తరుగా అమలయింది. అంతకుముందు గిరిజనేతరులు ఒప్పుకున్న దానికంటే కొన్ని వందల ఎకరాలు ఎక్కువ వారి అక్రమ ఆక్రమణలో ఉన్నట్టు తేలింది. అందుపల్లి ఇంక ఏ గ్రామంలోను దానిని అమలు కానియ్యకూడదని గిరిజనేతరులు నిర్ణయించుకున్నారు. అధికార యంత్రాంగాన్ని అదిలించి బెదిరించి కోటగిరి విద్యాధరరావు వంటి నాయకులను వాడుకొని దానిని అమలు కాకుండా చూశారు.

అప్పటికే ఆ నియమావళి జస్పిన్ స్వామి జారీ చేసిన ఒక తీర్పులో భాగమయింది కాబట్టి, దానిని అమలు చేయకపోవడం కోర్చు ధిక్కారం అవుతుంది అని ‘శక్తి’ అనే సంస్థ మళ్ళీ కోర్చుకెక్కింది. ఈసారి జస్పిన్ స్వామి తన తీర్పును పునరుద్ధారించడమే కాక, ప్రభుత్వం జారీ చేసిన నియమావళి అమలును పర్యవేక్షించడానికి ఒక రిటైర్చు జిల్లా జిస్టిని నియమించారు.

ఈ నియమకాన్ని ప్రశ్నప్పు గిరిజనేతరులు అప్పటి హైకోర్టు ప్రధాన న్యాయమూర్తి బెంచి ముందు రిట్ ఆఫీల్ వేసి దానిని ‘స్టేట్’ చేయించారు. కేవలం పర్యవేక్షక అధికారి నియమకాన్ని ‘స్టేట్’ చేసినప్పటికీ మొత్తంగా ప్రభుత్వం ప్రకటించిన నియమావళి అమలునే స్టేట్ చేయడం జరిగిందని పచ్చిమ గోదావరి జిల్లా కల్కెరు, ఇతర అధికారులు అనసాగారు.

ఇది వాస్తవం కాదని అదివాసీ సంఘాలూ వారి శ్రేయోభిలాపులూ ఆందోళన చేయగా, రాష్ట్ర ప్రభుత్వ సాంఘిక సంక్లేషమ శాఖ కార్యదర్శి బిస్వాల్ గారు విషయాన్ని పరిశీలించి ఇది సత్యమేనని గ్రహించి, ఎల్.టి.ఆర్ చట్టం అమలు కోసం ప్రభుత్వం గతంలో ప్రకటించిన నియమావళి అమలుకు హైకోర్చు ఇచ్చిన స్టేట్ ఆటంకం కాదనీ, ఆ నియమావళి అమలు కొనసాగవచ్చనీ సర్క్యూలర్ జారీ చేశారు.

బిస్వాల్ గారికి హైకోర్చు చేతనే మొట్టికాయ వేయించాలని గిరిజనేతరులు నిర్ణయించుకున్నారు. జస్పిన్ సుభాషణ రెడ్డి, భిక్కపతి గార్డ బెంచి ముందు విచారణ జరుగుతున్న ఒక కేసులో బిస్వాల్ గారికి కోర్చుకు రమ్మన్ తాళీదు వచ్చింది. హైకోర్చు ఇచ్చిన ‘స్టేట్’ మొత్తం నియమావళికి వర్తిస్తుందనీ, కేవలం జస్పిన్ స్వామి దాని అమలు పర్యవేక్షణ కోసం నియమించిన రిటైర్చు జిస్టి నియమకానికి కాదనీ జస్పిన్ సుభాషణరెడ్డి ప్రకటించి, ‘ఈ సాయంత్రంలోగా సాంఘిక సంక్లేషమ శాఖ కార్యదర్శి జారీ చేసిన సర్క్యూలర్ను వెనక్కి తీసుకోకపోతే అతను కోర్చు ధిక్కారానికి పాల్పడినట్టు భావిస్తాం’ అన్నారు. ముఖంలో నెత్తురు చుక్క లేకుండా కోర్చు నుండి

బయటికి పోయిన బిస్వాల్ గారు ఆ సాయంత్రం 4 గంటల లోపల తన సర్వ్యాలర్సు వెనక్కి తీసుకుంటూ ఇంకోక సర్వ్యాలర్ జారీ చేశారు. ఎల్.టి.ఆర్ చట్టం అమలు తిరిగి స్నేహల్ డిప్యూటీ కలెక్టర్ కార్యాలయాలలోకి వెళ్లిపోయింది.

జష్టిస్ సుభాషణ రెడ్డి కోర్టు నుండి బయటకు పోతున్న బిస్వాల్ గారి ముఖం చూసిన వారందరికీ ఇవి ఆదివాసులకే కాదు, పైకోర్టుకు కూడా మంచి రోజులు కావనిపించింది. ఈ విషయం పైకోర్టు గుర్తించే లోపల ఇంకెంత మంది ఆదివాసులు పోలీసు లారీ దెబ్బలూ గిరిజనేతర గూండా గుంపుల దాడులూ రుచి చూడవలసి వస్తుందో!

ప్రజాతంత్ర వారపత్రిక

31 మార్చి 2001

అలుపెరుగని చోరబాటు

విశాఖపట్టం జిల్లాలోని తూర్పు కనుమల పై భాగాన విశాలమైన ఏజెస్‌నీ ఉంది. ఆ ఏజెస్‌నీ మధ్య భాగంలో ఉన్న చింతపల్లి గత సంవత్సరం వార్తలకు ఎక్కుంది. అక్కడ బాక్టోబ్ ఖనిజం తవ్వి తీసి అలూయమినియం తయారు చేయడానికొక గిరిజనేతర పారిశ్రామిక వేత్తకు లైసెన్స్, లీజు ఇవ్వాలని రాష్ట్ర ప్రభుత్వం తీర్మానించడం గొడవకు దారి తీసింది. ఇది మీ మేలు కోసమేనని ప్రభుత్వం ఎంత బుకాయించినా ఆదివానులు ఎదురు తిరిగారు. ఊరూరా జన్మభూమిని బహిష్కరించారు. రాజ్యంగం ప్రకారం కూడ ఆ ప్రయత్నం చెల్లలదని హక్కుల సంఘాలూ వామపక్ష పార్టీలూ ప్రభుత్వాన్ని హాచ్చరించాయి. చంద్రబాబు ప్రభుత్వం అప్పటికి ఆ ప్రయత్నాన్ని విరమించుకున్నట్టే కనిపించింది. కానీ కొన్నాళ్లకు రాజ్యంగాన్నే సవరించి ఏజెస్‌ ప్రాంతాలలో ‘అభివృద్ధి’ నిమిత్తం గిరిజనేతరులకు భూములు అప్పగించవచ్చునని అయిదవ షెడ్యూలులోనే రాయించే ప్రయత్నం కేంద్ర ప్రభుత్వం గనుల శాఖ చేతే మొదలుపెట్టించింది.

ఆ ప్రయత్నం ముగిసే వరకయినా మన పాలకులు ఏజెస్‌ జోలికి పోకుండా ఉంటారని ఆశించిన వారిని పిచ్చివాళ్లను చేస్తూ ఈ మధ్యనే విశాఖపట్టం ఏజెస్‌లో 250 ఎకరాల భూమిని సినిమా మాటింగ్‌ల నిమిత్తం ‘అభివృద్ధి’ చేయడానికి ఒక కాంట్రాక్టర్‌కు అప్పగించాలని రాష్ట్ర ప్రభుత్వం నిర్ణయించింది. దుంబిగుడ మండల

కేంద్ర సమీపంలోని ఈ స్థలంలో సహజంగానే సినిమా ఘాటింగ్‌కు అవసరమైన హంగులున్నాయి. పెద్ద పెద్ద బండరాళ్ల మధ్య ప్రవహించే సెలయేరు ఉంది. ఆ బండల మధ్య పగుళ్లులో మొలిచిన ఎత్తయిన చెట్లున్నాయి. వెనుక బాక్స్‌డ్రాప్‌గా నుమారయిన కొండ, దానినిండా పరచుకున్న పచ్చదనం ఉన్నాయి. ఇవతలివైపు అరకులోయ నుండి పాడేరుకు పోయే నల్లటి తారురోడ్డు ఉంది. దానికి ఈవలనున్న లోయలో ఇక్కడోకటీ అక్కడాకటీ ఎర్రటి పెంకులతో ఐ.టి.ఫి.ఎ వారు కట్టిచ్చిన ఇళ్ల సముదాయాలయిన ఆదివాసీ గూడెంలు ఉన్నాయి.

ఈ మధ్యన ఇక్కడోక సినిమా తీయగా అది ‘స్క్రేన్’ అయిందంట. ఇంకా పది సినిమాలు తీసుకొని ‘స్క్రేన్’ చేసుకుంటే మాత్రం ఎవరొద్దంటారు? ఆదివాసులు కుళ్లబోతులు కారు. సినిమా టాక్స్‌లో తప్ప వేరే ఎక్కడా పచ్చని ప్రకృతిని చూడలేని పట్టణవాసులు డుంబిగుడ ఏజెస్‌నీ ల్రైన్ మీద చూడడం కోసం పది రూపాయలో ఇరవై రూపాయలో ఇచ్చుకోవడానికి సిద్ధంగా ఉంటే, ఆ చిన్న సౌఖ్యాన్ని దానిని ఆసరా చేసుకుని లాభాలు పొందే సినీ వ్యాపారాన్ని నిషేధించే ఉద్దేశం ఆదివాసులకేం లేదు. అయితే అందుకోసం ఒక 250 ఎకరాలను కేటాయించి దాని చుట్టూ దిక్కికట్టి ‘చొరబాటుదార్ల శిక్షించబడుదురు’ అని బోర్డు పెట్టి తమ నేలలో తమనే పరాయివాళ్లను చేయడాన్ని మాత్రం వ్యతిరేకిస్తున్నారు.

ఒక అనుభవాన్ని వాళ్ల జ్ఞాపకం చేసుకుంటున్నారు. ప్రఖ్యాత పర్మాటక కేంద్రమైన బొర్రాగుహలు డుంబిగుడకు 20 కి.మీ. దూరాన ఉన్నాయి. అక్కడ సహజ నీటి ప్రవాహమే అందమయిన గుహలను సృష్టించిందని మొదట గుర్తించింది ఆదివాసులే. వారు చేప్పేనే ప్రభుత్వ అధికార్లకు తెలిసింది. ఇప్పుడది బిజీ టూరిస్ట్ కేంద్రం అయింది. ఆదివాసులు ఆ గుహలను చూడాలంటే 8 రూపాయల టిక్కెట్ కొని చూడాలి.

అందుకే, డుంబిగుడ ఎం.ఆర్.ఓ ఒక పూట సర్వే జరిపి ఫెన్స్‌ంగ్ వేయడానికి స్తంభాలు పాతగానే ఆదివాసులు వాటిని పీకేసి గొడవ చేశారు. ఆ తరువాత ఒక రోజంతా ధర్మ జరిపి ఏ కాంట్రాక్టర్స్‌నూ ఇక్కడికి రానివ్వం అన్నారు.

చింతపట్లిలో బాక్స్‌ట్ మైనింగ్‌కూ అల్యామినియం ఫ్యాక్టరీకి భూమి ఇస్తామన్నప్పుడు ‘ఆదివాసులకు ఉద్యోగాలు వస్తాయి’ అని ఎర చూపించారు. డుంబిగుడలో అటువంటి హామీ కూడా ఏది ఇవ్వలేదు. సినిమా ఘాటింగ్‌ల కోసం రక్కిత స్థలంగా మార్పి ప్రకృతి కల్పించిన హంగులు కాక అదనంగా ఒక జలపాతమో మరొక ఆకర్షణో కల్పించే ఈ బృహత్తార్యం కొద్ది రోజులు కొద్ది మందికి

కూలి చేసుకునే అవకాశం ఇస్తే ఎక్కువ. ఆ తరువాత ఒక వాచమన్, ఒక మాలీ మినహా వేరే ఆదివాసీ ఉద్యోగులైపరు ఆవసరం కారు.

అయినా అరకులోయు, బొర్రాగుహలు పర్యాటక కేంద్రాలుగా మారిన వైనాన్ని కల్గారా చూసిన ఆ ప్రాంతపు ఆదివాసులు ఈ రకమైన ‘అభివృద్ధి’ వల్ల వేరే ఎవరికి ఏ ప్రయోజనాలున్నా తమకు మాత్రం ఏమీ దక్కడని గ్రహించారు. అరకులోయలో హోటల్లు విజయవాడ వాళ్లవి. టూరిస్టుల పుణ్యాన అభివృద్ధి చెందిన చిన్నా చితక వ్యాపారాలన్నీ కొండ దిగువ గ్రామాలకు పట్టణాలకు చెందిన గిరిజనేతరులవి. అప్పుడప్పుడు వచ్చిపోయే అందమైన విదేశి కార్డను చూసే భాగ్యం మినహా ఆదివాసులకు వచ్చిందేమీ లేదు. తామేమీ కోల్పోకుండ ఇతరులకు వినోదమూ ఆదాయమూ కలిగితే ఆదివాసులు కుట్టకొనేవారు కారు గాని పర్యాటక అభివృద్ధి ఫలితంగా ప్రకటితమైనవీ అప్రకటితమైనవీ అనేక సరిహద్దులు ఏర్పడతాయి. అందువల్లే బొర్రా గుహలు, అరకులోయ పర్యాటక కేంద్రాలుగా అభివృద్ధి చెందడం పట్ల ఆదివాసులలో కొంత నిరసన ఉంది.

ఈ మధ్య మన రాష్ట్ర ప్రభుత్వం ‘విజన్ 2020’ నమూనా అభివృద్ధిలో భాగంగా పర్యాటక పరిశ్రమకు కేంద్రాలుగా ఎంచుకున్న మూడు ప్రాంతాలలో విశాఖపట్టం జిల్లా ఒకటి. అరకులోయ లాంటివి ఇంకా తయారపుతాయని దీని భావం. అయితే ప్రకృతిలో కేవలం-‘ఆకులో ఆకునై, పువ్వులో పువ్వునై’ అన్నట్టు-బతకడం కాకుండా దానిపైన పెట్టుబడి పెట్టి లాభాలు సంపాదించగల పరిశ్రమ ఒక్క పర్యాటక పరిశ్రమ కాదు, వేరేవి కూడ ఉన్నాయి. సినీ పరిశ్రమ వాటిలో ఒకటి. అందువల్ల డుంబిగుడలో మొదలయిన ప్రయత్నం విశాఖపట్టం ఏజెన్సీలోని ఇతర చోట్ల కూడ జరగచ్చు.

ఇది ఎల.టి.ఆర్ చట్టానికి రాజ్యాంగంలోని అయిదవ షేడూయిలుకూ సుట్టింకోర్చు ‘సమత కేసులో ఇచ్చిన వ్యాఖ్యానానికి వ్యతిరేకం. అయితే ‘బాల్కో’ ప్రైవేటీకరణ సందర్భంగా ఆ వ్యాఖ్యానం తిరిగి సుట్టింకోర్చు పరిశీలనలోకి పోయింది. ఆది సరయిన వ్యాఖ్యానమేనని సుట్టింకోర్చు అంటుందా లేక దానిని కాదని కొత్త సూత్రికరణ చేస్తుందా ఆనేది చూడాలి. ప్రస్తుతం న్యాయస్థానాలు ప్రదర్శిస్తున్న వైఫలిని బట్టి చూస్తే రెండవ దానికి అవకాశం ఎక్కువ ఉందనిపిస్తుంది. అయితే సుట్టింకోర్చు ఒకవేళ తన పాత అభిప్రాయానికి కట్టుబడి ఉన్నా, మన పాలకులు రాజ్యాంగాన్ని సపరించడానికి సహాతం సిద్ధంగా ఉన్నారు కాబట్టి చివరికి ఫలితం ఒకటే కాగలదు.

కాబట్టి డుంబిగుడలో ఆదివానులు మొదలుపెట్టిన చిన్న ఉద్యమానికి పెద్ద అర్థమే ఉంది. మారగల సుధీంకోర్పు వైభారినీ, రాగల రాజ్యంగ సవరణనూ కాదని వారు ఏజెస్‌నీ పైన తమకున్న హక్కులను కాపాడుకోగలరా? తమంతట తాము కాపాడుకోలేక పోవచ్చు. మరి ప్రజాతంత్ర శక్తులన్నీ ఆ పోరాటాన్ని తమదిగా భావించి ముందుకు నడిపించడానికి సిద్ధంగా ఉన్నాయా?

ప్రజాతంత్ర వారపత్రిక

26 మే 2001

రాజ్యంగ సూత్రాల కన్న కాంట్రాక్టర్ ప్రయోజనాలు మిన్న

‘శ్రీదివాసీ ప్రాంతాలలో ఆదివాసీ స్వయంపాలన’ అనే డిమాండు కొద్దికొద్దిగా కార్బూరూపం దాల్చి అంతలోనే అంతరించిపోయే సూచనలు కనిపిస్తున్నాయి.

భూరియా కమిటీ సూచనలను అనుసరించి పార్లమెంటు 1996లో ఒక చట్టం చేసింది. ఇది కేవలం చట్టం కాదు. రాజ్యంగ సవరణే. అంతకు ముందు పంచాయితీ రాజ్ వ్యవస్థకు రాజ్యంగంలో స్థానం కల్పిస్తూ చేసిన 73వ రాజ్యంగ సవరణను షైడ్యూల్డ్ ప్రాంతాలకు (మామూలు పరిభ్రాషలో ‘ఏజెన్సీ’ ప్రాంతాలకు) వర్తింపజేసే చట్టం ఇది.

షైడ్యూల్డ్ ప్రాంతాలు గల రాష్ట్ర చట్ట సభలు షైడ్యూల్డ్ ప్రాంత గ్రామాల పంచాయితీలకు ‘స్వయం పాలనాధికారాలు’ తగు రీతిలో కల్పిస్తూ స్థానిక ప్రణాళికలపైన, వాటికి అవసరమయ్యే వనరుల పైన నియంత్రణాధికారాన్ని పంచాయితీల చేతిలోనూ గ్రామ సభల చేతిలోనూ షైడ్యూలని చట్టం అనింది. షైడ్యూల్డ్ ప్రాంతాలలో భూమి సేకరణ చేసేటప్పుడూ, నిర్వాసితులకు పునరావాసం కల్పించేటప్పుడూ పంచాయితీనీ, గ్రామసభనూ సంప్రదించాలని అనింది. గనుల లైసెన్సులూ లీజులూ ఇచ్చే ముందు గ్రామసభ లేక గ్రామ పంచాయితీ సూచనలు తప్పక తీసుకోవాలని అనింది. చిన్న తరఫో నీటి వనరుల నిర్వహణ పంచాయితీలకే అప్పగించాలంది.

చిన్నతరహ అటవీ ఉత్పత్తుల యజమాన్యం, మద్యనేషధాన్ని అమలు చేసే అధికారం, భూమి పరాయాకరణను నిలుపుదల చేసే అధికారమే కాక పరాయాకరణ చెందిన భూమిని దాని అసలు యజమాని అయిన ఆదివాసికి అప్పగించే అధికారం, గ్రామంలో జరిగే అంగడిని నిర్వహించే అధికారం, అన్ని సామాజిక రంగాలలోని సంస్థలపైన, సిబ్బంది పైన ఆజమాయిషీ చేసే అధికారం పంచాయితీలకూ, గ్రామ సభలకూ ఇవ్వాలని కూడా చట్టం అనింది.

ఈ చట్టం కల్పించే ‘స్వయం పరిపాలన’ ఎంత సంపూర్ణమైనదనే చర్చ కొంచెంసేపు పక్కన పెడదాం. ప్రస్తుత విషయం ఏమిటంటే, ఈ చట్టం చేసి అయిదేళ్ళయినా దీని అమలు ఇంకా మొదలు కాలేదు. ఏజెస్‌ఐ ప్రాంతాల గ్రామాల పంచాయితీలకూ గ్రామ సభలకూ ఈ అధికారాలు కల్పించే ప్రక్రియే ఇంకా సరిగ్గా మొదలు కాలేదు. నిజానికి, ఈ చట్టం మేరకే స్వయం పాలన కల్పించినా అది చాలా దూరం పోతుంది. సహజ వనరులు సమృద్ధిగా ఉన్న షైఫ్ట్‌వేర్లు ప్రాంతాలలో విచ్చలవిడి దోషిడీకి అడ్డుకట్టి పడుతుంది. కానీ ఆ ప్రక్రియను పూర్తిగా ఆవిష్కరించే లోపలే దానికి తూట్లు పొడిచే ప్రయత్నాలు మొదలయ్యాయి.

నిజానికి 1996లో పార్లమెంటు ఈ చట్టం చేయడానికి ముందే, 1994లోనే మన రాష్ట్ర ప్రభుత్వ సౌషాల వెల్ఫ్యూర్ శాఖ జీవో 30 అనే ఆదేశాన్ని జారీ చేసింది. ఏజెస్‌ఐ గ్రామాలలో చేపట్టే అన్ని అభివృద్ధి పనులనూ ఆర్థిక పరిమాణంతో నిమిత్తం లేకుండా స్థానిక మహిళా మండలులు, నీలి వినియోగదారుల సంఘాలు, యువజన సంఘాలు, గ్రామ అభివృద్ధి సంస్థలు వగైరాలకు అప్పగించాలనీ, అందు నిమిత్తం వివిధ ప్రభుత్వ శాఖల ఇంజనీర్లు ప్రజలకు సాంకేతిక శిక్షకాల ఇవ్వాలనీ ఈ జీవో అంటుంది. అంటే ఏజెస్‌ఐ పైవేట్ కాంట్రాక్టర్ చోరబాటుకు అవకాశం లేకుండా చేసింది.

అభివృద్ధి పనులను అప్పగించడమే కాక, అభివృద్ధికి సంబంధించిన విధాన లేక ప్రణాళిక రచన కూడా షైఫ్ట్‌వేర్లు ప్రాంతాలలో గ్రామ అభివృద్ధి సంస్థల అజమాయిషీలోనే జరగాలని ఆ తరువాత (1999లో) జారీ చేసిన జీవో 20లో ప్రభుత్వం అనింది. ఈ జీవో ద్వారా గ్రామ అభివృద్ధి సంస్థకు ‘గ్రామ ఆదివాసీ అభివృద్ధి సంస్థ’ (వి.టి.డి.ఎ) అని పేరు మార్చారు. ఆ ఏజెస్‌ఐ గ్రామంలో ఒకవేళ గిరిజనేతరులు ఉన్నా, వారికి అందులో చోటు ఉండదు, సభ్యత్వం ఉండదు. గ్రామంలోని ఆదివాసులు మాత్రమే వి.టి.డి.ఎలో సభ్యులు.

ఇటువంటి జీవోలు ఉన్నాయని సగటు ఆదివాసులకే కాదు, ఆదివాసీ సంఘాల కార్యకర్తలకు సహాతం చాలా వరకు తెలీదు. అటువంటి జీవో జారీ చేయడమే

ఎక్కువనుకునే ప్రభుత్వం దానిని ప్రజలకు తెలియజేయడం కూడానా అన్నట్టు ఊరుకుంటుంది. అయినప్పటికీ రాష్ట్రంలోని కొన్ని ఏజెస్సీ ప్రాంతాలలో ఈ జీవోలు కొంత మేరకు అమలయ్యాయి. అభివృద్ధి ప్రణాళికా రచనపైన ఆదివాసులకు అజమాయిషీ రాలేదు గానీ, చెరువు కట్టల మరమ్మత్తుల నుండి బిటి రోడ్ల నిర్మాణం దాకా వివిధ పనుల్ని ఆదివాసీ వి.టి.డి.ఎలకే అస్థగించిన ప్రాంతాలు రాష్ట్రంలో ఉన్నాయి. ఆ మరమ్మత్తులూ, నిర్మాణాలూ ఆదివాసులు అసమర్థంగా చేసారని ఎవ్వారూ అనలేదు. అయితే సమస్య అది కాదు కదా! సివిల్ కాంట్రాక్టర్లు చెందవలిన లాభాలు ఆదివాసీ అభివృద్ధి సంస్థల పాలు కావడం సహించతరమా!

నిజానికి ‘స్వయం పరిపాలన’లో ఇద్దక చిన్న అంశం మాత్రమే. భూమి బదలాయింపు చట్టం అమలుపైనా, అభివృద్ధి ప్రణాళికా రచనపైన కూడ అజమాయిషీ ఆదివాసుల చేతిలోకి రావాలి. అంతేకాక 1996 చట్టం ఊహించని మరొక అధికారం కూడా ఆదివాసులకు దక్కాలి. అది రిజర్వ్ ఫారెస్ట్సు నిర్వహించే అధికారం. ఈ అధికారాలతో పోలిస్ట్ సివిల్ కాంట్రాక్టర్లు చిన్న విషయమే.

అయితే ఆ చిన్న హక్కు కూడా ఆదివాసుల చేతిలో ఉండొద్దని దౌరలు నిర్ణయించారు. ఎవరు ఎక్కుడ మీటలు నోక్కారో తేలీదు గానీ రాష్ట్రప్రభుత్వం 1998లో జీవో 90ని జారీ చేసింది. ఈ జీవో అభివృద్ధి ప్రణాళికా రచన పైన ఆదివాసీ గ్రామ సభల నియంత్రణ గురించి ఒక్క మాట కూడా మాటల్లాడదు. మాటల్లాడకపోగా, సివిల్ పనులు సహాతం ఒక మోతాదు మించినవయితే వి.టి.డి.ఎలకు ఇవ్వకుండా చెండర్ల ద్వారా కాంట్రాక్టర్లు ఇవ్వాలని అంటుంది. రోడ్జూ పనులయితే మొత్తంగానే వి.టి.డి.ఎల చేతి నుండి తీసేని కాంట్రాక్టర్కు ఇవ్వాలంటుంది. ఈ మార్పు చేయడానికి ప్రభుత్వం ఏ కారణమూ చూపలేదు. ఎక్కుడైనా వి.టి.డి.ఎలకు ఇవ్వటం వల్ల నష్టం జరిగిందని చెప్పాలేదు. చల్లగా జీవో జారీ చేసి ఆదివాసులకు ‘స్వయంపాలన’ పేరు మీద ఇచ్చిన ఆ చిన్న హక్కును సహాతం తీసేనింది.

1996లో పార్లమెంటు చేసిన చట్టం నిజానికి రాజ్యంగంలో అంతర్భాగం అయినప్పటికీ అలవోకగా దానిని అతిక్రమించే జీవో జారీ చేసి అమలు చేయడానికి ప్రభుత్వం సిద్ధపడిందంటే వారికి రాజ్యంగ సూత్రాల కన్నా కాంట్రాక్టర్ల ప్రయోజనాలు మిన్న అని అర్థమవుతుంది!

నిఘూ మాసపత్రిక
ఎప్రిల్ 2002

అటవీవాసులకు పెద్దముప్పు

దేశంలోని రిజర్వ్ అడవులలో 30 లక్షల ఎకరాలు అన్యాక్రాంతం అయివున్నాయనీ, ఆ చౌరబాటుదార్లందరనీ సెప్పెంబర్ 30 లోపల తొలగించి వేయాలనీ కేంద్ర ప్రభుత్వ ప్రధాన అటవీ అధికారి (ప్రిన్సిపల్ చీఫ్ కన్సర్వేటర్ అఫ్ ఫారెస్ట్) మే నెల 8వ తేదీన ఒక సర్వ్యులర్ జారీ చేసాడు. అడవులను ప్రభుత్వం తన ఆస్తిగా ప్రకటించుకున్న నాడే అవి ‘అన్యాక్రాంతం’ అయ్యాయని ఆదివాసులు అనుకోని ఉంటారు. ఎటోచీటి ఒక డేట్ పెట్టి అడవుల నుండి ఈ అతిపెద్ద చౌరబాటు దారును తొలగించి వేసే అధికారం, అవకాశం ఆదివాసులకు లేదు. సెప్పెంబర్ 30 దాటిపోయి రెండు వారాలు గడిచాయి. దేశంలోని ఏ రాష్ట్రమూ ఈ సర్వ్యులర్ను అమలు చేయలేదు. ఇది లక్షలాది మంది ఆదివాసులకు సంబంధించిన సమస్య అనీ, అకన్సాత్మగా వాళ్లందరినీ తొలగించాలంటే కష్టమనీ మన చంద్రబాటు ప్రభుత్వమే ఆభ్యంతరం తెలిపిందంటే కేంద్ర ప్రభుత్వ అటవీశాఖ అధికారి ఇచ్చిన ఆదేశం ఎంత తెలివి తక్కువ వ్యవహారమో అర్థం అవుతుంది. అయితే ఈ తెలివి తక్కువతనం అటవీ శాఖలో మొదలు కాలేదు. దాని మూలం సుప్రీంకోర్పు ప్రధాన న్యాయమూర్తి కిర్ణాల్ గారి వైఫారిలో ఉంది. ఆయనకు అటవీ సంరక్షణ చాలా ఇష్టం. అడవులను నరకొఢ్చని ఎవరు కేసు వేసినా వెనకా ముందూ చూడకుండ స్టే ఇస్టుంటాడు. అడవులను కాపాడొడ్డని ఎవరూ ఆనరు. అవి బాగుంటే పర్యాటకులకూ పర్యావరణానికి కూడా మంచిదని

ఆందరికీ తెలుసు. అయితే అడవులంబే పర్యావరణం మాత్రమే కాదు. అడవులలో బతికే మనములు కూడా ఉన్నారు. వాళ్లలో ఆధికభాగం ఆదివాసులు. ప్రపంచంలో పర్యావరణం ధ్వంసం కావడానికి వాళ్లు ఏ రకంగానూ బాధ్యాలు కారు. వేరేవాళ్లు యథేచ్చగా పర్యావరణాన్ని ధ్వంసం చేసేసి, ఇప్పుడు పర్యావరణం బాగుపడాలందే అడవులు బాగుండాలి కాబట్టి అటవీవాసుల బతుకుల మీద ఆంక్షలు పెడతామనడం ప్రాథమికంగా ఆనైతికం, అభ్యంతరకరం.

అంత ప్రాథమిక స్థాయిలో విషయాన్ని చూసి ఇప్పుడు చేయగలిగిందేమీ లేదని-కాలచక్రాన్ని వెనక్కి తిప్పులేమని-అనుకున్నా అటవీ సంరక్షణనూ అటవీ వాసుల జీవాన్నీ రెండు పార్శ్వాలుగా భావించి రెండింటినీ కాపాడే పద్ధతిలో విధాన రచన చేయాలని అడగడంలో ఆవాస్తవికత ఏమీ లేదు. అందులోనూ ఆ అటవీ వాసులు అత్యధికంగా ఆదివాసులయినప్పుడు ఈ హౌచ్చరికను అవాస్తవికం అనడంలో అసలే అర్థం లేదు. ఎన్.సి, ఎన్.టి కమిషనర్‌గా ఉండిన బి.డి. శర్కూరు ఈ కోణం నుండి అడవులు-ఆదివాసులు అన్న అంశాన్ని చూడటానికి పూనుకొని చాలా వివరమైన నివేదికను 1990లో కేంద్ర ప్రభుత్వానికి సమర్పించారు. అప్పట్లో అటవీ శాఖ దానిని ఆధారం చేసుకుని సర్కూర్ నెం. 13-1/90-ఎఫ్ పి (1) నుండి ఎఫ్ పి (6) దాకా నంబర్లు గల ఆరు ఆదేశాలు జారీ చేసింది. 1980 సెప్టెంబర్ 25కు ముందు నుండి అడవులలో భూములు అనుభవిస్తున్న వారికి అప్పటి ప్రభుత్వ క్రమబద్ధికరణ విధానానికి లోబడి రిజర్వ్ ఫారెస్టలో పట్టా పొందే హక్కు కల్పిస్తూ, ఆ పరిధిలోకి రాని వారికి హక్కులు లేదా తగు రూపంలో పునరావాసం కల్పించే లక్ష్యంతో ఆ ఆరు ఆదేశాలు రూపొందించబడ్డాయి. ఈ 12 సంవత్సరాలలో ప్రభుత్వాలు ఈ ఆదేశాలను అమలు చేసిన పాపాన పాలేదు. ఇప్పుడు ఆ ఆరు ఆదేశాలలో మొదటి దానిని మాత్రం ప్రస్తావిస్తూ (అంటే 1980 అక్టోబర్ 25 కంటే ముందు నుండి అడవి భూములను అనుభవిస్తున్న వారికి హక్కులు కల్పించే అవకాశాన్ని మాత్రం మిగిలించి) దాని పరిధిలోకి రాని వారందరినీ బల ప్రయోగంతో తొలగించాలని కేంద్ర ప్రభుత్వ ప్రధాన అటవీ ఆధికారి ఆదేశాలు జారీ చేసాడు. సుప్రీంకోర్పు దానిని ఆమోదించే ప్రమాదం ఉంది. నిజానికి 25 అక్టోబర్ 1980 కంటే ముందు నుండి అటవీ భూములలో ఉన్న వారికి కూడ హక్కులోస్తాయన్న భరోసా ఏమీ లేదు. వారు అప్పటి నుండి అక్కడ ఉన్నారనడానికి ఆధారమేమిటి? 1980కి ముందు అటవీ సిబ్బంది వారిపైన చొరబాటుదార్లు అంటూ కేసు నమోదు చేసి ఉన్నట్టయితే అదే రుజువంట! ఏ కారణంగానయినా-

దయవల్లనో అంత ఉన్నతం కాని జతర కారణాల వల్లనో - అటవీ సిబ్బంది కేసు నమోదు చేసి ఉండకపోతే అంతే సంగతులు. అంతే కాకుండా 1980 కంటే ముందు నుండి ఉన్న కుటుంబం ఆ తరువాత పిల్లలు వేరు పడడం వల్ల రెండు మూడు కుటుంబాలయి ఉంటుంది. వాళ్లకు కూడ భూమి కావాలి కాబట్టి వాళ్ల పక్కనే ఇంకొంచెం అడవి కొట్టుకొని ఉంటారు. ఇప్పుడు దాని నుండి వాళ్లను తోలగించి మీ పూర్వీకులు కొట్టుకున్న భూమి మీదనే ఎన్ని తరాలయినా మీరు బతకాలి అంటే వారేం కావాలి. వేరే పునరావాసాన్ని గురించి ఆలోచించే బాధ్యత ప్రభుత్వానికి లేదంచే వారెక్కడ చావాలి?

1990లో జారీ చేసిన సర్వ్యలర్కు ముందు 1988 జాతీయ అటవీ విధానం ప్రకటించారు. అంతకు ముందు 1980లో అటవీ సంరక్షణ చట్టానికి ఒక వివరణ చేర్చారు. ఈ విధానాలలోనూ వివరణలలోనూ లోపాలు చాలా ఉన్నప్పటికీ, అడవుల సంరక్షణ ఆదివాసుల జీవనంతో సన్నిహితంగా ముదిపడి ఉన్న విషయమన్న స్పృహ ఉండింది. ‘అదివాసీ’ అన్న పదం ప్రయోగించకుండ అటవీ సంరక్షణ గురించి మాటల్లాడడం ఇప్పుడు మొదటిసారి జరుగుతున్నది. అటవీ శాఖ కాదు సుప్రీంకోర్పు కూడ ఇప్పుడు అదే భాష మాటల్లాడుతున్నది. అటవీ శాఖ సర్వ్యలర్కో ఎక్కడా ఆదివాసీ అన్న మాట లేదు. ‘చౌరబాటుదార్లు’ అని మాత్రమే అన్నారు. బయటినుండి వచ్చి అడవి భూములను దురాక్రమణ చేసినవారూ ‘చౌరబాటుదార్లే’, శతాబ్దాలుగా అడవులలో ఉంటున్న ఆదివాసులూ ‘చౌరబాటుదార్లే’. మా అడవులలో నువ్వే పెద్ద చౌరబాటుదారు అని ప్రభుత్వాన్ని ఆదివాసులు అనలేకపోతున్నారు గానీ, అంటే ప్రభుత్వం దగ్గర ఏం జవాబు ఉంది? సుప్రీంకోర్పు సహితం ఆ భాషే ప్రయోగించడం విశేషం. గతంలో అడవులు, ఆదివాసులు అన్న ప్రస్తావన ఎప్పుడు వచ్చినా ఆదివాసుల బతుకుల గురించి, ‘నాగిరికత్’ వారి బతుకులపైన చేస్తున్న దాడి గురించి, ఆదివాసుల హక్కుల రక్షణ విషయంలో ప్రభుత్వానికి ఉన్న రాజ్యాంగపరమైన బాధ్యత గురించి సుప్రీంకోర్పు మాటల్లాడేది. ఇప్పుడు ఆ స్పృహ లేశమంత కూడ లేకుండా అడవులలోని చౌరబాటుదార్ల గురించి ఏం చేస్తున్నారని ప్రభుత్వాలను గద్దించడం మొదలుపెట్టింది. దానిని ఆసరా చేసుకొని అటవీ శాఖ ఈ సర్వ్యలర్కు జారీ చేసింది.

ఆరేడేల్క కింద తమిళనాడుకు చెందిన గోదవర్యు తిరుమలపాడ్ అనే అతను కోయింబతూరు ప్రాంత అడవులలో బడా స్క్రూర్లు భూమి కబ్బడార్లు అక్రమంగా ప్రవేశిస్తున్నారనీ, ప్రభుత్వం వారిని ఆపే ప్రయత్నం చేయడం లేదనీ ఆరోపిస్తూ

మద్రాసు పైకోర్టులో కేను వేసాడు. మద్రాసు పైకోర్టు ఆ కేనును కొట్టేయగా అతను దానిని సుప్రీంకోర్టుకు తీసుకుపోయాడు. ఆ ఫిర్యాదును సుప్రీంకోర్టు ప్రధాన న్యాయమూర్తిగారి బెంచి దేశవ్యాప్తమైన కేనుగా మార్చి అన్ని రకాల ‘కబ్జూదారులనూ’ తొలగించాలని కేంద్ర రాష్ట్ర ప్రభుత్వాలపైన ఒత్తిడి పెట్టసాగింది. ‘కబ్జూదారులు’ అని పిలవబడే వారిలో చాలా రకాలు ఉంటారనీ, అందులో ఒక్కరేన అదివాసీ ప్రజాసీకానికి ఆ పేరు పెట్టడమే అన్యాయమనీ జప్పిస్త కిర్పల్ గారికి తొచక కాదు, ఆ సంగతి వారికి చెప్పే న్యాయపాదులు సుప్రీంకోర్టులో లేక కాదు. అటువంటి ఆలోచనలు చేయడం అనవసరం అని ఇప్పుడు అందరూ అనుకుంటున్నారు. మన రాష్ట్ర ప్రభుత్వం లాగ ఇతర రాష్ట్ర ప్రభుత్వాలు కూడ సెప్పింబర్ 30 లోపల ‘చౌరబాటుదార్ల’ందరినీ తొలగించడం సాధ్యం కాదన్నాయి కాబట్టి ప్రస్తుతానికి ఈ సర్వ్యాలర్ అమలు ఆగింది. అయితే ఈ నెలాఖురులోగా గోదవర్మన్ తిరుమల్పాడ్ కేనులో సుప్రీంకోర్టు తుది తీర్పు ఇచ్చే ప్రమాదం ఉంది. ఆ తీర్పు కారిన్యం తగ్గించడానికి ఆదివాసుల తరఫున వాదిస్తున్న లాయర్లు చేస్తున్న ప్రయత్నం ఘలించకపోతే దేశవ్యాప్తంగా ఆదివాసులకు పెద్ద ముప్పే రానుంది.

ప్రజాతంత్ర వారపత్రిక

14 అక్టోబర్ 2002

పోలవరం ప్రాజెక్టు : ఇంతకంటే ఫోరం ఇంకోటి ఉండదు

జింతువుకు తలా తోకా ఉంటాయి. జంతువు రూపురేఖలు అర్థం చేసుకోవాలంటే తల దగ్గర మొదలుపెట్టి తోక దాకా పరిశీలించడం మనవమాత్రులయిన వారికి సహజం. తోక దగ్గర మొదలుపెడతాననే వాడిని మామూలుగా వెరివాడంటాం.

ఇప్పుడు మనకొక ముఖ్యమంత్రి వచ్చాడు. ఈయన వ్యవసాయదారులకు ఎట్టి పరిస్థితిలోనూ సాగునీరు ఇస్తునంటున్నాడు. ఎప్పట్టికైనా హోమీ ఇచ్చిన అన్ని ప్రాజెక్టులూ కట్టేస్తునంటున్నాడు. కడుతున్నాడు కూడా. కానీ తోక దగ్గర మొదలు పెడుతున్నాడు. ఇది ఆయన సాంత విషయమయితే వెరివాడనుకుందుము కానీ మనందరి విషయం కాబట్టి మనల్ని వెరివాళను చేస్తున్నాడనక తప్పదు.

ఈక నీటి పారుదల ప్రాజెక్టు కట్టాలంటే మొదట నీళ్లండాలి. దానిని వాడుకునే హక్కు మనకుండాలి. ఇది మొట్టమొదటి విషయం. ఆ తరువాత ప్రాజెక్టుకొక ప్రణాళిక ఉండాలి. అది సాంకేతికంగా ఆమోదనీయం కావాలి. ఆపైన ప్రాజెక్టుకయ్య ఖర్చు, దాని వల్ల వచ్చే ప్రయోజనాల అంచనా ఉండాలి. దాని ప్రకారం కూడా అది ఆమోదనీయం కావాలి. ప్రాజెక్టు వల్ల అడవి మునిగేటట్టయితే కేంద్ర అటవీశాఖ ఆమోదం కావాలి. ఎంత అడవి భూమి మునిగితే అంత భూమిని అడవి పెంపకానికి వేరొక చోట అప్పగించనిదే కేంద్ర అటవీశాఖ సాధారణంగా ఆమోదం ఇవ్వదు. ప్రాజెక్టు వల్ల ఆదివాసులు

నిర్వాసితులయ్యటట్టయితే కేంద్ర ప్రభుత్వ సాంఖ్యిక సంక్షేమ శాఖ ఆమోదం కావాలి. పునరావాసం గురించి ఎంతో కొంత హామీ ఇవ్వనిదే ఆ ఆమోదం లభించడం కష్టం.

ఇవి పాలనా నియమాల ప్రకారం, చట్టం ప్రకారం తప్పనిసరి విషయాలు. ముంపుకు గురయ్య ప్రజల పునరావాసం కూడా చట్టంలో ఒక హక్కుయి ఉండే ముంపుకు సంబంధించిన సమగ్రమైన అంచనా, ముంపుకు గురయ్యవారికి కల్పించబోయే పునరావాసాన్ని గురించి సమగ్రమైన అంచనా కూడా తప్పనిసరి అయి ఉండేవి. కానీ పునరావాసం ఒక హక్కు కాకపోవడం భారతదేశపు చట్టాలలోని అత్యంత బాధాకరమైన లోపాలలో ఒకటి. అయినపుటికీ ఇది అంతర్జాతీయంగా గుర్తింపు పొందిన విలువ కాబట్టి ముంపు, పునరావాసాల అంచనా కూడా ముందుగా ఉండాలని ప్రజాస్వామిక ఉద్యమాలు అంటున్నాయి.

ఇవన్నీ అయిన తరువాతే ప్రాజెక్టు నిర్మాణం మొదలు కావాలి. దానికి టెండర్లు పిలవాలి, పని మొదలు పెట్టాలి. కానీ రాజశేఖరరెడ్డి ప్రభుత్వం మొదట చెప్పిన చర్యలేవీ చేపట్టకుండా నేరుగా టెండర్లు పిలవడం మొదలు పెట్టింది. వేల కోట్ల కేటాయించి కాలవలు తప్పిస్తూ ఉంది. ప్రథాన ప్రతిపక్షమైన తెలుగుదేశం పార్టీ కూడా ప్రాజెక్టుల ప్రక్రియను తోక దగ్గర ఎందుకు మొదలు పెడుతున్నావు అని అడగుకుండా తానూ తోక దగ్గరే చర్చ పెడుతున్నది. టెండర్లలో ఆక్రమాలు, ఏకపక్ష వైఫారి-ప్రాజెక్టుల గురించి జిరిగే ఏకైక చర్చ అయింది.

తలను విడిచిపెట్టి తోక దగ్గర మొదలు పెట్టిన భారీ ప్రాజెక్టులలో ఒకటి పోలవరం. అప్పుడెప్పుడో 1970లలో, 1980లలో తయారు చేసిన ప్రణాళిక తప్ప ఆ ప్రాజెక్టుకు ఈ మధ్య తయారు చేసిన ప్రణాళికేదీ లేదు. అప్పట్లో తయారు చేసిన ప్రణాళికు ఆమోదమూ లేదు. ఎంత భూమి మునుగుతుందో, ఎంతమంది నిర్వాసితులవుతారో కచ్చితమైన అంచనా ఆనాడూ లేదు, ఈనాడూ లేదు. ఆనాడు ప్రభుత్వం చెప్పిన అంచనా సరయినది కాదని, ప్రభుత్వం 213 గ్రామాలు మునుగుతాయని అంటున్నది కాని నిజానికి 276 గ్రామాలు మునుగుతాయని సెంటర్ ఫర్ ఎకనమిక్ అండ్ సోపర్ స్టడీస్ (సెస్) పరిశోధన చేసి తేల్చింది.

ఇప్పుడు ఆ మాత్రం అంచనా కూడా లేకుండా మళ్ళీ ప్రభుత్వం పోలవరం పనులు మొదలు పెట్టింది. గతంలో పునాదిరాట్లు వేయడంతో సంతృప్తి చెందింది. ఈసారి కాలవల తవ్వకం ఉధృతంగా సాగుతున్నది కాబట్టి ప్రాజెక్టు నిజంగా కట్టేస్తారేమోనని ముంపుకు గురికాగల గ్రామాల ప్రజలు అందోళన చెందుతున్నారు.

ఈ నేపథ్యంలో పశ్చిమ గోదావరి, తూర్పు గోదావరి, ఖమ్మం జిల్లాలలో ముంపుకు గురికాగల ప్రాంతాలలో మానవ హక్కుల వేదిక పర్యాటించింది. ఆదివాసుల సంఘాల ప్రతినిధులతో కలిసి చేసిన ఈ పర్యాటనలో మేము గ్రామస్తులతో వివరంగా మాటల్డాము. వారి ప్రస్తుత జీవిత స్థితిగతుల గురించి, రేపు నిర్వాసితులలుయే కోల్పేయే జీవనాన్ని గురించి, హక్కుల గురించి వారిని అడిగి తెలుసుకున్నాము. ప్రాజెక్టు గురించి వారి అభిప్రాయం అడిగాము, మాకు తోచింది చెప్పాము.

ముంపుకు సంబంధించిన అధికారిక నివేదిక ఏదీ లేదు కాబట్టి తొలినాటి అంచనాలనుసరించి 1996లో ‘సెన్స’ వారు ప్రకటించిన రిపోర్టును ఆధారం చేసుకొని ఒక అవగాహనకు రావడం తప్ప చేయగలిగింది లేదు. ఆ నివేదిక ప్రకారం పొలవరం డ్యూం ఎత్తు (పూర్తి రిజర్వ్యాయర్ స్టోయి-ఎఫ్.ఆర్.ఎల్) 150 అడుగుల కాంటూర్లో ఉంటుంది. కాబట్టి ఆ కాంటూర్ వరకు డ్యూంకు ఎగువన నది వెడల్పువుతుంది. ఆ కాంటూర్ వరకు నదికి ఇరువైపులా నీళ్ల నిలుస్తాయి. అయితే ‘సెన్స’ నివేదిక గుర్తించినట్టు ఎఫ్.ఆర్.ఎల్ 150 అడుగుల కాంటూర్లో ఉన్నట్టులుయే ముంపు కేవలం 150 అడుగుల కాంటూర్కే పరిమితం అవుతుందని అనుకోవడం సరయినది కాదు. నదిలో ప్రవాహం వేగంగా ఉన్నప్పుడు, అలల తాకిషి ఉన్నప్పుడు ఇంకా ఎక్కువ కాంటూర్లో ముంపు ఉండగలదు కాబట్టి 160 అడుగుల కాంటూర్ దాకా మునుగుతుందని అంచనా వేయడం సబబు. అంతే కాకుండా కాగితం మీద కాంటూర్ వేసుకొని దాని ప్రకారం మాత్రమే ముంపును అంచనా వేసేటట్టుయితే అసంబధమైన పరిస్థితి తలెత్తువచ్చని కూడా సెన్స నివేదిక గుర్తించింది. ఒక ఊరీలో పొలాలు మొత్తం మునిగి అవాసాలు మాత్రం మిగలవచ్చు. ఆప్పుడు ఆ ఊరు ‘ముంపు గ్రామం’ కాదంబే ఎట్లా? పొలాలు మొత్తం పోగొట్టుకొని వాళ్లక్కడ ఏ విధంగా బతుకుతారు? ఇది ఆదివాసుల గ్రామాలకు ఎక్కువగా వర్తిస్తుందని సెన్స నివేదిక గుర్తించింది. వారి సాగుభూములు నది ఒడ్డున ఉంటాయి. ఇళ్ల ఎత్తు మీద ఉంటాయి. నది వెడల్పుయి సాగుభూములు మునిగి ఇళ్ల మిగిలితే వారక్కడ ఉండి ఏం చేసుకొని బతకాలి? ఏం తిని కడుపు నింపుకోవాలి?

ఈ విధంగా విచేచించి ‘సెన్స’ నివేదిక 276 గ్రామాలు ముంపుకు గురవుతాయని, అప్పటి లెక్కల ప్రకారం 27,798 కుటుంబాలు, లక్షా 17 వేల జనాభా నిర్వాసితులవుతారని అంచనా వేసింది. ఆ నివేదిక తయారయి ఒక దశాబ్దం గడిచింది కాబట్టి గ్రామాలు అన్నే ఉన్న కుటుంబాల సంఖ్య, జనాభా పెరిగే ఉంటాయి.

మండలాల వారీగా ముంపు గ్రామాలు

మండలం	గ్రామాల సంఖ్య
ఖమ్మం జిల్లా వరరామచంద్రాపురం	45
కూనవరం	48
చింతూరు	17
కుకునూరు	34
వేలేరుపాడు	39
భద్రాచలం	13
బూర్గుంపాడు	9
పళ్ళిమగోదావరి జిల్లా పోలవరం	29
తూర్పు గోదావరి జిల్లా దేవిపట్టం	42

ఈ గ్రామాల జనాభాలో 47 శాతం ఆదివాసులు, 15 శాతం దళితులు, 23 శాతం వెనుకబడిన కులాలు, 15 శాతం అగ్రకులాలు అని ‘సెన్’ అంచనా వేసింది. చింతూరు, పోలవరం, వేలేరుపాడు, దేవిపట్టం, కూనవరం, వరరామచంద్రాపురం మండలాలలో నిర్వాసితులు కాగల జనాభాలో ఆదివాసులు సగం కంటే ఎక్కువ. కుకునూరు, బూర్గుంపాడు మండలాలలో నిర్వాసితులలో మొజారిటీ దళితులు.

ముంపంటూ వస్తే ఈ ప్రజలు ఏం కోల్పోతారు? ఒక హక్కుగా ఏం పాందుతారు? ఇక్కడే నిర్వాసితులు కాబోయే వారిలో ఆదివాసులకూ ఇతరులకూ తేడా వస్తుంది. అందరూ ఎంతో కొంత కోల్పోతారు, అందరికీ ప్రాజెక్టు వల్ల నష్టం ఉంది, సందేహమేమీ లేదు. మా పర్యాటనలో భాగంగా మేము వేలేరుపాడు మండల కేంద్రంలో విలేకరుల సమావేశం నిర్వహించినప్పుడు, మేము చెప్పిందంతా శ్రద్ధగా రాసుకున్న విలేకరులు ఆ శ్రద్ధకు కారణం మేము అడగుండానే చెప్పారు ‘మండల కేంద్రం కూడా మునుగుతుంది కాబట్టి మేము కూడా వ్యతిరేకమే సార్ ఈ ప్రాజెక్టుకు. మీ వార్త బాగా రాస్తాం’ అన్నారు.

అయితే ఆదివాసులకు ప్రత్యేకంగా ఉండే సమస్య ఏమిటంబే వారి జీవనాధారమైన వసరులమైన వారికి ఉన్న చట్టపరమైన హక్కు చాలా స్వల్పం. చట్టపరమైన హక్కున్న స్థిరాస్తులను స్వాధీనం చేసుకున్నప్పుడు మాత్రమే చట్టపరమైన నష్టపరిహారం దక్కుతుంది. నిజానికి చట్టపరమైన హక్కున్న భూమిలో కూడా పూర్తిగా సాంత భూమి కాక ప్రభుత్వం డి-ఫారం పట్టా ఇచ్చిన భూమి అయినట్టుయితే నష్టపరిహారం దక్కడని మన హైకోర్టు ఒకనాడు అభిప్రాయపడింది గానీ, ఈ మధ్యనే ఏడుగురు జిస్టీల బెంచి ఆ అభిప్రాయాన్ని తిరగదోడి నష్టపరిహారం విషయంలో సాంత పట్టా అయినా, డి-ఫారం పట్టా అయినా ఒకబేసనింది.

అయితే ఆదివాసులు చట్టపరమైన హక్కు ఉన్న భూమే కాక కొండపోదు భూములను కూడా దాదాపు ప్రతీ ఊరిలోనూ ఏదో ఒక మేరకు అనుభవిస్తున్నారు. వారిలో మరీ పేదలకు ఇద్దక్కుపే జీవనాధారం. ఈ భూమిని రేపు కోల్పోతారు గానీ దీనికేం నష్టపరిహారం దక్కుదు. ఇది కాక, సంఘాలు గట్టిగా ఉన్న చోట వారు పోరాటాలు చేసి గిరిజనేతరుల నుంచి తిరిగి స్వాధీనం చేసుకున్న భూమి చాలా ఉంది. ఎల్.టి.ఆర్ చట్టం కింద కేసు వేసి గెలిచినట్టుయితే ఆ భూమికి పట్టాలు ఉండేవేమా గానీ అది అన్ని సందర్భాలలోనూ సాధ్యం కాకపోవచ్చు. కోర్టుకెక్కితే సాక్షాత్కారులు చూపలేక ఓడిపోయే ప్రమాదం కూడా ఉంటుంది. ఆ విధంగా సంపాదించుకున్న భూమికి పట్టాలు ఉండవ కదా. పంట వేనుకొని పండించుకోవడానికి పట్టాలు అక్కరలేదు కాని ఆ భూమిని బ్యాంకులో తనభా పెట్టడానికో మరొకరికి కుదవ పెట్టడానికో అయితే కావాలి. అలాగే రేపు ముంపు వస్తే పట్టాలు లేని కారణంగా వాళ్ళకు దమ్మిడి నష్టపరిహారం దక్కుదు. మేము పర్యాటించిన మేరకు దేవీపట్టం మండలం (తూర్పు గోదావరిజిల్లా)లో ఈ సమస్య పెద్దాట్టునే ఉంది.

భూమి కాక వారికి ఉన్న వేరే ప్రధానమైన జీవనాధారం అడవి నుండి సేకరించే చిన్న తరహా అటవీ ఉత్సత్తులు. దీనిలో మళ్ళీ రెండు రకాలుంటాయి. ఒకటి అమృకానికి పనికొచ్చేవి. వీటిని గిరిజన సహకార సంఘానికో, వ్యాపారులకో అమృగుంటారు. రెండు, నిత్య జీవితంలో వాడుకునేవి. మొదటి కోవకు చెందినవి జిగురు, తేనె, కరక్కాయలు, గానుగ గింజలు, ముష్టి గింజలు, కుంకుడు కాయలు, చిల్ల గింజలు, నల్లజడి గింజలు, బీపురు పుల్లలు, సరమామిడి చెక్క, శీకాకాయలు, కొండజీడి పిక్కలు, తంగేడు గింజలు, అడ్డాకులు, విప్ప పలుకులు మొదలయినవి. వ్యవసాయ పనులు లేని సేజనలో వీటి సేకరణ, అమృకం వారి ప్రాణాలను

నిలుపుతుంది. సంవత్సరంలో రెండు నెలల దాకా ఈ ఆదాయం మీదే బ్రతికే ఊర్లు చాలా ఉన్నాయి. రెండవ కోవకు చెందినవి రకరకాల దుంపలు లేక గడ్డలు, బలుసాకు వంటి ఆకుకూరలు. ఇవి నేరుగా ఆహారంగా ఉపయోగపడతాయి. ఏ తిండి దొరకనప్పుడు అడవికి పోయి దుంపలు (తేగదుంప, బల్లదుంప, అడవి కండ, కిరస దుంప, తాడిదుంప వగ్గరా) తెచ్చుకొని వండుకొని తిని బతుకుతారు.

అడవి నుండి బయటకు పోవలసివస్తే ఈ ఆదాయం, ఈ ఆహారం మొత్తంగా పోతుంది. దీనికి ఏ నష్టపరిహారం ఉండదు, ఏ ప్రత్యామ్మాయమూ ఉండదు.

పశుగ్రాసానికి కొదవ లేకపోవడం వల్ల అడవిలోని అన్ని ఊర్లలోనూ వందల సంఖ్యలో పశువులు-ముఖ్యంగా ఆవులు ఉన్నాయి. గోచి తప్ప వేరే బట్ట ఎరుగని వారికి సహితం 10-15 ఆవులున్నాయి. వాటిని పోషించనక్కరలేకుండా అవే యజమానిని పోషిస్తాయి. రేపు ఈ పశువులను తోలుకొని అడవి బయటకు పోయినట్టయితే పశుగ్రాసం ప్రధానమయిన సమస్య అవుతుంది. ఈ మధ్య కాలంలో మైదాన ప్రాంత గ్రామాలలో పెద్ద రైతులు సహితం పది పశువులు ఉంచుకోవడానికి తటపటాయిస్తున్నారు. ఇంక ఆదివాసీ నిర్వాసితుల సంగతి ఏం చెప్పాలి?

ఊరుమ్మడి చెట్లు అడవిలో ఒక ముఖ్య ఆహార వనరు. చింతచెట్లు, మామిడిచెట్లు, తాడిచెట్లు వీటిలో ప్రధానమైనవి. తాటికల్లుకు ఆదివాసుల జీవితంలో చాలా ప్రాధాన్యత ఉంది. అది కేవలం నిషా ఇచ్చే మత్తు పదార్థం మాత్రమే కాదు, పోపకాహారం కూడా. వేసవిలో ఊర్లకు ఊర్లు తాటి కల్లు మీదనే బతుకుతాయి. ఒక్కొక్క ఊరిలోనూ వందల సంఖ్యలో ఉన్న ఈ చెట్లను విడిచిపెట్టి రేపు బయటకు పోయినట్టయితే వారు కోల్పోయే ఈ ఆహారానికి నష్టపరిహారం ఏమీ దక్కుదు.

ఆదివాసులకు ఏజెస్పీలో మాత్రమే ఉండే కొన్ని ప్రత్యేకమైన హక్కులు ఉన్నాయి. ఇవి రాజ్యంగంలోని అయిదవ పెట్టుగాలు కింద జారీ అయినవి. ఏజెస్పీలో ఉంటేనే ఈ హక్కులు ఉంటాయి. అవి-వారి భూములను గిరిజనేతరులు ఏ రకంగానూ సాంతం చేసుకోవడానికి వీలు లేదు. ప్రభుత్వ బంజర్లు వారికి తప్ప వేరేవ్యరికీ సాగుకు ఇవ్వడానికి వీలు లేదు. గ్రామ సర్వంచ, మండల ప్రైసిడెంట్ పదవులకు నూటికి నూరుశాతం వారికి రిజర్వేషన్ ఉంది. టీచర్ పోస్టులలో 100 శాతం, కొన్ని ఇతర నాల్గవ తరగతి ఉద్యోగాలలో 75 శాతం దాకా ఆదివాసీ విద్యావంతులకే రిజర్వ్ అయి ఉన్నాయి. స్థానిక వనరుల యాజమాన్యానికి

అభివృద్ధి పనులకూ సంబంధించి ఆదివానీ గ్రామ సభకు, గ్రామ పంచాయితీకి ప్రత్యేక అధికారాలు పంచాయితీరాజ్ చట్టంలోని 6-ఎ అధ్యాయం కింద ఉన్నాయి. ఏజెన్సీని విడిచిపెట్టిపోతే ఇవ్వన్నీ పోతాయి.

అన్నిటినీ మించి ఆదివానీ గ్రామాలలో ఒక అనిర్వచనియమైన ఉమ్మడితనం ఉంటుంది. ఇది మనమలకే కాదు, వారి చుట్టూ ఉన్న చెట్లకూ కొండలకూ కూడా వర్తిస్తుంది. వారి జీవితం, ఆచారాలు, అలవాట్లు దీనిని పెనవేసుకొని ఉంటాయి. దానివల్ల పాందే మానసిక సంతృప్తికీ ప్రశాంతికీ ‘నష్టపరిహారం’ అంటూ ఏదీ ఉండదు. అడవి బయట దీనిని పునర్నిర్మించుకోవడం దాదాపు అసాధ్యం.

అందుకే పునరావాసం గురించి మాటలాడితే ఆదివాసులు నవ్వుకుంటూ చెట్టుకు చెట్టు, పుట్టుకు పుట్ట, కొండకు కొండ, వాగుకు వాగు ఇట్లాగే కట్టిస్తారా అని అడుగుతున్నారు. కట్టిచేటట్టుయితేనే ఇక్కడి నుండి పోతాం అంటున్నారు. చాలామంది నిక్కచ్చిగా ఇక్కడి నుంచి పోనే పోమంటున్నారు. వేరే ఎక్కడో వారికి పునరావాస కాలనీలు కట్టిచ్చి తలా ఎకరమో, రెండో బంజరు భూమి కేటాయించినా ఇప్పుడున్న జీవికలో సగం కూడా దొరకదు వాళ్లకు. ఆ మాత్రం పునరావాసం ఇస్తారన్న నమ్మకమూ లేదు, ఇవ్వాలని చెప్పే చట్టం గానీ పాలసీ నియమం గానీ ఏదీ లేదు. ఈ సంగతి మూడు జిల్లాలలోని ఆదివాసులకు బాగానే తెలుసును కాబట్టి అత్యధిక భాగం మంది అసలు పోలవరం వద్దే వద్దు అంటున్నారు.

ఇది అభివృద్ధికి అడ్డంపడే వైఖరి అన్న వాదనను వాళ్లూ విన్నారు. దానికి కూడా వాళ్ల దగ్గర జవాబుంది. గోదావరి నీళ్లు ‘వృథాగా’ సముద్రంలోకి వెళ్లిపోతున్నది కాబట్టి ప్రాజెక్టు కట్టి దానిని సాగు కోసం, తాగునీటి కోసం వాడుకోవాలని కదా ప్రభుత్వం ఆలోచిస్తున్నది? మరి ఆ సాగునీరేదో మా భూములకే ఇయ్యవచ్చు కదా? మా భూములు ముంచి మైదాన ప్రాంతాల భూములకెందుకివ్వాలి? అంటున్నారు. పోలవరం డ్యూం సైట్ దగ్గర గోదావరిలోకి అకస్మాత్తుగా వచ్చి చేరే నీరేదీ లేదు. అక్కడ నిలపబోయేదంతా మైదానండి వచ్చి చేరే నీరే. ప్రాణహిత నుండి, ఇంద్రావతి నుండి, శబరి నుండి; డజన్స్ సంఖ్యలో ఉన్న వాగులు, వంకల నుండి వచ్చి గోదావరిలో కలిసి అడవి గ్రామాలను దాటి ప్రపాంచి పోలవరం చేరే నీటికి డ్యూం కట్టి విజయవాడ నుండి విశాఖపట్టం దాకా వాటిని తీసుకుపోయి ‘అభివృద్ధి’ సాధించాలని ప్రభుత్వం ఆలోచన. మరి మా ఊరి పక్కనే గోదావరిలో లిప్పు పెట్టి ఆ నీళ్లు మాకే ఇస్తే మేమే అభివృద్ధి చెందుతాము కదా? అని వారు అడుగుతున్నారు. అది అభివృద్ధి ఎందుకు కాదు, మైదాన ప్రాంతాలకు ఆ నీటిని పారిస్తేనే అది అభివృద్ధి ఎందుకపుతుందో చెప్పమంటున్నారు.

ఐ.టి.డి.వి వారు చేపట్టిన కొన్ని లిప్పు ఇరిగేపన్ స్నీంలు ప్రస్తుతం లేకపోలేదు. ఒక్క తూర్పు గోదావరి జిల్లా రంపచోడవరం డివిజన్లోనే 36 స్నీంలు చేపట్టారు. కానీ అవన్నీ విచిత్రంగా ఫెయిల్ అయి కూర్చున్నాయి. స్థలం ఎంపికలో అసమర్థత వల్లనో, సరుకు కొనుగోలులో అవినీతి వల్లనో గానీ మినహాయింపు లేకుండా అన్ని లిప్పులూ ఫెయిల్ అయ్యాయి. కానీ సత్కమంగా కడితే పోలవరం కీండ మునగబోయే అన్ని గ్రామాలకూ కాకున్న గోదావరి, శబరి నదులకు దగ్గరగా ఉన్న గ్రామాలకు సాగునీరు ఇయ్యవచ్చు. ఆ పైన మిగిలిన నీటికి పోలవరం దగ్గరే ద్వాం కట్టే బదులు డైవర్షన్ (ఆనకట్ట) కట్టి ఏ ముంపూ లేకుండ మైదాన ప్రాంతాలకూ కొంత మేరకు పారించుకోవచ్చు.

ప్రాజెక్టుల వల్ల కలిగే ముంపు గురించి, నిర్వాసితుల సమస్యల గురించి ఎప్పుడు మాట్లాడినా ‘అభివృద్ధి’కి అడ్డువస్తున్నారన్న చర్చ వస్తుంటుంది కాబట్టి ఇక్కడ రెండు మాటలు చెప్పడం అవసరం అనుకుంటున్నాము. మొదటిది, ప్రజాతంత్ర దృక్పథం అభివృద్ధికి వ్యతిరేకం కాదు; కేవలం అను అభివృద్ధికి వ్యతిరేకం, విధ్యంసక అభివృద్ధికి వ్యతిరేకం. సాగునీటి విషయానికాస్తే, అది వ్యవసాయ అభివృద్ధికి అవసరమే. కానీ ప్రకృతి సిద్ధంగా మనిషికి లభించే ఈ వనరుటైన అందరికీ (సాంకేతిక సాధ్యసాధ్యాల పరిధిలో) సమాన హక్కు ఉండాలి. పోలవరానికి ప్రతిపాదించిన ఆయకట్టు ఇప్పటికే సాగునీటి లభ్యత ఉన్న ప్రాంతాలలో ఉంది. దాని బదులు ఆ నీటిని-విఫలమైన లిష్ట్ ఇరిగేపన్ స్నీంలే తప్ప పనిచేసే సాగునీటి వ్యవస్థ లేని ఆదివాసి ప్రాంతాలకే అందివ్యడం న్యాయం కాదా? దానివల్ల స్వల్ప రాష్ట్ర ఆదాయంలో రాగల పెరుగుదల తగ్గిపోవచ్చు. కానీ ఆ పెరుగుదల ఆదివాసులకు దక్కుతుంది కాబట్టి అదే ప్రజాస్వామికమైన అభివృద్ధి.

రెండవది నిర్వాసితుల హక్కుల సమస్య. భారీ ప్రాజెక్టులను అన్ని సందర్భాలలో వ్యతిరేకించవలసిందేనా అనే చర్చలోకి మేము ప్రస్తుతం పోవడం లేదు. ప్రాజెక్టులను నిర్దిష్టంగా పరిశీలించి ఒక నిర్దిష్టయానికి రావడమే ఉచితం అని ప్రస్తుతానికి అనుకుందాం. ఈ నిర్దిష్ట పరిశీలనలో ఏమేం విషయాలు చూడాలి?

ప్రాజెక్టు వల్ల అభివృద్ధి వస్తుందని అనుకున్న, దానిని పాందేది మొత్తం సమాజం కాదు, కొందరేననేది స్వప్షుమే. ప్రత్యక్ష ప్రయోజనాలూ పరోక్ష ప్రయోజనాలూ ఉంటాయని అనుకున్న, రెండూ కలిపినా అవి అందరికి దక్కువు. కాబట్టి ప్రయోజనం పాందేవారు కొందరుంటారు. నష్టపోయేవారు ఉంటారు. ప్రయోజనం పాందేవారి జీవితాలు కచ్చితంగా బాగుపడతాయి. నష్టపోయేవారి

జీవితాలు ఏ మేరకు నష్టపోతాయనేది వారికి దక్కి నష్టపరిహారంమీద, పునరావాసం మీద ఆధారపడి ఉంటుంది. ఒక ప్రాజెక్టు వల్ల నిర్వాసితులయ్యే వారికి, ఆ ప్రాజెక్టు వల్ల వచ్చే ప్రయోజనంలో మొదటి వాటా ఇవ్వాలనేది-నీటి పారుదల ప్రాజెక్టులుతే ఆ ప్రాజెక్టు చివరి భూములలో కాక మొదటి భూములలోనే వారికి సాగుభూములు ఇవ్వాలని-ఇవ్వాల అంతర్జాతీయంగా రూపొందుతున్న నాగరికతా ప్రమాణం. మనం దాని అంచులకు కూడా చేరుకోలేదు.

కాబట్టి నిర్దిష్టమైన పరిశీలనలో వేసుకోవలసిన ప్రశ్నలు ఏమిటంబే ప్రయోజనం పాందేవారు ఎవరు? నష్టపోయేవారు ఎవరు? ప్రయోజనం పాందేవారికి ఈ ప్రయోజనం ఎంత అవసరం? నష్టపోయేవారికి ఆ నష్టం ఎంత వినాశకరం? ఈ ప్రాజెక్టు ద్వారా వినియోగించుకోబోయే వనరును ఇంకొక రకంగా వినియోగించినట్టులుతే మొత్తం మీద సామాజిక న్యాయం ఇంకా ఎక్కువగా జరిగే అవకాశం ఉందా? ఇత్త్వాది.

పోలవరం ప్రాజెక్టు ద్వారా ప్రభుత్వం 7 లక్షల 27 వేల ఎకరాలకు సాగునీరు ఇచ్చి, విశాఖపట్టంకు మంచినీట్లిచ్చి, కృష్ణ బేసిన్ కోసం ప్రకాశం బ్యారేజికి 80 టి.యం.సిల నీట్లు తరలించడలచుకుంది. సాగునీరు ఇచ్చేది తూర్పు, పశ్చిమ గోదావరి జిల్లాలకు, కృష్ణ జిల్లాకు. ఆ జిల్లాలలో ఇప్పటికే డెల్టా కాలవల ద్వారా నీళ్లాచ్చే ప్రాంతం కంటె కొంచెం ఎగువన ఉన్న ప్రాంతానికి ఈ నీళ్లాస్తాయి తప్ప ఆ జిల్లాలలో కూడా పూర్తి మెట్ట ప్రాంతాలకు కాదు.

అవి వర్షపాతం బాగానే ఉండే ప్రాంతాలు. వ్యవసాయేతరంగా కూడా బాగానే అభివృద్ధి చెందిన ప్రాంతాలు. పోలవరం నీళ్లాపై ఆక్కడి ప్రజల జీవితాలు నుసంపన్నం అవుతాయనడంలో సందేహమేమీ లేదు గానీ పోలవరం నీట్లు దక్కడం వారికి జీవన్యురణ సమస్య కాదు. విశాఖపట్టంకు మంచినీట్లు కూడా అంతే. విపరీతంగా పెరిగిపోతున్న ఆ నగరానికి మంచినీట్లు చాలా అవసరం. కానీ దానికి ప్రత్యామ్నయం స్థానికంగా లేదా అంటే ఉండనే చెప్పాలి. ఉత్తరాంధ్రలో అనకాపల్లి నుండి ఇచ్చాపురం దాకా ఉన్న నీటి వనరులను సరిగ్గా ఉపయోగపెట్టే ప్రయత్నం ప్రభుత్వాలు చేయలేదు గానీ చేస్తే ఆ మూడు జిల్లాల నీటి అవసరాలు స్థానికంగానే తీర్చువచ్చు. పోలవరం నీట్లు రాకపోతే విశాఖపట్టంకు మంచినీట్లు దొరకవన్న పరిస్థితేమీ లేదు. ఇక్కడ ఇంకొక అనుమానాన్ని కూడా ప్రస్తుతించాలి. పోలవరం నుండి విశాఖపట్టంకు నీట్లు తెచ్చే పైప్లెను రాజమండ్రి-విశాఖపట్టం రైల్వే లైనుకు ఎడమ పక్కన ఉండబోతుంది. ఆ రైల్వే లైనుకు కుడిపక్క నుండి ప్రాంతంలో

విశాఖపట్నం-కాకినాడ-విజయవాడ కారిడార్ పేరిట ప్రభుత్వం వేగవంతమైన అభివృద్ధి పేరుతో అనుమతించబోయే సెప్పల జోన్లూ సాఫ్ట్వేర్ పార్సులూ రాబోతాయి. పోలవరం నీళ్లు నిజంగా విశాఖపట్నం ప్రజల తాగునీటి కోసం వినియోగించబోతారా, లేక దారిలో తూర్పుకు మళ్లించి ఈ ‘కారిడార్’కు ఇవ్వబోతారా? అనే అనుమానమూ ఉంది.

ఇక కృష్ణ బేసిన్సు తరలించడానికి పోలవరం నుండి 80 టి.ఎం.సిల నీళ్లు విజయవాడ దగ్గరున్న ప్రకాశం బ్యారేజికి తీసుకుపోయే విషయం చూడ్దాం. ఇది కృష్ణానది ఎగువన ఉన్న తెలంగాణ, రాయలసీమలలోని దుర్బిక్ష ప్రాంతాల వినియోగానికి అని చెప్పున్నారు. మహబూబ్ నగర్, నల్గొండ, కర్నూలు, అనంతపురం జిల్లాలలో తీవ్ర దుర్బిక్షం ఉన్నమాట వాస్తవమే. కృష్ణ జలాల ప్రాజెక్టులను వారికి హామీ ఇచ్చిన మాటూ వాస్తవమే.

అయితే ఈ కారణంగా పోలవరం ప్రాజెక్టు సమర్థసీయం అనే నిర్దయానికొచ్చే ముందు కొన్ని విషయాలు చూడాలి. ఒకటి 80 టి.ఎం.సిల నీళ్లెప్పుడయితే పోలవరం నుండి కృష్ణ బేసిన్సు తరలించబడతాయో అప్పుడవి కృష్ణ జలాలలో భాగం అవుతాయి. మనం ఆ నీటిని కర్రాటుకోనూ మహారాష్ట్రకోనూ పంచుకోక తప్పదు. 80 టి.ఎం.సిలలో 35 వారు తీసుకోగా, 45 మాత్రమే మనకు దక్కుతాయి. ఈ 45 టి.ఎం.సిలు నేరుగా దక్కిణ తెలంగాణకూ రాయలసీమకూ పోవు. ప్రకాశం బ్యారేజిలో చేరతాయి. నది పై భాగం నుండి ప్రకాశం బ్యారేజికి వచ్చే నీటిలో 45 టి.ఎం.సిలు ఎగువన అపుకున్నట్టయితేనే ఎగువ ప్రాంతాలు ఈ పంపిణీ వల్ల ప్రయోజనం పొందగలవు. అది ఏ సంవత్సరంలో ఎంత మేరకు సాధ్యం అవుతుంది, ఎంత ఎగువన సాధ్యం అవుతుంది అనేది ఆయా సంవత్సరాల వర్షపాతాన్ని బట్టి ఉంటుంది. కానీ 45 టి.ఎం.సిల నీరు మాత్రం ప్రతీ సంవత్సరం పోలవరం నుండి ప్రకాశం బ్యారేజికి వచ్చి చేరుతుంది. ఎందుకంటే గోదావరిలో నీళ్లు పుష్టులంగా ఉన్నాయి కాబట్టి. అంటే ఈ మళ్లింపు తప్పకుండా సాధించేది కృష్ణ డెల్టా స్థిరీకరణ. తెలంగాణ, రాయలసీమలకు ప్రయోజనం ఒనగూడవచ్చు, ఒనగూడకపోవచ్చు.

ఆ ప్రాంతాలకు వర్షాభావ సంవత్సరాలలో నష్టం కూడా జరగవచ్చు. పోలవరం నుండి మళ్లించే 80 టి.ఎం.సిలలో మన వాటా 45 టి.ఎం.సిలే అయినా మొత్తం 80 టి.ఎం.సిలూ ప్రకాశం బ్యారేజికి పోతాయి. కర్రాటక, మహారాష్ట్రలు తమ వాటాను కింద నుండి తీసుకోలేవు. మీదనే ఆపుకుంటాయి. అంటే రాష్ట్రంలోకి కృష్ణ, తుంగభద్ర నదులు ప్రవేశించే లోపలే 35 టి.ఎం.సిల నీళ్లు వాళ్లు తుంగభద్ర

డ్యాం నుండి గానీ, ఆల్యట్టి నుండి గానీ మళ్ళించుకోగలరు. ఇది సగటు సంవత్సరాలలో నష్టం చేయకపోవచ్చును గానీ వర్షావ సంవత్సరాలలో సహితం ఎగువ రాష్ట్రాలు 35 టి.ఎం.సిలు ఉంచేసుకుంటాయి కాబట్టి కృష్ణ తుంగభద్రలు రాష్ట్రాలోకి ప్రవేశించే దగ్గరే ఉన్న ప్రాజెక్టులకు నష్టం కలగగలదు. ఇవి తెలంగాణ, రాయల్సీమలలోనే ఉన్నాయి; జూరాల, రాజోలిబండ, రేపు రాబోయే భీమ, తుంగభద్ర ఎగువ కాలువ, దిగువ కాలువలు.

కాగా, పోలవరం ద్వారా సుభిక్షమైన కోస్తాంధ్ర జిల్లాలకు, కృష్ణ బేసిన్లోని దుర్భిక్ష ప్రాంతాలకు గోదావరి జలాల్చి తరలించే ముందు గోదావరి జలాలు తప్ప వేరే గత్యంతరం లేని ఉత్తర తెలంగాణలోని దుర్భిక్ష ప్రాంతాలకు సాగునీటి వసతి కల్పించడం అవసరం. సాగునీటి పైన సమాన హక్కు ఒక ప్రజాతంత్ర విలువ అన్న మా అభిప్రాయాన్ని పైన చెప్పాము. ఆ దృష్టితో చూసినప్పుడు ఉత్తర తెలంగాణలోని దుర్భిక్ష ప్రాంతాలకు గోదావరి జలాలు తప్ప వేరే ఏ ఆధారమూ లేదు కాబట్టి ఆ ప్రాంతాల అవసరాలు తీర్చగల ఆచరణాత్మక పథకం చేపట్టిన తరువాతే వేరే అవసరాల కోసం-ఎంత న్యాయమైన అవసరాలయినా సరే-గోదావరి జలాల వినియోగాన్ని తలపెట్టాలి. నల్గొండ, వరంగల్, కరీంనగర్, మెదక్, నిజామాబాద్ జిల్లాలు కలుసుకునే ప్రాంతం (ప్రజ్ఞాపూర్-సిద్ధిపేట రోడ్డు కేంద్రంగా ఒక అర్ధచంద్రాకారంలో పరుచుకొని ఉన్న మెట్ల (ప్రాంతం) దుర్భిక్షంలో దక్కిణ తెలంగాణ, రాయల్సీమలకు పెద్దగా తీసిపోదు. ఈ ప్రాంతానికి గోదావరి నీళ్లందించే కచ్చితమైన ప్రణాళిక ఇప్పటికీ లేదు. కాగితం మీద చూసినప్పుడు గోదావరిలో మన రాష్ట్ర వాటా చాలానే ఉన్నట్టు తోస్తుంది గానీ గోదావరి జలాల వినియోగంలోని సాంకేతిక సమస్యలను దృష్టిలో పెట్టుకున్నప్పుడు పరిష్కారి భిన్నంగా కనిపించక మానదు. కరెంటు పెట్టి భారీగా ‘లిప్ప’ చేయకుండ ఉత్తర తెలంగాణలోని మెట్ల ప్రాంతాలకు గోదావరి జలాలను చేరవేయడం సాధ్యపడదు. గోదావరిలో నీళ్లంత ఉన్నాయనేది కాదు, దానిని తీసుకోవడానికి ప్రభుత్వం ఖర్చుంత పెట్టగలదనేది సమస్య. అంతంత ఖర్చుపెట్టి ఎన్ని ప్రాజెక్టులు కట్టగలదనేది సమస్య. కాబట్టి ఎగువ ప్రాంతాల హక్కులను వ్యవహరించకుండ దిగువన వేరే వినియోగానికి వనరులు, నీళ్లు కేటాయించడం భావ్యం కాదు.

ఇదంతా ఒకెత్తుయితే పోలవరం వస్తే ముంపుకు గురికాగల ప్రజల-ముఖ్యంగా వారిలో సగం పైగా ఉన్న ఆదివాసుల-జీవనానికి జీవితానికి జరగగల హాని ఉపాకు సహితం అందడం కష్టం. పైన చెప్పినట్టు వాళ్లకు నష్టపరిహారం

రాగల స్థిరాస్తులున్నది కొంచెనే. వారి జీవనం ప్రధానంగా ప్రకృతిసిద్ధంగా లభించే సంపదను ఆధారం చేసుకొని సాగుతున్నది. ఈ ప్రకృతి మొత్తాన్ని రేపు కోల్పోతారు. దానిని తిరిగి ఎక్కుడా ఏ రూపంలోనూ ప్రభుత్వం వారికి కల్పించలేదు. వారి విషయంలో పునరావాసం అనే మాటకు అర్థమే లేదు. మామూలు అర్థంలో ఏ ఊరి వెలుపలో ఒక కాలనీ కట్టిచ్చి, ఎకరమో రెండెకరాలో బంజరు భూమి ఇస్తామని ప్రభుత్వం హామీ ఇచ్చినా, పోలవరంలో శతాంశం ముంపు ఉండే ప్రాజెక్టుల విషయంలో పునరావాసం ఏ విధంగా అమలయిందో చూస్తే అది కల్లు అని అర్థం అవుతుంది.

ఈ విషయాలన్నీ దృష్టిలో పెట్టుకున్నప్పుడు పోలవరం ప్రాజెక్టును పూర్తిగా వ్యతిరేకించడమే సరయిన ప్రజాస్వామిక వైఖరి అని మేము భావిస్తున్నాం.

మానవహక్కుల వేదిక బులెటిన్ - 7

2005

జలయజ్ఞానికి అదివానీ సమిధలు

శ్రీ కాకుళం జిల్లాలో వంశధార స్టేజ్-2 ప్రాజెక్టు నిర్మాణం చేపట్టడంలో ప్రభుత్వం అకారణంగా జాప్యం చేస్తున్నదని ఆయకట్టుదార్లు అరోపించడం, ప్రభుత్వం ఇదిగో చేపడుతున్నామని హామీనివ్యాడం కొన్నేట్టుగా పత్రికలలో చూస్తున్నాం.

ఇప్పుడు రాజశేఖరరాణ్ణి ప్రభుత్వం హుటాహుటిన చేపడుతున్న ప్రాజెక్టులలో వంశధార స్టేజ్-2 ఒకటి. నిజానికి గతంలో దానిని చేపట్టడంలో వెనకాడడానికి గల కారణాలన్నీ అట్లాగే ఉన్నాయి. ఒక్కటీ పరిష్కారం కాలేదు. అయినప్పటికీ కాలువల పనికి తెండర్లు పిలవడం మొదలయింది. వంశధార స్టేజ్-1లో భాగంగా కట్టిన గొట్టా బ్యారేజ్ ద్వారా 1,48,000 ఎకరాలకు ఇప్పటికే సాగు నీరిస్తున్నారు. ఇప్పుడు స్టేజ్-2 కట్టి అదే భూమికి రెండవ పంటకు నీళ్లిస్తారు. అది కాక ఇంకొక 1,07,000 ఎకరాలకు కొత్తగా నీళ్చిస్తారు.

ప్రతిపాదించిన చేట డైవర్స్ బ్యారేజ్ కట్టకుండా దానికి ఎగువన ఆనకట్టే లేకుండ నది నుండి కొంత నీళ్లు పక్కకు లాగి దానితో స్టేజ్-2ను ప్రస్తుతానికి కట్టేస్తారంట. ఈ పద్ధతిలో వంశధార నుండి నీళ్లు తీసుకుండే ఎంత వస్తాయి? 1,48,000 ఎకరాలకు రెండవ పంటకు నీరు, 1,07,000 ఎకరాలకు ఒక పంటకు నీరు ఇవ్వడం సాధ్యమేనా? అసాధ్యమనీ, ప్రతిపాదిత ఆయకట్టులో నాలుగవ వంతుకు సహితం నీళ్లు రావనీ నిపుణులు అంటున్నారు. అయినప్పటికీ ‘పనులు’ జరిగిపోతున్నాయి.

ఇదోక ఎత్తయితే చర్చకు సహాతం రాని ఉపద్రవం వేరొకటి ఉంది. వంశధార స్టేజ్-2లో భాగంగా హిరమండలం అనే ఈసి దగ్గర 19 టి.ఎం.సి.ల సామర్థ్యం గల రిజర్వాయర్ నిర్మాణం తలపెట్టారు. దీనికోసం 21 గ్రామాల భూములు స్వాధీనం చేసుకుంటున్నారు. సంవత్సరానికి మూడు పంటలు పండే భూములను రిజర్వాయర్ కోసం సేకరించడం అన్యాయం అని ఆ 21 గ్రామాల రైతులు గొడవ చేస్తున్నారు.

వీరికి కనీసం నష్టపరిహారం లభిస్తుంది. ప్రభుత్వం కొత్తగా ఒక పునరావాస విధానాన్ని రూపొందించానని చెప్పుకుంటున్నది కాబట్టి ఆ మేరకు పునరావాసమూ దక్కువచ్చు. అయినప్పటికీ మేము నిర్వాసితులు కాదలుచుకోలేదని ఆ 21 గ్రామాల రైతులు అంటున్నారు. ఆ సంకల్పం ప్రకటన దగ్గర ఆగిపోకుంటే వారికి ప్రజల మద్దతు బాగానే లభించవచ్చు.

అయితే ఈ 21 గ్రామాలకు ఆవల కొండలలో దాదాపు 80 ఆదివాసీ గూడెంలు ఉన్నాయి. ఇవి రిజర్వాయర్లో మునగవు కాబట్టి ఏటి భూములను ప్రభుత్వం సేకరించడం లేదు. ఆ గూడెంలలో నివసించే సవర, జాతాపు తెగలకు ఏ రకమైన నష్టపరిహారంగానీ పునరావాసంగానీ దక్కువు. రేపు హిరమండలం రిజర్వాయరు పూర్తయితే ఈ 80 గూడెంల ప్రజలకు బయటి ప్రపంచంతో సంబంధాలు తెగిపోతాయి. వాళ్ల కాళ్ల కింద తటాకం ఉంటుంది. వెనక కొండలుంటాయి. వారు బయటకు రావాలంటే వెనక్కి తిరిగి మూడు నాలుగు కొండలెక్కి, దిగి సీతంపేట చేరుకోవాలి.

ప్రస్తుతం ఈ ప్రజలు కొండపోడు మీద, అటవీ ఉత్పత్తుల సేకరణ మీద ప్రధానంగా బతుకుతున్నారు. పోడు భూములలో జీడి తోటలు వేసారు. హిరమండలం మార్కెట్ అందుబాట్లో ఉండడం వల్ల అది మంచి ఆదాయమే ఇస్తుంది. చిన్న తరఫో అటవీ ఉత్పత్తులను కూడ హిరమండలం తీసుకుపోయి అమ్ముతారు. ఇప్పుడు హిరమండలంతో సంబంధాలు పూర్తిగా తెంపేసి, మార్కెట్కు పోవాలంటే మూడు నాలుగు కొండలెక్కి, దిగి సీతంపేటకు పొమ్మనడం వారి జీవనాధారాన్ని తీసేయడం తప్ప వేరే ఏమీ కాదు.

విచిత్రమేమిటంటే ఈ ప్రజలు అక్కడ ఉన్నారని గానీ, హిరమండలం రిజర్వాయర్ వల్ల వారి మనుగడ డెబ్మతింటుందని గానీ అధికారుతెవ్వరికి తెలీదు. ప్రాజెక్టులలో ముంపుకు గురయ్యే గ్రామాలను గుర్తించే బాధ్యత నీటిపారుదల శాఖ ఇంజనీర్లది. వీరికి స్థానిక సమాజంతో గానీ ప్రజాజీవితంతో గానీ ఏ సంబంధం

ఉండదు. కాంటూరు పట్టాన్ని ముందు పెట్టుకొని ఇన్ని అడుగుల గరిష్ట నిలువ పరిమాణం ఉంటే రిజర్వాయర్ కింద ఏయే గ్రామాలలో ఎంత భూమిని మునుగుతుంది అనేది లెక్కలేస్తారు. దానికి మాత్రమే భూసేకరణ ప్రతిపాదన పెడతారు. సేకరించగా మిగిలినది రిజర్వాయర్లో ద్వీపంగా ఉండిపోతుందా, ముందు నీళ్లు, వెనుక కొండలు ఉండి బతకడానికి అసాధ్యం అయిపోతుందా అనేది వారికి అనవసరం.

ముంపును గుర్తించే దూర్యాటీ నీటిపారుదల శాఖది కాబట్టి మిగిలిన ప్రభుత్వ శాఖలు దానిపైన దృష్టి పెట్టవు. హిరమండలం రిజర్వాయర్ వల్ల 80 ఆదివాసీ గూడెంలకు పెద్ద కష్టం రాబోతున్నదని సీతంపేట సమగ్ర గిరిజనాభివృద్ధి సంస్థ (ప.టి.డి.ఎ) ప్రాజెక్టు ఆఫీసర్గారితో అంటే, ‘నాకా సంగతి ఎవరూ చెప్పలేదే, మొన్నునే ఆ గూడెంలకు కొత్త రోడ్డు మంజారు చేసానే’ అంటాడు. రోడ్డు మంజారు చేసేవారు రోడ్డు మంజారు చేస్తుంటారు, ముంపు మంజారు చేసేవారు ముంపు మంజారు చేస్తుంటారు!

రాజీశేఖరరెడ్డిగారి జలయజ్ఞానికి 80 గూడెంల ఆదివాసులు సమిధలు కాకుండా ఆపగలమా?

ప్రజాతంత్ర వారపత్రిక
22 మే 2005

(ఇది ఆదివాసులకు సంబంధించిన పుస్తకం కనక వంశధార ప్రాజెక్టు స్టేజ్-2 సాంకేతిక వివరాలను ఇందులోంచి తొలగించాం. పూర్తి పారం కావాల్సిన వారు ‘జలపాతాలు’ పుస్తకం చూదోచ్చు.)

అభివృద్ధి-త్యగం

ప్రాజెక్టు అంటే అభివృద్ధి. అభివృద్ధి సమాజానికి అవసరం. కాబట్టి ప్రాజెక్టులను వ్యతిరేకించవద్దు. నీకేదయునా నష్టం జరుగుతుందా. దానికి పరిహారం అడుగు. అందుకోసం కొట్టాడు. అంతే తప్ప ప్రాజెక్టుకు అడ్డంపడ్డాడ్డు.

ఈ తర్వాత పాలకులు అనుసరిస్తే పెద్దగా ఆళ్ళర్యాపోనక్కర లేదు. కానీ వామపక్ష పార్టీలతో సహా ప్రజల పక్కాన నిలబడేవారు చాలామంది దీనికి బానిసలయ్యారు. అది నీటి పారుదల ప్రాజెక్టుగానీ, ఏదయునా ఖనిజం ప్రాజెక్టుగానీ, పట్టణీకరణ ప్రాజెక్టుగానీ-అన్నిటికీ ఈ తర్వాత వర్తిస్తున్నది.

‘అభివృద్ధి’ అనే మాటకు అర్థమే లేదనీ దానికి ఎవరూ ఏ త్యాగమూ చేయనక్కరలేదనీ చెప్పడం నా ఉద్దేశ్యం కాదు. అయితే ఏమిటి, ఎందుకు, ఎవరు అన్న ప్రశ్నలు అసలే వేసుకోకుండ ఈ తర్వాన్ని దిగమింగడం సబబు కాదు.

ఖనిజాలు ఎక్కువగా అటుపీ ప్రాంతాలలో దొరుకుతాయి. వాటిని వెలికి తీసే ఏ ప్రాజెక్టుయునా అడవుల విధ్యంసానికి దారి తీస్తుంది. అడవులు ఆధిక సందర్భాలలో ఆదివానీ ప్రజల ఆవాసాలు. వారి జీవితాలు అటువంటి ప్రాజెక్టుల వల్ల చిద్రమవుతాయి. అందువల్ల అటువంటి ప్రాజెక్టుల విషయంలో కొంచెం తరచి చూడకుండ అనిర్వచనీయమైన అభివృద్ధి భావనకు దాసాహా మంటామంటే కష్టం.

బరిస్నాలోని తూర్పు కనుమల కొండలు బాక్టోర్ ఖనిజానికి ప్రసిద్ధి. బాక్టోర్ అల్యామినియంకు ముడి జనిజం. అది ప్రపంచంలో అత్యధికంగా లభించే దేశాలలో ఇండియా ఒకటి. ఇండియాలో అది అత్యధికంగా లభించే ప్రాంతం బరిస్నా ఆంధ్రప్రదేశ్ ల సరిహద్దుయిన తూర్పుకనుమల ప్రాంతం.

పెద్ద పెద్ద కంపెనీలు బరిస్నా అడవులలోని బాక్టోర్ ఖనిజం తవ్వకం కోసం లీజు ఇవ్వమని ఆ రాష్ట్ర ప్రభుత్వానికి అప్పికేషన్లు పెడుతున్నాయి. అక్కడ అయిపోయిన తరువాత లేదా అయిపోజేసే క్రమంలో అవి మన దగ్గరికి వస్తాయి. ఎందుకంటే బరిస్నాలోని నిక్కేపాలకు కొనసాగింపుగా విశాఖపట్టం ఏజెస్‌ఎస్‌లోనూ అంత విస్తారంగా కాకున్నా చెప్పకోదగ్గ మోతాదులో బాక్టోర్ నిక్కేపాలున్నాయి.

ఈ ‘అభివృద్ధి’కి ఇప్పటి దాకా బరిస్నా ప్రభుత్వం ఎదుర్కొంటున్న ప్రధాన ఆటంకం స్థానిక అదివాసుల నుండి. కుందు, పరోజా, జోడియా, డోంగారియా తెగల అదివాసులు అడవులలోకి బాక్టోర్ కంపెనీల చౌరబాటును గట్టిగా వ్యతిరేకిస్తున్నారు. మా అడవులలో మమ్మల్ని మా పాటికి బతకనివ్యండి. ఇక్కడి నుండి తరిమేయొద్దు అంటున్నారు. ‘అయ్యా పాపం’ అనగల బరిస్నా మధ్య తరగతి మేధావులు ‘మరి ఆ గనులు అభివృద్ధికి అవసరం కదా’ అనే వాదన దగ్గర ఆగిపోతున్నారు. బయటి రాష్ట్రాల నుండి ప్రభ్యాతులూ ప్రభ్యాతులు కానివారూ చాలామంది బరిస్నా అదివాసుల పోరాటాలకు మద్దతు ప్రకటిస్తున్నారు గానీ ఆ రాష్ట్రంలోని మేధావివర్గం మాత్రం స్తుబ్బంగా ఉంది.

అల్యామినియం చాలా వాటికి అవసరం. గిన్సేలు, ఫ్లాట్లు తయారు చేస్తారు. విమానాలు మొత్తంగానే అల్యామినియంతో చేస్తారు. ఇతర వాహనాల ‘ఫ్రైం’ తయారీలో అదే లోహాన్ని వాడతారు. మందుల ప్యాకింగ్లో వల్పటి అల్యామినియం ఫాయిల్స్ వాడతారు. కాబట్టి ప్రస్తుత నాగరికతలో అల్యామినియంకు ప్రాముఖ్యం ఉన్న మాట వాస్తవమే.

కానీ ఈ నాగరికతా విశేషం స్థానిక ప్రజల జీవితాలకేమయినా ఇస్తుందా అన్న ప్రశ్న వేసుకోవుండ అది నాగరికతా విశేషం కాబట్టి, దాని వెలికితీత అభివృద్ధికి అవసరం కాబట్టి దానికి ఎవరూ ఆడ్డం రావద్దనే వాదన సరయినదేనా?

బరిస్నా ఏజెస్‌ఎస్‌లో వెలికి తీసే బాక్టోర్ ఖనిజం నుండి వచ్చే అల్యామినియంతో స్థానికంగానే గిన్సేల ప్యాక్టరీ నెలకొల్పి ప్రజలకు చవగా గిన్సేలు అందజేస్తున్నట్టుయితే, లేకపోతే మందుల ప్యాకింగ్లో ఉపయోగించే ఫాయిల్స్ తయారు చేసే ప్యాక్టరీ నెలకొల్పి, మందుల ప్యాకింగ్ యూనిట్లు నెలకొల్పి,

మందులు చవగ్గానో విరివిగానో అందించేటట్టయితే అల్యామినియం వల్ల వచ్చే అభివృద్ధి అమూర్తమయినది కాదనీ, అది స్థానికులకు కూడా అభివృద్ధి అనీ అంగీకరించవచ్చు. అయినప్పటికీ దానికి ఆదివాసులే ఎందుకు త్యాగాలు చేయాలి అన్న ప్రశ్న వేసుకోవచ్చు. అందరూ ఆ త్యాగాన్ని పంచుకునే మార్గం లేదా అని తర్చుంచుకోవచ్చు. అది వేరే చర్చ.

కానీ ఒరిస్సాలో పోటిపడి మరీ బాక్ట్రోట్ తవ్వకాలకు లైసెన్స్‌లు పొంది ఆదివాసులతో తలపడుతున్న వారెవ్వయ్యరూ ఆ అల్యామినియంతో స్థానిక జీవితాలను ఏ రకంగానూ అభివృద్ధి చేసే ఆలోచన చేయడం లేదు. నేరుగా విశాఖపట్టం రేవుకు తీసుకొచ్చి ఓడలెక్కించి ఎగుమతి చేయబోతున్నారు.

నిజానికి లైసెన్స్ పొందుతున్న వారిలో ప్రముఖులయిన ఆదిత్య బిర్లా ఆ బాక్ట్రోట్ నుండి అల్యామినియం తయారీ సహాతం చేపట్టడం లేదు. బాక్ట్రోట్‌ను పుద్ది చేయగా వచ్చిన అల్యామినా (అల్యామినియం ఆక్ష్యడ్)ను నేరుగా ఎగుమతి చేస్తున్నారు.

ఇది ప్రపంచ అభివృద్ధికి దోహాదపడుతుండవచ్చును గానీ మా జీవితాలకే మొస్తుంది అన్న ప్రశ్న స్థానికులు ఎందుకు వేసుకోకూడదు? వాళ్ళకేమొస్తుంది? రెండు పంటలు పండించే పచ్చటి భూములలో గనులొస్తాయి. అవి ఓపెన్‌కాస్ట్ గనులు కాబట్టి ఉద్యోగాలెక్కువ రావు. దుమ్ము, ధూళి మాత్రం ఎక్కువే వస్తాయి. ఆ గనుల నుండి తవ్వితేనే ఖనిజాన్ని పుట్టబడి చేసే రిపైనరీలలో యంతీకరణ చాలా దూరం పోయింది కాబట్టి వాటిలోనూ ఉద్యోగాలెక్కువ రావు. రకరకాల వ్యాధిపదార్థాలు మాత్రం దండిగా వస్తాయి. ఒకవేళ గనులలోనూ రిపైనరీలలోనూ ఉద్యోగాలు వచ్చినా అవి స్థానికులకు పెద్దగా రావు. వాటికి కావలసిన ‘యోగ్యత’ వారిలో ఉండదు. ఇంకేమొస్తుంది? ఇంకేం రాదు. ఆదిత్య బిర్లాకు లాభాలొస్తాయి. భారతీకు విదేశి మారక ద్రవ్యం లభిస్తుంది. మొదటిది ఆదిత్య బిర్లాకు అభివృద్ధి, రెండవది దేశానికి అభివృద్ధి, మొత్తమంతా కలిపి మానవ నాగరికతకు ఏదో ఒక అర్థంలో అభివృద్ధి, కానీ కోరాపుట్, రాయగడ్, కలహండి జిల్లాల తూర్పు కనుమల గ్రామాలకు ఇంత ధూళి, అంత ఎత్రమట్టి తప్ప అభివృద్ధి అనేదేదీ లభించదు.

నిజమే, గనులలో, రిపైనరీలలో ఉద్యోగాలెక్కువ దౌరకకపోయినా అవి నెలకొల్పారంటేనే వాటిని ఆవరించి కొన్ని వ్యాపారాలు, కొన్ని వృత్తులూ అభివృద్ధి చెందుతాయి. ఇవి స్థానికంగా కొంత ఉపాధి అవకాశాన్ని ఇస్తాయి. కానీ ఈ అవకాశాలను చేజికీంచుకోవడానికి ఏజెన్సీ బయటి నుండి చాలామంది వస్తారు. ఏజెన్సీ వాసులయిన ఆదివాసులకిని పెద్దగా దక్కువు.

అంతే కాకుండా ఈ హడవుడి తాత్కాలికమైనదే. ఒక గని ఇరవై ఏళ్లలో, మరొకటి ఇరవై అయిదేళ్లలో ఖాళీ అయిపోతాయి. ఆదిత్య బిర్దగారు మూటాముల్లె సర్పుకొని వెళ్లిపోతారు. అప్పటికి భాక్షణీట్ పుణ్యాన వారి ఆస్తి కాక పెట్టుబడిదారీ వర్గంలో వారి స్థాయి పెరిగి ఉంటుంది. ఇంకంచెం లీడింగ్ కార్పొరేట్ హౌస్ అయి ఉంటారు. కానీ అడవులలో ఏం మిగిలి ఉంటుందంటే పెద్ద పెద్ద గుంతలు, ఎత్రమట్టి వంటి వ్యధ పదార్థాలు నిండిన స్లరీపాంట్స్ (విసర్జిత పదార్థాల చెరువులు), ఆరిపోయిన పొగ గొట్టాలు, పోను పోను బీటలు వారి శిథిలాలయ్యే కంపెనీ కార్యాలయాలు. అడవికి వెలి అయి ఏ జిల్లాకేంద్రంలోనో అడుక్కుంటూ, రిట్లు తొక్కుకుంటూ, వ్యభిచారం చేసుకుంటూ ఉన్న ఆదివానుల పిల్లలప్పుడు వెనక్కి తిరిగివచ్చి తమ తల్లిదండ్రులు పచ్చటి ప్రకృతి మధ్య బతికిన చోట ‘అభివృద్ధి’ వదిలి వెళ్లిన పెద్ద పెద్ద గుంతలను చూసి ఏమనుకోవాలో! వచ్చి వెళ్లింది ‘అభివృద్ధి’ అని మాత్రం అనుకోలేరు.

అయినప్పటికీ దీనికొనం వారు త్యాగాలు చేయవలసిందేననే మేఘావి వర్గాన్ని రాజకీయ వర్గాన్ని ఏమనాలి?

ప్రజాతంత్ర వారపత్రిక

5 జూన్ 2005

ఒరిస్స అద్దంలో మన ముఖం చూసుకుందామా?

మన రాష్ట్రంలో బాక్టైట్ గనులను వ్యతిరేకించినా, పోలవరం ప్రాజెక్టును వ్యతిరేకించినా ‘అభివృద్ధి’కి అడ్డిస్తున్నారని కోపగించుకునేవారు ఒరిస్సలో ఏం జరుగుతున్నదో ఒకసారి చూసి వస్తే బాగుంటుంది.

అక్కడ సహితం ‘అభివృద్ధి’ని కాదనే వాళ్లు లేకపోలేదు గానీ మన రాష్ట్రంలో ఉన్నంత ప్రతిఫుటన అక్కడ లేదు. అందువల్ల ‘అభివృద్ధి’ వల్ల నాశనం అయ్యే ప్రజలే-ప్రధానంగా ఆదివాసులు-దానితో నేరుగా తలపడవలసి వస్తున్నది. వారికి అండగా నిలబడే రాజకీయ ఉద్యమాలూ ప్రజాతంత సంస్థలూ బుద్ధిజీవులూ అక్కడ సాపేక్షంగా తక్కువ.

‘అభివృద్ధి’కి అపకాశాలు మాత్రం అక్కడ సాపేక్షంగా ఎక్కువే. మధ్య భారత అటవీ సంపద ప్రధానంగా ఒరిస్సా, ఛత్రీస్ గఢ్, జార్ఫాండ్, విదర్భ, తెలంగాణ, ఉత్తరాంధ్రలలో కేంద్రికృతమై ఉన్నాయి. ఇందులో మొదటి మూడు ప్రాంతాలలో మరీ ఎక్కువగా ఉన్నాయి. ఆ అడవులలో విలువయిన ఖనిజాలనేకం ఉన్నాయి. ఖనిజాలకు దేశంలో ఇదే ప్రధాన క్షేత్రం. బాక్టైట్ కయితే ఒరిస్సా రాష్ట్రం దేశంలోనే కాదు, ప్రపంచంలోనే ఒక ముఖ్య కేంద్రం. భారతదేశంలోని బాక్టైట్ నిల్వలలో 70 శాతం ఒరిస్సలోనే ఉన్నాయి. అది ప్రపంచంలోని మొత్తం బాక్టైట్ నిల్వలలో 15 శాతం.

ఈ సంగతి యాభై ఏళ్లనాడు తెలియకపోలేదు, ఆ ఖనిజాలను వెలికి తీసే ప్రయత్నమూ జరగకపోలేదు. అప్పుడు ముఖ్యంగా బొగ్గు,

ఇనుము గనులను ఆధారం చేసుకుని కొన్ని భారీ పరిశ్రమలను మాత్రమే నెలకొల్పారు. అయితే అప్పట్లో అభివృద్ధి అంటే సింగహర్జార్లాగ, దక్కణ కొరియాలాగ 8 లేక 10 శాతం పెరుగుదల రేటు సాధించడమేననే ఆలోచనకు ఇంత ప్రాచుర్యం లేదు. అలాగే ఎక్కడ ఎంత పెట్టబడి పెట్టి, ఏమేమి తవ్వి తీసి, ఏదేది ఉత్సత్తుత్తి చేయగలిగితే అదంతా చేసుకుంటూ పోవడమే హేతుబద్ధమైన అభివృద్ధి విధానం అనుకుంటున్న నేటి సిద్ధాంతానికి అప్పుడు ఇంత ప్రాచుర్యం లేదు.

ఎక్కడబడితే అక్కడ ఎంతబడితే అంత ఖనిజం తవ్వేసి ఎన్నిబడితే అన్ని కార్బనాలు కట్టేస్తే ఆర్థిక పెరుగుదల మాబేమోగానీ స్థానిక ఆదివాసీ ప్రజల జీవితాలు తీవ్రంగా దెబ్బతింటాయనీ, అడవి నాశనమయితే చుట్టుపక్కల మైదానాలలోని జీవన వనరులు దెబ్బతింటాయనీ వెరచే వెసులుబాటు అప్పట్లో ఉండింది కాబట్టి ఈ తవ్వుకాలూ, కట్టడాలూ ఒక మోతాదు దాటిపోలేదు. రూర్కేలా స్టీల్ప్లాంటులో ఉక్క పరిశ్రమలోకి తొలి అడుగు వేసిన ఒరిస్సాలో 'రెండవ స్టీల్ ప్లాంట్' ఏర్పాటనేది నలభై ఎళ్లకు పైగా ఒక రాజకీయ నినాదంగానే ఉండిపోయింది.

ఇంతలో ఆర్థిక సంస్కరణలు వచ్చాయి. ఉత్సత్తు పెరుగుదల రేటును వేగంగా ముందుకు తీసుకుపోగల ఏ ప్రయత్నాన్నీ విడిచిపెట్టరాదన్న సిద్ధాంతం వచ్చింది. దానికి అవసరమైన పెట్టబడిని ఎక్కడి నుండయినా తీసుకురావాలనీ, అది ఎంత బెట్టు చేస్తే అన్ని ఉచిత వసతులు కల్పించాలనీ దేశ పాలకులు భావించసాగారు. ఒక్కొక్క రాష్ట్రంలోనూ చంద్రబాబు నాయుళ్లు పుట్టుకు రాసాగారు. ఒరిస్సాలోని లేచెస్ట్ చంద్రబాబు నాయుడు నవీన పట్టాయక. 'అభివృద్ధి' ప్రయత్నాలు ఇతనిఁసే మొదలు కాలేదు గానీ అత్యున్నత దశకు తీసుకుపోవడానికి మాత్రం ఇతనే కంకణం కట్టుకున్నాడు.

గడిచిన దశాబ్ద కాలంలో బాక్షైట్ తవ్వుకానికి రాయగడ, కోరాపుట్, కలహండి జిల్లాలలో బడా పెట్టబడిదారీ కంపెనీలతో ఒరిస్సా ప్రభుత్వం ఎడా పెడా ఒప్పందాలు చేసేసుకుంది. స్థానిక ఆదివాసుల బలమైన ప్రతిఫుటన తప్ప దీనికి వేరే అడ్డేదీ లేదు. 2000 సంవత్సరంలో రాయగడ జిల్లాలోని మైకంచ్ గ్రామంలో ఈ ప్రతిఫుటన కాల్పుల దాకా పోయి ముగ్గురు ఆదివాసులు చనిపోయారు. ఆ తరువాత కొంతకాలం వారి ఉద్యమం చల్లారింది గానీ మళ్ళీ ఈ మధ్య బలం పుంజుకుంది.

దక్కణాన బాక్షైట్ లాగ ఉత్తరాన ఇనుము-ఉక్క సంబంధమైన 'రెండవ రూర్కేలా' నలభై ఏళ్లగా రాజకీయ నినాదంగా మాత్రమే ఉండిపోయిందన్నానా?

ఇప్పుడు రెండేమిటి? 17 ఉక్క సంబంధమైన పరిశ్రమలు ఒకే జిల్లాలో వచ్చేస్తున్నాయి. అది జాజీవ్రార్ జిల్లా. కలకత్తా వెళ్లే జాతీయ రహదారికి పదమటి వైపున 27 గ్రామాలకు చెందిన 20 వేల ఎకరాల భూమిని ‘కళింగనగర్ పారిశ్రామిక ప్రాంతం’గా నామకరణం చేసి భూసేకరణ చట్టం కింద స్వాధీనం చేసేసుకొని 17 కంపెనీలకు అక్కడ ఫ్యాక్టరీలు నెలకొల్పడానికి అంగీకార పత్రాలు ఇచ్చేసింది ఒరిస్సా ప్రభుత్వం. అవన్నీ ఇనుము, ఉక్క సంబంధమైన కార్యాలే. నాలుగు ఫ్యాక్టరీలు ఇప్పటికే వచ్చేసాయి. మిగిలిన వాటికి స్థానిక ఆదివాసుల ప్రతిష్ఠటన తప్ప వేరే ఆటంకం ఏమీ లేదు. వారి ప్రతిష్ఠటనే ఈ జనవరిలో కాల్పులకు దారి తీసి 12 మంది ఆదివాసుల్ని, ఒక పోలీసు జవానును బలిగొంది.

దక్కిణ ఒరిస్సాలోని బాక్ట్రోట్ గనుల ప్రాంతమంతా ఏజెస్పీ ప్రాంతం. అంటే చట్ట పరిభాషలో పెడ్యాల్యూ ప్రాంతం. షెడ్యూల్ ప్రాంతంలో ఆదివాసులకు, ఆదివాసులు మాత్రమే సభ్యులుగా ఉన్న సంస్థలకు తప్ప ఇతరులకు ప్రభుత్వ భూమయిల్లి లీజాకు ఇవ్వడాన్ని రాజ్యంగం అంగీకరించదు కదా అంటే అంగీకరించకపోతే పోనిమృంటుంది ఒరిస్సా ప్రభుత్వం. షెడ్యూల్యూ ప్రాంతంలో ఏ అభివృద్ధి చర్యలు చేపట్టదలచుకున్నా తత్పంచంధమైన సమాచారమంతా గ్రామసభకూ లేదా పంచాయతీకీ ఇచ్చి వారిని నంపుడించి వారి సలహా తీసుకున్నాకనే తుది నిర్ణయం చేయాలని రాజ్యంగం అంటుంది కదా అంటే అలాగా అంటుంది ఒరిస్సా ప్రభుత్వం. బాక్ట్రోట్ మైనింగ్ విషయంలో ఒరిస్సా ప్రభుత్వం చేస్తున్నది పూర్తిగా రాజ్యంగ విరుద్ధం అయినప్పటికీ పెద్దలంతా దానిని ‘అభివృద్ధే’ అంటున్నారు. దానిని ప్రతిష్ఠటిస్తున్న ఆదివాసుల అభ్యంతరం పూర్తిగా రాజ్యంగబద్ధమైనది అయినా పెద్దలు ఆ ప్రతిష్ఠటనను అభివృద్ధి నిరోధకం అంటున్నారు. కొంచెం కన్మాయిజింగ్‌గా లేదూ?

ఆదివాసుల గురించే మాట్లాడితే చాలామందికి విసుగొస్తుంది కాబట్టి ఒరిస్సా ప్రభుత్వపు బాక్ట్రోట్ జాతర మైదాన ప్రాంతాలకూ, అందులోనూ అంధ్రప్రదేశ్‌కు నష్టకరం కాగలదని కూడా చెప్పుకోవాలి. బాక్ట్రోట్ నిక్షేపాలు ఎత్తయిన కొండల మధ్యనే ఉంటాయి. రాయగడ, కలహండి, కోరాపుర్ జిల్లాలలోని బాక్ట్రోట్ కొండల తూర్పు ముఖం వంశధార, నాగావళి, రుంచుమావతి నదుల క్యాబ్‌మెంట్‌లో ముఖ్యభాగం. ఆ నదులు ఆ కొండలలోనే పుడతాయి. ఆ కొండలన్నిటినీ తవ్వేస్తే ఆ నదుల గతి ఏమవుతుందో, వాటి నీటి మీద ప్రాజెక్టులు కట్టుకున్న విజయనగరం, శ్రీకాకుళం జిల్లాల గతి ఏమవుతుందో పరిశోధించినవారు లేరు.

కాగా, ఆ బాక్టోర్ కొండల పడమటి ముఖం ఇంద్రావతి నది పరీవాహక ప్రాంతంలో ఉంది. మనం రోజు కొట్టాడుకుంటున్న పోలవరం, దుమ్బుగూడెం, దేవాదుల, ఇచ్చంపల్లి ప్రాజెక్టులకొచ్చే నీరు ప్రధానంగా ఇంద్రావతి నుండి రావలసిందే. ఒరిస్సాలోని బాక్టోర్ కొండలు మొత్తం తప్పేస్తే ఏటి గతి ఏమవుతుందో పరిశోధించినవారు కూడా లేరు.

ఉత్తర ఒరిస్సాలో ఇనుము-ఉక్కు కర్కుగారాలకు కేంద్రంగా మారుతున్న కలింగనగర పారిశ్రామిక ప్రాంతం అత్యధికంగా ఆదివాసులు నివసించే ప్రాంతమే గానీ ఏజెస్సీ కాదు. అందువల్ల ఇప్పుడక్కడ పుట్టగొడుగుల్లాగ వెలుస్తున్న ఇనుము-ఉక్కు కార్భానాలపైన పోరాడుతున్న తెగలకు ఏజెస్సీ చట్టాల రక్షణ కూడ లేదు.

అక్కడ రైతుల నుండి ఒరిస్సా రాష్ట్ర ప్రభుత్వం ఎకరా 35 వేలకు సేకరించి, టాటా స్టీల్సుకు 3,50,000కు అమ్మిందని ఈ పాటికి పత్రికలలో చదివే ఉంటారు. అంటే చట్టం ప్రకారం రిజిస్ట్రేషన్ థరకు రైతు దగ్గర సేకరించి, మార్కెట్ సూత్రం ప్రకారం కొనేవాడు ఇవ్వడానికి సిద్ధంగా ఉన్న థరకు వాడికి అమ్మింది. ఇదే ఫోరమనుకుంటే అంతకన్న ఫోరమేమిటంటే నూటికి 80 శాతం రైతులకు ఆ 35 వేలు కూడా దక్కులేదు. ఆదివాసీ రైతులందరి పరిస్థితి ఇదే.

దీనికి కారణమేమంటే కలింగనగర పారిశ్రామిక ప్రాంతంగా ప్రకటించబడ్డ ప్రాంతం ఒకప్పుడు ఒక జమిందారీ ఎస్టేట్లో భాగం. అన్ని జమిందారీలలాగే అక్కడ కూడ సరయిన భూమి రికార్డులు లేవు. ఎస్టేట్లను రద్దు పరచిన తరువాత రాష్ట్ర ప్రభుత్వం సెటిల్మెంట్ చేపట్టి రైతుల హక్కులను ప్రకటించలేదు. అన్ని రాష్ట్రాలలాగ ఒరిస్సాలో కూడ ఒక సెటిల్మెంట్ చట్టం చేసి రైతుల మీద పడేసారు కాని అమలు పరచడానికి శ్రద్ధ చూపలేదు. ఆస్తకి ఉన్నవాళ్ల అర్థా పెట్టుకోని సాక్ష్యాలు చూపించి సెటిల్మెంట్ పట్టా పాందారు కాని ఆదివాసీ రైతుల్లో అత్యధిక మంది అంత ప్రయాసాలు పోలేదు. భూమిని దున్ని పంట పండించుకోవడానికి పట్టాలక్కర లేదు కదా! దానిని తనభా పెట్టుకోవడానికి అమ్బుకోవడానికి కావాలి గాని. చివరికి ఆ గ్రామాలకు ‘అభివృద్ధి’ వచ్చే నాటికి వారికి నష్టపరిహారం నయాపైసా కూడా రాలేదు. వారు ఎప్పటి నుండో అక్కడ ఉంటున్న విషయం, సేద్యం చేసుకుంటున్న విషయం ఎవరూ కాదననప్పుడు, కనీసం సెటిల్మెంట్ చేపట్టి వారికి పట్టాలిచ్చి ఆ తరువాత భూసేకరణ చేపట్టి ఉండవచ్చను కదా! కానీ ఆ పని చేస్తే ‘అభివృద్ధి’ రెండేళ్ళ వెనక్కి పోదూ? నవీన పట్టాయక ఆ ఆలస్యాన్ని సహించగలడా?

ఆదివాసులు తమ భూములు ఎట్టి పరిస్థితిలోనూ వదులుకునేది లేదని ప్రతిఘుటించడం, ఒకొక్క ప్రాయోకరీ భూమి పూజకూ అడ్డుపడడం, పోలీసులు వారిని అదిలించడం, బెదిరించడం కొన్నేళ్లగా ఆక్కడ పరిపాటి అఱుపోయింది. చివరికి అధికార యంత్రాంగం తాడో పేడో తేల్చుకునే దుర్మాగ్మమైన నిర్ణయం తీసుకొని జనవరి 2వ తేదీన 9 కంపెనీల పోలీసులను మోహరించింది. టాటా ప్రీల్స్ వారి ‘భూమి చదును చేసే కార్బ్యూక్షమానికి’ జాచ్షపూర్ జిల్లా కలెక్టరు, ఎన్.పి కూడా వచ్చి రక్షణగా నిలబడ్డారు. ఎప్పుటిలాగే అడ్డుపడ్డ ఆదివాసులపై ఈ సారి గుళ్లవర్షం కురిపించి 12 మందిని చంపారు.

ఈది ఇప్పట్లో అఱుపోయే కథ కాదని వేరే చెప్పునవసరం లేదు.

ప్రజాతంత్ర వారపత్రిక

11 ఫిబ్రవరి 2006

చట్టాలే ఆదివాసులను మోసం చేసాయా?

అందమైన చట్టాల మీద ఆశలు పెట్టుకొని ఆదివాసీ ప్రజలు తమకు తాము నష్టం చేసుకున్నారా? రాజకీయ అందోళననే నమ్ముకుంటే ఎక్కువ ప్రయోజనం పొంది ఉందురా?

ఈ ప్రత్యుత్తమ జవాబు చెప్పడం కష్టం గానీ ఆలోచనాపరులయిన ఆదివాసులు చాలామంది నిస్పుహతో కానివ్యండి, కచ్చగా కానివ్యండి ఈ మాటే అంటున్నారు. ఆదివాసుల కోసం అందమైన చట్టాలు చాలా చేసిన మాట వాస్తవం. ఎల్.టి.ఆర్ చట్టం వారి భూముల పరాయాకరణను నిషేధించింది. పీసా చట్టం వారి గ్రామ సభలకు అనేక రకాల స్వయం నిర్దయాధికారం ఇచ్చింది. కొత్తగా వచ్చిన అటవీ హక్కుల చట్టం రిజర్వ్ ఫారెస్టలో సహితం వారికి నివాస హక్కు, భూమి వినియోగ హక్కును కల్పించింది. రేపు ప్రథయం వచ్చి నాగరికత మొత్తం ధ్వనిసమయి ఈ మూడు చట్టాల ప్రతులు మాత్రమే మిగిలాయనుకోంది. కుజగ్రహం నుండో శుక్రగ్రహం నుండో పరిశోధకులు వచ్చి వాటిని సేకరించి భూమి మీద ఆదివాసులకు అద్భుతమైన జీవితం ఉండిందని భూగోళ చరిత్రలో రాయగలరు.

ఎల్.టి.ఆర్ చట్టం వల్ల కొంత ప్రయోజనం కలిగిన మాట వాస్తవమేగానీ మోసమూ చాలా జరిగింది. ఆ చట్టాన్ని నమ్ముకోవడం కంటే అడవి లోతట్టు గ్రామాలలో భూములున్న గిరిజనేతరులను సాగు చేసుకోనీయకుండా అడ్డుపడి, భూమి అప్పగించి పోయేటట్టు

ఒత్తిడి పెట్టి ఉంటే ఎక్కువ భూమి దక్కేదని ఆదివాసులు భావిస్తే, ఈ దేశంలో పాలీసులు లేరనుకున్నారా అని ఎదురుప్రశ్న వేయవచ్చును గానీ వారి ఆవేదను అర్థం చేసుకోవచ్చు. పీసా అద్భుతమైన చట్టమేగానీ దానిని అమలు చేయడానికి అవసరం అయిన నియమాలను ఏ రాష్ట్రమూ రూపొందించకుండా జాగ్రత్తపడి అది అమలే కాకుండా చూసాయి.

కొత్తగా పార్లమెంటు ఆమోదించిన అటవీ హక్కుల చట్టానిది మరీ బాధాకరమైన స్థితి. అడవిలో అనాదిగా ఉన్నది ఆదివాసులైతే ఆ తర్వాతెప్పుడో వచ్చింది చట్టం. వెన్కచ్చిన చట్టం ముందు నుండి ఉన్న ఆదివాసులను చొరబాటుదార్లు అనింది. అరెస్టు చేసింది. జైలులో పెట్టింది. జుర్మానాలు విధించింది. సాగుభూములలో చెట్లు పెంచి ‘అడవిలో కలుపుకొనింది. ఆదివాసులు ఈ అన్యాయాన్ని తోలినాటి నుండి ప్రతిఘటించినా సభ్య సమాజంలో స్పందన ఒక దశాబ్దం కాలం నుండే బలమైన రూపం తీసుకుంది. ‘వాళ్ల అడవులలో వాళ్లకు హక్కులు కల్పించాడా’ అన్న ఆలోచన రాజకీయ పార్టీలకూ కలిగింది. అడవులను కాపాడే పేరిట, పర్యావరణ పరిరక్షణ పేరిట ఆదివాసులను వారి ఆవాసంలోనే పరాయివారిని చేసే ఆలోచనా రీతిని చాలా ప్రతిఘటించవలసి వచ్చింది. వస్యమృగ సంరక్షకులను కూడా ప్రతిఘటించవలసి వచ్చింది. ఆదివాసుల వల్ల వన్య మృగాలకు నష్టమేమీ లేదని ఒప్పుకుంటూనే, అంతరించిపోతున్న వన్యమృగాలున్న అడవులలో జనావాసాలు, జనసంచారం ఉన్నట్టయితే వన్యమృగాల వేటగాళ్లకు తలుపులు తెరిచినట్టపుతుంది కాబట్టి ఆదివాసులకు అడవులలో హక్కులు కల్పించవచ్చని వారూ అడ్డం పడ్డారు.

అయినప్పటికీ ఆదివాసీ ఉద్యమాలు, ప్రజాతంత్ర శక్తులు పెట్టిన ఒత్తిడి ఫలితంగా పార్లమెంటులోని అన్ని పార్టీలూ ఏక్కెగంగా అటవీ హక్కుల చట్టాన్ని ఆమోదించాయి. 2005 డిసెంబర్ 13 నాటికి అడవులలో భూమిని, ప్రకృతి సంపదను అనుభవిస్తున్న ఆదివాసులు, అలాగే మూడు తరాలుగా అడవులలోనే నివసిస్తున్న గిరిజనేతరులు ఆ వాడకాన్ని కొనసాగించవచ్చననీ, చట్టం దానికి గుర్తింపు ఇస్తుందని (క్లప్పంగా) ఈ చట్టం చెప్పాడి. ఈ చట్టాన్ని పార్లమెంటు ఆమోదించి రేపు డిసెంబర్ మాసానికి ఒక సంవత్సరం అవుతుంది.

అయినప్పటికీ అది ఈనాటికి అమలులోకి రాలేదు. దానికి రాష్ట్రపతి ఆమోదం సహాతం లభించింది గానీ దానిని అమలులోకి తెచ్చే నోటిఫికేషన్‌ను కేంద్ర ప్రభుత్వం ఇప్పటికి జారీ చేయలేదు. ఇప్పట్లో జారీ చేయకపోవచ్చును

కూడ. కారణం? మహానగరాలలో నివసించే పైవ్వస్టార్ పర్యావరణవాదులు, వన్య మృగ సంరక్షకులూ దానికి అడ్డం పడుతున్నారు. ఆదివాసుల కోసం అడవిలో కొంత భాగాన్ని ఉమ్మడి వాడకానికి కేటాయించాలే తప్ప వారికి వ్యక్తిగత హక్కులు ఇయ్యకూడదనేది ఏరి వాదన. వ్యక్తిగత హక్కులిస్తే ఎక్కడెక్కడి వాళ్లో వచ్చి హక్కులు కోరుకుంటారనీ, రేపు జనాభా పెరిగిందని ఇంకిన్ని హక్కులు అడుగుతారనీ, దానివల్ల అడవులు నాశనం అయిపోతాయనీ, వన్యమృగాలు గతించి పోతాయనీ వారి వాదన. వారికి తార్కికంగా జవాబు చెప్పుడం పెద్ద కష్టం కాదు గానీ రాజకీయంగా వారు ప్రస్తుతం బలవంతులు. 500 చిల్లర పార్లమెంటు సభ్యులు ఏకగ్రివంగా ఆ చట్టాన్ని ఆమోదించి ఉండవచ్చును గానీ వారందరి ఉమ్మడి అభిప్రాయాన్ని వమ్ము చేయగల ఒక వ్యక్తి వారిలో ఉన్నాడు. అతని పేరు రాఘవుల్గాంధీ. అతని తెలివి తేటల గురించి, చతురత గురించి, విజ్ఞత గురించి ఈ మధ్యనే మన్మోహనానింగ్ నుండి వై.ఎస్.ఆర్ దాకా అనేక మంది పెద్దలు చెప్పగా విన్నాం. అయినప్పటికీ అతను గణతంత్ర దినోత్సవం నాడు తలలో ఈకలు పెట్టుకొని నాట్యం చేసే ఆదివాసులను కాక వేరే ఎవరినైనా ఎన్నడైనా చూసాడా అనీ, ఫారం కోళ్లనే తప్ప వేరే వన్యమృగాలనెప్పుడయినా చూసాడా అనీ, డిలీ పీధుల పక్కన బారులు తీరిన అశోక వ్యక్తాలు తప్ప వేరే అడవులనెప్పుడయినా చూసాడా అనీ అనుమానించవచ్చు. అయితేనేం, అతనికి ఇవన్నీ తెలియడం వల్ల అతను విజ్ఞాడు కాలేదు. వంశపారంపర్యాంగా విజ్ఞాడు కావడం వల్ల అతనికి ఇవన్నీ తెలిసినట్టే. అతని మాట కాదనే దమ్ములు మన్మోహన సింగ్ ప్రభుత్వానికి లేవు కాబట్టి అటవీ హక్కుల చట్టం ప్రస్తుతానికి ఆగిపోయింది.

తర్వాత మాటకొస్తే, అడవులు బాగుండాలనడానికి కారణం పర్యావరణం నిమిత్తం వ్యక్త సంపద బాగుండాలని. అయితే చెట్లు 'అడవి' అని అధికారికంగా నామకరణం చేసిన జాగాలోనే ఉండనక్కరలేదు. నగరాలలో పెద్ద పెద్ద బంగళాలున్న వాళ్లు ఇంటి ముంగిట పూల చెట్లూ, క్రోటన్లూ, పచ్చిక తివాచిలూ పెంచే బదులు తేకు చెట్లు, మద్దిచెట్లు, దేవదారు చెట్లు పెంచవచ్చు కదా? 10 ఎకరాలు మించి భూమి ఉన్న ప్రతీ రైతుడు 11వ ఎకరం నుండి వ్యక్తాలే తప్ప వేరే పంటలు పెట్టుకూడదన్న ఆదేశం జారీ చేయవచ్చు కదా? ఆదివాసులు మాత్రమే త్యాగం చేయాలా? వ్యక్తిగత హక్కులు కల్పిస్తే ఆశ పెరిగి పర్యావరణం థ్యాంసం అవుతుందంటున్నవారు తమ బంగళాలపైన, కార్డపైన వ్యక్తిగత హక్కులు వదులుకుంటారా? కనీసం ఇంటికి రెండు కార్లెందుకు, పర్యావరణ రక్షణ నిమిత్తం అందరం సిటీ బస్సులలో ప్రయాణం చేద్దామంటే ఒప్పుకుంటారా? ఎవ్వరూ ఏదీ

బహుకోరు. మనందరి జీవనశైలీ పర్యావరణ విధ్యంసంగా ఉండవచ్చు. ఆదివాసులు మాత్రమే అన్నే త్యాగం చేసి పర్యావరణాన్ని కాపాడాలి.

పార్లమెంటు జారీ చేసి ఒక సంవత్సరమైనా అటవీ హక్కుల చట్టం అమలులోకి రాకపొవడాన్ని ఆసరా చేసుకొని అటవీ శాఖ వీలయినకాడికి అడవుల్ని భాషీ చేయించేస్తున్నది. ఒకసారి భాషీ చేయించేస్తే అక్కడ మొన్సుటి దాకా ఉన్నామని రుజువు చేసుకోవడానికి ఏ రికార్డు ఆదివాసుల దగ్గర ఉండదు కాబట్టి రేపెప్పుడయినా ఆ చట్టం అమలులోకి వచ్చినా వారు హక్కులు పొందలేరు.

ప్రకాశం, కర్మాలు, మహాబూబ్‌నగర్ జిల్లాల నల్లలుమల అడవులలోని చెంచు పెంటలను అటవీ శాఖ ఈ సంవత్సరమంతా భాషీ చేయస్తానే ఉంది. అడవుల్లోనే ఆదివాసులకు భూమి ఔన హక్కు కల్పించే చట్టం పార్లమెంటు ఆమోదం పొందిందని వారికి చెప్పుకుండా రిజర్వ్ అడవిలో వ్యవసాయమేం చేస్తారు బయటకు రండి భూములిప్పిస్తాం అని చెప్పి బయటకు తరలిస్తున్నారు. ఇక్కడ పది మంది, అక్కడ పన్నెండు మంది ఉంటే ఇళ్ళెట్లా కడతాం, ఒక దగ్గరికి అందరూ వస్తే కాలనీ కట్టిస్తామని మభ్యపెడుతున్నారు. అడవిలోనే ఉంటే డాక్టర్ రాఘవ, స్కూలున్నా టీచర్లు రారు అని బెదిరిస్తున్నారు. ఇప్పటికే ప్రకాశం జిల్లాలో వారిని పూర్తిగా అడవి బయటకు తీసుకుచ్చేయగా, మహాబూబ్‌నగర్లో ఒక పెద్ద అటవీ గ్రామం దగ్గరకు చుట్టూ ఉన్న పెంటలవారిని చేరుస్తున్నారు. దీనివల్ల వందలాది చెంచు గిరిజనులు పార్లమెంటు ఆమోదం తర్వాత కూడ ఎంతో విలువైన భూమి హక్కును కళముందే కోల్పేతున్నారు.

అందుకే, అందమైన చట్టాలను నమ్ముకొని నష్టపోయామా అన్న ప్రశ్న ఆదివాసులు ఇవ్వాళ వేసుకుంటున్నారు. నిజానికి తప్పు అక్కడ లేదు. చట్టం వచ్చేసింది కాబట్టి ఇంక రాజకీయ సమీకరణ అక్కరలేదన్న నిర్దక్షయంలో ఉంది. మనది ప్రాథమికంగా నిజాయితీలేని పాలనా వ్యవస్థ. ప్రజల ఒత్తిడికి, ప్రజాతంత్ర ఉద్యమాల ఒత్తిడికి తలగ్గి చట్టాలు చేస్తుంది గానీ అవి అమలు కాకుండా ఉండడానికి ఎంత చేయాలో అంతా చేస్తుంది. అందువల్ల ప్రజల వైపు నుండి రాజకీయ ఒత్తిడి కొనసాగడం అవసరం. కమ్యూనిస్టుల వంటి రాజకీయశక్తులు చట్టాలనూ వాటి అమలునూ అసలే పట్టించుకోకుండా ఒక రకంగా నష్టం చేస్తే, ఎస్టీవోలు వచ్చి చట్టం ఉంటే ఇంక రాజకీయ ఉద్యమాలెందుకు అని అటువైపు నుండి అంతే పారపాటు చేస్తున్నాయి.

(ఎక్కడ అభ్యయిందీ తెలియదు)

డిసెంబర్ 2007

ఒక హక్కు-వంద ఆంక్షలు

అ భయారణ్యంలోని భూములలో ఆదివాసులకు రాష్ట్ర ప్రభుత్వం సాగు హక్కు కల్పించాలని నిర్ణయించిందన్న వార్త అమాయకులకు సంతోషం కలిగించి ఉండవచ్చును గానీ వాస్తవాలు తెలిసినవారికి మాత్రం ఆశ్చర్యం కలిగించింది. నిజానికి ప్రభుత్వం తీసుకున్న నిర్ణయాలంటూ పత్రికలలో వచ్చే వార్తలను అనుమానంగా చూసే ఆరోగ్యసూచకమైన లక్షణం ప్రజలకు ఇప్పటికే అలవడింది గానీ పత్రికలు తెలివిగా వ్యాఖ్యానిస్తున్నామనుకుంటూ వాటికి లేనిపోని విశ్వసనీయత కల్పిస్తున్నాయి. ఎన్నికలు దగ్గరికాబ్చాయి కాబట్టి ప్రభుత్వం ఆదివాసులపైన వరాల జల్లు కురపిస్తున్నదని పత్రికలు వ్యాఖ్యానించడం, మీడియా ఇంటర్వ్యూ నుంచి మీడియా ఇంటర్వ్యూకు పయనించే ప్రతిపక్ష నాయకులు దానిని అందుకొని ఎన్నికలొచ్చినప్పడే అడవివాసులు జ్ఞాపకం వస్తూరా అని ఆవేశంగా పునరుచ్చరించడం - అది నిజమేనేమోనన్న అభిప్రాయం కలిగించి ఉంటాయి.

మొదటి వాస్తవమేమిటంటే ఐ.ఎస్ ప్రభుత్వం ఈ విషయంలో తీసుకోవలసిన నిర్ణయమేదీ లేదు. ఆ నిర్ణయం దేశ పార్టీమెంటు తీసేసుకుంది. అభయారణ్యాలతో సహా సకల అరణ్యాలలోనూ ఆదివాసులకూ, మూడు తరాలుగా అడవివాసులుగా ఉన్న ఇతర ప్రజలకూ సాగు హక్కులతో సహా సకల వినియోగ హక్కులూ కల్పిస్తూ

పార్లమెంటు చట్టం చేసింది. ‘ఆదివాసుల, ఇతర సంప్రదాయక అటవీవాసుల (అటవీహక్కుల పరిరక్ష) చట్టం’ అని పేరు పెట్టిన ఈ శాసనాన్ని క్షుప్తంగా ‘అటవీహక్కుల చట్టం’ అని పిలుస్తున్నారు. మన పాలకులు ఎప్పటికప్పుడు గొప్ప పనులు చేస్తున్నట్టే వ్యవహారిస్తారు తప్ప ఆత్మవిమర్శ చేసుకోరు. ఆ విషయంలో ఇది అసాధారణమైన చట్టం. వలసపాలనలోనూ, ఆ తరువాత కూడ అడవులను పరిరక్షించే ప్రక్రియ అటవీ భూములలో తరతరాలుగా నివసిస్తున్న ప్రజల హక్కులను గుర్తించడంలో విఫలమయిందనీ, అడవివాసులయిన పెద్దుయల్లు తెగలకూ ఇతర సంప్రదాయక అడవివాసులకూ అన్యాయం చేసిందనీ ఈ చట్టం ఉప్పొద్దుతంలో రాశారు. ఆ సత్యాన్ని గుర్తించి ఈ చట్టాన్ని చేశామన్నారు. ఇంక రాష్ట్రప్రభుత్వం చేయవలసిందేముంది? పార్లమెంటు చేసిన చట్టాన్ని గుర్తిస్తున్నామని నిర్ణయం చేస్తారా? గుర్తించడం లేదని నిర్ణయం చేసే స్వేచ్ఛ వారికి ఉందా?

రెండవ వాస్తవం ఏమిటంటే 2006 డిసెంబర్లో పార్లమెంటు జారీ చేసిన ఈ చట్టం 2008 జనవరి దాకా అమలులోకి రాలేదు. కొన్ని చట్టాలు ఎప్పుడు అమలులోకి వస్తాయనేది ఆ చట్టంలోనే రాసి ఉంటుంది. కొన్ని ‘ప్రభుత్వం అమలులోకి తెచ్చినప్పుడు’ అమలవుతాయని రాసి ఉంటుంది. పార్లమెంటు ఏకగ్రివంగా ఆమోదించిన చట్టాన్ని కూడా కార్యనిర్వాహక శాఖ ఈ అవకాశాన్ని వాడుకొని అమలులోకి తేకుండ ఉండవచ్చు. అప్పుడు న్యాయస్థానాలు సహాతం అమలులోకి తెచ్చుని ఆదేశించజాలవు. పూర్తిగా అప్రజాస్వామికమైన ఈ స్థితి ఒక న్యాయసిద్ధాంత సూత్రంగా గుర్తింపు పొంది ఉంది. అటవీహక్కుల చట్టాన్ని వెంటనే అమలులోకి తీసుకురాకుండా ప్రభుత్వం తీసుకొచ్చినప్పుడు అమలవుతుందని రాయడం వెనుక, ఒక సంవత్సరం దానిని అమలులోకి తీసుకురాకపోవడం వెనుక చాలా ఒత్తిట్లు పనిచేసాయనేది మూడవ వాస్తవం. ఆదివాసుల అడవి హక్కులను గుర్తించే ఈ చట్టమంటే చాలామందికి ఇష్టం లేదు. ఆదివాసులకు అడవులలో ఉమ్మడి ఘలసేకరణ హక్కు ఇస్తే ఫరవాలేదుగానీ వ్యక్తిగత సాగు హక్కు ఇస్తే అడవులు నాశనం అయిపోతాయని, వన్యప్రాణులు అంతరించిపోతాయని పర్యావరణవాడులు అభ్యంతరం పెడుతూ వచ్చారు. అడవులను పొలాలుగానూ ఆ పైన నగరాలుగానూ మార్చి భూములపై, ఇళ్ళపై, కార్పులపై అన్నిటిపై స్వంత యాజమాన్య హక్కు కల్పించిన నాగరికతను వారసులైన వారు ఆదివాసులకు మాత్రం తాము సాగుచేసుకుంటున్న భూములపైన హక్కులు ఇవ్వోద్దనడం ఏ రకమైన నీతో అర్థం కాదు. ఆదివాసులు బతికే స్థాయిలో అడవులలో వ్యవహారం

చేసుకుంటే అడవులూ అంతరించిపోవు, వన్యమృగాలూ అంతరించిపోవు. వినియోగాన్ని అంతకుమించిన స్థాయికి పెంచిన నాగరికతే ప్రకృతి కీళతకు కారణమయింది. దానిని ఏ మాత్రం తగ్గించుకోవడానికి సిద్ధపడని వారు నోరు లేని ప్రజల మీద ఆంక్లలు పెట్టడం దుర్మాగ్గరం.

షైగా ఈ దుర్మాగ్గమైన ఆలోచనకు ఒక బలమైన అండ కూడా దౌరికింది. వేరవరో కాదు, సాక్షాత్తు భావి భారత ప్రధాని రాహుల్గాంధి ఈ వికృత పర్యావరణవాదానికి మద్దతుగా నిలిచాడు. అటవీశాఖకూ ఈ చట్టం అంటే ఇష్టం లేదు. వాళ్ళకు చెట్లంటే ప్రేమని కాదు. డబ్బులిచ్చి చెట్లు కొట్టుకుపోతే చూస్తూ ఉండే ఆచారం అటవీశాఖలో అనాదిగా ఉంది. అయితే ఈ మధ్యకాలంలో ప్రపంచబ్యాంకు వంటి సంస్థలు అటవీ సంరక్షణకు భారీగా నిధులు గుమ్మరిస్తున్నాయి. వారికి సహితం చెట్లంటే ప్రేమని కాదు. విపరీతమైన పర్యావరణ కీళతకు కారణమైన పాశ్చాత్య జీవన్శైలినీ, దానిని అనుకరించే మనబోటి దేశాల ధనిక వర్గాల జీవన్శైలినీ చెక్కుచెదరకుండ కాపాడుతూ (దానిపైన చాలా పెట్టుబడుల భవితవ్యం ఆధారపడి ఉంది కాబట్టి) పర్యావరణ సమతుల్యత మరీ దెబ్బ తినకుండ చూసుకోవాలంటే ఇంకా మిగిలి ఉన్న అడవులను పడిలంగా కాపాడటం అవసరమన్న గుర్తింపు ఈ నిధుల ప్రవాహానికి కారణం. పోలీసులకూ ఇష్టం లేదు. నక్కలైట్లు బలంగా ఉండే ప్రాంతాలలో అడవులలోని ఆవసాలన్నిటినీ బలవంతంగానైనా నరే ఖాళీ చేయించడమే నక్కలైట్లను ఏరివేయడానికి అనువయిన మాగ్గం అన్న అభిప్రాయం పోలీసు యంత్రాంగంలో ఎప్పటి నుండో ఉంది. చ్ఛత్రిన్గగఢ్లోనయితే సల్వాజుడుం పేరుతో పైవేట్ హంతక ముతాకు రక్షణ కల్పించి అడవులను బలప్రయోగంతో ఖాళీ చేయించారు. అడవులలో సంప్రదాయ హక్కులను గుర్తించడం ‘నక్కలైట్ల ఏరివేత’కు అశనిపాతం అని పోలీసుల అభిప్రాయం. ఇక మధ్యభారతంలోని అపార ఖనిజ సంపద మీద కన్సైసిన రిలయ్స్, జిందాల్, టూటా వంటి యాజమాన్యాలకూ, వారితో వేలకోట్ల రూపాయల ఎం.వో.యులు రాసుకొని కమిషన్లు పొందిన సకల రాజకీయ పక్కాల నాయకులకు కూడా ఈ చట్టం అంటే ఇష్టం లేదు. ఇట్లాగయితే భారత ఆర్థిక వృద్ధిరేటు సింగపూర్నో, చైనానో ఎన్నడు దాటేను? ఇన్ని అభ్యంతరాల నడుమ ఒక్క సంవత్సరం ఆలస్యంగానైనా అటవీహక్కుల చట్టం అమలులోకి వచ్చిందంటే ఆశ్చర్యమే. దాని పూర్తి కథ బయటికొచ్చిన రోజు ఎవరిని అభినందించాలో తెలుస్తుంది. చివరి వాస్తవమేమిటంటే ఈ సంవత్సర కాలంలో ఈ చట్టం అమలుకు గండికొచ్చే

ప్రయత్నం మన రాష్ట్రంతో సహ అన్ని రాష్ట్రాల్లోనూ జరిగింది. ఆడవులలో ఉంటూ హక్కులు అనుభవిస్తూ ఉంటే కదా ఈ చట్టం ఫలితం పొందేది? అది అమలులోకి వచ్చే లోపల ఆడవుల్ని భాటీ చేయించేస్తే అమలులోకి వచ్చిన తరువాత గుర్తింపు పొందడానికి ఏం హక్కులు ఉంటాయి? మన రాష్ట్రంలోని నల్లమల ఆడవుల నుంచి చెంచులను బయటకు తరిమేసే ప్రక్రియ ఈ చట్టాన్ని పార్లమెంటు అమోదించిన తెల్లువారే మొదలయింది. నిన్న మొన్నటిదాకా కొనసాగింది. అడవులలో ఉంటే మీ ఇట్లు కాల్చేస్తాం అని పోలీసులు బెదిరించారు. ఇక్కడ ఒకరూ అక్కడ ఒకరూ ఉంటే మీకు సేవలు అందించలేం, ఒక దగ్గరకు రండి అని ఇతర ప్రభుత్వ శాఖలు కూడ వారిపై ఒత్తిడి పెట్టాయి.

నల్లమల ఆడవులలో దాదాపు 40 వేల మంది చెంచులు ఉంటారని అంచనా. వీరంతా అభయారణ్యంలోనూ, అభయారణ్యం అంచునా జీవిస్తారు. ఈ రోజు వారికి అభయారణ్యంలో సాగు హక్కులు కల్పిస్తామంటున్న ప్రభుత్వం ఆ హక్కును గుర్తించిన చట్టాన్ని పార్లమెంటు అమోదించిన తరువాత, దాని అమలు మొదలయ్యే లోపల, వారందరినీ ఆడవి నుంచి బయటకు తరిమేసే ప్రయత్నం గట్టిగా చేసింది. కొన్ని వేల మంది బయటికొచ్చేశారు లేదా ఆడవిలోని తమ భూములు వదులుకొని అప్పాపూర్ వంటి సాపేక్షంగా పెద్దవయిన ఊర్లలో చేరారు. అక్కడ కట్టిస్తామని హామీ ఇచ్చిన ఇట్లు లేవు. డబ్బులిస్తామని హామీ ఇచ్చిన భూములు లేవు. వెనక్కి వెళ్లి అటవీహక్కుల చట్టం వారి హక్కులకిచ్చే గుర్తింపును పొందే అవకాశమూ లేదు. వారు వదిలిపెట్టి వచ్చిన భూములలో అటవీశాఖ మొక్కలు నాటేసి ప్లాంటేషన్లు చేపట్టిన సందర్భాలు సహితం ఉన్నాయి.

ఖమ్మం జిల్లా భద్రాచలం డివిజన్లో ఛత్రీనగథ నుంచి సల్వాజుడుం దెబ్బకు పారిపోయి వచ్చి ఆడవులలో ఆవాసాలు ఏర్పరచుకున్న గొత్తుకోయల గుడిసెలను అటవీశాఖ పదే పదే తగలబట్టిన ఘటనలు ఈ సంవత్సరకాలంలో అనేకం జరిగాయి. సల్వాజుడుం ప్రారంభమయింది 2005 జూన్లో. అప్పట్టించి అది దంతెవాడ జిల్లాలోని ఆడవి ప్రాంత ఆదివాసులను బలప్రయోగంతో రహదారి శిబిరాలలోకి తరలించే ప్రయత్నం చేసింది. దానికి తల్గాడుం ఇష్టంలేని ఆదివాసీ కుటుంబాలు పెద్ద సంఖ్యలో ఖమ్మం జిల్లాలోకి పారిపోయి వచ్చి ఆడవులలో గుడిసెలు వేసుకొని పరిసర గ్రామాలలో కూలి చేసుకొని బతకసాగాయి. ఈ కుటుంబాల వారు దాదాపు పదివేల మంది ఉంటారని అంచనా. ఎక్కువ భాగం 2005 జూన్-డిసెంబర్ మాసాల మధ్య పారిపోయి వచ్చారు. అటవీ హక్కుల

చట్టం ప్రకారం 2005 డిసెంబర్ 13 నాటికి అడవులలో ఆదివాసులు అనుభవిస్తున్న హక్కులకు మాత్రమే గుర్తింపు లభిస్తుంది. కాబట్టి ఆ చట్టం అమలులోకి వచ్చే లోపల వారి ఆవాసాలను తగలబెట్టి ఘత్తీనిగాఫీకు తరిమేస్తే వారి బెడద పోతుందని భద్రాచలం అటవీశాఖ అధికారులు భావించారు. పదే పదే ఇళ్ల కాలబెట్టారు. ఈ రోజు అభయారణ్యాలలో సహాతం ఆదివాసులకు సాగుహక్కు కల్పిస్తామంటున్న ప్రభుత్వాన్ని ఒక ప్రశ్న అడగాలి. ఈ సంవత్సర కాలంలో ప్రకాశం, మహబూబ్‌నగర్ల నుంచి ఖమ్మం దాకా, చెంచుల నుంచి గొత్తీకోయల దాకా బలవంతంగా అడవులను భూశీ చేయించిన ఆదివాసీ కుటుంబాలన్నీ తిరిగి తమ ఊళ్లకుపోయి తమ భూములలో అటవీశాఖ మొక్కలు నాటి ఉంటే వాటిని పీకేసి ఎప్పటిలాగే సాగుచేసుకొని బతకవచ్చున్న బహిరంగ ప్రకటన చేస్తారా?

ఆంధ్రజ్యోతి దినపత్రిక

20 జనవరి 2008

(‘చట్టాలు ఆదివాసులను మోసం చేశాయా?’ వ్యాసంలో రాహుల్‌గాంధి గురించి రాసిన కొన్ని వాక్యాలు ఇందులో రిపీట్ అవడం వల్ల వాటిని ఎడిట్ చేశాం.)

ఉదారవాద విధానాలు ఆదివాసుల హక్కులు

నీమస్యలను వెలికి తీయడం కోసమే కాక వాటి పరిష్కారం కోసం కూడా పని చేసేవారికి కొంతకాలానికి విపరీతమైన విసుగు వస్తుంది. ఏ ప్రయత్నమూ ముందుకు నడవదు, ఏ పరిష్కారమూ సాఫీగా సాగదు. కాగితం మీద చదువుకున్నప్పుడు స్వప్తంగా కనిపించే చట్టాలు అమలు దాకా వచ్చేసరికి అయోమయంగా, అస్వప్తంగా కనిపిస్తాయి. చూస్తుండగానే వాటిలో కొన్ని వాక్యాలు అర్థాన్ని మార్చేసుకుంటాయి. లేని పదాలు వచ్చి కూర్చుంటాయి. ఉన్నవి మాయమవతాయి. చట్టాలు చేసే వారి లక్ష్యమేమిటో గానీ వాటి నుండి హక్కులు పొందాలని చూసేవారికి అవి ఒక రకంగా కనిపిస్తాయి, వాటిని అమలు చేయువలని ప్రభుత్వ అధికారులకు అవి ఇంకోక రకంగా కనిపిస్తాయి. పైకోర్చు, సుప్రీంకోర్చు న్యాయమూర్చుల విహంగవీక్షణానికి అంబానీ సోదరుల ఆస్తితగాదా, మారేడుమిల్లిలో గిరిజన-గిరిజనేతరుల ఆస్తితగాదా రెండూ ఒకే తీరుగా కనిపిస్తాయి. రెంటికీ వారు పర్చింపజేసే సూత్రం ఒకటే.

అందుకే ఆదివాసుల, ఇతర పేదల హక్కులకు రక్షణ కల్పించే చట్టాలుండి ఏం ప్రయోజనం అని చాలాసార్పు అనిపిస్తుంది. కొంచెం ఆగి, ఆ చట్టాలే లేనట్టయితే పరిస్థితి ఎట్లాగుండేది అని ఆలోచిస్తే తప్ప ఆ ఆలోచనకు సమతుల్యం బనగూడదు. బహుశా ఏ కాకతీయుల కాలంలోనో, గోల్గొండ నవాబుల కాలంలోనో మాకు మీ చట్టాలు వద్దు, అవి ఇచ్చే హక్కులూ వద్దు, ఆసలు మీ పాలనే వద్దు అని తిరస్కరించే అవకాశం ప్రజలకు ఉండిందేమో గానీ ఇవ్వాళ

లేదు. రాజ్యం మనల్ని అడిగి మన నెత్తిన వచ్చి కూర్చోదు. అది ఇప్పటికే మన నెత్తిన కూర్చొని ఉంది. దానిని కాదని ఏ గుహలోకి పోలేము. ఏ కొండ కోనలలోకి పోలేము. ప్రత్యేకించి, ‘సంపన్న’మైన అడవులలో నివసించే ఆదివాసులు రాజ్యాన్ని ఎట్టి పరిస్థితిలోనూ తప్పించుకోలేరు. కలప, వేగంగా పారే ఏర్లు, విలువయిన మొక్కలు, నేల కింది ఖనిజ సంపద - వీటిలో దేనిని పాలకులు వదులుకోరు. ఈ రోజు ఏ సీతారామరాజు, కొమురంబిమూ రాజ్యాన్ని అడవులలోకి రాకుండా ఆపలేడు-మాపోయిస్టులతో సహ ఎవరికి ఇది తాత్కాలికంగా తప్ప సాధ్యం కాదు.

అందుకే అదే రాజ్యం చేత చట్టాలు చేయించుకోవాలి. వాటిని అమలు చేయించుకోవాలి. ఆ రాజ్యం నియంత్రుత్తు రాజ్యం కాక ప్రజాస్వామ్యమ్య రాజ్యం కావడం మంచిదయింది. అది వట్టి రాజకీయ ప్రజాస్వామ్యమే కాక, సామాజిక సంక్లేశం, సమన్వయం మొదలయిన విలువలు ప్రకటించుకున్న రాజ్యం కావడం మరీ మంచిదయింది. పాలకులు తమంతట తాము రాజ్యానికి ప్రజాస్వామిక స్వభావం ఇవ్వాలని కోరుకోలేదు. అలాగే తమంతట తాము దానిని సంక్లేశ రాజ్యంగా రూపొందించాలని కోరుకోలేదు. పారిత్రామిక, సాంకేతిక ప్రగతి కారణంగా రాజ్యం మానవ జీవితంలోని అన్ని పార్వత్తాలనూ తన అధికారం పరిధిలోకి తెచ్చుకుంటున్న దశలో-ఈ మార్పు తప్పదని గ్రహించిన వారు పారిత్రామిక, సాంకేతిక ప్రగతి వల్ల రాగల ప్రయోజనాలు అందరికి దక్కాలంచే సార్వజనిన మయిపోయిన రాజ్యం ప్రజాస్వామ్య రూపం తీసుకోవాలని కోరారు. అది ఒనగూడిన క్రమంలో అది కూడా చాలదని, ఆ ప్రగతి ఫలాలు అందరికి దక్కేటట్లు చూసే బాధ్యత ప్రభుత్వమే తీసుకోవాలని డిమాండ్ చేసే రోజులు వచ్చాయి. అవి తరచుగా పోరాటాలు, ఉద్యమాలు, ఆందోళనల రూపంలో వచ్చాయి. ఈ రకంగా పెట్టుబడిదారీ పారిత్రామిక సమాజంలో అట్టడుగున ఉన్న ప్రజలు, తమకు ఆ వ్యవస్థ తెచ్చే ప్రగతిలో వాటా కోరుకున్నారు.

అది ఒలవంతంగా ఇచ్చిన హక్కు కాబట్టి ఎప్పుడూ సక్రమంగా అమలు కాదు. దానిని అమలు చేసి, ప్రజలకు అందియ్యవలసిన అధికార యంత్రాంగంలోని అలనత్వం, అవినీతి; ఆ హక్కులు ఇవ్వడం వల్ల ఆస్తులూ, అధికారమూ కోల్పోయేవారి కపటపు ఎత్తుగడలు వాటిని అమలు కానియ్యవు. కనీసం న్యాయస్థానాల పైఖరయినా మెరుగుగా ఉంచే కొంతలో కొంత ప్రయోజనం కలిగేది. కాని ఆదివానీ ప్రజలకు హక్కులు కల్పించే చట్టాలను న్యాయాలంగా న్యాయానినించేటప్పుడు న్యాయస్థానాలు ఉదారంగా వ్యవహరించిన సందర్భాలు,

విశాల దృక్పథంతో తీర్పులిచ్చిన సందర్భాలు ఉన్నా అది అప్పడప్పుడు మాత్రమే జరిగింది. రోజువారీగా న్యాయసానాలు విచారించే కేసులలో సంకేమ చట్టాలనూ, సమన్యాయాన్ని అందించే లక్ష్యంతో చేసిన చట్టాలనూ వ్యాఖ్యానించేటప్పుడు తమకు అలవాటయిన వైఖరిని విడునాడి దూరదృష్టితో పరిశీలించే జడ్డిలు అరుదు. జడ్డి పదవికి రాజ్యంగం చాలా అర్ధతలే పెట్టింది గానీ, కూపస్తమండూకాలు అనర్పులని చెప్పలేదు. ఎక్కువ మంది జడ్డిలు బావిలో కప్పలే. దీని ఫలితం ఏమిటంటే ఏజెస్‌ఎలో భూమిపైన ఆవగింజంత హక్కులేని గిరిజనేతరులు కేవలం కోర్పు స్టేట్ ఆర్డర్లతో ఎక్కు తరబడి భూములు అనుభవిస్తున్నారు.

అలసత్వం, అవినీతి, దృష్టిలోపం వంటి అవలక్షణాలే కాక ఉద్దేశ్యపూర్వకమైన కౌటిల్యం కూడా ఆదివాసుల హక్కులకు పైద ఆటంకం అయింది. గడచిన ఒకటిన్నర దశాబ్ద కాలంగా ప్రకృతి వనరుల పట్ల నయా ఉదారవాద విధానాలకుండే వైఖరికీ, ఆదివాసులకు హక్కులు కల్పించిన చట్టాల వెనుక ఉండే సమన్యాయ సూత్రానికి మధ్య ఒక నిశ్చయ పోరు నడుస్తున్నది. వనరులు ఎక్కుడున్నా అమాంతం కబళించాలన్నది నయా ఉదారవాద పెట్టుబడిదారీ విధానం వైఖరి. ఇది ఒక వైపు వేగంగా దేశపాలనా విధానంగా మారుతున్నది. మరొకవైపు ఎప్పటినుండో ఆదివాసులు తమ కోసం కొట్టాడి సాధించుకున్న హక్కులు ఈ డశలోనే చట్టం రూపం తీసుకున్నాయి. 1996లో ‘పెసా’ చట్టం వచ్చింది. అది ఏజెస్‌ఎంటాలలో స్వయంపాలన హక్కు కల్పించిన రాజ్యంగ ఆధేశం. 2006లో ఎప్పటినుండో ఎదురుచూస్తున్న అటవీ హక్కుల చట్టం వచ్చింది. కేవలం పోడు భూములకు పట్టాలివ్వడమే కాక అడవులలో ఆనేక వ్యక్తిగత, సామూహిక వాడకపు హక్కులను ఈ చట్టం ఇస్తుంది.

‘పెసా’నూ, అటవీ హక్కుల చట్టాన్ని మనస్సార్థిగా గౌరవించేటట్లయితే అటవీ సంపదను పెట్టుబడిదారీ కంపెనీలకు విస్తరి వేసి వడ్డించడం సాధ్యం కాదు. కాబట్టి వాటితో నిమిత్తం లేకుండ ‘అభివృద్ధి’ చేపడుతున్నారు. ‘పెసా’ చట్టంలోని నియమాలను గౌరవించకుండా పోలవరం భూసేకరణ చేసేస్తున్నారు. ‘స్వయంపాలన’ గల ఆదివాసీ గ్రామాలు తమ అభిప్రాయాలతో నిమిత్తం లేకుండా తమ ఆవస్థాను అడవికి పరాయి అవుతున్నారు. వారికి అక్కడే పునరావాసం కల్పిస్తామన్న హామీని నిలబెట్టుకోవడానికి ఇతర ఆదివాసుల అనుభవంలో ఉన్న భూమినే తీసుకొని కాలనీలు కట్టిస్తున్నారు. ‘పెసా’ చట్టం ప్రకారం గ్రామ సభను, మండల పరిషత్తును నిజమైన ఆర్థంలో సంప్రదించినట్టయితే వారు గిరిజనేతరుల భూమిని ఆవసరమయితే డబ్బులిచ్చి తీసుకొమ్మంటారు కాబట్టి అటువంటి సంప్రదింపు పెట్టుకోవడం లేదు.

అటవీ హక్కుల చట్టం వచ్చిన తరువాత ఆడవులలో గనులను లీజాకివ్యడం కష్టం. ఎందుకంటే ఆడవులలో ఆదివాసులు అనుభవిస్తున్న ప్రతీ హక్కుకూ ఇప్పుడు గుర్తింపు వచ్చింది. గుర్తించిన ఆ హక్కును పారిశ్రామిక అవసరాల కోసం తొలగించి ఆ భూమిని ఏ కంపెనీకో కట్టబెట్టే అధికారం ఆ చట్టం ప్రభుత్వానికి ఇవ్వలేదు. ఈ విషయాన్ని గుర్తించి కాబోలు గుట్టుచప్పడు కాకుండా ఆడవులలో ఆదివాసులు అనుభవిస్తున్న భూముల నుండి వారిని తొలగించి కంపెనీ సెక్యూరిటీసి కాపలా పెట్టి చకచక పని కానిచేస్తున్నారు. ఖమ్మం జిల్లాలో సింగరేణి బిపెన్ కాష్ట గనుల కోసం దేశులపల్లి, గుండాల, కొత్తగూడెం మండలాలలో ఆదివాసులు పోడు కొట్టుకున్న వందలాది ఎకరాల భూమి నుండి వారిని తొలగించి, హక్కులోచ్చాయన్న విషయం వారికి చెప్పుకుండా, పోడు కొట్టుకునే హక్కు మీకు లేదు కదా, అయినా ప్రభుత్వం దయకొద్ది ఎకరానికి 5 వేలు ఇస్తున్నది, చూడండి ప్రభుత్వం ఎంత దయగలదో అని చెప్పి ఆ పైకం చేతిలో పెట్టి పంపించేస్తున్నారు.

ఇటువంటి కౌటిల్యం ఆదివాసీ హక్కుల విషయంలో ప్రభుత్వం అనేక రూపాలలో, అనేక సందర్భాలలో ప్రదర్శించింది, ప్రదర్శిస్తున్నది. ఆదివాసుల హక్కులు, వారి భాగు తన ఏకైక కార్యక్రీతంగా పెట్టుకొని ఎంతో కాలంగా పనిచేస్తున్న మిత్రుడు పల్లా త్రినాథరావు ఈ కౌటిల్యాన్ని దగ్గరి నుండి చూసాడు. దాన్ని ఎదుర్కొవడానికి ఆదివాసులకు ఒక పక్క సహకరిస్తూ, మరొక పక్క దాని గురించి బయటి ప్రపంచానికి తెలియజ్ఞుడానికి వివిధ పత్రికలలో రాశ్చున్నాడు. ప్రభుత్వ అభివృద్ధి విధానాలు, వాటికి ప్రధాన ప్రేరణగా ఉన్న కార్బోరేట్ కంపెనీల అవసరాలు, అవి వేసే అందమైన వేషాలు, చట్టులను నీరుగార్చిన అధికారులు, గిరిజనేతరుల ఎత్తుగడలు, వాటిని నివారించడానికి అవసరమైన చట్టసంవరణలు, అటవీ సంరక్షణ పేరిట ఆదివాసుల అటవీ హక్కులను తొలగించే ప్రయత్నాలు, దానికి నివారణాపాయాలు, మొదలైన అనేక విషయాల గురించి కూడా ఆయన వ్యాసాలు రాశాడు. అవన్నీ ఇప్పుడు సంకలనంగా మన ముందున్నాయి. నిండయిన నిబిధత్తకు అనుభవము, విషయపరిజ్ఞానము తోడుతే వచ్చే అవగాహన ఈ వ్యాసాల నుండి మనం పొందగలుగుతాం. అది మన ఆలోచనల సమగ్రత్తకు ఎంత అవసరమో, ఆదివాసులకు మనం చేయగల సహాయానికి, ఇవ్వగల సహకారానికి కూడా అంత అవసరం.

పల్లా త్రినాథరావు రాసిన ‘ప్రజ్ఞీ ప్రాంత వనరుల పరాయికరణ-ఆదివాసీల నిర్మాణయత’ పుస్తకానికి ముందుమాట
డిసెంబర్ 2008

హక్కులున్న అమలు సున్న

దేశ అభివృద్ధి ఖర్చు ఆదివాసులు భరిస్తున్నారని వాల్ఫర్ ఫెర్నౌడెజ్ అనే పరిశోధకుడు కొంతకాలం కింద గణాంకాలతో సహా బయట పెట్టడం సంచలనానికి కారణం అయింది. ఆయన సేకరించిన గణాంకాలు తప్పని ప్రభుత్వం ఎదురు వాదన చేస్తుందని చాలా మంది చూసారు. అదేం జరగలేదు. ప్రభుత్వమే కాదు, దేశ అభివృద్ధి నమూనా గొప్పదని నమ్మేవారెవరూ కూడా ఆయన వాదనను పూర్వపక్షం చేసే ప్రయత్నం చేయలేదు. ‘అయితే ఏం?’ అన్నట్టు వోనంగా ఉండిపోయారు.

ఈ మధ్యకాలంలో ఏజన్సీ ఆదివాసులకు బలమైన హక్కులు కల్పించే చట్టాలొచ్చాయి కాబట్టి ఈ పరిస్థితి మారి ఉంటుందనుకునే వారు ఖమ్మం జిల్లాకు పోయి చూడవచ్చు. చట్టాలొచ్చాయి, నిజమే. అవి హక్కులు కల్పించిన మాటా నిజమే. కానీ సామాజికంగా బలహీనులయిన వారికి హక్కులు కల్పించే చట్టాలు వాటంతటవి అమలు కావు. కనీసం ఆటువంటి చట్టాలు వచ్చాయనీ ఆవి కొత్త హక్కులు కల్పించాయనీ ప్రజలకు తెలియజేప్పే సంస్కృతి కూడ మన పాలనా యంత్రాంగానికి అలవడలేదు. ప్రజలే తెలుసుకొని గట్టిగా ఒత్తిడి పెట్టి అమలు చేయించుకునే ప్రయత్నం చేసేదాకా ఏ మార్పు రానట్టే నడుచుకుంటారు. తాసీల్దార్లు, ఫారెస్టర్లు రెంజర్లే కాదు తాము సర్వజ్ఞులమని దబాయించే ఐ.ఎ.ఎస్ అధికారులు సహాతం

ఎమీ మారనట్టే వ్యవహరిస్తారు. కొత్తగా సంక్రమించిన హక్కులు తెలుసుకొని, బలంగా ఆందోశన చేయగల ఉద్యమాలిప్పడు కరువయ్యాయి. దీనికి ఎవరిని తప్పు పట్టాలన్న చర్చ సులభంగా తేగేది కాదు గానీ మన రాష్ట్రంలో అభివృద్ధి పేరు మీద ఆదివాసుల మనుగడపైన జరుగుతున్న దాడిని ఎదుర్కొగల ఉద్యమాలు అవసరంలో ఒక శాతం కూడ లేవు.

ఖమ్మం జిల్లాలో సింగరేణివారి ఓపెన్కాస్ట్ గనుల విస్తరణ, పోలవరం డ్యూలు కలిసి గుండాల, ఏడూళ్ళ బయ్యరంల నుండి కూనవరం, దమ్మపేటల దాకా ఏజెస్టీ మొత్తాన్ని కబళించేస్తున్నాయి. ఆదివాసులు వేల సంఖ్యలో తమ భూములకూ అడవికి నీటి వనరులకూ దూరమయి ఎక్కుడో ప్రభుత్వం ప్లాట్లు ఇచ్చే కాలనీలో ఇశ్లు కట్టుకొని ఉంటూ రెక్కల కష్టం తప్ప ఏ వనరూ లేకుండ బతుకు వెళ్లదీనే దుస్థితి త్వరలనే చూస్తాము.

తమ భవిష్యత్ చిత్రం వాళ్ళకు స్వప్తంగానే గోచరిస్తున్నది. మణుగూరు ప్రాంతంలో ఓపెన్ కాస్ట్ విస్తరణ కోసం, దుమ్మగూడం రిజర్వ్యాయర్ కోసం ఊర్లు ఖాళీ చేయవలసివస్తుందని భయపడుతున్న ఆదివాసులు ‘కొండాపురం వాళ్ళకు పట్టిన గతే మాకూ పడుతుంది’ అని ఆందోశన చెందుతున్నారు. కొండాపురం మణుగూరులో వెలసిన మొదటి ఓపెన్ కాస్ట్ కోసం ఖాళీ చేసిన కోయగూడం. ఒక దశాబ్దం కింద వాళ్లు గట్టిగానే ప్రతిఘటించారు. 42 ఇశ్లన్న ఆ గూడంలో 17 కుటుంబాలకు స్వంత భూములుండేవి. మిగిలిన వాళ్లలో కొందరికి అసైన్సెమంట్ పట్టి భూములుండేవి. అందరికి అంతో ఇంతో పోదు కొట్టుకున్న భూమి ఉండేది. అడవిలో ఉచితంగా మేత దొరుకుతుంది కాబట్టి ఇంటింటా పశువులుండేవి. అవసరానికి అడవిలో కట్టే దొరికేది. విష్పవూలు, చిల్లగింజలు, ముష్టి గింజలు మొదలయిన ఆటవీ ఉత్పత్తులు దొరికేవి.

ఓపెన్ కాస్ట్ మట్టి కుప్పలు పోయడానికి కొండాపురం ఊరూ, చెల్కులూ సింగరేణికి కావలసి వచ్చినప్పుడు వారికి చాలా ఆశ చూపించారు. మణుగూరు దగ్గర మంచి కాలనీ కట్టిస్తామన్నారు. ఒక్కొక్క కుటుంబానికి రెండెకరాల సాగు భూమి ఇస్తామన్నారు. కుటుంబంలో ఒకరికి సింగరేణిలో ఉద్యోగం ఇస్తామన్నారు. నెల జీతం వచ్చే ఉద్యోగం గ్రామీణ యువకులకు చాలా ఆకర్షణీయంగా కనిపిస్తుంది కాబట్టి ఊర్లు ఖాళీ చేయించడానికి ఈ హామీని పాలకులు నిస్సిగ్గా వాడుకుంటున్నారు. కాలనీ కట్టివ్వలేదు. మణుగూరు దగ్గర ఒక్క ఇంటికి ఐదు సెంట్లు భూమి ఇచ్చి, మామూలుగా ప్రభుత్వం గ్రామీణ గృహ నిర్మాణ పథకాల

కింద ఇచ్చే సబ్మిష్టి ఇచ్చి జల్లు కట్టుకొమ్మన్నారు. భూమంటారా, సాంత భూములున్న 17 కుటుంబాలకూ గిరిజనేతరులతో వివాదంలో ఉన్న భూములిచ్చారు. మేము సాగు చేసుకోవడానికి పోతే గిరిజనేతరులు అడ్డు పడుతున్నారని అధికారులకు వారు ఫిర్యాదు చేస్తే, గొడ్డలి తీసుకొనిపోయి నరకండి అని స్వయంగా తాసేల్లారు, ఎన్.ఐ సలహో ఇస్తున్నారు. సాంత భూములు లేని వారికి బండలు, రాణ్ణ నిండిన బంజర్లు ఇచ్చారు. వాటిని సాగులోకి తెచ్చే సాహసం కొండాపురం వాసులు చేయలేదు. ఉద్యోగాల విషయం ఎత్తితే మొదట అందరితో పాటు మీరూ పరుగు పందెంలో పాల్గొని మీ యోగ్యత రుజువు చేసుకోండి అన్నారు. అట్లాగయితే నిర్వాసితులుగా మీరు మాకేమిచ్చినట్టు అని గొడవ పెట్టుకుంటే, కరీంనగర్లో, ఆదిలాబాద్లో పని చూపిస్తాం అక్కడికి పొండి అన్నారు. మా ఊళ్ళో మీరు గనులు నెలకొల్పి, మమ్మల్ని అంత దూరం పొమ్ముంటే ఎందుకు పోతామంబే, చివరకు సాంత భూములున్న 17 కుటుంబాలకు ఉద్యోగం బదులు 60 వేల రూపాయల నగదు ఇచ్చి, మిగిలిన వారికి ఒట్టి చేయి చూపించి వదిలించుకున్నారు. కొండాపురం కోయ ప్రజలు ఇప్పుడు మణిగూరు దగ్గర కొత్త కొండాపురంలో ఉంటున్నారు. పశుగ్రాసం లేక పశువులను అమ్ముకున్నారు. అటుపే సంపద అందుబాటులో లేక ఒక ముఖ్య ఆదాయ వనరు కోల్పోయారు. కూలి దొరికిన రోజు పని చేసుకుంటూ లేని రోజు మిగుల్చుకున్నది తింటూ బతుకు ఈడుస్తున్నారు.

పునరావాసం సంగతి అట్లా ఉంచి, అసలు ఏజెస్సీలో భూసేకరణనే గట్టిగా ప్రతిఫలించే అవకాశం కల్పించే చట్టాలిప్పుడున్నాయి. ‘పెసా’ చట్టం ఏజెస్సీ గ్రామాలకు తమ వనరులనూ సంప్రదాయాలనూ పరిరక్షించుకునే హక్కు కల్పించింది. వనరులు అంటే భూములు, అడవులు కూడానని వివరించి చెప్పునక్కరలేదు. ఆదివాసులకు వారి సంప్రదాయాలు సహాతం తమ నివాస స్థలంతో ముడిపడి ఉంటాయి. అంటే తమ భూమినీ పరిసర అడవులనూ ఆవాస స్థలాన్నీ పరిరక్షించుకునే హక్కు ఆదివాసీ ప్రజలకు ‘పెసా’ చట్టం కింద ఉంది. అటువంటిదేమీ లేనట్టు నటిస్తూ ప్రభుత్వం వారి గ్రామాలను భాళీ చేయిస్తుండగా, దానిపై అవగాహన కల్పించి అమలు చేయించుకునే శక్తి ఆదివాసీ ఉద్యమాలకు లేకుండా పోయింది. ఏజెస్సీలో భూసేకరణ చేసే ముందు, పునరావాస పథకాలు అమలు చేసే ముందు సంబంధిత మండల పరిషత్తను తప్పనిసరిగా సంప్రదించాలని కూడ పెసా చట్టం చెప్పుంది. సంప్రదించడం అంటే ప్రాజెక్టుకు సంబంధించిన మొత్తం సమాచారం వారి ముందు ఉంచి, బాధ్యత గల అధికారి

మండల పరిషత్ సమావేశానికి హాజరై వారు కోరుకున్న వివరణ ఇవ్వాలి, అభ్యంతరాలకు జవాబు చెప్పాలి. కాగా, పోలవరం కోసం భూసేకరణ చేస్తున్న 7 ఏజెన్సీ మండలాలు, ఓపెన్ కాప్ట్ గనులకోసం భూసేకరణ చేస్తున్న 6 ఏజెన్సీ మండలాలు దేనిలోనూ ప్రభుత్వం ఈ నియమాన్ని పాటించలేదు. అనలు ‘పెసా’ చట్టం అనేది లేనట్టే వ్యవహరిస్తున్నది.

సేకరిస్తున్న భూములలో పోడు భూములు చాలా ఉన్నాయి. ఒకనాడు పోడు కొట్టడం నేరం గానీ అటవీ హక్కుల చట్టం జారీ అయిన తరువాత పరిస్థితి పాక్షికంగా మారింది. 2005 డిసెంబర్ 13కు ముందు పోడు కొట్టుకున్న భూములకు పట్టా ఇవ్వాలి. ఆ ప్రక్రియ మొదలయింది గానీ చాలా గ్రామాలలో పూర్తి కాలేదు. ఆ లోపలే దానిని ప్రభుత్వ భూమిగా చూపించి పోలవరానికో నింగరేణికో కేటాయించడం జరిగిపోతున్నది. ఇప్పటికే పోడు భూములు ప్రభుత్వానికి స్వాధీనం చేసేసిన ఆదివాసులు చాలామంది ఉన్నారు. వాళ్ళకు పట్టా ఇవ్వాలి, ఆ తరువాత భూసేకరణ చేయాలి, దానికి ‘పెసా’ చట్టంలోని నియమాలను పాటించాలి. కానీ ఏమీ జరగకుండానే పోడు భూములను ప్రభుత్వం తీసేసుకుంటున్నది. నిజానికి అటవీ హక్కుల చట్టం కింద పోడు భూములకు పట్టాలే కాదు, అనేక ఉమ్మడి వినియోగ హక్కులకు కూడ చట్టపరమైన గుర్తింపు రావాలి. ఆ గుర్తింపు ఇచ్చిన తరువాత దానిని భూసేకరణ పేరిట రద్దు చేయడానికి ప్రభుత్వానికి అధికారం ఇచ్చే అంశమేదీ అటవీ హక్కుల చట్టంలో లేదు. ఇదొక్కటే చాలు, ఖమ్మం జిల్లా అడవి ప్రాంతాలలో జరుగుతున్న భూసేకరణను మొత్తం ఆపివేయడానికి. కానీ దాని కోసం ఓపికగా, సూత్రబద్ధంగా పోరాడగల ఉద్యమశక్తి ఏదీ? ఉద్యమాలు స్వీతహాగానే బలహీనంగా ఉండడం వల్ల కొంత, విపరీతమైన పాలీసు నిఫూ, నిర్వంధాల వల్ల కొంత, ‘అభివృద్ధి’ భావజాలం వల్ల కొంత ఆదివాసులను కదిలించ గల ఉద్యమాలన్నీ నిస్తేజంగా ఉన్నాయి. అపి ఆటంకాలనూ బలహీనతలనూ అధిగమించేనరికి ఏమీ మిగలకపోవచ్చు.

ఆంధ్రజ్యోతి దినపత్రిక

25 మార్చి 2009

ప ర్ సై క్రీ వ్ ఎందుకోసం

మానవజాతి భవిష్యత్తును గురించి ఇవ్వాళ చాలా చర్చ జరుగుతూ ఉంది. ఏ రకమయిన అసమానతగానీ, అణచివేతగానీ లేని సమాజం కావాలని అభ్యుదయవాదులందరూ కోరుకుంటారు. కానీ ఆ సమాజ స్వరూప స్వభావాలను గురించి ఏకాభిప్రాయం మట్టుకు అభ్యుదయవాదులలో సర్వత్రా లేదు. మార్క్సు రచనలతో ఒక ప్రామాణికమయిన రూపం తీసుకున్న చర్చ ఈనాటికీ ముగియలేదు. అణచివేతలోనూ అసమానతలోనూ కొత్త కోణాలను చరిత్ర ముందుకు తెచ్చేకొద్దీ చర్చ మరింత వాడిగా సాగుతూ ఉంది. మరింత జటిలం అవుతూ ఉంది. కొత్త కోణాలలో కొన్ని నిజానికి చాలా పాతవే కావడంతో వాటిని ఇన్నాళ్లు ఎందుకు చూడలేకపోయామన్న విమర్శ చర్చకు కొంత వేడిని కూడా చేరుస్తూ ఉంది.

ఆ చర్చలో అనేక రకాల దృక్పథాలు గల వ్యక్తులు పాల్గొంటున్నారు. అనేక ఉద్యమాలు పాల్గొంటున్నాయి. అసమానతకూ, అణచివేతకూ కొత్త కోణాలను అవిష్కరించేవారు, ఇప్పటికే ఉన్న విష్ణవ సిద్ధాంతాలు వాటిని ఆకథింపు చేసుకోలేవనే వారు, అసలు కొత్త కోణాల ఆవిష్కరణే నిరుపయోగమయిన ప్రయాస అనుకునేవారు, ఇప్పటికి ఉన్న సిద్ధాంతాలే సామాజిక జీవితంలోని అన్ని పార్శ్వాలనూ అవగాహన చేసుకోగలవనుకునే వారు, అసలు ‘సిద్ధాంతం’, ‘నిర్మాణం’ అనేవే మానవజాతి వికాసానికి అవరోధం అనుకునే వారు, అభ్యుదయం కోసం ఇప్పటిదాకా జరిగిన ప్రయత్నమంతా వృథా అనుకునేవారు, దాని మంచి చెడుల నుండి గుణపాతాలు తీసుకోగలమనుకునేవారు, రాజకీయ ఆచరణలో నిమగ్నం అయినవారు, ఆచరణతో నిమ్మిత్తం లేనివారు...ఇంకా అనేకులు ఇవాళ మానవ భవితవ్యాన్ని గురించిన ఈ చర్చలో పాల్గొంటున్నారు.

ఈ చర్చకు సంబంధించి ‘ప ర్ సై క్రీ వ్ కు ఒక దృక్పథం ఉంది. మానవ సమాజం గురించి దాని భవిష్యత్తు గురించి బుద్ధి నుండి ఈనాటిదాకా అనేకులు ఉపాలు చేశారు. సిద్ధాంతాలు చేశారు. ఎవ్వరూ కాదనలేని ఆదర్శాలు మన ముందుంచారు. ఆ ఆదర్శాలను సాధించే మార్గాలను ప్రతిపాదించారు. ఈ అన్వేషణకు శాస్త్రీయ ప్రాతిపదిక కల్పించి నేలమీద నిలబెట్టింది మార్క్సుజం. మార్క్సు రచనలు చేయడం మొదలు పెట్టిన తరువాత చర్చ యావత్తూ ఆయన

ప్రతిపాదించిన అధ్యయన చట్టం చుట్టూ పరిభ్రమిస్తూ ఉంది. అంగీకరించేవాళ్ళా, సవరించేవాళ్ళా, తిరస్కరించే వాళ్ళా అందరూ దానినే ప్రమాణంగా స్వికరించారు. ఇవ్వాళ్ల తూర్పు యూరప్, సోవియట్ రష్యా, చైనా దేశాలలో వస్తూన్న మార్పుల ఫలితంగా చెలరేగుతున్న చర్చ స్వభావం కూడా ఇందుకు భిన్నంగా లేదు. ఇకమీదట ఉండబోతుందని మేము అనుకోవడం లేదు.

ఇప్పటికీ సిద్ధాంతం ఆచరణలకి సంబంధించిన సమస్యలని మార్కెజం అధిగమించిందని చెప్పలేం. పాత సమస్యలు పరిష్కరించుకునే క్రమంలో కొత్త సవాళ్ళ మార్కెజం ముంగిట కొస్తున్నాయి. కొత్త నిర్వచనాలు, కొత్త ప్రతిపాదనలు, ప్రత్యామ్నాయాలు రూపొందుతున్నాయి. సామాజిక పరివర్తన కోసం జరుగుతున్న మొత్తం చర్చలో భాగమే మార్కెజం గురించిన చర్చ కూడా. ఈ చర్చలో అన్ని కోణాలకూ అన్ని పోకడలకూ వేదిక కల్పించాలని ‘ప ర్ సెప్పీ వీ’ భావిస్తూ ఉంది. ఆర్థిక పరిమితుల వల్ల అన్ని పుస్తకాలు ప్రచురించ వీలుకున్నా, ఆ దిశగా చర్చను ప్రతిపాదించే పుస్తకాలను ప్రచురించాలనుకుంటున్నాం.

అణచివేతనూ, అసమానతనూ వ్యతిరేకించేది ఏదయినా ప్రజాస్వామిక దృక్పథమే. మౌలికంగా అభ్యయదయ దృక్పథమే. ఆపైన ఎన్ని తేడాలున్నా వినదగినదే, చర్చించదగినదే, అధ్యయనం చేయదగినదే. ‘సూరు పూలు వికసించనీ, వేయి అలోచనలు సంఘర్షించనీ’ అని మావో ఒక చారిత్రక సందర్భంలో ఇచ్చిన పిలుపుకు ఈ నీర్దిష్టమయిన అర్థంలో సార్వత్రిక ప్రాతిపదిక ఉందని ‘ప ర్ సెప్పీ వీ’ భావిస్తూ ఉంది. ఆ ఆవగాహనతో ప్రచురణలు చేపడుతోంది. ప్రజాస్వామిక స్వభావం కలిగిన సమర్థవంత మయిన రచనలను ఎక్కువగా తెలుగులో, వీలున్నప్పుడు ఇంగ్లీషు, హిందీలో కూడా ప్రచురించడం ద్వారా కొనసాగుతున్న ‘గ్రెట్ డిబేట్’కు దోహదం చేయాలని మా సంకల్పం.

మే
1999

కె. బాలగోపాల్
ప ర్ సెప్పీ వీ
సామాజిక శాప్రం / సాహిత్యం
ప్రైదరాబాదు

1988 నుంచి 2016

పర్ స్పెక్ట్రిభ్ వీ ప్రమరణలు

★ 1.	Probings in the Political Economy of Agrarian Classes and Conflicts	May 1988	by K. Balagopal Ed. G. Haragopal
★ 2.	సహాదులు	జూలై 1989	వరపరాపు
★ 3.	పతంజలి భాష్యం	జూలై 1989	కె.ఎన్.వై. పతంజలి
★ 4.	స్వజన సంపాదకీయాలు	జనవరి 1990	వరపరాపు/సాహాతీ మిత్రులు
★ 5.	ఆధిమృద్ధి వెలుగునీడలు	మే 1990	ఆర్.ఎన్.రావు
★ 6.	కంఠ పథ్ఫమాలు	తొలి ముద్రణ 1990 మలి ముద్రణ 1996	వసంత కన్సిబిరాన్
★ 7.	మతవర్గ తత్త్వం	ఫిబ్రవరి 1991	ఎడిటర్ : హరి, జి. హరగోపాల్
8.	ఇలా ఏగిలేం	తొలి ముద్రణ 1991 రెండవ ముద్రణ 1993 మూడవ ముద్రణ 2012	చలసాని ప్రసాదరావు
★ 9.	పరాధీన భారతం	తొలి ముద్రణ 1992 మలి ముద్రణ 1993	ఎ.బి.కె. ప్రసాద్
★ 10.	డంకెల్ దుశ్శాసనం	జూన్ 1993	నూర్ భాషా
★ 11.	దినదినగండం	సెప్టెంబర్ 1993	అనువాదం : కోదండ రామిరెడ్డి
★ 12.	మన చలం	మే 1994	ఎడిటర్ : కృష్ణబాయి
★ 13.	Towards Understanding Semi Feudal Semi Colonial Society	Jan 1995	by R.S. Rao Ed. D. Narasimha Reddy
★ 14.	ఏపోసారా కథ	జూలై 1995	బుర్ రాములు
★ 15.	శక్త్రీ-వాంజెట్టి	నవంబర్ 1995	బి. చంద్రశేఖర్
★ 16.	బంగారమ్మ కథ	జనవరి 1996	అనువాదం : కృష్ణబాయి
★ 17.	కార్యూన్ కబుర్లు	సెప్టెంబరు 1996	వెహన్
18.	నాక్ పిస్టోల్ కవాలి	అక్టోబర్ 1996	అనువాదం : చలసాని ప్రసాదరావు

19.	సాహిత్యంలో వన్నె శిల్పాలు	మార్చి 1997	త్రిపురనేని మధుసూదనరావు
★ 20.	కల్గొల కథా చిత్రాలు	డిసెంబర్ 1997	కె. బాలగోపాల్ ఎడిటర్ : చలసాని ప్రసాద్
★ 21.	ఆంధ్రప్రదేశ్ ఆధిక సంస్కరణలు / ప్రసంగబ్యాంక్ ఎజెండా	మార్చి 1998	ఎడిటర్ : డి. నరసింహరాజీ
★ 22.	మూడు దశాబ్దాల స్కూల్ గమ్యం-గమనం	తొలి ముద్రణ: ఆగష్ట 98 మలి ముద్రణ: ఆక్ష్యుబర్ 98	ఎడిటర్ : ఎన్. సుధాకర్, ఎం. కోదండరాం
★ 23.	పరాధీన భారతంలో దారితెప్పిన రూపాయి	డిసెంబర్ 98	ఎ.బి.కె. ప్రసాద్
★ 24.	శారద నవలలు (ఏది సత్యం, మంచి-చెడు, పస్వరాలు)	ఆగష్ట 99	శారద (ఎన్. సట్రాజన్)
★ 25.	సింగరెణి	నవంబర్ 2000	ఎం.డి. ముసీర్ , ఎం.డి. ఆస్ఫర్
★ 26.	భాదర్ లేడు	మే 2001	మహామృద్గ ఖదీర్ బాబు
★ 27.	ప్రమాదంలో ప్రజారోగ్యం	ఫిబ్రవరి 2002	డా॥ ఎన్. తిరుపతయ్య డా॥ పి. జగదీశ్వర్
★ 28.	ఎళ్ళివోల కథ	జనవరి 2003	బి. చంద్రశేఖర్
★ 29.	జ్ఞానీ రఘో	జూన్ 2003	చలసాని ప్రసాదరావు ఎడిటర్ : డి. వెంకట్రామయ్య
★ 30.	ఉదయగీతిక (రెండవ కూర్చు తొలిముద్రణ)	డిసెంబర్ 2003	రచన: యాంగ్ మో అనువాదం : ఎన్. వేణుగోపాల్
★ 31.	వరల్డ్ సోపర్ ఫోరం ఆధిక రాజకీయాలు	జనవరి 2004	RUPE (MUMBAI) అనువాదం : బి. చంద్రశేఖర్
★ 32.	ఎల్రమందారాలు (రెండవ కూర్చు తొలి ముద్రణ)	మే 2005	రచన: లోకువాంగ్-పిన్ యాంగ్ యూ-యెన్ అనువాదం : డా॥ టి.నిళిని
33.	సూరేణ్ తెలుగు నవల (1878-1977)	తొలి ముద్రణ: ఆగష్ట 2007 రెండవ ముద్రణ: డిసెంబర్ 2015	సహవాసి సంపాదకులు: డి. వెంకట్రామయ్య

34.	ఆల్లంరాజయ్య సాహిత్యం -1 మూడు నవలలు- (కొలిమంటుకున్నది, ఊరు, అగ్నికణం)	జనవరి 2008	ఆల్లం రాజయ్య సంపాదకులు-వరపరరావు
35.	విభిన్న	ఆగస్టు 2008	హరిపురమ్మాచెట్టుమార్వు
36.	పతంజలి భాష్యం	మార్చి 2009	కె.ఎన్.వై.పతంజలి
37.	మృగసు	ఏప్రిల్ 2009	విమల
38.	రాజ్యం - సంకీర్ణమం	ఆక్షేబర్ 2010	కె. బాలగోపాల్
39.	ఆల్లం రాజయ్య సాహిత్యం-2 సృష్టికర్తలు (కథలు)	ఏప్రిల్ 2011	ఆల్లం రాజయ్య సంపాదకులు-వరపరరావు
40.	సంభాషణ	జూలై 2011	కె. శ్రీనివాస్
41.	దధిత	ఆక్షేబర్ 2011	కె. బాలగోపాల్
42.	జాజమల్లి	మొదటి ముద్రణ: డిసెంబర్ 2011 రెండవ ముద్రణ: ఏప్రిల్ 2012	మల్లీశ్వరి
43.	త్రిపుర (కథలు)	డిసెంబర్ 2011	త్రిపుర
44.	ప్రాణపీత	మొదటి ముద్రణ: జూలై 2012 రెండవ ముద్రణ: నెప్పెంబర్ 2012	ఆల్లం నారాయణ
45.	మనిషి మార్పుజం	మొదటి ముద్రణ: ఆక్షేబర్ 2012 రెండవ ముద్రణ: మార్చి 2013	కె. బాలగోపాల్
46.	కొమురం భీము (నవల) ఆల్లంరాజయ్య సాహిత్యం-3	మొదటి ముద్రణ: జనవరి 2013 రెండవ ముద్రణ: ఆక్షేబర్ 2016	సాహు ఆల్లం రాజయ్య సంపాదకులు-వరపరరావు
47.	సింహాలపేట (కథలు)	మార్చి 2013	రమణజీవి

48.	రిజర్వేషన్లు -ప్రజాస్వామిక దృక్పథం	మొదటి ముద్రణ: ఆక్షేబర్ 2013 రెండవ ముద్రణ: ఫిబ్రవరి 2014	కె. బాలగోపాల్
49.	వసంతగితం (సవల) అల్లంరాజయ్య సాహిత్యం-4	డిసెంబర్ 2013	అల్లం రాజయ్య సంపాదకులు-వరవరరావు
50.	LEADERS BEYOND MEDIA IMAGES	డిసెంబర్ 2013	K. Balagopal Ed. G. Haragopal
51.	స్వచ్ఛరావం (సామాజిక రాజకీయ వ్యాసాలు)	జూలై 2015	జి. హరగోపాల్
52.	ఆదివానులు: కైద్యం సంస్కృతి అణచివేత	ఆక్షేబర్ 2015	కె. బాలగోపాల్
53.	ఆదివానులు: చట్టలు-అభివృద్ధి	ఆక్షేబర్ 2016	కె. బాలగోపాల్

★ ప్రతులు లేవు

త్వరలో :

సినిమా ఒక ఆల్యోమీ	వెంకట సిధారెణ్ణి
తల్లి చేప (కథలు)	అల్లం రాజయ్య
అల్లంరాజయ్య సాహిత్యం-5	సంపాదకులు : వరవరరావు

P e r s p e c t i v e s

Social Sciences / Literature

Publishing for Change

Adivasulu
Chattalu - Abhivrudhi
(The Impact of Laws & Development Policies on Adivasis by K.Balagopal)

అందమైన చట్టాలను నమ్మకాని నష్టపోయామా అన్న ప్రశ్న ఆదివాసులు ఇచ్చాళ వేసుకుంటున్నారు. నిజానికి తప్పు అక్కడ లేదు. చట్టం వచ్చేసింది కాబట్టి ఇంక రాజకీయ సమీకరణ అక్కరలేదన్న నిర్దిక్షయంలో ఉంది. మనది ప్రాథమికంగా నిజాయాతీతిని పాలనా వ్యవస్థ. ప్రజల ఒత్తిడికి, ప్రజాతంత్ర ఉద్యమాల ఒత్తిడికి తల్గి చట్టాలు చేస్తుందిగానీ అవి అమలు కాకుండా ఉండడానికి ఎంత చెయ్యాలో అంతా చేస్తుంది. అందువల్ల ప్రజల వైపు నుండి రాజకీయ ఒత్తిడి కొనసాగడం అవసరం. కమ్యూనిస్టుల నంటి రాజకీయశక్తులు చట్టాలనూ వాటి అమలునూ అసలే పట్టించుకోకుండా ఒక రకంగా నష్టం చేస్తే, ఎస్తివోలు వచ్చి చట్టం ఉంటే ఇంక రాజకీయ ఉద్యమాలెందుకు అని అటువైపు నుండి అంతే పారపాటు చేస్తున్నాయి.

క.బాలగోపాల్

ISBN 978-93-81172-10-0

Perspectives

Social Sciences/Literature
Publishing for Change
Rs. 130/-